

TRAVAR

Rođen i odrastao između kamena i neba, drugujući sa nemaštinom i divljim zverima, Jova se još od malih nogu suočio sa teškim životom ljudi, kojima je, kako kažu: „I Bog rekao laku noć”.

Udaljen od popa i doktora; bolnice i škole romanijski vidar, kao i mnoga druga deca, sa Romanije — „Ostao je slep kod očiju”, te kasnije, kada se zamomčio i poostario, naučio je da čita i piše.

Dok su se drugi dečaci verali po planini jureći vukove i medvede mladi Jova sakupljao je trave pomažući svojoj babi Staniji, čuvenoj romanijskoj vidarki u njenom nesvakidašnjem poslu.

Vremenom, učeći od svoje babe, a i od drugih ljudi koji su poznavali lekovito bilje, mladi Jova Mijatović postao je viđen vidar i travar koga su pozivali i prizivali na sve strane.

A onda je došao I Svetski rat. Služeći u austrougarskoj vojsci, kao bolničar, na Tirolu, Montegrafu, Pešti i Beču vispreni gorštak sa Romanije naučio je još više, od onoga što je znao o tome — kako se ljudi leče lekovitim biljem.

Posao travara i vidara nastavio je da obavlja između dva rata, spremajući obolelim i povređenim ljudima čajeve i meleme. Tu, na Romaniji, izrodilo mu se šesnaestoro dece, od kojih mu je danas živo — sedam sinova i tri ćerke.

Ljudi pritisnuti nevoljama, bez para, udaljeni od lekara, dolazili su kod Jove tražeći — da im pomogne. On je to činio, koliko je znao i umeo. A znao je mnogo. Vremenom, baveći se poslom koji je od jednog broja ljudi osporavan i anatemisan, postao je svojevrsan poznavalac lekovitog bilja i priznati narodni lekar nastavljajući tako tradiciju poznatih bosansko-hercegovačkih hećima.

Došao je još jedan rat, u kome je Jova, iako star, učestvovao — lečeći bolesnike i ranjenike. Kada su umukle puške, stari vidar nastavio je i dalje sa svojim poslom. Zbog toga je jedno vreme, imao i neprilika. Vremenom ljudi su shvatili da lečenje čajevima i melemima ne može škoditi, naprotiv, samo koristiti.

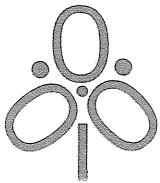
Vreme je učinilo svoje: osporavan i hvaljen, progonjen i prizivan, Jova Mijatović, je najzad, danas, u svojoj 78 godini dobio mesto koje mu pripada. Obični ljudi, oni kojima pomaže, smatraju ga najboljim travarom u našoj zemlji. Za njegov posao interesuju se mnogi učenici ljudi širom sveta.

U smiraj svoga života stari vidar sa Romanije, kako reče: „Nije želeo da odnese sa sobom sve ono što je više od 60 godina sakupljao i proveravao...”.

Zato je rešio da ovu knjigu ostavi onima kojima je pomagao i onima kojima će zatrebati, sa jedinom željom — da vreme i ljudi prosude da li se i koliko bavio korisnim poslom.

DRAGOŠ SIMOVIĆ,

За обележје очију крад очи
сузе и крад очима светло шкоро
потом ланене крпе у трећеру
шљиву јакнују преви крпе на две
отворе и први на два затво-
рена пре а други крпе пре први
по нижем локвјем крпе на
и држи од црвене до црнују
тврдо зри вечеру и после
тога узди два Селанцења
од јакна и 7 камику претер
шљиве јакнују и поштај да сузе
и мушта и село и саси на збује
јакне и први на два затворена
пре и држи 72 касова тврдо
з вечеру и тврдо понављај
више пута и каже се у Миша и
лажном возом крулати Слај
кој од крамилице са тми
којем у Миша тми очима Мице
обоје Реценит Јова
Мижатовић

BEOGRAD, 1972.

JOVA
MIJATOVIĆ

TRAVAR

ECOMM

Izdavač:

ECCOM — Beograd, Francuska 5/1

Knjigu pripremio:

Dragoš Simović

Predgovori:

Dr Mr. Milan Soldatović

Prof. Dr Mihailo F. Protić

Monografija biljaka, stručna
obrada i redakcija recepata:

Dr Bojana Milojević

Mr Olga Soldatović

Umetnička oprema:

Dragan Savić

Grafička oprema:

Mića Pantić

Kolor dijapozitivi biljaka

Nikola Bibić

Naslovne strane i fotografije
ilustracija u tekstu:

Milan Savić

Korektor:

Mira Bakoč

Meteri:

Dragoslav Jakšić

Dušan Knežević

Klišea:

Kosmos — Beograd

Štampa:

„Slobodan Jović” — Beograd

UPOTREBA LEKOVITOG BILJA I NJEGOV ZNAČAJ U LEČENJU OD NAJDAVNJIH VREMENA DO DANAS

Priroda, iskustvo i razmišljanje naučili su me da shvatam, da su blaga sveta korisna za nas samo u tom stepenu, u kome su sposobna da udovolje našim potrebama.

Daniel Defo

Istorija poznavanja i upotrebe lekovitog bilja i droga biljnog i životinjskog porekla spada u deo kulturne istorije čovečanstva, i ona je zaorala duboku brazdu u životu mnogih naroda. Poznavanja i upotreba biljnih, životinjskih i anorganskih sirovina se razvijala, dosegala svoj vrhunac, često i propadala, da bi se kroz određene zapise i iskustva bar delimično sačuvala. Svi očuvani zapisi o svestranoj upotrebi lekovitog bilja čine jedan beočug u opštem lancu istorije medicine i farmacije. Svaki narod, svako pleme, svaki kraj, pa i svaka epoha imala je i ima svoje lekovite droge.

Lečenje lekovitim biljem staro je isto toliko koliko i samo čovečanstvo. Prvi počeci upotrebe lekovitog bilja bili su verovatno instinktivni. Tražeći hranu u borbi za goli život i opstanak, probajući razne trave na koje je nailazio u večitom kretanju i lutanju, čovek je kroz vekove sticao dragoceno praktično iskustvo u pogledu razlikovanja bilja kao izvora hrane, leka i otrova. Lekovitost i otrovnost mnogih trava čovek je upoznao i preko raznih domaćih životinja, u prvom redu onih koje je najpre pripitomio.

Bolest je velika nevolja, a nevolja čoveka svačemu nauči. Prema medicinskom istoričaru *Sternonu*, onaj pračovek koji je prvi došao na misao da na svoju ranu ili opekotinu stavi list bokvice ili neko drugo lišće da bi time ublažio bol, može se u neku ruku smatrati za preteču lekara i apotekara.

Pretpostavlja se da su svi narodi na zemljinoj kugli upotrebljavali i upotrebljavaju lekovito bilje i lekovite sirovine svoga kraja.

Poznavanje lekovitosti droga prelazilo je vekovima s kolena na koleno zajedno sa veštinom lečenja i čuvalo se kao velika tajna. To prvo doba primitivnog lečenja karakteristično je za mistificiranje uzimanja leka, obavezno uz razne tajanstvene rituale, praćene igrama, pesmama, molitvama i drugim obredima, koji zajedno sa lekom treba povoljno da utiču na bolesnika i njegovo isceljenje.

Prvi pisani spomenici o upotrebi prirodnih lekovitih sirovina za lečenje nalaze se na Dalekom istoku, naročito u južnoj Aziji, i severoisčnoj Africi. *Kinezi* imaju pored ostalog prve pisane spomenike o upotrebi trava za lečenje. *Pent-sao* klasično medicinsko delo od 52 knjige, napisano 2.500 godina pre naše ere, ima dve knjige posvećene biljnim lekovima.

U *Vedama*, induskim svetim knjigama spominju se mnogi biljni lekovi pored ostalih *kardamom*, *ajovan* i dr.

U *Starom Egiptu* su se vrlo obimno koristile biljne droge. Egipćani su znali za lekovitost *bunike*, *žalfije*, *majorana*, *bršljana*, *šafrana*, *pelena*, *lincure* i *ricinusa*.

U vreme *Grka* i *Rimljana* lekovito bilje je bilo vrlo cenjeno kao sirovina za izradu lekova. Grčki istoričar *Herodot* (500 godina pre naše ere) spominje: *ricinus*, *kukutu*, *sok od mlečike* i neke druge vrste bilja. *Hipokrat*, najslavniji antički grčki lekar, daje velik broj opisa lekovitih trava i način njihove upotrebe za lečenje ljudi.

Najbolji poznavalac lekovitih trava u starom veku bio je Grk *Pedanije Dioskorides* ili *Dioskorid*. Njegovo delo *De Materia Medica*, bilo je više od 15 vekova uzor za lekare i apotekare. Dioskorid je kao vojni lekar mnogo putovao, prateći rimske legije po Evropi, Aziji i Africi i upoznao lekovito bilje iz svih tih krajeva. On je vredno prikupljao sva medicinsko-farmaceutska iskustva i terapeutsku upotrebu mnogih lekovitih biljaka. U njegovim spisima navodi se lekovitost: *odoljena*, *hrastove kore*, *đumbira*, *reuma*, *primorskog luka*, *lavendule*, *kamilice*, *nane*, *matičnjaka*, *žalfije*, *majorana*, *korijandra*, *anasona*, *bademovog*, *sezamovog* i *orahovog ulja*, *mrazovca* i drugog bilja. Savremenik Dioskorida *Plinije Stariji* u svom delu *Historia Naturalis* opisuje oko 1.000 raznih biljaka. Od poznatijih rimskih lekara, istovremeno i apotekara treba spomenuti slavnog *Galenusa*. On uvodi u zvaničnu medicinsku upotrebu veći broj lekovitih biljaka, među kojima i *medveđe uši*. (Uvae Ursi folium). U to vreme u Starom Rimu bili su u velikoj upotrebi: *mandragora*, *jedić*, *kantaride* (bube jasenovače), *kukuta* i još neke trave, za koje se verovalo da jačaju polnu moć (afrodizijaci).

Propašću Rimskog carstva u oblasti upotrebe lekovitih trava počinje da vlada mrak. Medicina i farmacija se povlače u manastire. Osnov biljne terapije sačinjavale su u to vreme 16 trava za koje se verovalo da su „svete” i lekovite. U to vreme lekari su bili uglavnom kaluđer. Po manastirima i manastirskim imanjima počeli su da se gaje: *ljljan*, *žalfija*, *morač*, *nana*, *grčko seme*, *čubar*, *rutvica*, *vrtič* i još neke druge biljke.

Vrednost biljnih droga u to vreme nije zavisila od stvarne lekovitosti, već od toga uz kakav je ritual dotična biljka uzeta. To je zaista bilo vreme mraka i neznanja, kada su pored raznih biljnih lekova traženi i uzimani čudni lekovi kao: *mast od vepra* ili *besnog bika*, *zmijsko mleko*, *mokraća od novorođenčeta*, *krokodilske suze* i tome slično

U doba *Karla Velikog* na državnim imanjima počinju obavezno da se gaje biljke koje služe za bojenje, začim i lek kao i razno voće. Popis biljaka obaveznih za gajenje nalazi se u *Kapitularima*. Interesantno je pomenuti da među navedenim biljnim vrstama ima mnogo onih koje se i danas upotrebljavaju u školskoj, homeopatskoj, a pogotovo u narodnoj medicini mnogih naroda a i u nas. To su: *žalfija*, *primorski luk*, *perunika*, *slačica*, *više vrsta nane*, *kičica*, *mak*, *beli slez*, *razne vrste luka* i drugo.

Arap su unapredili mnoge nauke pa i nauku o poznavanju biljnih droga. Oni su pored ostalih lekovitih biljaka upotrebljavali: *velebilje*,

buniku, kafu, đumbir, strihnos, šafran, kurkumu, zedoariju, manu, kubebu, cimet, reum, senu, tamarindus, arapsku gumu, mošus, čilibar, areka-palmu, zatim mnoge začine i mirise.

Kroz ceo srednji vek evropski lekari se služe izvrsnim delom arapskog pisca *Jovana Mezue*. Drugi znameniti pisac tog vremena *Ibn Bajtar* opisuje u svom znamenitom delu preko 1.400 biljnih droga i iznosi svoja originalna zapažanja u lečenju biljem.

Putovanje Marka Pola u tropsku Aziju, Kinu i Persiju, zatim otkriće Amerike od strane Kolumba i putovanje Vaska de Game oko rta Dobre Nade donose u Evropu veliki broj novih vrsta lekovitog, začinskog i aromatičnog bilja. Polovinom XVII veka u evropsku medicinu su uvodi hininova kora (*Cortex Chinae*) pod nazivom „Kontesin prašak”, jer ga je prva upotrebila iz narodne medicine Perua, žena vicekralja kontesa Del Cinhon.

Otkrićem Amerike, broj lekovitih biljaka se znatno proširio. Pored hininove kore u široku medicinsku upotrebu ulaze: *ipekakuana, kakao, ratania, hidrastis, puršiana, lobelia, jalapa, tolu, peru i kopaiva balsam, senega, vanila, sarsaparila, sasafra, sabadila, gvajak, kaskarila, gvarana, matiko, mate, duvan, paprika i najkvirc*. Sve ove droge nisu bile donesene u Evropu odjednom niti su imale istu upotrebu kao danas.

Kroz XVII i XVIII vek pored velikog broja biljnih droga u lečenju su se još uvek upotrebljavala čudna i neobična sredstva. Velik ugled, dobar glas i znatnu potrošnju imale su neke droge životinjskog porekla kao: zmije, gušteri, žabe, skorpioni, razni crvi, psi i štenci, zatim prašak od lobanje, nokti s ljudskih nogu i ruku (lek protiv epilepsije i zatvora), konjska griva i rep, jelenski rogovi, kosa, mokraća, izmet ljudi i životinja. I ovaj period bio je za razvoj medicine i farmacije vrlo mračan i tegoban.

U XIX veku je počelo sistematsko proučavanje lekovitog bilja i izolacija aktivnih materija iz pojedinih droga. Zahvaljujući velikom naporu hemije biljnih sirovina, počela su da se stiču realna saznanja o stvarnoj lekovitoj vrednosti pojedinog bilja. Do tog vremena terapijska primena velikog broja biljnih vrsta u lekovite svrhe zasnivala se uglavnom na iskustvima narodne medicine onog kraja, gde je ta biljka rasla.

Krajem XIX i početkom XX veka lekovitom bilju i primeni biljnih droga u medicini i farmaciji zapretila je velika opasnost. Naučna proučavanja iz tog vremena po prvi put su ukazala na razorno dejstvo enzima, koji izazivaju duboke promene molekularne ravnoteže za vreme sušenja bilja. Utvrđeno je da se mnogi prvobitni molekularni kompleksi žive biljke za vreme dugotrajnog sušenja raspadaju i nastaju nova jedinjenja manje lekovita ili potpuno indiferentna. Dokazano je da od načina sušenja biljke zavisi i njena lekovitost. Izolovane aktivne materije iz pojedinog lekovitog bilja počele su da potiskuju upotrebu droga i njihovu primenu u obliku najjednostavnijih galenskih formi kao što su čajevi, ekstrakti i drugo. Sintetska hemija je doprinela sa svoje strane da je kraći period između dva rata bio vrlo nepovoljan za primenu biljnih droga u terapiji.

Naučna otkrića u toku drugog svetskog rata i nadalje, a naročito epohalno otkriće antibiotika kao i proširena saznanja o ulozi vitamina, provitamina, hormona i raznih drugih bioaktivatora čovečijeg organizma, počela su ponovo da okreću lupu naučnika biljnom svetu. Naša epoha, koja je trebalo da bude trijumf hemiterapije i sintetskih preparata, počela je ponovo da razgrće nedra prirode i da u njoj traži izvore mnogih lekovitih materija.

Danas brojne ekipe naučnika ispituju velika prostranstva zemlje, mora i okeana u traganju za novim supstancama koje treba da postanu potencijalni izvori hrane i leka za čitavo čovečanstvo.

U celom svetu počinju sve više da se proizvode lekovi čije su sirovinске osnove biljnog porekla. Proučavanja i laboratorijski rezultati dobijeni na osnovu višegodišnjeg rada velikog broja stručnjaka, pokazala su da u pojedinom lekovitom bilju postoje pored ostalih aktivnih materija i *biljni antibiotici* ili *fitoncidi* izolovani iz većeg broja vrsta „višeg bilja” za razliku od antibiotika iz „nižeg bilja” (plesni gljivica i tome slično). Fitoncidi su pokazali izvanredna delovanja na velik broj gram-pozitivnih i gram-negativnih mikro-organizama.

Ako se uzme u obzir da primena biljaka sa fitoncidsnim delovanjem ne izaziva pojave raznih alergija, rezistencije mikroba i toksičnosti, koje su inače svojstvene mnogim lekovima, terapija ove vrste počela je da postaje vrlo privlačna za mnoge ljude.

Ako se uzme u obzir da u celom svetu, a naročito u nas postoji neobično bogata i duga tradicija o profilaktičnoj i terapeutskoj vrednosti lekovitog bilja, umesno je što se sve više poklanja pažnja lečenju biljnim sirovinama i naučnoj fitoterapiji. Geslo velikog farmakognosta *Aleksandra Čirha* „natrag drogama” postalo je u današnjici stvarnost.

Poznato je da su danas mnogi važni lekovi za terapiju, biljnog porekla došli u školsku medicinu iz narodne medicine. U prvom redu to su: *digitalis*, *ražena glavница*, *ricinus*, *gorocvet*, *rauwolfija*, *koren ipekakuanе*, *hininova kora* itd.

U prirodi postoji velik broj biljnih vrsta koje nauka do danas nije proučila. Iz narodne medicine mnogih naroda u poslednje vreme naročito u SSSR-u, Kini, Indiji pa i u nas, počinju da se sve više proučavaju i primenjuju u službenoj medicini mnoge biljke za koje može da se dokaže njihova lekovita vrednost i dobije primena u terapeutske svrhe.

Institut za proučavanje lekovitog bilja u Beogradu radi već duži niz godina na proučavanju narodne medicine iz najdavnije naše prošlosti do danas.

Istorija zdravstvene kulture gde ulazi i primena lekovitog bilja u našoj zemlji i na Balkanu vrlo je zanimljiva i složena. U nas se oseća snažan uticaj Istoka i Zapada, medicinskih pisaca mediteranskih zemalja, pomešano sa narodnom medicinom nepismenih ratnika i pastira. U svakom slučaju nauka o lekovitom bilju i njegovoj primeni u narodnoj medicini nije skorašnjeg datuma i ima svoje duboke korene u narodu prenoseći se s kolena na koleno.

U *Hodoškom kodeksu*, koji se smatra za najstariji kodeks svetovne medicine iz XIV veka navodi se pored ostalog i raznovrsna upotreba

domaćih i stranih biljnih droga, najčešće: *kima, aloja, tamjana, lanenog i repinog semena, smokvinog korena, korijandra, cveklinog soka, vrbove kore i njenog lišća* i raznog drugog bilja, koje se i danas posle toliko vekova, raznovrsno i obilno koristi.

Hilandarski Medicinski Kodeks broj 517, koji je 1951. godine otkrio akademik Radojčić u biblioteci manastira Hilandara, navodi upotrebu: *kamfora, perunike, kukureka* i mnogih drugih biljaka.

U vreme petvekovnog ropstva pod Turcima nicali su na sve strane „*lekaruše*” spisi u kojima je lekovito bilje najčešće spominjano i upotrebljavano kao lek.

Profesor Jovan Tucakov, naš najpoznatiji istraživač narodne medicine i farmacije piše: „U stalnoj borbi za opstanak, hvatajući se na svakom koraku u koštac sa stihijom, bezgraničnim i nemilosrdnim čudima prirode, bez školovanih lekara i lekova, ostavljen i zaboravljen, bez ičije pomoći jer „car je daleko, a bog je visoko” naš narod je posebno cenio lekovito bilje koje mu je uvek bilo najvažniji i najpristupačniji lek”.

Naše narodne pesme, to naše najveće nacionalno blago, pominju lekovito bilje i lekove načinjene od njega. Bilju se pridodaje čudotvorna isceliteljska moć, a biljari i vidari se mnogo i naročito poštuju.

U pesmi „Kraljević Marko i vila” navodi se da je glavni lek naših junaka bilo lekovito bilje:

*..Zašto vilo da te Bog ubije,
Zašt' ustrelj pobratima moga?
Daj ti bilje onome junaku,
Jer se nećeš nanositi glave.*

*Sta' ga vila bogom bratimiti
„Daj me puštaj u planinu živu,
Da nabere po Miroču bilja,
Da zagasim rane na junaku”...*

*Pusti vilu u planinu živu
Bilje bere po Miroču vila,
Bilje bere često se odziva,
Nabra vila po Miroču bilja,
I zagasi rane na junaku...*

Iz nekih narodnih pesama vidi se da narod poznaje dobro fiziološko delovanje, lekovitost i otrovnost bilja. Devojka koju je momak napustio peva u pesmi:

*Ja sam čula ženi mi se dragi,
Bud se ženi, zlosrećno mu bilo,
Što i mene ne zva na veselje,
Divne bih mu ponijela dare...*

*Treću kitu maka bijeloga,
Da se smakne s ovoga svijeta.*

U pesmi „Novljanin Alija i devet brata Vitkovića” narodni pesnik veli:

*Sluge služe crvenoga vina;
Nije vino što ga loza dala,
No u njemu žežena rakija,
I u njemu bilja svakojega,
Svi pospaše, kukaće im majka,
Padoše im glave na trpezi.*

O otrovnom bilju peva se i u narodnoj pesmi „Smrt Cara Uroša”.

*Uroš jede ljeba bijeloga,
Uroš jede, ujko ga ne jede,
Već on oda po gori zelenoj,
Pa prebira otrovana bilja,
Da otruje dijete Uroša,
Otrova ga i sarani mlada...*

U našem narodu nema gorče biljke od pelena. Zna se da je pelen u većim dozama i otrovan. Evo šta narodna pesma kaže o pelenu:

*Ja bosiljak sejem, meni pelen niče,
Oj pelen pelenče, moje gorko cveće.
Tobom će se moji svati nakititi,
Kad me stanu tužnu do groba nositi.*

Odoljen ili valerijana je u narodu vrlo poznata lekovita biljka kojoj često pripisuju veći značaj nego što ga ona u školskoj medicini, gde je priznata, ima. U našem narodu se veruje da biljka odoljen ima neku čudotvornu moć kao što se veruje i za beli luk ili „koren života” (ženj-šenj) na Dalekom istoku.

*Da zna ženska glava,
Što j' odoljen trava
Svagda bi je brala,
U pas ušivala,
Uza se nosila.*

Po narodnom verovanju odoljen deluje i kao amajlija i štiti od svih nevolja. Evo stihova iz narodne pesme koji svedoče o ovome:

*Kad je došla zmaju u dvorove
Podmetnu mu trave odoljena,
Odmah zmaju naudilo cveće,
Te ti leže glavom bez uzglavlja...*

Naš narod je uvek znao da lepo i prijatno lekovito bilje nazove raznim nežnim i sebi bliskim nazivima: *ljubičica, majkina dušica, majkin cvet, miloduh, milogled, nana* itd. A znao je takođe da smrdljive trave i korove „krsti” imenima koji su po svom značenju ogavni i odbijajući: *kužnjak* ili *tatula, bunika, bljuvnjak, pogančeva trava* i tome slično.

Naš veliki pesnik i lekar Jovan Jovanović Zmaj u svojoj divnoj pemi „Dulici” peva o lekovitom bilju sa puno poetične strasti:

*Snivo sam te, a ti puna cveća,
Među cvećem lekovita bilja
Bilo stitka, ljubice i krina,
Odoljena, čubra, devesilja...*

Koliko naš narod poznaje i ceni lekovito bilje toliko se podsmeva i potcenjuje nekorisne, škodljive i otrovne trave. U ovoj proceni korisnih od nekorisnih trava ostalo je u narodu i danas mnogo uzrečica: „ne vredi ni lule duvana” kaže se za nekog koji baš ništa ne predstavlja. „Neće grom u koprive” pokazuje koliko je kopriva u narodu bezvredan korov.

U Bosni se kaže kroz stihove narodnog pesnika za duvan koji je štetan po zdravlje:

*Kad bih bila paša Sarajevu,
Čudan bih ti adet postavila,
Po groš momak, po dukat djevojka
udovice po lulu duvana.*

Veliki narodni tribun i prosvetitelj *Vasa Pelagić* piše u svom „Narodnom učitelju” o lekovitosti trava i domaćih namirnica kao i o načinu kako se one spremaju za lekove: „Medicina počinje sve više isticati znanje i nauku o lekovitoj sili prirodnih lekova koje možemo imati i uživati u našoj bašti, njivi, šumi i livadi, okolini i kući.

Ima već stotinama naučnih i praktičnih lekara koji su ispitali i dokazali da se može popraviti zdravlje i izlečiti mnoge bolesti pravilnim pićem: vodnjike, mleka, surutke, kiselice; jedenjem žitne varice, suvih šljiva, pečenih jabuka; pravilnim udisanjem i izdisanjem čistog i umerenog toplog vazduha; gimnastikom u vodi i na suvu; upotrebom raznih trava, cvetova i korenja; raznim mazanjem, trljanjem, oblaganjem; urednim životom, ponašanjem itd.”

Knjiga Vase Pelagića bila je u svoje vreme mnogo napadnuta. Međutim, ako se ona danas pažljivo prelista može se videti da se pojedini lekovi iz ove knjige u potpunosti podudaraju sa lekovima koje današnja školska medicina preporučuje. „Kakva je korist za masu naroda”,

kaže Pelagić „od mnogih medicinskih knjiga. Valja narod učiti da se sam čuva i da zna odakle mu pretil opasnost po zdravlje i život. Da zna da bolesniku ukaže pomoć dok ne stigne lekar, ili ako je bolest nevinija kako da mu se pomogne.”

Poznati narodni lekar i vidar između dva rata *Sadik Sadiković* piše u uvodu svoje knjige „Narodno zdravlje” sledeće: „Nisam učen čovjek, niti sam vješt u pisanju da bih mogao vrednoj knjizi iskititi predgovor kako to rade ljudi od pera. Iako sam od svojih mladih dana tražio u turskim i arapskim knjigama znanje u liječenju ljudi, ipak se cijeli moj rad temelji uglavnom na dugogodišnjem iskustvu i pronalaženju ljekovitih trava, kojim obiluje naša zemlja. I mislim da se ne varam, ako kažem, da je iskustvo ponekad bolje od velike nauke..”

Govoreći o zdravlju kao najvećem blagu čovjeka *Sadik Sadiković* kaže da je zdravlje nešto što treba najviše čuvati i da bolest dolazi na kilograme, a odlazi na grame. „Zdrav čovjek je vedar, rad ga krijepi, a život veseli. On je u starosti bodar jer se ne stari od godina nego od bolesti. Zato treba čuvati zdravlje. Ako ga izgubimo treba tražiti što prije lijeka, dok ne bude kasno. Gdje ima liječnik i gdje bolesnik može, najbolje je da zatraži od njega pomoć, jer ako je liječnik savjesno učio on mnogo znađe i može da pomogne. Tamo gdje nema ljekara od davnih davnina su ljudi sami liječili ili tražili savjet od iskusnih narodnih ljekara, koji su predajom od oca na sina ili kao samouci naukom i iskustvom stekli stanovito znanje. Zar nije i naučna medicina skoro sve svoje znanje crpila iz narodnih lijekova koji se i danas daju umjesto prerađeni i prodaju u apotekama.”

Živimo u vremenu kada po cijeloj našoj zemlji nailazimo na veliki broj travara, vidara i čudotvoraca koji često u svom reklamerstvu leče sve vrste bolesti počev od astme do šuljeva. Nema skoro ni jednog većeg grada u našoj zemlji gde se na pijaci ne pronade tezga ili pult sa raznim lekovitim travama, čajevima i čajnim mešavinama. Nailazimo ovde i na biljke sa jakim fiziološkim dejstvom što predstavlja ozbiljnu opasnost za sve one koji to bilje uzimaju u nameri da se leče. Recepture čajnih mešavina kod mnogih travara su profesionalna tajna, a dešava se čak da zbog lošeg poznavanja raznih vrsta lekovitih trava kupac dobije sasvim pogrešnu drogu.

Knjiga *TRAVAR* koju je napisao narodni vidar i travar *JOVO MIJATOVIĆ* predstavlja zbirku recepata iz narodne medicine na osnovu njegovog dugogodišnjeg iskustva u lečenju travama i upotrebi raznog bilja kao i drugih sredstava koje narod koristi za lečenje.

Narodni vidar i travar *Jovo Mijatović*, bez sumnje, dobro poznaje lekovito bilje i njegovu terapeutsku vrednost. Kao polupismen i samouk seljak on je godinama na osnovu svog sopstvenog iskustva i biljarske prakse uspeo da sastavi već broj recepata koje sada objavljuje u ovoj zbirci pod nazivom „Travar”.

Naučna medicina i farmacija ne bi mogle da se slože sa izvesnim receptima, proskripcijama, supstancama i dozama koje *Mijatović* daje u ovoj zbirci. Međutim, smatramo da je vrlo korisno što se ova zbirka recepata danas čini pristupačnom našoj širokoj javnosti, a poglavito

medicinskim i farmaceutskim stručnjacima. Sa stanovišta proučavanja narodne medicine i farmacije materijal iznet u knjizi „Travar” može da predstavlja vrlo privlačnu građu za upoznavanje etnomedicine i etnofarmacije jednog područja naše zemlje, područja Bosne i Hercegovine.

Jer kao što napisa naš najpoznatiji fitoterapeut dr Rista Gostuški u svojoj knjizi „Lečenje bolesti lekovitim biljem”, navodeći kao moto jednu staru misao, koja na Jovu Mijatovića može danas u potpunosti da se primeni i odnosi: „Onaj kome je poznat način lečenja ljudi neka ne čuva to samo za sebe, nego neka sve izloži i drugima u punoj meri. . .”

Dr MILAN SOLDATOVIĆ

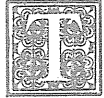
viši naučni saradnik

Instituta za proučavanje lekovitog bilja

Beograd

NARODNI VIDARI KAO HIRURZI

okom svoje istorije, prožete borbom, ispunjene slobodarskom tradicijom, naš narod je, braneći svoju slobodu i čast ginuo i stradao. U toj, skoro uvek neravnoj borbi bivalo je, razume se, ranjenika, a kako nije bilo stručnjaka — lekara, oni su svoje rane pa i živote poveravali samoucima, narodnim vidarima, berberima kao i drugim ljudima iz naroda koji su poznavali lečenje rana, lečenje preloma kosti i uganuća, koji su vadili zube, vršili trepanacije lobanje, operisali katarakte na očima (mrene), vadili kamenje iz mokraćne bešike, puštali krv, lečili i operisali kile (bruh). Ovome su poslu naročito bili vični berberi koji su se, osim šišanjem i brijanjem, bavili „hirurgijom” i lečili razne bolesti.

Narod je veoma cenio narodne vidare, pa su mnogi uživali veliki ugled. Narod im je iz milošte davao razne nadimke kao na primer Salku Ciganinu iz Visokog „Šećer hećim Salih Aga”. Ugled narodnih vidara naročito je rastao u ratu jer su se bili „specijalizirali” za lečenje ratnih rana.

KAKO SU NARODNI VIDARI LEČILI RANE

Lečenje rana bilo je različito. Stavljano je na rane razno lišće kao i melemi koje su sami ranari pravili. Amajlije i zapisi su takođe upotrebljavani za lečenje rana. U lečenju, ranari su bili strpljivi i uporni. Karakteristično je da su pojedini ranari ranjenike kojima nisu mogli pomoći ostavljali da ih „priroda sama leči”.

List od bokvice (*plantago major*), hajdučka trava (*Acchilea Millefolium*), list od blitve (*Beta vulgaris*), bili su omiljeni za lečenje rana. O travama narodni vidari su imali mišljenje da one rane dobro čiste i da pomoću njih dobro i brzo zarastaju pa se vera u trave naročito kod naroda Bosne i Hercegovine i Crne Gore sačuvala i do današnjeg dana.

Žive rane lečene su žestokim melemima, a to zbog toga da bi se rana što više raširila što je omogućavalo da se parčad kosti što lakše izvlači napolje. Smatrali su da se u ranama nalaze razni živi organizmi pa su ih trovali tako što su u ranu uvlačili koren od kukureka (*Pelchorus foetidus*). Mnogo se upotrebljavalo sirište od ježa za koje su bili mišljenja da je „preki lek”. Što se tiče melema, narodni vidari su poznavali dve vrste i to: blagi i žestoki. Blagi melem je pravljen od žumanaca jajeta kome se dodavala kašika ulja i kašika lozove rakije. Že-

stoki melem pravljen je tako što se blagom melemu dodavao plavi kamen. Ovo se sve izmešalo i privijalo na ranu. Za lečenje rana neki viđari su upotrebljavali maćiji izmet i seme od gorušice (Sinapis). Sve su to pretvarali u prah i sa njim posipali rane. Ovim melemom rane su mazane dotle dok se potpuno ne „očiste“!

Topli goveđi izmet, posut solju privijao se na ranu. Neuk svet je smatrao da životinjski izmet čisti ranu i da mu ta osobina onemogućava da rana zagne. Smatrali su da „ohlađena balega gubi lekovitu moć“. Na rane su stavljali zemlju „Gde se mokri ajvan ili iksan“ pa su smatrali da rana brzo zarasta.

Lečenje puščanih rana. One su razno tretirane, na ranu se stavljala mokraća, a ako rana krvari na nju je stavljan trud (usek, samokres). Preko truda stavljan je sloj neslanog loja. Za lečenje su dalje upotrebljavali meleme od smreče, smole, voska, ulja, i to u podjednakim količinama što je kuvano u zemljanim posudama. Hladnim melemom su mazali fitilje od platna (prvenstveno od lana), koje su zatim stavljali u ranu. Druga vrsta melema za lečenje rana pravljen je od maslinovog ulja, voska i lozove rakije u jednakim količinama.

Posle kuvanja, hladni melem je privijan na rane. U slučajevima kad rana gnoji u melem je stavljan stučeni karanfil (Cariofilum) pomešan sa plavim kamenom da bi tako spravljen melem ojeo ranu i „očistio“.

Rane su ispirali rakijom zvanom „čelja“ ili „prvotok“ (čista lozova rakija). Ona je služila kao dezinfekciono sredstvo. O rakiji naša narodna pesma kaže: „donesi mi lozove rakije, te isperi moje rane ljute“. Ako rana nije prljava na nju se privijala trava zvana ranjenik (*Betonica officinalis*) pomešana sa maslinovim uljem. Za duboke rane pravljen je melem od voska, belog tamjana, plavog kamena, smole od smreče, maslinovog ulja, lozove rakije, i raznih lekovitih trava, obično njih pet na broju.

Prelome i rane kod preloma lečili su na razne načine. Imali su specijalne instrumente za vađenje kostiju koje su bile razmrskane. To su vršili sa „lakoćom“. Posle vađenja kosti, rane su zarastale dobro i brzo. Sok od rotkve upotrebljavan je za lečenje rana. Rane su čišćene vodom u kojoj se duže vremena nalazio potopljen duvan. Cvet od kukureka upotrebljavan je za otklanjanje neprijatnog zadaha iz rana, kao i list bršljana i žalfija. Kako su se rane često crvljale, to su crvi uklanjani posipanjem vodom u kojoj je skuvan list i koren od čemerike, a što je bilo veoma efikasno. Kod rana koje su sporo zarastale sipali su tečnost sastavljenu od belog vina i ljubičica. Posle toga rane su brzo zarastale.

Metke, parčad kosti, saćmu i ostala strana tela uklanjali su travom zvanom „ranjenik“, odoljenom i korenom od čička pomešanim sa zečijom mašću. Sok od koprive služio je za vađenje metaka iz tkiva.

Trud (Polyporaceae) i njegova upotreba za lečenje rana. Trud spada u porodicu parazitskih biljaka. On je čvrsto priljubljen uz stablo bukve, ređe se nalazi na brezi. U ranijim vremenima trud je upotrebljavan za pravljenje vatre, a sa druge strane upotrebljavan je kod rana koje su krvarile. Trud sa ognjilom i kremenom daje vatru. Da bi se upotrebio

za pravljenje vatre, trud se prvo ukuva u ceđ, osuši i istuče da omekša. U svoje vreme borci u ratovima su nosili kese sa fišecima u kojima su obavezno nosili i trud koji je služio za paljenje čibuka i cigareta, a sa druge strane upotrebljavan je i za zaustavljanje krvarenja. On se upotrebljavao za zaustavljanje krvi posle puštanja krvi rogom i specijalnim nožem zvanim „nešper“.

Živa vatra za lečenje rana. Živa vatra se vadila od strane muškaraca nikako od strane žena. U Bosni i Hercegovini „vadila se živa vatra“ doskora u besputnim i neprohodnim selima. To je naročito vršeno u Jablanici, Gacku i Docu. Oko otvora na drvetu stavi se trud koji se usled trenja zapali. Ako se posle tri okretanja drveta trud ne zapali, smatra se da „nije suđeno da vatra bude lek“. U Gacku se živa vatra vadila iz gvožđa tako što se na nakovanj stavi parče gvožđa. Velikim čekićem se udara po gvožđu, trud se prinese gvožđu pa se udara čekićem sve dotle dok se trud ne zapali. Na ovaj način dobijena vatra smatra se u Bosni i Hercegovini čistom pa se kao takva upotrebljavala za lečenje rana raznih vrsta. Kod male dece ospice na licu nazivane su „oganj“. Smatralo se, „ako se oganj ne pojavi dok je dete živo, oganj će mu se pojaviti na kostima u grobu“. Oganj je lečen na razne načine. Ako ni jedan od poznatih načina ne pomogne, onda se pribegava „vađenju žive vatre“. Ugljenisano lipovo drvo stavljaju majke u sanduk. Posle porođaja kad se na licu deteta pojave ospice, majka istuca ugljenisano drvo, pomeša sa mladim maslom pa tom mešavinom maže lice deteta. Ako ovaj način lečenja nije dao nikakve rezultate, narod je uzimao kosti od životinja koje su ujeli zmija ili vuk. Kost bi se dobro osušila, stucala u prah, pomešala sa mladim maslom i sa tim se mazalo lice deteta. Ako ovo ne uspe onda se pribegavalo vađenju žive vatre. Živa vatra je vađena za svaki slučaj posebno i namenjivana je onome kome se i vadila, jer se verovalo da će samo u tom slučaju biti rezultata. Neki od vidara su smatrali da se živa vatra najbolje čuva u balegi (stercus) i tako čuvana vatra prodavala se za jedan i više forinti (Lilek). Za lečenje rana pominje se i ovaj način: uzme se trud, komad zelene čoje, devet vrhova od kupina, kore od šipaka, komad lipovog drveta i mladog masla. Poznat je bio Ciganin Avdo koji je bio odličan stručnjak za vađenje žive vatre. On je to radio na sledeći način: uzeo bi komad gvožđa i čekić, bolesniku je u ruku dao trud koga bi ovaj prineo gvožđu po kome se udara čekićem u cilju da se stvore iskre i upali trud. Kovač je uzimao komad novog platna i u njega uvijao parče gvožđa u koji je duvao da se trud ne bi ugasio. Kada trud upali krpu, na nju se stavi dobro isitnjena lipovina, kora od šipka, devet vrhova od kupine i zelena čoja. Sve ovo gori dok se ne pretvori u prah. Prah se pokupi i stavi u čašu u kojoj se nalazi mlado maslo. Sve se pomeša. Majka pozove staru ženu koja u prvi sumrak kokošijom peruškom maže detetu rane. Mazanje se ponavlja tri uzastopne večeri. Ovaj način lečenja rana mnogo je primenjivan u Gackom i okolini.

Hemangiomi se najčešće javljaju kod male dece. Postoji verovanje u narodu da se crvene fleke na raznim delovima tela javljaju zato što trudne žene gledaju vatru i požar. Ove fleke (hemangiomi) se leče tako što se trud zapali na živoj vatri i kad se pretvori u prah pomeša se sa vodom i daje detetu da pije.

Amajlije i zapisi i njihov značaj u narodnoj medicini. Još od Galena i ranije korišćene su amajlije i zapisi za lečenje raznih bolesti. Galen je bolesnicima prepisivao misirsku amajliju, a Simoniens je lečio pomoću reči „Abrakadabra”. Kao zapisi i amajlije upotrebljavane su razne stvarčice od hartije, kamena, metala, drveta na kojima su napisane razne reči i rečenice. Umotavane su u platno i vešane oko vrata da bi sačuvala onoga ko ih nosi od bolesti, zla, napasti i ranjavanja. Alberto Veliki upotrebljavao je kod vode u trbuhu (ascita) veliki magnet koga je stavljao ispod jastuka bolesnika. Kod padavičara zapisivana su imena tri kralja na hartiji koja se bolesniku obesi oko vrata. Besnilo se lečilo tako što se na jabuci ispišu: reči: „Hax, pax, max”.

U našoj zemlji amajlije i zapise pravili su sveštenici i hodže skoro za svaku bolest. Verske razlike pri ovome nisu imale nikakvog uticaja. I pravoslavni i katolici menjali su hodže i popove, hvaleći ili kudeći čas jedne, čas druge. Na primer: „Obišao sam mnoge naše hodže radi mog bonika i nigde nisam našao koristi ali kad sam obišao popa i kod njega zapisao, odmah mi je boniku bilo bolje”, ili obratno.

Zapisi se pišu mahom tankom trskom koja se zove „saz kalem”. Na vrhu se trska istanji a po sredini nožem zvanim „kalemtraš”, rascepi. Vrh kalema je zarezan na podlozi od kosti zvanj „mik-taa”. Neki su pisali zapise običnim ili zlatnim perom.

Neki su pravili pero od bosioaka. Mastilo za pisanje je specijalno zvano „murekjeb”, a nošeno je u mastionici zvanj „divit”. Mastilo se lako brisalo vodom. Zapisi su pisani na ljusci od jajeta, limu, kamenu, listu od pomorandže, na koži žabe, zmije, miša i dr. Zapisivač je morao da zna veliki i mali „ebdžed”. To je vrsta azbuke koja ima 28 slova (harfova), od kojih svako slovo ima svoj posebni broj.

Ratne zastave su smatrane za amajlije. Na oružju su ratnici imali ispisane pojedine rečenice iz Korana, pa su bili uvereni da će pobediti neprijatelja. Ratnici su nosili amajlije u vidu kutija sa lancima. Ove kutije su nazivane „dibalgija”. Ako je kutija u obliku trougla zvana je „vezma”. Poznate su i košulje kao amajlije, na primer košulja Huseina Gardaševića, koja ga je, kako je on verovao, u bojevima štitila od neprijatelja. Košulja kao amajlija veoma je retka.

Neuki narod u Bosni i Hercegovini lečio je epilepsiju, kostobolju, živčane bolesti, amajlijama i zapisima.

Interesantno je shvatanje o epilepsiji i njenom lečenju. Nju je prema mišljenju muslimanskog stanovništva mogao da leči učen hodža tj. onaj hodža koji ima „vlast nad džinovima”. On treba „da sakupi dvanajest džinovskih poglavara i da ispita koji je od njihovih mlađih bolesniku naneo zlo. Dotični džin onda dobije naređenje da hodži kaže lek. Ako džinov starešina posluša i dâ lek i ako ga bolesnik upotrebi, ozdraviće od padavice.”

Amajlije i zapisi različiti su kod pravoslavnih, katolika, jevreja i muslimana. Hodže su imale knjigu u kojoj se nalazio veliki broj zapisa i kojom su se služili prilikom pisanja amajlija i zapisa. Katoličke amajlije su se razlikovale i po obliku i po sadržini. To su obično bile drvene ili metalne kutijice u kojima su se nalazile sličice svetaca, mrvica sa

svetog groba, kao i molitve pisane ili štampane. Jevrejske amajlije i zapisi bili su dosta skupi. Navešćemo jednu jevrejsku amajliju (kameju) koja glasi: „Molimo te, bože naših otaca, budi pun milosti spram NN i podaj mu potpuno zdravlje za svih njegovih 24 udova i 365 tetiva. Čuvaj ga od svakog zla, od straha i svake rane, od zlih utvara, poganih vetrova, od duhova muških i ženskih, od more, od padavice, od trešnje mozga i ludila, od zla pogleda, od svakojakih čarolija, od tamnice i začaranog uzla (impotencije). Neka mu sve što uradi i čega se primi bude sa srećom. Neka mu je blagoslovena imovina njegova i rad njegovih ruku, svi njegovi dušmani neka su mu pod nogama, a sve osnive koje mu idu na štetu, da bog pomrsi”.

Amajlije su u Bosni i Hercegovini nošene često pa se i danas mogu naći kod dece. Da bi se sačuvali od ujeda zmije, protiv nesаницe, pravljenе su amajlije od rute (*Ruta graveolaris*). Beli luk je mnogo cjenjen i on se stavljao u zapisima. Govorilo se: „od svašta ima iladža, a od smrti ga nema. I od nje bi ga bilo kad bi se moglo seme od saransaka (bela luka) uhvatiti”. U okolini Zenice smatraju da „u belom luku ima 77 lekova”.

Rekli smo da su postojale kutijice od drveta ili srebra koje su se zvale „enem-hamajlija”. U našoj narodnoj pesmi se ona pominje:

*„Ja l' Alanu enem-hamajliju
što no mu je napisao Marko
od namluka i od sevdaluka”...*

Razume se po sebi da bi se za veliku većinu ovih i sličnih pojava, koje su postojale a koje se i danas sretaju u našem narodu pa i u drugim narodima, mogla naći objašnjenja koja bi nas odvela čak i u daleka vremena kada je čovek u svim pojavama video neku neobjašnjivu mističnu pojavu. I dalje, kako se sa kulturnim razvojem čoveka sve ove naslage ljušte i lagano opadaju, zadržavajući se često, po tradiciji i navici kao izvesna simbolika, čak i onda kada je čovek davno prestao da im pripisuje bilo kakvu moć. Ta se pojava sreća i danas kod prostog i neukog sveta naših krajeva. Amajlije i zapisi sretaju se i danas u pojedinim našim krajevima ali uglavnom kao rudiment u koji malo ko veruje.

BERBERI KAO NARODNI HIRURZI

Pored popova, hodža, cigana, vidarica, berberi zaslužuju posebnu pažnju kao narodni vidari i hirurzi. U Bosni i Hercegovini oni su se zvali „džerahi”. Oni su zbog svog rada bili veoma omiljeni kod neukog naroda koji im se poveravao. Smatra se da je u Sarajevu prva berbernica bila uz Carevu džamiju i da je prvi put otvorena 1463. godine. One su u prvim godinama bile jednostavne a kasnije su se i proširile. Poslednja starinska berbernica u Sarajevu zatvorena je 1939. godine. Pored pribora za brijanje u berbernicama se nalazio pribor za vađenje zuba kao i za puštanje krvi.

Poznato je da su se berberi sve do šezdesetih godina XIX veka porred berberskog zanata bavili i hirurgijom. Puštali su krv, vadili zube, nameštali prelomljene kosti i uganuća zglobova, vršili sunećenje (cirkuncizije), vadili metke iz tela, lečili razne rane kao i ratne rane. Spravljali su lekove „hapove“, po čemu su nazivani i „hapari“. Neki su bili poznati kao vojni hirurzi u ratovima.

Kako su berberi puštali krv. Omiljeno je bilo skoro kod svake bolesti da se pušta krv. Za puštanje krvi imali su specijalni nož koga su kovali seoski kovači a koji se nazivao „nešper“. Imali su krivi rog čiji se širi kraj stavljao na telo a manji se stavljao u usta te se kroz njega uvlačio vazduh. Na donjem delu tj. na koži gde se nalazio širi otvor roga stvarala se hiperemija (crvenilo) uz nagomilavanje krvi. Kad se pojavi crvenilo, rog se skida i nožem „nešperom“ se koža zaseca, i tada krv počne da teče. Interesantno je kako se navodi „ponekad su berbernice bile toliko pune krvi da su pre ličile na mesarnice nego na berbernice“ (Dučić). Poznato je bilo do skoro, da su berberi puštali krv pomoću pijavica. Pijavice su berberi držali u staklenim teglama u vodi. Pre stavljanja na telo, koža se čistom krpom premaže vodom u koju je rastvoren šećer. Pijavica prione za kožu i kad se nasisa dovoljno krvi sama otpadne a iz mesta uboda teče krv koja se teško zaustavlja jer pijavica ima u ustima sok koji sprečava da se krv zgruša.

Cirkuncizija (sunećenje). Berberi su ove hirurške zahvate vršili u prošlosti a i danas ih vrše sa posebnom spretnošću. Za ovu vrstu operacije imaju specijalni instrument koji je dosta primitivan i nazivaju ga „pergel“. To su dva noža veoma oštra koja prolaze jedan mimo drugog i lako presecaju kožicu na udu. Dešavalo se da su berberi prilikom sunećenja odsecali deo glavića polnog muškog uda stvarajući na taj način teške invalide i doživotne bogalje. Poznati su berberi koji su se u Bosni bavili hirurgijom, — 1489. godine Maragor, a 1556. godine Inabeg. Poznat je bio Radivoje Ostojić, 1469. godine berberin — hirurg koga su zvali i u Dubrovnik da operiše i leči bolesnike.

Među berberima bilo je i poznatih vojnih hirurga koji su u ratovima operisali i lečili ranjenike kao: Avdaga Vilajetović, otac čuvenog Hadži Loje koji je umro u Sarajevu 1768. godine. Zatim Ahmo Čelebija, zvani Ahmo Sarajlija koji je poginuo u ratu Turaka sa Crnogorcima 1768. godine. On je nosio naziv „serdžerahnelajeti Bosna“, što na našem jeziku znači „glavni hirurg Bosanskog vilajeta“. Poznati su berberi — hirurzi bili: Hadži Ibrahim 1697, Hasan Baša 1775, Mula Abdulah 1803, Salih 1806, Mustafa Porčo 1848, Mula Mustafa Čadordžija 1850. i dr. Poslednji berberinski ćehaja bio je Hadži Mustafa Mulibrk koji je svoju dužnost vršio do 1924. godine, kada je stvorena nova esnafska organizacija.

Berberi kao hirurzi plaćeni su dobro. Berberu je bilo zajamčeno plaćanje za njegov rad. To se vidi iz zaostalog akta iz 1211. godine u kome kujundžija Smalil Baša garantuje da će za lečenje Mustafa Baše koji je bio ranjen, platiti džerahu (lekaru-vidaru) Huseinu deset groša. Svako je davao berberu za usluge koliko je mogao. U berbernicama je postojalo okruglo ogledalo koje se nalazilo kod vrata na koja je stavljan novac za berbere. Nagrada koja se davala berberima nazivana je berberina ili breberina.

U Sarajevu je bio poznat berberin Memija koji je specijalnim instrumentima presvučenim zlatom vršio operacije i lečio rane u grlu.

Od 1878. godine do Prvog svetskog rata bili su poznati berberi — hirurzi: Mustafa Brkić, Hasan Barjaktarević, Uzeiraga Karaica, Džafo Alijaga, njegovi sinovi Veisiļ i Mehaga, Mustafa Kolar, Abdulah Skaka i sin Uzeir i dr. Karakteristično je da su berberi, koji su se pored berberskog posla bavili i hirurgijom, pravili lekove (hapove). Oni su zbog toga nazivani i „hapari”. Poznat je Ali Efendija Cinarević iz Višegrada koji je lečio mrenu na očima (kataraktu). Njega je u Srbiju zvao da leči Miloš Obrenović, a i k njemu su iz Srbije dolazili bolesnici sa kataraktom. Zbog nesavesnog rada nekih berbera u Bosni dolazi do zabrane vršenja rada berberima 1879. godine, a te godine zabranjuje se rad i svim narodnim vidarima u Bosni. Narod ih i dalje traži, oni naviknuti na taj posao i na zaradu odlaze i krišom vrše operacije i lečenje.

Neki berberi su se bavili i prekidom trudnoće. Upotrebljavali su razne otrovne trave koje su ženama nanosile smrt. Zbog toga je izdat ferman 1254. godine tj. 15. 11. 1838. godine koji je upućen starešinama „sve četiri vere i apotekarima”. Ovim fermanom se ponovo zabranjuje rad svim narodnim vidarima, pa i berberima. Ovim fermanom se zabranjuje „proterivanje ploda kod žena upotrebom svih sredstava”. Dalje se u fermanu mole sve verske poglavice da tumače narodu da je izbacivanje ploda opasno i „nevaljalo”. Isto je glavni lekar, stručnjak zvani „sertabib”, poslao školovanim lekarima (ovi se podaci nalaze u knjižnici Gazi Husrevbegove džamije u Sarajevu u sidžilima 77, strana 45—45).

Berberi su zbog svojih zasluga u Sarajevu imali i svoju ulicu.

Berberi su za svoj zanat kao i za hirurški rad nabavljali alat iz Carigrada, a neke instrumente su kovali seoski kovači sa veoma velikim smislom i duhovitošću.

Prvi školovani lekari došli su iz Italije a bil su domoroci franjevci: fra Petar Bustrović, fra Petar Marešević, prvi musliman iz Bosne dr Mehmed Sami Šerbić, a prva Srpkinja lekar iz Bosne bila je Staka Bokonjić. Prvi školovani lekar Jevrejin bio je dr Isak Salom.

Dolaskom lekara sa svršenim Medicinskim fakultetom skoro pre 100 godina, u Bosni narodni lekari i berberi kao hirurzi gube poverenje naroda. Njih zamenjuju stručni lekari, ali jedan broj narodnih vidara i berbera dugo i dugo skoro do današnjih dana leče narod koji ih rado traži uprkos svim zabranama i kaznama.

TREPANACIJE LOBANJE I NAŠI NARODNI VIDARI

Teške prilike u kojima su narodi naše zemlje živeli u vekovnoj borbi za opstanak i slobodu odražavale su se i na zdravstveno stanje i prilike. U to vreme sanitetska služba bila je na veoma primitivnom nivou jer nije bilo školovanih lekara, a lečenje su preuzimali neuki ljudi koji su se prvenstveno bavili sakupljanjem lekovitog bilja, koje narod veoma voli i u koje ima veliko poverenje. Narod smatra da nema te bolesti koja se lekovitim biljem ne može izlečiti.

Najviše je stradao naš narod koji je bio pod Turcima i Austrougarskom.

Jedan od najstarijih operativnih zahvata koji su vršili narodni lekari je trepanacija lobanje, za koju su upotrebljavani razni instrumenti koje su kovali seoski kovači.

NARODNI VIDARI KAO TREPANATORI

Trepanacije kod nas su vršene u Crnoj Gori, Hercegovini kao i kod naših suseda u Albaniji. Ljude koji su vršili trepanacije narod je nazivao: medig ili doktor. Oni se samo bave trepanacijama lobanje kao i lečenjem raznih rana. O veštini mediga kao trepanatora Francuz Andri Delari u svojoj knjizi „Le Montenegro”, Pariz 1862. godine, između ostalog kaže: „Crnogorski nadrilekari pokazuju veliki uspeh vršeći operaciju kod izvesnih moždanih oboljenja čak i ludila. Najveći evropski autoriteti slične operacije praktikuju samo u krajnjoj nuždi. Čudno zvuči, ali tu delikatnu operaciju vrše u Crnoj Gori veoma spretno i sa retkom srećom”.

Kada se vršila trepanacija. Trepanaciji se pribegavalo kod povreda usled pada ili povreda zadatih padom, povreda vatrenim oružjem, raznih glavobolja, neuralgija, padavice, kod duševno obolelih, krvne osvete, sudsko-medicinskog veštačenja. Trepanacije se nisu vršile kod dece ispod 14 godina a ni kod starih ljudi.

Instrumenti. Sa mesta na glavi, predviđenog za operaciju kosa se prethodno obrije ostrim nožem. Za rezanje kože upotrebljavan je nož zvan „lešper” „lišter” koji je na vrhu jako oštar. Njih je bilo pravih ili zavnutih. Za odizanje prestrugane kosti upotrebljavana je kandža koja je na jednom kraju bila zavinuta. Najvažniji instrument za trepanaciju je šara ili trepanja. To je metalna cev duga oko 12 santimetara a široka nekoliko santimetara. Pravljena je od čelika. Nju su kovali seoski kovači. Šara (testera) je na vrhu imala zupce koji su bili veoma oštri. Uz to je pripadalo i kokošije pero koje se na jednom kraju omotavalo čistim pamukom a služilo je za kupljenje krvi prilikom trepanacije lobanje.

Kako je vršena operacija — trepanacija. Lice koje se podvrgava trepanaciji, sedne na panj a ruke mu se vežu za drvo. Pomoćnik mediga, uhvati bolesnika rukama oko glave stavljajući mu dlanove na uši da ne bi čuo struganje šare. Bolesniku se da da popije koliko može ljute rakije koja bolesnika opije. Dlake se na glavi obriju, a zatim medig napravi kosi rez u obliku krsta. Koža se kukama odigne i ukaže se kost. Da bi kost bila potpuno bela namaže se melemom koji se sastoji od belanceta od jajeta pomešanog sa lanenim uljem i solju. Ovaj melem nazivan je „tvor”. Šara se uzima u ruke i polako se kost struže. Da bi se potpuno kost prestrugala potrebno je da prođe 1 do 2 sata. Ukoliko je kost tanja struganje šarom biva sve zvonkije, a kad „šara zapoji onda se prestaje sa okretanjem šare”. Kukama se odigne kost a pomaže se i sa specijalnom iglom koja je na jednom vrhu spljoštena. Ova igla se naziva „milj”.

Krv se kupi miljem na koje se namota dosta vate. Kad se krv skupi rana se namaže melemom koji se zove „boletin” a pravi se od smole od smreke, pomešane voskom i uljem. Ova se smesa prethodno prokuva i kad s ohladi sa njom se maže rana posle trepanacije. Koža se sašije koncem. Na ranu se stave čiste krpe i zavoj. Prvih dana rana se previja svaki dan. Za ozdravljenje je potrebno 6 nedelja.

Poznato je da je jedan čovek u Crnoj Gori trepaniran tri puta i to prvi put u dvadesetoj, drugi put u tridesetoj, a treći put u četrdesetoj godini.

KRVNA OSVETA I TREPANACIJE

Medici su vršili trepanacije i kod krvne osvete. Osveta je vršena preko narodnih trepanatora u prisustvu povređene strane. Onaj koji povredi glavu drugome, trepaniran je na istom mestu gde je povredio čoveka sa kojim je došao u sukob. Ova krvna osveta nazivana je: krvno šaronjanje, krvno trapanje ili krvno prebijanje šare za šaru.

Ako medigu bolesnik umre posle trepanacije, medig je bio obavezan da stavi svoju glavu za bolesnikovu glavu. Dešavalo se da ako medigu umre bolesnik koga trepanira, morala se osveta platiti novcem.

U 103. tački Grbljanskog zakonika iz 1427. godine navodi se „da ne bi ranjenik ostavio krv na lekara koji valja da mu rane reže ili vrti glavu, sudimo da lekar, koji je pouzdao da leči, dade ruku ranjeniku onda on lekaru i time da posvedoči da mu je prost njegov život, ako bi umro”.

Nagrade za operacije — trepanacije. Kriva strana je plaćala za rad medigu. Dobijali su poklone i novac koji su primali od izvršene trepanacije. Pored novca dobijali su ovce, kokoši, goveda. To ih je jako obogatilo. Nagrade koje su medicima dobijali zvale su se: breberine, barberine, berberija. Taksu za trepanacije, Sveti Petar je odredio tako da je šaronjaru pripadalo za trud 12 talira. Krivac je plaćao oštećenom 60 talira i medigu 12 talira. Ko nije imao da plati morao se trepanirati. U ovakvim slučajevima ni povređeni, ni šaronjar-trepanator nisu dobijali nikakvu nagradu.

Šaronjanje-trepanacije zabranjene su od strane Knjaza Danila 1856. godine. Ovo je verovatno učinjeno zbog velike smrtnosti kao i velikog bogaćenja pojedinih mediga. Dešavalo se da su medicima i dalje radili posle zabrane. Bilo je takođe slučajeva da su vlasti pored zabrane dozvoljavale rad mediga. Posle zabrane rada mediga oni su odlazili u Severnu Albaniju i Srbiju gde im je bilo slobodno da vrše trepanacije. Trepanacije se u Srbiji pominju prvi put u selu Zlotu tek 1907. godine.

POZNATI TREPANATORI

U Crnoj Gori poznat je bio Radosav Popović, koji je trepanirao 300 ljudi. Neki su od ovih trepaniranih umrli i to oni koji su bili teško ranjeni. Bio je poznat i Radivoje Raičević koji je trepanirao 84-godišnjaja-

ka. Deda Radivojević došao je do pribora za trepanaciju posle poznate bitke Crnogoraca sa Turcima na Krusima 1876. godine, a zarobio ga je od jednog Grka. Zasluge ima i Kosta Grk čije se prezime do danas ne zna. Poznati trepanatori su još bili Joko Dučić i Petar Raičević.

Najpoznatiji trepanatori u Crnoj Gori bili su Iličkovići. Među njima spominje se Niko Iličković i dr. Mladi su veštinu trepaniranja učili od svojih starijih. Docije, dolazeći u dodir sa kulturnim svetom Iličkovići su počeli da koriste savremene instrumente i to naročito posle ratova 1875. i 1878. godine. Zbog velikih zasluga i uspeha u trepanacijama, Iličkovići su 1880. godine dobili od strane crnogorskog Senata naziv „Narodni lekari“.

U Moskvi se danas nalaze 27 trepaniranih prstenova kosti koje su poklonili Iličkovići 1907. godine.

Pored muškaraca trepanacijama su se bavile i žene. Poznata je trepanatorka bila Nasta koja je imala kćer Savetu udatu u Skadru za Berovića. Ona je nastavila sa trepanacijama i u Skadru, posle udaje.

NARODNI VIDARI KAO PLASTIČARI

Kako su na kostima glave ostajali veći defekti, to su narodni trepanatori vršili i plastike tih defekata na kostima glave. Navodi se slučaj Arnautina iz Peći koji je bio ranjen u glavu. Posle trepanacije defekt na kostima glave bio je veliki. Trepanatori su tada dobro osušili tikvu. Sa tako osušene tikve isekli su koru u veličini defekta na kosti glave, stavili je na defekt, a potom kožu glave ušili. Takođe je zabeležen slučaj Jakova Garoševa, koji je imao veliki defekt na temenu glave. Posle trepanacije, kada su mu povučene kosti, na defekt kosti stavljeno je parče osušene tikve zvane „sudovnjače“. Iznad kore od tikve stavljeno je parče sušera koje je služilo da kupi krv, a zatim je koža preko tikve i sušera sašivana. Ovaj bolesnik je posle trepanacije i plastike sa takvom sudovnjačom živeo 15 godina.

Navedeni podaci se odnose na doba primitivnog stanja u kojemu je kada se tiče Crne Gore, zdravlje stanovništva nalazilo najjaču zaštitu u junačkim igrama, pešačenju i radu, svežem i čistom vazduhu svojih brda, prosto ali zdravoj hrani.

Doba u kojem je narodna pesma još početkom druge polovine XIX veka iskazivala prezir rana u ratovima, da od rana borcima „ništa biti neće, jer medici njima ne trebaju, leče se sami Crnogorci, kao mrki u planini vuci“.

Dolaskom prvih školovanih lekara u Crnu Goru koji su bili Francuzi, u prvoj polovini XIX veka, a zatim ruski lekari i najzad domaći sinovi, narodni medici polako gube svoje popularnosti jer se narod sve više i više obraća školovanim lekarima koji im stručno pomažu.

Iako živimo u dobu kad je medicina učinila i čini ogromne korake napred, ipak se i danas mogu naći ljudi koji se usuđuju da nameštaju prelome kostiju i uganuća što ima itekako teških posledica za povredene i ranjene.

NARODNI VIDARI KAO OPERATORI KAMENA U MOKRAČNOJ BEŠICI I KATARAKTE

U našoj zemlji naročito u Bosni i Hercegovini bilo je najviše narodnih vidara koji su se bavili pored raznih lečenja još i operacijama kamena u mokračnoj bešici i operacijama mrene (katarakte). Nesumnjivo je da je vidarstvo u Bosni došlo sa Istoka jer je Bosna bila dugo pod Osmanlijama koji su imali veliki broj narodnih „stručnjaka” koji su svoju veštinu lečenja preneli i na našu zemlju. Zapisani su slučajevi da su naši ljudi pretekli u znanju i spretnosti svoje učitelje. Vidari su se naročito mnogo namnožili u Bosni i Hercegovini u drugoj polovini XIX veka kada su turski vojnici koji su služili u sanitetu izlazili iz vojske i svoje „znanje”, naučeno u vojsci primenjivali u lečenju našeg neukog i zastalog naroda, naplaćujući novcem i namirnicama svoje „stručne usluge”. I za vreme austrougarske okupacije vidari su slobodno radili. Vlasti im nisu zabranjivale rad.

Kamen u mokračnoj bešici, narodni vidari lečili su raznim travama... „kome je kamen u mehur vari spargovo lišće s vino i korenje i daj piti večer i jutro...”.

Najpoznatiji hirurzi za operacije kamena u mokračnoj bešici bili su Cigani koji su se pored tog posla bavili i kovačkim zanatom.

Oni su sami kovali instrumente za operaciju, iako razume se primitivno. Među poznatim operatorima kamena spominju se: Ciganin Smoljan i Salko Ciganin iz Visokog koga je narod od milošte nazivao „hećem šećer Salih Aga”. Ovaj naziv mu je narod dao zbog njegovog lepog ponašanja i blagog ophođenja sa narodom kao i zbog uspehlikih operacija. Dalje su bili poznati Jozo Brzica, dunder. On se bavio još i lečenjem preloma kosti, iščašenjima, vađenjem zuba. Zapisano je ostalo da je Brzica za 5 godina izvršio 30 do 35 operacija na mokračnoj bešici. Sin vidara Brzice je 1891. godine operisao 160 slučajeva kamena. Njemu je rad zabranjen iste te godine, najverovatnije zbog nekih neuspeha koji su nastali posle operacija kamena. On je i dalje radio, krišom, jer ga je narod tražio. Poznat je bio i Avdija Hećimović koji je u narodu bio poznat kao „odličan hećim”. Veštinu vađenja kamena naučio je od svoga dede. U Pljevljima je bio poznat Bećir-aga Čeledić, koji je odlazio često u Novi Pazar zbog operacija. Poznati su bili Nikodim, Ivan Radić i dr.

Instrumenti sa kojima su vidari vršili operacije kamena pravljani su od strane seoskih Cigana i to od „ljutog” čelika. Poneki od vidara imao je instrumente skovane od pravog srebra. Od srebra je pravljena kašika kojom su vidari izvlačili kamen iz mokračne bešike. Za sečenje kože služio je nož zvani lišter. On je bio prav a bilo je i savijenih lištera. Postojale su i kandže koje su ličile na ključ. Klište su služile za hvatanje kamena. Kvak a je služila za širenje operativne rane.

Kako se vršila operacija. Pomoćnik vidara uzme dete u naručje, sedne, raširi mu noge, a operator sedne ispred deteta i pomoćnika. Na perineumu (prostoru između anusa i jajne kese), operator učini rez. Ovaj

deo dobro se prethodno očisti rakijom. Kroz učinjeni otvor, vidar ulazi kažiprstom u mokraćnu bešiku. Rana se raširi kvakama, a zatim se u bešiku uvuče kašika i kamen se izvadi. Rana se ne šije, nego se ostavi otvorena. Posle operacije rana se namaže melemom i zavije. Kroz ranu dugo curi mokraća. Za to vreme operisani jede samo neslanu hranu koja se sastoji od mleka i pogače. Vodu bolesnik ne sme da pije 40 dana. Žeđ kod dece gašena je uzimanjem ječmene vode.

Slično je opisao operaciju vađenja kamena u mokraćnoj bešici Vladislav Skarić, direktor muzeja u Sarajevu. Njemu je kao detetu vadio kamen iz mokraćne bešike Ciganin, 1874. godine.

Ako posle operacije — vađenja kamena nastane veliko krvarenje u bešiku se tada sipa vrući zejtin. Ako je krvarenje iz ivica rane, na ove se stavljalo tvrdo kuvano jaje koje je na njih čvrsto pritiskivalo.

Komplikacije. Zabeležene su komplikacije od operacija, kao ispadanje tankog creva, probijanje debelog creva sa fistulama kroz koje su izlazile fekalne mase, a bilo je slučajeva mokraćnih fistula sa rane na mokraćnoj bešici, srasline debelog creva kao i fistule između mokraćne bešike i debelog creva. Kao komplikacije su još bile nemogućnosti zadržavanja mokraće i stolice kao i posledična impotencija.

Smrt svojih bolesnika vidari su pravdali nemirom bolesnika posle operacije kao i nečistoćom koja je došla zbog nepažnje bolesnika. Smrt su dalje tumačili kao posledicu „nazeba rane”.

Interesantno je naglasiti, da su operatori kamena u mokraćnoj bešici sklapali ugovore sa bolesnicima koje su operisali, ili sa njihovom rodbinom, da za slučaj smrti bolesnika, neće okrivljavati operatora. U starom protokolu koji se nalazio u sudu iz 1565—1567, a koji se danas nalazi u knjižnici „Gazi Husret Begova vakufa” u Sarajevu, nalaze se dokumenti o ugovorima. Jedan od njih ću citirati: „Memija sin Hidrov, izjavio je pred Ciganinom Smoljanom ovo: U mom mokraćnom mehuru imam kamen, pa sam stoga ovom Ciganinu Smoljanu dopustio da kamen vadi; i to tako da niko ne traži moju krv ako od ove operacije umrem. Kako je spomenuti Ciganin u poslu rezanja mehura doista sposoban, i kako je osvedočeno da je mnogim muslimanima pomogao, a mi smo dali dopuštenje. Na zahtev upisa se u protokol. Pisano u 8 ševala”.

Kako se vidi bolesnici su imali veliko i neograničeno poverenje u narodne operatore kamena pa su im i na sudu davali pismene dokaze da im veruju i da ih niko neće tužiti ako slučajno bolesnik umre posle operacije.

KAKO SU LEČENE RANE UJEDOM MRAVLJIH GLAVA

Pored lečenja rana mnogobrojnim travama i melemima, rane su lečene i ujedom mravljih glava.

Teško je reći odakle je način lečenja rana ujedom mravljih glava došao u našu zemlju. Najverovatnije je da je do nas došao sa istoka. Narodni lekari u Srbiji i Crnoj Gori su do pre pola veka lečili rane i na ovaj način. To su isto radili i vidari u Dalmaciji.

Opisan je slučaj sina nekog vlastelina u Kotoru koji je bio ranjen u trbuh kojom prilikom su mu bila povređena creva. Niko od lekara u Kotoru ni okolini nije smeo da ga leči. Otac povređenog mladića čuo je za narodnog vidara Martinovića koga je pozvao i koji je pomoću mrava ušio povređena creva kod mladića a ovaj je posle 40 dana ozdravio. Creva se pre operacije očiste rakijom, a zatim se uzima mrav za trbuh, pritisne se, mrav otvori usta, zagriže primaknute ivice, a zatim se mravu preseče trbuh. Mrav ostane na spojenim ivicama rane. U Srbiji se vršilo lečenje rana bubom *kleštavcem*.

Posle operacije bolesnicima se daju kuglice od testa u kojima se nalaze zečije dlake. Kuglice se zapeku, umoče u med i daju bolesnicima da jedu. Ovo se radi zato da se ne bi creva „slepila i da ne bi došlo do zapleta creva”.

Dr Vladan Đorđević u svojoj knjizi „Medicina u Srba”, Novi Sad 1872. godine, navodi slučaj jednog Crnogorca kojemu je u ratu odsečen nos. Vidar mu je vratio nos na svoje mesto i ušio mravljim ujedom. Kroz nozdrve stavio mu je cevčice „da bi disati mogao i da ne bi nozdrve zarasle”. Za 40 dana nos je potpuno zarastao. „Samo se iz blizine mogao videti ožiljak na mestu gde je bio nos odsečen”, kaže u svojoj knjizi dr Đorđević.

KAKO SU LEČILI ILIČKOVIĆI

Među najpopularnije vidare iz Crne Gore nesumnjivo spadaju Iličkovići iz Crmnice. Njihov rad imao je vidnog uticaja na razvoj narodne nestručne medicine u Crnoj Gori, te stoga smatram da o njima i njihovom radu treba nešto reći.

Kako su Iličkovići pravili zavoje. Žene su zavoje tkale od vune ili lana, a bili su dugi 4 do 6 metara, a široki 10—15 cm. Mesto gaze upotrebljavali su staro rublje kao i razmekšano platno koje su sekli u obliku četvorougaoznika. Duga lanena vlakna služila su im za spravljanje *fitilja*. Oni su bili dužine do 20 cm. Kovali su ih u čistom maslinovom zejtinu a posle kuvanja, zajedno sa zejtinom su *fitilje* izlivali u zemljane, duge i gleđosane posude. Zatvarali su posude čistom, štavljenom zečijom kožom. Tampone su kovali u vodi a zatim ih stavljali u zemljane sudove u koje su sipali čistu lozovu rakiju „*prvijenac*”.

Za *udlage* im je služila trska, lipova i dudova kora jasena, duda. Uz pomoć vatre *udlagama* su davali razne oblike. Poznavali su *istezanje prelomljenih udova* (*ekstenziju*).

Instrumente za *trepanacije* i druge operacije pravili su kod zlatara ili puškara u Skadru, Budvi, Baru i Kotoru. Imali su i sonde od srebra, a bile su dugačke od 10 do 30 cm. Pincete su izrađene od čelika a zvali su ih „*štipavice*”. „*Mašice*”, jedna vrsta instrumenta *peana* imale su na vrhovima male kašičice koje su im služile za vađenje projektila. „*Nožice*” — makaze su bile oštre a služile su za sečenje izumrlih tkiva. Poznavali su i makaze za sečenje kosti, nazivali su ih „*klešta*”. Testere „*pile*” su pravili puškari a bile su skoro iste kao što su i današnje testere za sečenje gvožđa. Igle za šivenje bile su obično kao i igle koje su majstori pravili. Konce od svile izrađivale su žene od čaura

svilenih buba. Konce su kovali a zatim stavljali u suve kese od kože u kojima se nalazila rakija. Trepan za operacije na glavi pravljen je od cevi pištolja, kubura, ledenica a imao je ručicu od roga.

Iličkovići su pravili meleme od maslinovog ulja i lanenog ulja, istopljenog svinjskog sala, iz srži dugih kostiju, ovčeg loja, meda sa lekovitim biljem svežim ili sušenim. Od svežeg bilja koristili su sokove od cveća i semena: zove (*Sambucus nigra*), bogorodične trave (*Hespericum perforatum*), nevena (*Calendula Officinalis*), pitomog bosiljka (*Ocimum basilicum*), brđanke (*Arnica montana*), sokove od lišća i stabljike; ruse (*Chelipodium majus*), smrdljike (*conium macclatum*), bršljana (*Hoedera helix*), hajdučke trave (*Achilea milefolium*), pazikuće (*Semper vivum tectorum*), nane (*Mantha piperita*), gorocveta (*Adonis vernalis*), pelena (*Herba absinti*), žalfije (*Salvia officinalis*). Sokove od korenja: troskota (*Poligonum aviculare*), sleza (*Althea officinalis*), mačkine trave (*Valeriana officinalis*), šafrana (*Crolus sativus*), lincure (*Gentiana lutea*), bele deteline (*Folia trifloifibrini*) i drugih.

Često su mešali sokove od cveta sa sokovima od stabljike i lišća pa i korenja jedne iste biljke. Na primer: bokvicu sa uskim lišćem (*Plantago lanceolata*), bokvicu sa širokim lišćem (*Plantago major*), prištac (*Prunula vulgaris*), buhač (*Pyrethrum Chrysantemum*). Mešali su sokove nekoliko trava i raznih njihovih delova. Sokove su pravili i od mekih delova slojeva (jezgre) ispod kore: duba (*Cortex quercus*), bukve (*Fagus sylvatica*), smokvinog drveta (*Ficus*).

Za spravljanje melema tzv. „nastojke”, vrstu tinkture, stavljali su sveže i isečene suve biljke u prepečenu rakiju. „Nastojke” su pravili od skoro svih biljaka i njihovih delova. Od lipovog cveta (*Flores Tiliae*), pelena (*Herba Absinthii*), maline (*Rubus Idei*), šišarki hmelja (*Humulus lupulus*), anasona (*Fructus anisi vulgaris*), kleke (*Fructus juniperi communis*) i dr.

Upotrebljavali su i prašak mnogih sušenih trava od: medveđeg uveta, komorača, petolista, zimzelena, šafrana, mačkine trave i dr. Iličkovići su sejali trave u neposrednoj blizini njihovih kuća kao i u vinogradima.

Belo vino su grejali na tihoj vatri dok se ne stvori talog. Sa njime su mazali rane. Osušene trave držali su u jagnjećoj ili kozjoj mešini ili u lanenim vrećama.

Instrumente su držali u rakiji. Okolinu rane prali su toplom vodom, a zatim rakijom. Projektile iz rana vadili su odmah, kao i odvojenu parčad kosti. Posle toga čistili su ranu tečnošću u kojoj se nalazilo: sleza, bele deteline, pazikuće, koren paprati, kačun i dr. Kuvana kora od hrasta sipala se u vodenom rastvoru u ranu kod krvarenja iz rane. Rane koje gnoje ispirali su jakim a prokuvanim belim vinom. Posle toga su u ranu uvlačili tampon koji se namaže jednim od žitkih melema.

Kod gas flegmone ili crvenog vetra, češće su rane previjali a na ranu su stavljali obloge od kuvanih trava: konjorepa, ivanjskog zelja (*inula vulgaris*), bele deteline, sleza, troskota i dr. Ove trave mešali su sa trinama od sena.

Trave vidara Iličkovića su ispitane u Moskvi 1907. godine u Farmakološkom institutu, kao melemi. Profesor Tihomirov je tada kazao:

„Rezultati ispitivanja potvrdili su činjenicu baktericidne moći nekih biljaka, a kod drugih nadražajnu moć kako mesnog, tako i drugih najbližih delova organizma a kod nekih da su sačuvala ublažavajuću moć.”

Interesantno je da napomenem da se Iličkovići nisu bavili lečenjem unutrašnjih bolesti. Prvenstveno su se bavili lečenjem rana i trepanacijom lobanje.

U ratovima Crnogoraca sa Turcima Iličkovići su stekli veliki ugled kada su se pokazali kao odlični hirurzi. Senat je 1880. godine „kao vidan znak priznanja i nagrade za rad Iličkovića oko ranjenika i drugih bolesnika dao specijalne dekrete”. Ovim dekretom je priznat naziv „narodni lekari”. Posle toga su se vidari još više osmnelili i postali neskromniji pa su se upuštali u vršenje komplikovanijih operacija. Počeli su da kritikuju lekare navodeći „da lekari ništa ne znaju... Naše trave i naši melemi su pravi lekovi. Da nije tako ne bi nam Gospodar, bog ga živeo, dopustio da vidamo... Doktori ne znaju ni udlage da stavljaju...”.

Zanimljivo je da je, kako smo već istakli Senat Iličkovićima dao pravo da mogu lečiti, 1880. godine, kad je u Crnoj Gori bilo lekara sa svršenim Medicinskim fakultetom. U to vreme rad narodnih vidara bio je zabranjen, ali Knez Nikola lično dozvoljava Iličkovićima da mogu lečiti narod. Školovani ljudi koji su se nalazili kod Knjaza Nikole, cenili su Iličkoviće, smatrajući ih korisnim i dobrim za narod.

I oni su za lečenje svojih ukućana pozivali Iličkoviće iako je bilo tada školovanih lekara. Za njihov rad i zasluge, odlikovani su stotinaškim grbovima. Iličkovići su se istakli u Hercegovačkom ustanku 1875—76 godine. U to vreme u Crnu Goru dolaze nekoliko misija ruskog Crvenog krsta. Među školovanim lekarima bilo je nekoliko poznatih hirurga. U tim misijama radili su i neki Iličkovići na zadovoljstvo ruskih hirurga. Godine 1880. u Crnoj Gori postoji dosta lekara sa završenim Medicinskim fakultetom. Lekari tada svuda i na svakom mestu suzbijaju rečju i delom rad narodnih vidara. Godine 1882. zabranjuje se rad svim narodnim lekarima među kojima, naravno, i Iličkovićima. Međutim, Iličkovići i dalje leče narod. Oni šalju deputaciju Knjazu Nikoli 1894. godine tražeći da im se dozvoli da dalje leče narod. On im to dozvoljava. Pored dozvole za lečenje dao im je činove narodne vojske. Prema rečima jedinog lekara iz porodice Iličkovića sa završenim Medicinskim fakultetom, dr Mila Iličkovića, posle ovih priznanja „počela je želja da sa njihovim naraštajem izumre i veština njihove kuće, koju su nekad u vidu amaneta i testamenta ostavljali svome potomstvu”.

U drugoj polovini prošlog veka istakli su se kao odlični narodni lekari u bici na Grahovu 1858. godine: Kojica, Petar i Niko, pop Boško, Mićo i Golub.

U ratu 1862. godine ranjenike su lečili i operisali: Niko i Bogdan, pop Đuro, Ivo, Tomo, Mitar i Đuro.

U ratovima 1875—76. godine, pored navedenih, ranjenike su lečili: Tomo i Labud, sinovi Mićovi, Niko i Pero — sinovi popa Boška i Jole sin Tomov.

Zaključujući naše izlaganje možemo reći da su u našoj zemlji, narodni vidari u prilikama u kojima se nalazio naš narod porobljen od

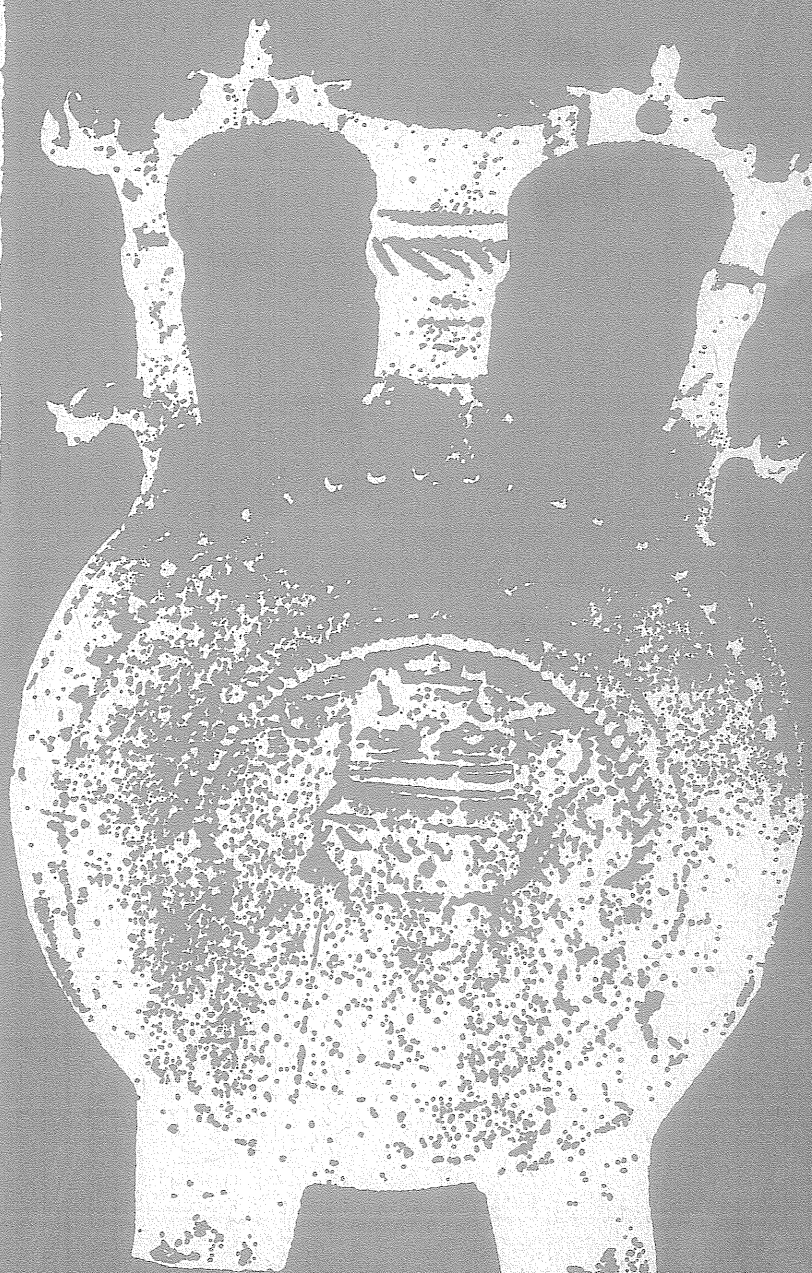
strane Turaka i Austro-Ugara, morajući da traži leka svojim bolestima i ranama, učinili mnogo pružajući pomoć i lečeći ga. Lekovite trave, melemi kao i poznavanje operativnih zahvata na glavi, operacija na očima, lečenje rana i dr. mnogo su koristili narodu, ali je bilo i slučajeva kada su bolesnici umirali zbog grešaka narodnih vidara ili su ostajali bogalji i invalidi.

Narodni vidari — travari i danas u našoj zemlji leče narod pružajući mu svoje veliko iskustvo, dajući lekovite trave kod mnogih bolesti. Jedan od najpoznatijih naših savremenih travara Jovo Mijatović, lečenje travama koristi mnogim bolesnicima kako u zemlji, tako i u inostranstvu.

Danas se u svetu mnogo važnosti pridaje lekovitostima trava pa se stoga osnivaju instituti za izučavanje trava, a što se i kod nas poslednjih godina sve više ceni i poštuje.

Prof. dr MIHAILO F. PROTIĆ
Doktor medicinskih nauka

OBOLJENJA
NA GLAVI

1.

RECEPT ZA LIJEČENJE GLAVOBOLJE

I

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

bogorodična trava	10 grama
trava metvica što raste uz vodu	10 „
trava kunica	2 „
ruta trava	2 „
trava pelin	4 „
smrekove bobice (istučene)	10 „

Ovu mješavinu staviti u sud i prekriti je uveče sa 750 grama vode. Sud pokriti i ostaviti da stoji do jutra. Ujutru prokuhati i pustiti da vri 5 minuta, ostaviti da se hladi 10 minuta u pokrivenom sudu, a zatim procijediti.

Piti jednu kafenu šoljicu procijeđenog čaja našte srce (na štinu), jednu u podne prije jela i jednu poslije večere.

II

Skuhati trinje (otpacima od sijena), 500 grama na 20 litara vode.

U toj vodi 20 minuta banjati noge do više koljena. Odmah poslije toga staviti noge u hladnu vodu i njima brzo micati kao kada se hoda. Ovo drugo banjanje treba da traje samo 1 minut.

III

Pomiješati jednake dijelove vinskog sirćeta i vode i sa tim zamijesiti ilovaču.

Ovu ilovaču privijati na čelo i vratne žile.

IV

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

korijen indirota	8 grama
trava preslica	6 „
trava pelin	3 „
trava kantarija	4 „

Ovu mješavinu staviti u sud, prelići uveče sa pola litra vina i ostaviti da stoji do jutra. Ujutru prokuhati i pustiti da vri 5 minuta, ostaviti da se hladi 15 minuta u pokrivenom sudu, a zatim procijediti. Piti jednu kafenu šoljicu procijedene tečnosti našte srce. Jednu u podne a jednu uveče.

V

Napraviti mješavinu prema slijedećem receptu:

špirit sa kamforom	10 grama
kuhinjska so	60 „
obična voda	250 „

Špirit sa kamforom uzeti u apoteci. Sve ovo nasuti u flašu i hermetički je zatvoriti.

Pri upotrebi smještu uvijek dobro izmućkati. Lanenu krpü previti na četiri dijela, natopiti je ovom smještom i priviti na oboljeli dio glave, ali čuvati da vlažna krpa ne dohvati oči. Preko natopljene krpe staviti odmah drugu suhu krpü.

Poslije pola i jedan sat istu krpü ponovo nakvasiti na isti način i priviti je, a preko nje suhu krpü.

VI

Natući jednu glavicu crnog luka, zatim je prelići zejtinom (uljem) i osoliti.

Malo deblji sloj tako pripravljenog luka staviti na krpü i priviti na glavu, vratne žile i slijepoočnice.

VII

Potopiti lanenu krpü u vinovo sirće. Ovaj oblog staviti na glavu. Preko vlažne lanene krpe staviti drugu suhu krpü i držati je do jutra. Ove obloge stavljati dvije večeri, a zatim dvije večeri pazirati.

Poslije pauze od dvije večeri nasjeći lista koprive, poprskati ga vinovim sirćetom, priviti uveče na glavu i ostaviti da stoji do jutra. Ovo stavljati dvije večeri. Zatim dvije večeri pazirati.

Treće večeri uzeti list od čička (repušine). Staviti ga na glavu tako da ona strana, što je bila do zemlje, bude okrenuta prema oboljelom mjestu. List priviti uveče i ostaviti ga da stoji do jutra. Zatim pazirati dvije večeri.

Poslije pauze ponovo stavljati obloge na isti način, tj. sa sirćetom, koprivom, čičkom, ali sa redovnom pauzom od po dvije večeri. Ovo ponavljati više puta.

VIII

Prokuhati blag čaj od kamilice i procijediti ga kroz dvije krpe koje su čisto otkuhane i sušene u hladu.

Tri puta dnevno ovaj čaj dobro ušmrknuti u nos, zatim nos zatvoriti prstima, pa snažno išmrknuti.
Ovo ponavljati više puta.

IX

Pojesti ujutru 4 smrekove bobes (kleke). Zatim svakog narednog jutra povećavati tu količinu za jednu bobu, dok se ne dođe do 9 bobas, a onda po jednu bobu manje, tj. 9, 8, 7, 6, itd., dok se ponovo ne siđe na početni broj 4. Ponovo povećavati po 1 komad do 9 komada.

Ovaj ciklus uzimanja od 4 do 9 bobas i natrag ponavljati 9 puta.

X

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava metvica	2 grama
trava iva	2 „
trava pelin	2 „
smrekova bobas (klekas)	5 „
korijen koprive	10 „
list ruzmarina	4 „
korijen bijelog šljezas	2 „
trava podubica	1 „

Ovu mješavinu staviti u sud i nasuti 1 litar vode. Sud dobro poklopiti i ostaviti ga da stoji 5 sati na kraj štednjaka. Pokriven sud sa mješavinom trava i vodom zagrijati i pustiti da vri 5 minuta. Ostaviti da se hladi 15 minuta, a zatim čaj procijediti, sasuti u flašu i držati na hladnom mjestu.

Ovaj čaj piti mjesto vode.

Čaj uzimati duže vrijeme, a povremeno i prekidati sa uzimanjem čajas. Za vrijeme prekida kuhati kompot od jabuka i taj kompot piti umjesto vode.

XI

Napraviti mješavinu od jednakih dijelova slijedećih vrsta svježih trava:

korijen koprive
korijen i list muške bokvice (cijela biljka)
korijen i list ženske bokvice (cijela biljka)
korijen i list hajdučice (cijela biljka)
list pelina

Sastavljenu mješavinu trava dobro oprati u hladnoj pokuhanoj vodi. Zatim ih dobro istući i iscijediti sok kroz čistu dobro otkuhanu krpu koja je sušena u hladu.

Prije svakog jela piti po dvije jedaće kašike ovako dobijenog soka. Uzimati ga neprekidno 40 dana.

2. RECEPT ZA LIJEČENJE PADAVICE (EPILEPSIJE)

I

Pomiješati jednake količine vinovog sirćeta i vode. Uveče, prije spavanja u tu tečnost potopiti lanenu krpu i zatim njome istrljati gornji dio tijela. Poslije toga bolesnik se ne smije brisati, već treba da na mokro tijelo obuče veš i legne u krevet.

Drugo veče istrljati donji dio tijela na isti način.

Za vrijeme svakog trljanja bolesnik treba obavezno da drži hladnu vodu u ustima.

Oboljelu osobu trljati tako 3 večeri u 7 dana.

Kada se bolesnik navikne na hladno pranje, onda ga treba trljati izjutra kada je tijelo vruće, tj. čim bolesnik ustane iz kreveta. Smješom vinovog sirćeta i vode istrljati gornji dio tijela. Za to vrijeme oboljela osoba treba da drži hladnu vodu u ustima. Poslije trljanja bolesnik se ne smije brisati, već treba da na mokro tijelo obuče veš, legne u krevet i tako leži 1 do 2 sata.

Oboljelu osobu trljati 2 jutra u 7 dana.

II

U jedan veći sud (kacu) nasuti ustajale vode, a zatim dodati malo vinovog sirćeta. U tu smješu vode i sirćeta staviti noge tako da budu potopljene do više koljena, a zatim njima micati po vodi kao kada se hoda. Prvi put bolesnik treba da se banja 1 minut. Za vrijeme banjanja treba da drži hladnu vodu u ustima.

Banjati se nekad uveče, a nekad izjutra. To činiti 3 puta u 7 dana. Svaki put vrijeme banjanja povećavati za 15 sekundi, dok se ne dođe do 2 minuta.

Ovo banjanje ponavljati.

III

Natući sirove trave čuvakuće i nasuti u nju kafenu kašičicu hladne vode. Sve ovo ponovo još malo stući i iz trave iscijediti jednu kafenu kašičicu soka.

Po jednu kafenu kašičicu ovako pripremljenog soka popiti na jedan sat prije svakog jela.

Ovaj sok uzimati redovno 20 dana, pa onda pauzirati 20 dana.

Poslije toga natući jednu jedaću kašiku smrekovih boba i na njih nasuti 2 jedaće kašike mlake vode. Sve to ostaviti da stoji u sudu od večeri do jutra. Izjutra iz ovih boba iscijediti sok.

Jednu polovinu iscijeđenog soka popiti prije doručka, a drugu prije večere.

I ovaj sok uzimati redovno 20 dana, pa onda pauzirati 20 dana.

Poslije pauze ponovo piti sok od čuvakuće i tako naizmenično sa prekidima piti sok od čuvakuće i smrekovih boba. Ovo ponavljati više puta.

IV

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava imela sa hrastovog drveta	3 grama
korijen pirike	3 "
list limuna	1 gram
korijen bijelog šljeza	1 "
amrekove bobbe (plod klike)	5 grama

Ovu mješavinu staviti u sud i nasuti 1 litar hladne vode. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele 5 sati. Zatim sve zagrijati i pustiti da vri 5 minuta. Hladiti 15 minuta u poklopljenom sudu, a zatim čaj procijediti.

Ovaj čaj piti umjesto vode, a povremeno prekidati sa njegovim uzimanjem.

Za vrijeme prekida umjesto vode piti zašećeren kompot od jabuka.

V

U apoteci kupiti originalno „željezovo vino”. Pomiješati jednu kafenu kašičicu ovog vina i jednu kafenu kašičicu vode i tu smještu popiti izjutra prije doručka.

Isto toliku količinu „željezovog vina” sa vodom popiti i prije večere.

Tako uzimati 12 dana, a zatim 12 dana pauzirati.

Nastaviti sa uzimanjem lijeka dok se ova terapija tri puta ne ponovi, tj. uzimati 3 puta po 12 dana i između toga pauzirati po 12 dana.

VI

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava imela sa hrastovog drveta	3 grama
korijen pirike	3 "
korijen koprive	5 "
trava hajdučica	3 "
korijen bijelog šljeza	2 "
list metvice (pitome nane)	2 "
trava troskot	2 "
trava rusomača (oću neću)	2 "
smrekove bobbe (plod kleke)	5 "

Ovu mješavinu staviti u sud i nasuti 1 litar vode. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele 5 sati. Zatim sve zagrijati i pustiti da vri 5 minuta. Hladiti 15 minuta u poklopljenom sudu, a zatim čaj procijediti. Ovaj čaj piti umjesto vode.

Upotrebljavati ga 20 dana uz povremene prekide.

Za vrijeme prekida umjesto vode piti kompot od jabuka.

VII

Zaklati izjutra kornjaču. Iscijediti iz nje svu krv i odmah je popiti prije doručka naše srce.

Tako raditi sve dok se ne potroši 5 do 9 kornjača.

Kornjača bez glave ne može dugo da uGINE. Zato treba izvaditi i odstraniti obje kosanice (dvije žile koje se nalaze pored kičme), da bi kornjača mogla uginuti.

VIII

Sa cerovog ili hrastovog drveta ubrati grančice imele sa lišćem i osušiti ih u hladu ili toploj sobi. Zatim ih istucati u sitan prašak.

Prije doručka uzeti jednu kafenu kašičicu ovog praška i popiti ga sa šoljicom čiste vode.

Ovaj prašak uzimati svako jutro 30 dana.

Bolesnik ne smije da jede suho meso, niti pasulj (grah), niti da pije alkohol. Ovoga se mora pridržavati godinu dana.

3. RECEPT ZA LIJEČENJE SINUSA

I

U sud sipati 3 litra vode, prokuhati je i u prokuhanu vodu staviti 15 grama cvijeta kamilice.

Glavu pokriti peškirom ili nekim drugim pokrivačem, pa je nadnijeti nad sud sa prokuhalom vodom i kamilicom. Tako se pariti što je moguće duže. Pri tome nastojati da para ide što više u nos.

Poslije parenja treba se dobro utopeliti i leći u krevet.

Tako se pariti 3 večeri uzastopno.

Četvrte večeri u sudu prokuhati 3 litra mlijeka. Nadnijeti glavu nad mlijeko tako da para ulazi u nos.

Sud sa kamilicom, a isto tako i sud sa mlijekom treba staviti na vruć predmet, kako bi bilo što više pare i toplote.

Navedeno parenje ponavljati 7 večeri. Ako se za to vrijeme ne pojavi sluz ili voda iz nosa, ovo parenje nastaviti.

II

Skuhati blag čaj od cvijeta kamilice i procijediti ga.

Ovaj čaj ušmrkavati u nos tri puta dnevno: izjutra, u podne i uveče.

Pri tom čaj dobro ušmrknuti u nos, a zatim nos i slijepočnice trljati sve dok se ne osjeti da vazduh „prođe kroz uši”.

III

Nasjeći lišća koprive i posuti ga špiritusom.

Tako pripremljeno lišće priviti uveče na glavu, vratne žile i slijepo-očnice i držati ga do jutra.

Ovo ponavljati više puta.

4. RECEPT ZA LIJEČENJE OBOLJELOG UHA

I

U bocu nasuti maslinovog ulja i začepiti je. Zatim bocu sa uljem staviti u nepečen pšenični ili ječmeni hljeb (tijesto). Ovaj hljeb ispeći pod sačom (crepuljom).

Kad se hljeb ispeče i ohladi, iz njega izvaditi bocu sa maslinovim uljem. Zatim natući svježe trave čuvakuće. Istucanu travu staviti u lanenu krpku i na tu travu nasuti maslinovog ulja iz boce koja je izvađena iz hljeba. Zatim travu još jednom istući, sve to prigrijati uz vatru, pa iz ove trave, pomiješane sa uljem, nakapati 5 kapi soka u uho.

Ove kapi stavljati u uho 5 večeri. Narednih 5 jutara uho treba čistiti. Zatim još 3 večeri stavljati u uho po 5 kapi soka od čuvakuće pripremljenog na napred opisani način.

II

Lanenu krpku potopiti u rastopljen vosak. Zatim ovu krpku saviti u obliku lijevka, pa taj lijevak provući kroz prorez napravljen na tabaku debelog papira i staviti ga u uho. Zatim lijevak zapaliti.

Ovo raditi dva puta u 4 mjeseca.

Oko uha namazati maslinovog ulja. Zatim na to mjesto priviti neopranu (sjernu) vunu.

III

U stakleni sud staviti 9 grama matičnog mliječa i 250 grama prirodnog meda i dobro ih izmiješati drvenom ili plastičnom kašikom (nikako metalnom). Zatim sud sa izmiješanim medom i mliječom zamotati u mokru crnu platnenu krpku i staviti ga na mračno i hladno mjesto.

Prije uzimanja mliječa i meda treba usta dobro isplakati mlakom vodom. Uzimati prije doručka i prije večere po jednu kafenu kašičicu ove mješavine. Kašičica mora biti od drveta ili plastike. Med sa mliječom staviti pod jezik, držati ga oko jedan minut, kako bi se istopio, a zatim ga progutati.

Količinu od 9 grama mliječa i 250 grama meda spravljati 6 puta i uzimati dok se sve ne utroši.

IV

Nabrati slijedeće vrste svježih trava:

list muške bokvice	1 dio
list ženske bokvice	1 dio
trava kunica	2 dijela

Ove trave pomiješati, oprati u hladnoj vodi, a zatim ih stući u nekom sudu koji se ne obija, najbolje u drvenom avanu. Iz istucane smjese trava iscijediti sok.

Izjutra do pola sata poslije matičnog mliječa popiti 3 jedaće kašike ovog soka.

Ovaj sok pripremati i piti 40 dana.

5. RECEPT ZA ZAUSTAVLJANJE KRVAVLJENJA IZ UHA

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava rusomača (oću neću)	25 grama
kora bijelog hrasta	50 „
list breze	50 „

Ovu mješavinu staviti u sud i preliti sa pola litra proključale vode. Sud poklopiti i ostaviti da stoji 2 sata, a zatim čaj procijediti. Ohlađen čaj presuti u bocu.

Svakog sata piti po 4 jedaće kašike ovog čaja. Pripremljenu količinu čaja popiti u toku dana.

Ovaj čaj ponavljati 3 puta u 7 dana, a onda prekinuti sa njegovim uzimanjem.

6. RECEPT ZA LIJEČENJE OBOLJELOG UHA (KAD UHO CURI)

Ubrati izvjesnu količinu nadzemnog dijela rusomače. Dobro je oprati u hladnoj pokuhanoj vodi. Istući je i iscijediti sok. Zatim 5 do 8 kapi iscijeđenog soka staviti u uho oboljele osobe. Ovo činiti 2 do 3 večeri. Svako slijedeće jutro, poslije stavljanja soka u uho oboljelog, uho treba očistiti pamukom omotanim oko zrna šibice.

Treba osušiti izvjesnu količinu trave rusomače, stući je u prah i prosijati kroz čisto sito.

Ovaj prah uzimati na vrhu noža 3 puta dnevno. Ako postoji neka rana u uhu, nju treba posipati ovim praškom ujutro i uveče.

7. RECEPT ZA LIJEČENJE KRATKOVIDOSTI

I

Cvijet kamilice (30 grama) staviti u sud, preliterati sa jednim litrom ključale vode. Pustiti da vri 15 minuta. Sve ovo ostaviti da se hladi u pokrivenom sudu. Čaj procijediti kroz vatu i njime ispirati oči.

II

Staviti u sud 30 grama usitnjene trave očajnice, preliterati sa 1 litrom ključale vode i pustiti da vri 3 minuta. Sud poklopiti i ostaviti da stoji 15 minuta, a zatim čaj procediti kroz vatu. Oči ispirati naizmjenično čajem od „kamilice” i čajem od „očajnice”.

III

Napraviti mješavinu prema slijedećem receptu:

Nasuti 750 grama špiritusa u bocu od litra. Bocu dopuniti sitno isjecanim grančicama sa cvijetovima ruzmarina.

Hermetički zatvoriti bocu i 7 dana je držati u toploj prostoriji (ako nema sunca) ili je izložiti suncu.

Bocu na svakih 6 sati dobro izmućkati.

Po isteku predviđenog vremena tečnost iz boce procijediti i dodati 3 do 6 grama kamfora. Sve ovo sipati u drugu čistu bocu koju treba hermetički zatvoriti.

Lanenu krpnu, vatu ili gazu natopiti ovom smjesom i njome masirati čelo, slijepoočnice, lice i vratne žile, sve dok koža ne upije tečnost.

8. RECEPT ZA LIJEČENJE KRVNOG PODLIVA POSLIJE UDARA U OKO

Jedno bjelance (ako je povrijeđeno jedno oko) izmiješa se sa kafenom kašičicom prepečene šljivove rakije. Bjelance i rakija se miješaju dok se ne dobije bijela gusta kaša.

Kaša se stavi na četverostruku gazu i privije na zatvoreno oko. Oblog se drži od večeri do jutra. Obloge stavljati 3 večeri.

Ukoliko poslije ovog obloga unutar oka ima krvi, uzeti svježeg govedeg mesa (od buta ili vrata). Stući ga kao šniclu debelu 3 cm i staviti na slijepoočnicu povrijeđenog oka.

Meso držati od večeri do jutra. Oblog mesa stavljati tri večeri.

Preko dana, na povrijeđeno mjesto privijati lanenu krpnu, previjenu na dva dijela a potopljenu u prepečenicu. Preko ove krpe staviti drugi suhi oblog.

Ako za to vrijeme ne prestanu bolovi ili se ne povuče krv iz oka, uzeti svježi cvijet nevena, istući ga dok se ne dobije kašasta masa. Nju preliti kiselim kravljim mlijekom. Mijesiti dok se ne napravi kolačić. Ovaj kolačić staviti na slijepoočnicu iznad oboljelog oka.

Slijedeće večeri kolačić stavljati na zatvoreno oko.

Sve ovo ponavljati više puta.

Ca cijelo vrijeme oboljela osoba ne smije da se umiva vodom. Oko treba ispirati blagim mlakim čajem kamilice.

9. RECEPT ZA LIJEČENJE PREMORENIH OČIJU

I

Ako bolesnik osjeti da mu se „hvata mrak“, nešto titra ili lebdi pred očima, ili pak prilikom ispravljanja iz sagnutog položaja ima neprijatnosti sa vidom, treba kraće vrijeme odležati u krevetu sa zatvorenim očima.

II

Skuhati blag čaj od kamilice (30 grama cvijeta kamilice potopiti, ostaviti da provri, skinuti, ohladiti i procijediti). Natopiti vatu ovim čajem i staviti je na zatvorene oči.

III

Staviti u sud 30 grama trave očajnice sa pola litra vode, kuhati i ostaviti da vri 10 minuta. Sud poklopiti, ostaviti da stoji 15 do 20 minuta. Čaj procijediti kroz vatu.

Ovim čajem preko dana često ispirati oči.

10. RECEPT ZA ZAUSTAVLJANJE KRVAVLJENJA IZ NOSA

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

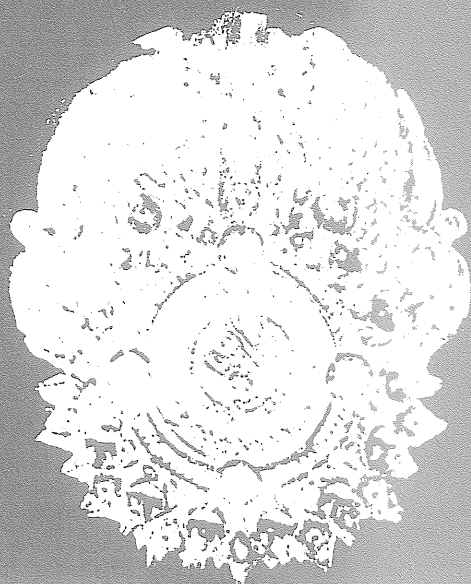
kora bijele vrbe	20 grama
trava preslica	20 „

Sa pola litra vode kuhati ove trave. Čaj procijediti kroz krpe koje su čisto otkuhane i sušene na suncu, ili kroz vatu.

Ovaj čaj dobro ušmrknuti u nos 3 puta dnevno, zatim nos zatvoriti prstima, pa snažno išmrknuti.

Ovo ponavljati dok se krvavljenje ne zaustavi.

OBOLJENJE ŠTITNE ŽLJEZDE

IV

Uveče staviti u sud 10 grama kore bijelog hrasta i nasuti 1 litar vode. Ostaviti da sve stoji do jutra. Izjutra zagrijati i pustiti da vri 20 minuta, a zatim čaj procijediti.

Sa ovim čajem zamijesiti izvjesnu količinu zemlje ilovače tako da masa bude kao malter. Ovu smjesu staviti na lanenu krpu. Krpu priviti zatim oko vrata i dobro se utopeliti.

Ovako pripremljen oblog ponavljati ponekad.

V

Nabrati slijedeće vrste svježih trava:

list muške bokvice	1 dio
list ženske bokvice	1 dio
trava kunica	2 dijela

Ove trave pomiješati, oprati u hladnoj vodi, a zatim ih stući u nekom sudu, najbolje u avanu. Iz istucane smješe trava iscijediti sok.

Izjutra našte srce popiti 3 jedaće kašike ovog soka.

Ovaj sok pripremati i piti 40 dana.

VI

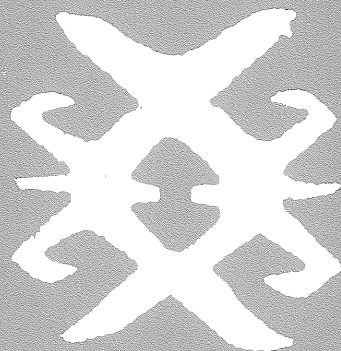
U stakleni sud staviti 9 grama matičnog mliječa i 250 grama prirodnog meda i dobro ih izmiješati drvenom ili plastičnom kašikom (nikako metalnom). Zatim sud sa izmiješanim medom i mliječom zamotati u mokru crnu platnenu krpu i staviti ga na mračno i hladno mjesto.

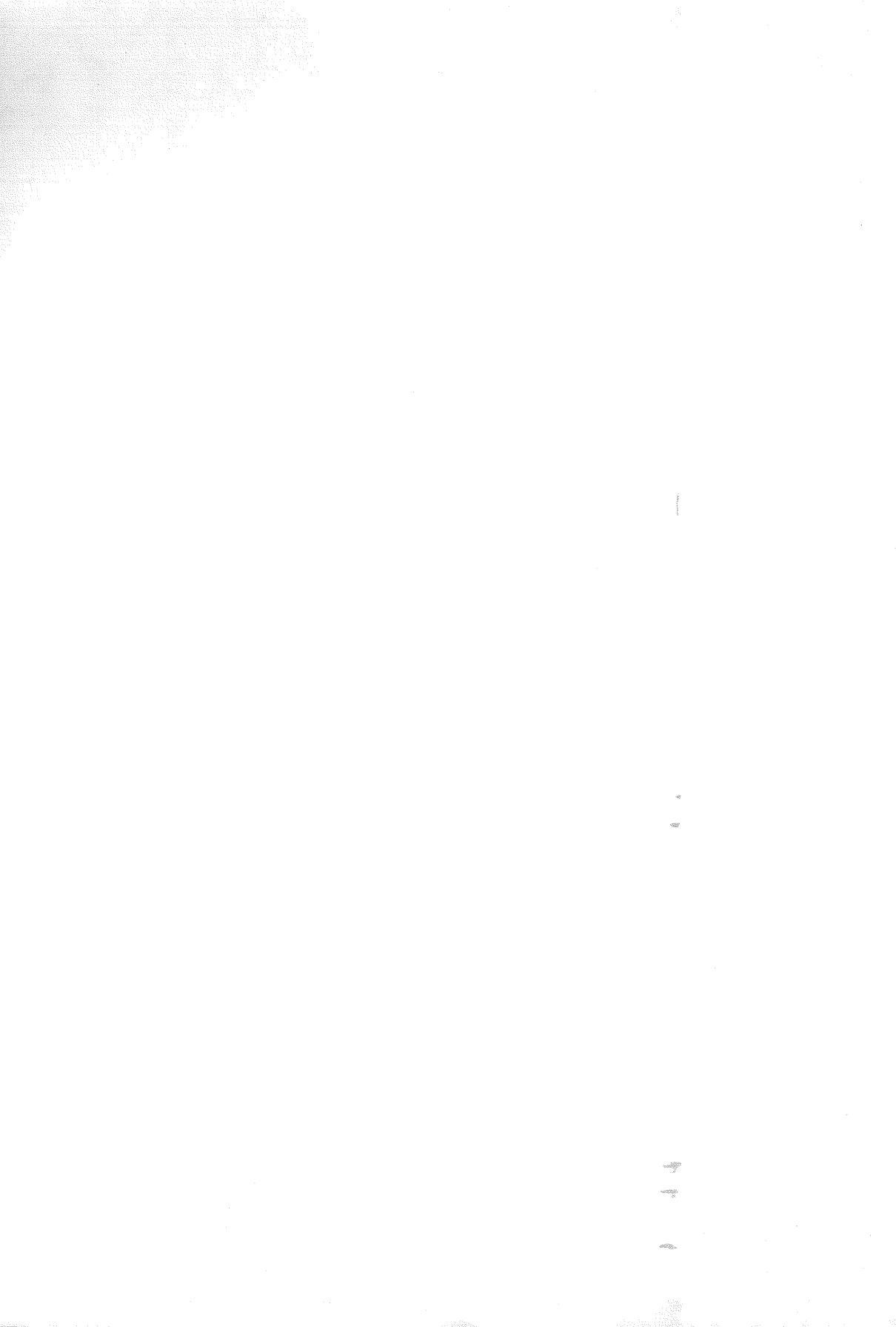
Svako jutro, našte srce treba usta dobro isplakati mlakom vodom, a zatim uzeti po jednu kafenu kašičicu ove mješavine meda i mliječa. Kašičica mora biti od drveta ili plastike. Med sa mliječom staviti pod jezik i držati ga oko jedan minut, kako bi se istopio, a zatim ga progutati.

Količinu od 9 grama mliječa i 250 grama meda spravljeti 6 puta i uzimati dok se sve ne utroši.

OBOLJENJA
DISAJNIH
ORGANA

I

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

korijen zečijeg trna (zv. gladišika)	10 grama
korijen srčanika	3 „
korijen hrena	5 „
korijen rosopadi (rusa trava)	3 „
list žalfije	5 „

Ovu mješavinu staviti u sud i nasuti 1 litar prirodnog bijelog vina. Zatim zagrijati i pustiti da vri 10 minuta u pokrivenom sudu. Ostaviti da se hladi 10 minuta, a zatim procijediti.

Izjutra našte srce piti jednu kafenu šoljicu, a naveče prije spavanja 2 jedaće kašike ove tečnosti.

II

Napraviti mješavinu od slijedećih trava:

trava ruta	15 grama
trava betonika	15 „

Ove trave zajedno stucati, staviti ih u nov sud i nasuti 1 litar bijelog ili crvenog vina i 3 kašike meda i sud poklopiti. Zagrijati i pustiti da vri 5 minuta. Hladiti 15 minuta i zatim procijediti.

Piti našte srce po 2 jedaće kašike ove tečnosti.

Ovaj čaj sa vinom spravljati i piti u mjesecu maju i junu.

III

Bocu od 1 litra napuniti do polovine zrelim plodovima borovnice, a zatim nasuti do vrha što jače prirodno vino. Sve to ostaviti da stoji 24 sata. Poslije toga iscijediti vino u drugu bocu.

U bocu sa iscijeđenim borovnicama dodati jednu šaku istucanog šećera (kocka) i dopuniti je jakom šljivovom rakijom. Sve to dobro izmiješati. Svako jutro i veče uzimati po 8 zrna borovnice iz boce sa rakijom. Što bolje ih sažvakati i progutati.

Odmah poslije uzimanja borovnice popiti pola kafene šoljice ranije iscijedenog vina.

Borovnice i vino uzimati 2 dana, a zatim jedan dan pazirati. Ovo ponavljati duže vremena.

IV

Napraviti mješavinu prema slijedećem receptu:

samljeven biber	na vrhu noža
maslinovo ulje	1 kašičica
šljivova rakija (2 puta prepečena)	250 grama

Sve ovo dobro izmiješati. Nasuti u bocu i hermetički zatvoriti. Piti više puta na dan po 2 jedaće (jelovne) kašike.

V

Istovremeno bolesnika izmasirati vunanim krpama natopljenim smješom sirćeta, jestivog ulja i malo kamfora.

VI

Potiljak oboljele osobe obložiti izribanim hrenom, a na noge mu navući torbe (kese) sa ugrijanim mekinjama.

VII

Voditi računa da bolesnik ima urednu stolicu.

13. RECEPT ZA OTKLANJANJE NEPRIJATNOG ZADAHA IZ USTA

I

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

gospin cvat	5 grama
list podbjela	6 „
korijen omana	3 „
list bokvice	6 „
cvijet zove	10 „
cvijet kamilice	10 „

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vode. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele 5 sati. Zatim sve zagrijati samo toliko da provri. Hladiti 15 minuta, a zatim čaj procijediti. Piti 3 puta dnevno po jednu kafenu šoljicu ovog čaja.

II

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

list gaveza	3 grama
korijen inđirota	4 „
cvijet lipe	15 „
smrekove bobice	15 „
list kadulje	3 „

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vode. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele 5 sati. Zatim sve zagrijati samo toliko da provri. Hladiti 15 minuta, a zatim čaj procijediti. Piti 3 puta dnevno po jednu kafenu šoljicu ovog čaja.

III

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

list plućnjaka	4 grama
trava kunica	10 „
trava kantarija	4 „
trava pelin	1 gram
list lazarkinje	4 grama
cvijet kamilice	10 „

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vode. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele 5 sati. Zatim sve zagrijati samo toliko da provri. Hladiti 15 minuta, a zatim čaj procijediti. Piti 3 puta dnevno po jednu kafenu šoljicu ovog čaja.

IV

Ako bole zubi i meso oko njih, treba uzeti 10 grama trave smilja. U nju nasuti pola litre bijelog vina. Kuhati dok ne uvri za jednu trećinu. Ispirati bolno mjesto procijeđenim čajem od smilja.

14. RECEPT ZA LIJEČENJE KATARA GRILA

I

Lanenu krpu potopiti u grozdovu rakiju, priviti je uveče ispod vrata i tako držati do jutra.

To ponavljati više puta.

Ponekad namazati grlo maslinovim uljem, pa onda priviti „sjernatu” vunu tako da strana od ovčijeg tijela bude i bolesniku do tijela. Tu vunu omotati krpom i tako držati 12 sati.

II

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava kunica	5 grama
cvijet kamilice	3 „
list pitome nane	2 „
trava preslica	3 „
trava solomunov uglasti pečat	3 „
list žalfije	2 „
trava iva	2 „

Ovu mješavinu staviti u sud i nasuti pola litra vode. Zagrijati i pustiti da vri 5 minuta. Sud poklopiti, ostaviti da se hladi 15 minuta, a zatim čaj procijediti.

Ovim čajem ispirati grlo i piti ga.

Ovo raditi duže vremena.

III

U stakleni sud staviti 9 grama matičnog mliječa i 250 grama prirodnog meda i dobro ih izmiješati drvenom ili plastičnom kašikom (nikako metalnom). Zatim sud sa izmiješanim medom i mliječom zamotati u mokru crnu platnenu krpu i staviti ga na mračno i hladno mjesto.

Svako jutro, jedan sat prije doručka treba usta dobro isplakati mlakom vodom, a zatim uzeti jednu kafenu kašičicu ove mješavine meda i mliječa. Kašičica mora biti od drveta ili plastike. Med sa mliječom staviti pod jezik i držati ga par minuta, kako bi se istopio, a zatim ga progutati.

Količinu od 9 grama mliječa i 250 grama meda spravljati 6 puta i uzimati dok se sve ne utroši.

IV

Usitniti 30 grama mlade hrastove kore i potopiti je sa 1/2 litra česmenne vode. Ovo kuhati 30 minuta.

U odvar prokuhane i procijeđene hrastove kore potopiti lanenu krpu. Ovom krpom umotati oboljeli vrat.

Oblog mijenjati svakih 20 minuta.

Ukoliko je grlo oboljelo i iznutra, treba ga ispirati procijeđenim čajem od hrastove kore.

V

Nasjeći 250 grama četina jelike, staviti u sud, uveče ih preliteri sa 1 litrom vode. Sud pokriti i ostaviti da stoji do jutra. Ujutro prokuhati smještu i pustiti da vri 5 minuta, ostaviti da se hladi 10 minuta u pokrivenom sudu, a zatim je procijediti.

Ovim čajem često grlo ispirati.

Uveče sa prokuhanom toplom četinom jelike obložiti oboljeli dio grla. Oblog držati šest sati. Kad se oblog skine, oko vrata priviti čistu lanenu krpnu natopljenju maslinovim uljem. Preko ove krpe staviti drugu suhu toplu oblogu i držati je dok bolesnik ne osjeti da mu je dobro.

VI

Izvjesnu količinu masla (butera) staviti u sud. Postepeno maslo otapati i u njega staviti raženog brašna. Pustiti da provri.

Dobivenu kašu uveče priviti na grlo i držati je do jutra.

VII

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

list trave malve	10 grama
cvijet trandafilja	2 „
mlijeko	500 „
med	1 kašika

Mješavinu prokuhati i piti tri puta dnevno po jednu kafenu šoljicu.

VIII

Natući jednu glavicu crnog luka, zatim je preliteri zejtinom (uljem) i priviti je na vrat. Oblog držati od uveče do izjutra. Privijati ga dvije večeri.

IX

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

list žalfije	3 grama
korijen bijelog šljeza	2 „
cvijet kamilice	2 „
list nane	3 „

Kad voda proključa, dodati ove trave. Pustiti da vriju 10 minuta. Sud poklopiti i pustiti da se smlači. Mlakim procijedenim čajem ispirati grlo prije i poslije jela.

X

Ukoliko osoba sa oboljelim grlom ima i temperaturu, treba oko vrata da stavi oblog napravljen od izrezanih sirovih krompira i jabukovog ili vinskog sirćeta. Oblog treba držati na vratu 8 sati.

Ako temperatura ne spadne, napraviti oblog od skuhanog čaja poljske steže (na litar vode 40 grama poljske steže).

Oblog upotrebljavati jedan dan, a mijenjati ga na svakih 20 minuta.

15. RECEPT ZA LIJEČENJE BRONHIJALNE ASTME

I

Uzeti lubenicu tešku 3 do 5 kg i na njenom vrhu napraviti otvor (na škarpu) u veličini od oko 10 cm². Kroz taj otvor nasuti u lubenicu toliko prirodnog meda da se ona napuni. Zatim zatvoriti istim čepom i zakopati u zemlju na dubinu od 50 do 60 cm. Nakon 5 dana lubenicu izvaditi iz zemlje i iscijediti iz nje sav sok.

Poslije večere piti po 250 grama, a prije doručka po 125 grama ovog soka.

Ovo ponavljati dok se ne potroši sok od 3 do 5 lubenica spremljen na taj način.

II

Upržiti kafu, a zatim je samljeti u mlinu. Uzeti 250 grama mljevene kafe i dobro izmiješati sa 500 grama prirodnog meda iz roja.

Od ove smješe uzimati pomalo prije svakog jela tako da se napravljena količina potroši za 20 dana.

Ako bolesniku bude bolje, ovo sve ponoviti na isti način.

III

Uzeti i izmjeriti slijedeće sastojke:

čist med	500 grama
izriban korijen hrena	70 „
oguljen i istucan bijeli luk	70 „
mladi puter (maslo)	100 „

Sve ovo dobro izmiješati.

Uzimati na jedan sat prije svakog jela po jednu jedaću kašiku ove smješe.

Ovo pripremati i trošiti dva mjeseca.

IV

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

korijen lincure	1 gram
list pitome nane	2 grama
trava iva	2 "
list žalfija	2 "
trava kičica	1 gram
trava hajdučica	4 grama
korijen koprive	5 "

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vode i ostaviti da se kiseli 5 sati. Zatim zagrijati i pustiti da vri 5 minuta. Hladiti 15 minuta, pa čaj procijediti.

Ovaj čaj piti umjesto vode.

Upotrebljavati ga 9 dana, a ponekad prekidati. Za vrijeme prekida piti kompot od slatkih jabuka.

V

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

smrekova boba (kleka)	5 grama
korijen maslačka	3 "
trava gospin cvat	1 gram
trava rusomača	2 grama
korijen oraha	3 "
korijen crnog jasena	3 "
korijen bijelog jasena	3 "
korijen gaveza	3 "

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vode i ostaviti da se kiseli 5 sati. Zatim zagrijati i pustiti da vri 5 minuta. Hladiti 15 minuta, pa čaj procijediti.

I ovaj čaj piti umjesto vode.

Upotrebljavati ga 9 dana, a ponekad prekidati. Za vrijeme prekida umjesto vode piti kompot od slatkih jabuka.

VI

Pomiješati jednake količine sirčeta i vode. U tu tečnost potopiti čistu lanenu krpu i zatim njome istrljati gornji dio tijela i noge do koljena. Poslije toga oboljela osoba se ne smije brisati već treba da na mokro tijelo obuče veš i legne u postelju.

Ovo činiti 3 večeri u 7 dana. Ako bolesniku bude bolje, to ponoviti na isti način.

VII

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

korijen koprive	100 grama
cvijet kamilice	100 „

Ovu mješavinu staviti u sud i nasuti onoliko vode koliko je potrebno da se u nju stave ruke do ramena. Zatim zagrijati i pustiti da vri 5 minuta. Sud poklopiti i ostaviti da se hladi toliko da tečnost ostane topla, kako bi se u njoj mogle držati ruke do ramena. Tako se banjati 25 minuta. Odmah poslije toga ruke zaviti toplim zavojem i leći u postelju. Sutradan skuhati trave na isti način i 20 minuta banjati noge do više koljena. Odmah poslije toga noge staviti u sud sa hladnom vodom tako da voda dođe do polovine listova. Nogama brzo tapkati po vodi kao kada se hoda. To raditi 1 minut.

Ova banjanja ponavljati 2 puta u 7 dana.

VIII

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava petoprsta (steža)	6 grama
list kadulje	6 „
smrekove bobice (istucane)	6 „
trava pelin	2 „

Ovu mješavinu staviti u sud, dodati 3 jedaće kašike meda i nasuti pola litra vode. Sve zagrijati i pustiti da vri 15 minuta, pa čaj procijediti. Odmah poslije gore pomenutih banjanja popiti jednu kafenu šolju ovog čaja.

Svakog dana piti po 2 kafene šoljice ovog čaja, nekad prije, a nekad poslije jela. Tako raditi više puta.

IX

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

ječam (istucan)	50 grama
islamski list	5 „
korijen sladića	125 „

Ovu mješavinu staviti u sud i nasuti 2,5 litra vode. Kuhati 3 sata na tihoj vatri, a zatim čaj procijediti.

Piti jednu šolju čaja uveče, a jednu izjutra. Preko dana uzimati svakih pola sata po jednu jedaću kašiku čaja.

X

U zemljani lonac staviti 5 grama trave rosopadi, nasuti pola litra čistog bijelog vina i dodati jednu jedaću kašiku meda. Sud poklopiti i sve kuhati dok tečnost ne uvri na oko 125 grama, a zatim je procijediti. Piti 2 puta dnevno po jednu kafenu šoljicu ove tečnosti.

Prokuhanu rosopad sitno istucati, od nje napraviti kolačiće veličine jednog dinara i zatim ih upržiti.

Pojesti 3 kolačića u toku dana.

Ovo činiti 3 puta u 3 mjeseca.

XI

Istući bijelog luka i iz njega naciijediti pola kafene kašičice soka. Ovaj sok sasuti na 2 kocke šećera i pojesti ih izjutra našte srce.

To činiti 12 jutara.

XII

U stakleni sud staviti 7 grama matičnog mliječa i 250 grama prirodnog meda i dobro ih izmiješati drvenom ili plastičnom kašikom (nikako metalnom). Zatim stakleni sud sa izmiješanim medom i mliječom zamotati u mokru crnu platnenu krpnu i staviti ga na mračno i hladno mjesto. Svako jutro, našte srce treba usta dobro isplakati mlakom vodom, a zatim uzeti po jednu kafenu kašičicu ove mješavine meda i mliječa. Kašičica mora biti od drveta ili plastike. Med sa mliječom staviti pod jezik i držati ga oko jedan minut, kako bi se istopio, a zatim ga progutati.

XIII

Osušen korijen lavandule istucati u sitan prah. Jednu kafenu kašičicu ovog praška staviti u sud i nasuti 250 grama vode. Kuhati kao običan čaj, pa procijediti.

Prije i poslije jela piti po jednu jedaću kašiku ovog čaja. Dva dana piti, jedan dan pauzirati, opet dva dana piti, jedan dan pauzirati.

Tako upotrebljavati dva mjeseca.

Uz ovaj čaj smiju se trošiti svi gore navedeni lijekovi.

16. RECEPT ZA LIJEČENJE PROMUKLOSTI

I

U pola čaše vode naliti 60 kapi tinkture „moravke”. Sa ovom tekućinom grlo dobro „isplakati” (ispirati).

Grlo ispirati svakih 20 minuta.

II

U sud naliti jedan litar vode i dodati 4 kafene kašičice tinkture „moravke”. U ovu mješavinu potopiti lanenu krpnu i priviti je na šiju (vrat). Preko vlažne lanene staviti drugu suhu krpnu.

Vlažnu oblogu mijenjati na svaki 1,5 do 2 sata.

Prije stavljanja obloga, nerazređenom tinkturom „moravke” izmasirati vrat.

III

Uz prethodnu terapiju piti čaj sastavljen od ovih trava:

trava čestoslavica	6 grama
trava solomunov pečat	5 „
list bokvice	5 „
trava poljska preslica	5 „
list ljubičice	5 „

Mješavinu trava staviti u sud, preliteri sa pola litre prirodnog vina. Sve to kuhati na vatri 20 minuta. Sud poklopiti i ostaviti da stoji 20 minuta. Procijedevoj tečnosti dodati 3 kašike meda.

Piti svakog sata po jednu jedaću (supenu) kašiku ove tečnosti.

Ovu mješavinu pripremati na isti način i piti duže vremena.

17. RECEPT ZA LIJEČENJE KAŠLJA

I

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

gospin cvat	5 grama
list podbjela	5 „
korijen omana	5 „
list bokvice	6 „
cvijet i list zove	10 „
list gaveza	3 „
trava kunica	6 „
trava lazarica	4 „
trava majčina dušica	4 „
korijen odoljena	3 „
list plušnjaka	3 „

Ovu mješavinu staviti u sud i nasuti 1 litar prirodnog bijelog vina. Zatim zagrijati i pustiti da vri 10 minuta u pokrivenom sudu. Ostaviti da se hladi 10 minuta, a zatim procijediti.

Izjutra našte srce piti jednu kafenu šoljicu, a naveče prije spavanja 2 jedaće kašike ove tečnosti.

II

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

list i korijen ljubičice	5 grama
korijen inđirota	4 „
cvijet lipe	10 „
smrekove bobice	15 „
list kadulje	3 „
korijen bijelog šljeza	5 „
list podbjela	4 „

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vode. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele 5 sati. Zatim sve zagrijati samo toliko da provri. Hladiti 15 minuta, a zatim čaj procijediti. Piti 3 puta dnevno po jednu kafenu šoljicu ovog čaja.

III

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

list plućnjaka	10 grama
list podbjela	10 „
trava kunica	10 „
list bokvice	10 „
islamski list (islamski lišaj)	8 „
korijen macine trave	6 „
korijen pirevine	10 „

Ovu mješavinu staviti u sud i nasuti 1,5 litara prirodnog bijelog vina. Zatim zagrijati i pustiti da vri 10 minuta u pokrivenom sudu. Ostaviti da se hladi 10 minuta, a zatim procijediti. Izjutra našte srce piti jednu kafenu šoljicu, a naveče prije spavanja 2 jedaće kašike ove tečnosti. Sva tri čaja ponavljati više puta sa manjim prekidima. U međuvremenu piti sok od borovnice, kompot od jabuka, suhih šljiva i krušaka.

18. RECEPT ZA LIJEČENJE ZAPALJENJA DUŠNICA

I

Oboljela osoba je klonula, teško iskašljava sluz, teško diše, ima pojačan puls, guši se, osjeća hladnoću i sl. Glavu i usta treba pariti 2 puta dnevno po 20 minuta nad odvarom kamilice. Poslije parenja glavu povezati, a tijelo brzo oprati mješavinom vode i sirćeta (sirćetli voda). Oko vrata staviti krpe potopljene u mješavinu jednakih dijelova sirćeta i vode.

Ako bolesnik ima povišenu temperaturu, treba odmah da legne u krevet. Oko vrata treba da stavi topao oblog, prethodno potopljen u vruću sirćetli vodu, i da ga drži 1,5 do 2 sata.

Tako raditi 3 puta dnevno.

Ako bolesnik nema temperaturu, onda uveče prije spavanja treba da naspe vode u kadu ili neko bure, stavi noge u tu vodu i njima miče kao kad se gazi po vodi.

Prije nego što će leći u krevet, bolesniku treba staviti preko grudi i leđa oblog potopljen u topao odvar od trinja.

Oboljela osoba treba da pije 2 do 3 puta dnevno po jednu jedaću kašiku maslinovog ulja i niže navedeni čaj.

II

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

cvijet divizme	5 grama
list bokvice	5 „
list kadulje	5 „
korijen bijelog šljeza	5 „
korijen gaveza	5 „

Ovu mješavinu staviti u sud i nasuti pola litra prirodnog vina i 1/4 litra vode. Sve zagrijati i pustiti da vri 10 minuta. Sud poklopiti i ostaviti da se hladi 15 minuta. Zatim čaj procijediti i dodati mu 3 jedaće kašike meda.

Piti 3 puta dnevno po jednu kafenu šoljicu ovog čaja.

Za vrijeme uzimanja čaja jesti laku hranu. Može se jesti dobro kuhana i ne mnogo masna jagnjetina, teletina i piletina.

Piti kompot od jabuka.

Voditi računa o tome da stolica bude uredna.

19. RECEPT ZA LIJEČENJE TUBERKULOZE PLUĆA

I

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

list ruzmarina	4 grama
trava podubica	2 „
trava kunica	5 „
cvijet kamilice	2 „
list kadulje	3 „
od verema trava	2 „
korijen ravena	1 gram

Ovu mješavinu staviti u sud i nasuti 1 litar vode. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele 5 sati. Zatim sve zagrijati samo toliko da provri.

Hladiti 15 minuta, a zatim čaj procijediti.
Ovaj čaj piti umjesto vode u toku dana.
Tako činiti 9 dana.

II

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava broć	2 grama
smrekove bobice	5 „
trava divlja šumska metvica	3 „
korijen koprive	5 „
korijen pirike	5 „
trava rusomača	5 „
trava iva	3 „

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vode i pripremiti čaj na isti način kao što se priprema prethodno opisani čaj.

Ovaj čaj takođe piti umjesto vode.

Upotrebljavati ga 9 dana.

III

Nabrati lišća šumske bokvice i osušiti ga u hladu na promaji tako da bude meko kao duhan. Zatim ga izrezati što sitnije. Izmjeriti 60 grama izrezanog lišća, staviti ga u sud i nasuti 50 grama špiritusa ili šljivove rakije jačine 50 stepeni. Ostaviti da to stoji dok bokvica ne upije ovu tečnost, pa onda nasuti 400 grama vode. Iz ove smješe zatim iscijediti sav sok u jedan sud. Dodati mu 500 grama žutog šećera i sve zagrijati samo toliko da prokuha, a zatim ohladiti.

Prije svakog jela uzimati po jednu jedaću kašiku ovog lijeka.

IV

Napraviti mješavinu od slijedećih sastojaka:

limunov sok	250 grama
maslinovo ulje	250 „
šećer u kockama istucan	250 „

Prije svakog jela uzimati po 2 jedaće kašike ovog lijeka. Pored ovog lijeka mogu se istog dana uzimati i ostali lijekovi.

V

Napraviti mješavinu od slijedećih sastojaka:

med	500 grama
puter	100 „
bijeli luk (istucan)	40 „
korijen hrena (izriban)	40 „

Prije svakog jela uzimati po jednu kafenu kašičicu ovog lijeka. Ovaj lijek ponavljati više puta.

VI

Napraviti mješavinu od slijedećih sastojaka:

med	250 grama
puter	250 „
guščija mast	250 „
suho grožđe	250 „
žuti šećer (dobro istucan)	250 „
sumporov „cvijet“	6 „

Sve ovo staviti u zemljani lonac od 3 kilograma. Lonac ne smije biti obojen niti kalajisan ni spolja ni iznutra. Sve zagrijati i pustiti da vri 10 minuta miješajući masu drvenom kašikom. Zatim lonac skinuti s vatre i masu dalje miješati dok se ne ohladi.

Na jedan sat prije svakog jela ovaj lijek uzimati na slijedeći način:

Prvi put uzeti samo na vrh kašike, a kasnije sve više, tako da se na kraju uzme jedna kafena kašičica.

Poslije toga uzimati sve manje, dok se ne dođe na količinu koja je bila uzeta prvi put, pa opet povećavati i smanjivati na isti način.

Ovaj lijek ponavljati više puta i na isti način ga pripremati i upotrebljavati.

VII

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

korijen zečijeg trna (gladišike)	30 grama
korijen lincure	10 „
korijen hrena	15 „
korijen rosopadi (ruse trave)	6 „
list žalfije	15 „

Ovu mješavinu staviti u sud i nasuti 1 litar bijelog vina. Zatim sve zagrijati i pustiti da vri 10 minuta. Sud poklopiti i ostaviti da se hladi 15 minuta, a zatim tečnost procijediti.

Izjutra našte srce i uveče pred spavanje piti po dvije jedaće kašike (pola fildžana) ove tečnosti.

VIII

U sud staviti 1,5 jedaću kašiku istucanog šećera u kockama. Sud staviti na vatru da se šećer istopi, pa zatim u istopljen šećer dodati 4 čena istucanog bijelog luka. Sve miješati dok se ne uprži, a zatim skinuti sa vatre i miješati dalje dok se smješa ne ohladi.

Uvijek svježe spravljen lijek jesti izjutra i prije večere. Ovo činiti više puta.

IX

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

korijen pirike	2 šake
korijen žare (koprive)	2 šake
korijen bijelog šljeza	1 šaku

Ovu mješavinu staviti u sud i nasuti 4 litra vode. Sud pokriti korom od hljeba i okolo zamazati pšeničnim tijestom. Sve zagrijati i kuhati na tihoj vatri tako da tečnost uvri na 2 litra. Pustiti da se ohladi, a zatim čaj procijediti.

Piti po jednu kafenu šoljicu ovog čaja na dan. Ovo ponavljati više puta.

X

Nakupiti zatvorene jelove smole koja se nalazi na kori u vidu malih bradavica.

Nacijediti 4 do 5 kapi ove smole na kocku šećera i pojesti je izjutra našte srce.

Ovaj lijek uzimati 2 mjeseca i ponavljati više puta u proljeće i u jesen.

XI

Prokuhati 2 kafene šoljice mlijeka. Posebno upržiti 2 jedaće kašike masti i tu mast usuti u prokuhano mlijeko, pa zasladiti medom.

Ovo piti izjutra. Uzimati 40 dana.

XII

Nabrati slijedeće vrste svježih trava:

list muške bokvice	1 dio
list ženske bokvice	1 dio
trava kunica	2 dijela

Ove trave pomiješati, oprati u hladnoj vodi, a zatim ih stući u nekom sudu, najbolje u avanu. Iz istucane smješe trava iscijediti sok.

Izjutra našte srce popiti 3 jedaće kašike ovog soka.

Ovaj sok pripremati i piti 40 dana.

XIII

U stakleni sud staviti 9 grama matičnog mliječa i 250 grama prirodnog meda i dobro ih izmiješati drvenom ili plastičnom kašikom (nikako metalnom). Zatim sud sa izmiješanim medom i mliječom zamotati u mokru crnu platnenu krpu i staviti ga na mračno i hladno mjesto.

Prije uzimanja mliječa i meda treba usta dobro isplakati mlakom vodom. Uzimati prije doručka i prije večere po jednu kafenu kašičicu ove mješavine. Kašičica mora biti od drveta ili plastike. Med sa mliječom staviti pod jezik, držati ga oko 1 minut, kako bi se istopio, a zatim ga progutati.

XIV

Isjeckati mlade vrhove jelke i omorike sakupljene juna mjeseca i staviti ih u teglu. Sloj nasjeckanih dijelova jelike i omorike treba da je debljine 1 do 2 cm. Ovo pokriti šećerom tako da se jelike ne vide.

Teglu staviti na toplo mjesto i ostaviti da stoji dok se šećer ne istopi. Dobivenu tekućinu iscijediti u manje boce i hermetički in zatvoriti. Uzimati po 2 kašike ove tekućine na 1 sat prije doručka i večere.

XV

Kad se prethodni lijek potroši, napraviti mješavinu prema slijedećem receptu:

grozdova rakija	1 litar
puter (mlad maslac)	400 grama
med čist (vrcani)	500 „

Ovu mješavinu staviti u sud. Kuhati i miješati dok se masa ne zgusne. Masa ne smije biti ni mnogo gusta ni mnogo rijetka.

Po jednu supenu kašiku uzimati na jedan sat prije svakog jela.

XVI

Vršiti „pranje pluća” na ovaj način:

Rano izjutra izaći odmah iz postelje na svjež vazduh. Okrenuti lice prema sjeveru, staviti ruke na leđa i udisati zrak na nos, a izdisati na usta. Za to vrijeme ruke pomjeriti prema plečkama.

Treći put udahnuti zrak na nos i progutati ga.

XVII

Sakupiti smolu sa kore jele i staviti je na kocku šećera. Uzimati je našte srce zajedno sa kockom šećera natopljenom limunom.

XVIII

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava metvica	4 grama
jarčeva trava	4 „
trava gospit cvat	3 „
list bršljena	2 „
list ženske bokvice	4 „
list muške bokvice	4 „
list bresta (mlad)	5 „

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vode. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele 5 sati. Zatim sve zagrijati samo toliko da provri. Hladiti 15 minuta, a zatim čaj procijediti.

Piti 3 puta dnevno po jednu kafenu šoljicu ovog čaja.

XIX

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

cvijet crnog trna	10 grama
trava kantarija	3 „
trava preslica	3 „
korijen vodopije	4 „
list kadulje	2 „
cvijet kamilice	10 „
smrekove bobice	15 „

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vode. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele 5 sati. Zatim sve zagrijati samo toliko da provri. Hladiti 15 minuta, a zatim čaj procijediti.

Piti 3 puta dnevno po jednu kafenu šoljicu ovog čaja.

XX

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

list podbjela	4 grama
korijen bijelog šljeza	3 „
trava samobojka	3 „
list gaveza	2 „
list plućnjaka	6 „
trava kokotac	3 „

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vode. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele 5 sati. Zatim zagrijati samo toliko da provri. Hladiti 15 minuta, a zatim čaj procijediti.

Piti 3 puta dnevno po jednu kafenu šoljicu ovog čaja.

XXI

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava zečja stopa	4 grama
trava krstovnik	4 „
trava krstašica	4 „
korjen kravojca (istucan)	3 „
trava kravljača	3 „
cvijet lipe	20 „
cvijet moravke	4 „
korijen odoljena	3 „

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vode. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele 5 sati. Zatim sve zagrijati samo koliko da provri. Hladiti 15 minuta, a zatim čaj procijediti.

Piti 3 puta dnevno po jednu kafenu šoljicu ovog čaja.

XXII

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

korijen odoljena	4 grama
smrekove bobice	10 „
list plućnjaka	6 „
korijen bijelog šljeza	4 „
korijen pirike	10 „
cvijet kamilice	15 „

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vode. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele 5 sati. Zatim sve zagrijati samo toliko da provri. Hladiti 15 minuta, a zatim čaj procijediti.

Piti 3 puta dnevno po jednu kafenu šoljicu ovog čaja.

XXIII

Pomiješati jednake dijelove vinskog sirćeta i vode i sa tom mješavinom svakog jutra bolesnika prati 5 do 8 sekundi. Iza toga obući mu veš na neobrisano tijelo i staviti ga u krevet da odleži najmanje 1 do 2 sata.

20. RECEPT ZA ZAUSTAVLJANJE KRVAVLJENJA KOD TUBERKULOZE PLUĆA

Staviti u sud 40 grama usitnjene trave rusomače, prelići sa jednim litrom crnog prokuhanog vina. Ostaviti da vri 10 minuta. Sud poklopiti i hladiti jedan sat.

Piti po jednu kafenu šoljicu procijeđene tečnosti naše srce.
Kuhati i piti tečnost sve dok ne prestane krvavljenje.

21. RECEPT ZA LIJEČENJE GNOJA U PLUĆIMA

I

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

cvijet kunice	10 grama
trava gospin cvat	5 „
list kravojca	5 „
list kadulje	5 „
list hrasta (mlad)	10 „

Ovu mješavinu staviti uveče u sud i nasuti pola litra prirodnog vina. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele od večeri do jutra. Izjutra sve zagrijati i pustiti da vri 10 minuta. Hladiti 10 minuta u poklopljenom sudu, a zatim tečnost procijediti i u nju staviti 4 jedaće kašike meda. Svakog sata piti po jednu jedaću kašiku ove tečnosti.

U isto vrijeme pomiješati jednake količine u prah istucanog korjena kravojca i korjena čička. Uz gornji čaj, spravljen sa vinom, uzimati 2 puta dnevno na vrh noža ovoga praška.

Preko pluća i leđa oboljele osobe stavljati svakih pola sata obloge po- topljene u topao odvar od trinja. Preko ovih staviti druge suhe obloge. Čaj piti i obloge stavljati duže vremena.

II

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

mladi vrhovi omorike ili jele	10 grama
korijen gaveza	15 „

Ovu mješavinu staviti u sud i nasuti pola litra prirodnog vina. Sve za- grijati i pustiti da na tihoj vatri vri jedan sat.

Za to vrijeme napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

list ljubičice	5 grama
vrhovi mlade koprive	5 „
list plućnjaka	5 „
list muške bokvice	5 „
list kravojca	5 „
cvijet kunice	5 „

Ovu mješavinu staviti u vruće vino, kuhano sa vrhovima omorike i ko- rijenom gaveza, i sve zajedno još kuhati tako da vri 10 minuta. Hladiti

u poklopljenom sudu 20 minuta. Zatim tečnost procijediti. U procijeđenu tečnost staviti 3 jedaće kašike meda.

Svakog sata uzimati po jednu jedaću kašiku ove tečnosti.

Uz ovo dva puta dnevno uzimati na vrh noža prašak od korijena krapovca i korijena čička.

Na leđa i grudi stavljaju se oblozi sa odvarom od trinja kao i u pret-hodnom slučaju.

Ovo ponavljati duže vremena uz povremene prekide.

22. RECEPT ZA UBLAŽAVANJE BOLOVA USLIJED PROBADANJA (SANDŽIJA)

I

Nastrugati korijen rena, staviti na lanenu krpu i priviti je na mjesto gde se osjećaju bolovi (sandžije). Preko ovog obloga staviti drugu suhu krpu.

Uvijek pripremati svjež ren na isti način i obloge mijenjati svaka 4 sata.

II

Ako probadanja jako bole, zbog čega je kašljanje otežano, ili se u pljuvački primijeti krv, onda treba izmjeriti jednake količine slijedećih sastojaka:

nastrugan ren

čist med

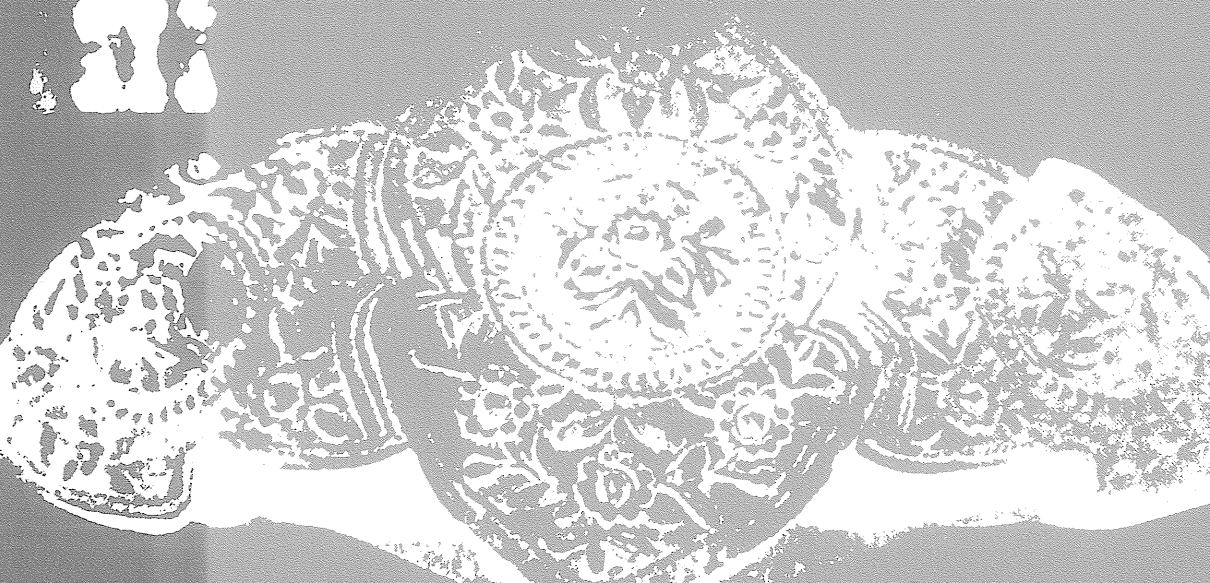
svježe nevareno mlado maslo

Sve ovo dobro izmiješati.

Uzimati 3 puta dnevno po jednu jedaću kašiku ove smješe. Ovaj lijek uzimati sve dok se ne umanje bolovi.

Dok se upotrebljava ovaj lijek, i dalje stavljati obloge sa nastruganim renom na mjesto gdje se osjećaju probadanja (sandžije).

OBOLJENJA SRCA
KRVNIH SUDOVA
I KRVI

I

Uzeti što sitnijeg gušćijeg perja i staviti ga na vatru ili vruće željezo (gvožđe).

Što duže vremena udisati dim koji se tom prilikom stvori. Ovo raditi povremeno.

II

Komad lipovog drveta izgorjeti tako da od njega postane ćumur. Zatim taj ćumur istucati u sitan prašak.

Poslije toga napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

cvijet gloga	5 grama
cvijet kamilice	2 „
trava kunica	5 „
trava ruta	2 „

Ovu mješavinu staviti u sud i preliterati sa 1 litrom vode. Sve zagrijati samo toliko da provri. Sud poklopiti i ostaviti da se hladi 15 minuta, a zatim čaj procijediti.

Uzeti 2 jedaće kašike procijedenog čaja i u njega staviti jednu kafenu kašičicu praška od izgorjelog lipovog drveta. Ovo izmiješati i popiti prije doručka.

Isto to učiniti i prije večere.

Tako ponavljati više puta.

III

Izmjeriti jedan limun, a zatim ga izribati i isjeckati. Dodati mu dvostruku težinu šećera u kockama i sve dobro izmiješati da se masa ujednači. Prije doručka i poslije večere uzeti po jednu jedaću kašiku ove smješe. Potrošiti 10 limunova spravljenih na ovaj način.

Ako bolesniku bude bolje, 10 dana prekinuti sa uzimanjem ovog lijeka, a zatim potrošiti još 15 limunova spravljenih na isti način.

IV

Svakog sata jesti po pola kocke šećera.

Ovo činiti 20 dana.

Poslije toga uzimati svakog sata po jednu kocku šećera 20 dana.

Tako mijenjati 2 mjeseca. Ponekad prekidati 2 do 3 dana.

V

Pomiješati jednake količine vinovog sirćeta i vode. Uveče prije spavanja u tu tečnost potopiti lanenu krpu, zatim njome istrljati gornji dio tijela. Poslije toga bolesnik se ne smije brisati, već treba da na mokro tijelo obuče veš i legne u krevet.

Ovo činiti 5 večeri u 7 dana.

Tako raditi 40 dana.

VI

U sud staviti 1 kilogram trinja od livadskog sijena, nasuti 30 litara vode i sve to skuhati. Poslije toga vodu sa trinjama sasuti u kacu. U toj vodi 25 minuta banjati noge do više koljena. U isto vrijeme potopiti lanenu krpu u hladnu vodu, previti je šestostruko i staviti je na lijevu stranu grudi u predjelu srca. Držati je tako za cijelo vrijeme banjanja. Kada se prestane sa banjanjem, krpu treba skinuti. Noge staviti u hladnu vodu do članaka i njima micati u vodi dok se izbroji do 12. Zatim leći u krevet, ali noge ne treba brisati.

Tako raditi 2 večeri u nedjelji dana.

VII

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava

korijen gladišike	3 grama
korijen pitome macine trave	3 „
korijen inđirota	3 „

Ovu mješavinu staviti uveče u sud, dodati 250 grama meda i nasuti pola litra vode. Sud poklopiti i ostaviti da stoji do jutra. Izjutra sve zagrijati i pustiti da vri 5 minuta. Hladiti 15 minuta u poklopljenom sudu, a zatim čaj procijediti, nasuti ga u bocu i bocu hermetički zatvoriti.

Svaka dva sata piti po jednu jedaću kašiku ovog čaja.

Ovaj čaj pripremati i piti 3 nedjelje.

VIII

Oguliti jednu narandžu, a zatim je isjeći i posuti istucanim šećerom, pa je pojesti poslije ručka.

Slijedećeg dana pojesti jabuku poslije večere.
Tako 40 dana naizmjenično jesti narandžu i jabuku.

IX

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

kora narandže	30 grama
korijen poljske steže	50 „
trava žuti karanfil (zečija stopa ili carevo oko)	50 „
korijen inđirota	60 „
korijen odoljena	12 „
smrekove bobice (istucane)	60 „
korijen i list mrkve	60 „
korijen steže	60 „

Ovu mješavinu staviti u bocu koja ima široko grlo i u nju zatim nasuti pola litra rakije prepečenice ili dudovače. Bocu sa travama ostaviti da stoji u toploj sobi 4 nedjelje.

Poslije toga piti 3 puta dnevno po 24 kapi tečnosti iz boce.

Tako piti 4 nedjelje.

Poslije pauze od 3 nedjelje opet piti 3 nedjelje.

Uveče i izjutra udisati čist vazduh.

Ako se bolesnik znoji noću, pomiješati 2 litra vode i 1 litru vinovog sirćeta. Pred zoru ovom smješom oprati tijelo oboljelog i ponovo ga staviti u krevet.

Tako raditi jedanput nedjeljno.

X

U stakleni sud staviti 9 grama matičnog mliječa i 250 grama prirodnog meda i dobro ih izmiješati drvenom ili plastičnom kašikom (nikako metalnom). Zatim sud sa izmiješanim medom i mliječom zamotati u mokru crnu platnenu krpu i staviti ga na mračno i hladno mjesto.

Prije uzimanja mliječa i meda treba usta dobro isplakati mlakom vodom. Uzimati prije doručka i prije večere po jednu kafenu kašičicu ove mješavine. Kašičica mora biti od drveta ili plastike. Med sa mliječom staviti pod jezik, držati ga oko 2 minuta, kako bi se istopio, a zatim ga progutati.

Količinu od 9 grama mliječa i 250 grama meda spravljati 6 puta i uzimati dok se sve ne utroši.

XI

Treba jesti tvrdnu hranu.

Izjutra se prati 1 minut hladnom vodom do pojasa.

Ovako se prati dva puta nedjeljno.

XII

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

cvijet (rese) lijeske	8 grama
cvijet zove	8 „
cvijet kamilice	6 „
cvijet lipe	6 „
cvijet gloga	8 „

Ovu mješavinu staviti u sud, dodati 4 jedaće kašike meda i nasuti pola litra vode. Sud poklopiti, sve zagrijati i pustiti da vri 5 minuta, a zatim čaj procijediti.

Uveče popiti 1 kafenu šoljicu čaja u koji prethodno naciijediti soka od pola većeg limuna. Čaj treba piti što je moguće topliji.

Da bi se oznojila, oboljela osoba treba odmah poslije toga da se pokrije i stavi vruće obloge na želudac i na noge.

Ako srce jače kuca, staviti hladan oblog na srce.

Ako se bolesnik ne oznoji, treba da popije još jednu kafenu šoljicu ovog čaja. Kada se oznoji, nakon 45 minuta treba da opere tijelo mlakom vodom pomiješanom sa sirćetom i da poslije toga leži 2 sata u krevetu.

XIII

Ako bolesniku zastaje disanje i obuzima ga strah, treba napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava moravka	3 grama
list ruzmarina	3 „
trava kantarija	3 „
korijen steže	3 „

Ovu mješavinu staviti u sud i nasuti 250 grama vode. Sve zagrijati i pustiti da vri 5 minuta. Sud poklopiti i ostaviti da se hladi 15 minuta, a zatim čaj procijediti.

Piti 3 puta dnevno po jednu kafenu šoljicu čaja prije jela, (3 šoljice čaja dnevno).

Ovaj čaj piti 4 nedjelje.

Uz čaj treba uzimati po 30 kapi tinkture od odoljena. Tinkтуру piti 20 dana.

Da bi se puls srca ubrzao, treba više puta staviti hladan oblog od sirćeta.

XIV

U proljeće, kada bukva pupi, rasjeći koru na drvetu 1 metar visoko od zemlje.

Više zarezane kore probosti ekser i o njega okačiti sud. U toku 48 sati u sud treba da se cijedi sok iz mlade bukve.

Dobiveni sok se saspe u bocu i hermetički zatvori.

Po jednu kafenu šoljicu soka piti prije ručka i večere.

Ovaj sok piti 40 dana.

24. RECEPT ZA POBOLJŠANJE CIRKULACIJE KRVI

I

Svako jutro našte srce pojesti 2 do 3 kocke šećera natopljene limunovim sokom.

II

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava krstovnik	4 grama
jarčeva trava	4 „
trava metvica	4 „
list breze	10 „
cvijet i list zove	8 „
smrekove bobice (istucane)	10 „
cvijet crnog trna	10 „

Ovu mješavinu staviti u sud i prelitati je uveče sa 1 litrom vode. Sud pokriti i ostaviti da stoji do jutra. Ujutru smještu prokuhati i pustiti da vri 5 minuta. Ostaviti da se hladi 10 minuta u pokrivenom sudu, a zatim čaj procijediti.

Piti 3 puta dnevno po jednu kafenu šoljicu čaja prije jela.

III

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

kora hrasta (mlada)	10 grama
trava kantarija	4 „
list pelina	1 gram
korijen indirota	4 grama
trava preslica	5 „
list kadulje	3 „

Ovu mješavinu staviti u sud i prelitati je uveče sa 1 litrom vode. Sud pokriti i ostaviti da stoji do jutra. Ujutro smještu prokuhati i pustiti da vri 5 minuta, ostaviti da se hladi 10 minuta u pokrivenom sudu, a zatim čaj procijediti.

Piti 3 puta dnevno po jednu kafenu šoljicu čaja prije jela.

IV

Sastaviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

cvijet kamilice	10 grama
list koprive	10 „
korijen kravojca (istucan)	4 „
list kadulje	4 „
trava imela sa hrasta	4 „
trava iva	4 „

Ovu mješavinu staviti u sud i preliterati je uveče sa 1 litrom vode. Sud pokriti i ostaviti da stoji do jutra. Ujutru smještu prokuhati i pustiti da vri 5 minuta, ostaviti da se hladi 10 minuta u pokrivenom sudu, a zatim čaj procijediti.

Piti 3 puta na dan po 1 kafenu šoljicu čaja našte srce.

V

Sastaviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava miloduh	5 grama
korijen maslačka	5 „
trava metvica	5 „
korijen omana	4 „
trava piskavica	6 „
korijen pirevine	20 „

Ovu mješavinu staviti u sud i preliterati uveče sa 1 litrom vode. Sud pokriti i ostaviti da stoji do jutra. Ujutru smještu prokuhati i pustiti da vri 5 minuta, ostaviti da se hladi 10 minuta u pokrivenom sudu, a zatim čaj procijediti.

Piti 3 puta dnevno po jednu kafenu šoljicu čaja prije jela.

VI

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta svježih trava:

list muške bokvice	1 dio
list ženske bokvice	1 dio
trava kunica	2 dijela

Sastavljenu mješavinu trava dobro oprati u hladnoj prokuhanoj vodi. Zatim ih dobro istući ili samljeti i iscijediti sok.

Piti 3 puta dnevno po jednu kašiku ovog soka.

Ovo ponavljati više puta.

VII

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava samobojka	6 grama
trava preslica	3 „
cvijet kamilice	15 „
trava kantarija	10 „
smrekove bobice (dobro istucane)	10 „

Ovu mješavinu staviti u sud i preliteri uveče sa 1 litrom vode. Sud pokriti i ostaviti da stoji do jutra. Ujutru smješu prokuhati i pustiti da vri 5 minuta. Ostaviti da se hladi 10 minuta u pokrivenom sudu, a zatim čaj procijediti.

Piti 3 puta dnevno po jednu kafenu šoljicu čaja prije jela.

VIII

Stući list i stabljiku ljubice (ljubičice). Malo deblji sloj tako pripremljene trave staviti na krpu i priviti na čelo i zatiljak. Oblog držati 1 do 2 sata.

Zatim natući jednu glavicu crnog luka, preliteri ga lanenim uljem i osoliti. Oblog priviti na glavu, vratne žile i slijepoočnice i držati ga 1 do 2 sata.

IX

Napraviti mješavinu prema slijedećem receptu:

trava metvica	15 grama
prirodno vino	250 „
voda	250 „

Ovu mješavinu staviti u sud, preliteri uveče sa pola litra vina i ostaviti da stoji do jutra. Izjutra prokuhati i pustiti da vri 5 minuta, ostaviti da se hladi 15 minuta u pokrivenom sudu, a zatim tečnost procijediti. Piti 3 puta dnevno našte srca po jednu kafenu šoljicu ove tečnosti.

Ako glava boli, čajeve piti i obloge ponavljati više puta sa prekidima. U pauzama piti kompot od jabuka ili limunadu.

25. RECEPT ZA LIJEČENJE TROMBOZE

I

Iscijediti sok iz 3 limuna. U ovaj sok nasuti jednu jedaću kašiku maslinovog ulja. Sve dobro izmiješati i sa tim masirati oboljeli dio tijela uveče. Poslije masaže zaviti to mjesto suhom krpom.

Ovo masiranje ponavljati više večeri.

II

Istući 50 grama jezgre divljeg kestena tako da se pretvori u prašak. Na taj prašak nasuti 250 grama maslinovog ulja i sve dobro izmiješati. Sa ovom smješom uveče masirati oboljeli dio tijela.

Ovo masiranje ponavljati više puta uz povremene prekide od 1 do 2 dana.

Oboljeli dio tijela ponekad masirati 70%-nim alkoholom.

III

Pomiješati jednake dijelove sirćeta i vode. Svako jutro, poslije ustajanja treba oprati tijelo ovom „sirćetli vodom“. Ovo pranje treba da traje samo 7 do 8 sekundi.

Poslije pranja opet brzo leći u krevet i ostati u krevetu bar 30 minuta.

IV

Pripremiti odvar od trinja ili slame od zobi. U taj odvar potopiti čaršav i zatim njime umotati noge bolesnika. Preko čaršava zamotati čebe. Bolesnika odmah staviti u krevet da leži 1,5 do 2 sata.

Poslije toga tijelo brzo oprati „sirćetli vodom“.

Ovo činiti 2 puta nedjeljno.

V

Dva do tri puta nedjeljno banjati noge do koljena u toplom odvaru od trinja ili slame od zobi. Ovo banjanje treba da traje 20 do 30 minuta.

Odmah poslije banjanja staviti noge u hladnu vodu tako da budu u vodi do koljena. Držati ih u vodi 1 minut. Za to vrijeme nogama micati kao kada se hoda.

VI

Svako veče hodati po hladnoj vodi 1 do 3 minuta.

Često se hladnom vodom polijevati po nagom tijelu.

Ne smije se nositi obuća sa visokim petama. Tijelo mora biti oslobođeno svakog stezanja.

VII

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

korijen lincure	10 grama
korijen piskavice	10 „
gospin cvat	6 „
trava solomunov pečat	6 „
slama od zobi (isjeckana)	20 „
cvijet crnog trna	10 „
trava kantarija	6 „
trava pelim	3 „

Ovu mješavinu staviti uveče u sud i nasuti 1 litar vode. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele od večeri do jutra. Izjutra sve zagrijati i pustiti da vri 15 minuta. Hladiti u poklopljenom sudu 10 minuta, a zatim čaj procijediti.

Piti tri puta dnevno po jednu kafenu šoljicu, a u toku dana svakih 30 minuta po jedan gutljaj ovog čaja.

Ovaj čaj spravljati i upotrebljavati 60 dana.

26. RECEPT ZA LIJEČENJE VISOKOG KRVNOG PRITISKA

I

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

sjeme zobi	5 grama
korijen pirike	5 "
smrekove bobice (istucane)	10 "

Ovu mješavinu staviti u sud i nasuti 1 litar vode. Sve zagrijati i kuhati tako da uvri 250, a da ostane 750 grama tečnosti. Zatim čaj procijediti.

Ovaj čaj popiti u toku dana.

Tako kuhati i piti 40 dana.

II

U sud staviti 10 grama karanfilića i nasuti 250 grama vode. Ostaviti da sve stoji 24 sata.

Na jedan sat prije svakog jela piti po 2 jedaće kašike ove tečnosti. Koliko se tečnosti popije, toliko odmah treba dosuti čiste vode u sud gdje stoji karanfilić.

Tako piti i doljevati dok karanfilić ne izgubi snagu.

Ako se krvni pritisak ne snizi, ovaj lijek ponoviti.

III

Uzeti 20 grama germe (kvasca), presjeći je napola, staviti u jednu čašu piva i sve dobro izmiješati.

Ovu količinu piva sa kvascem popiti poslije doručka. Isto toliku količinu piti poslije svakog jela sve dok se pritisak ne snizi.

IV

Uz svako jelo jesti po malo bijelog luka.

V

U sud staviti jednu kafenu šoljicu kukuruznog brašna i nasuti dvije kafene šoljice mlake vode. Sve ovo izmiješati i ostaviti da stoji 24 sata. Prije svakog jela piti po 2 jedaće kašike ove mješavine kukuruznog brašna i vode.

VI

U sud staviti 10 grama istruganih morskih oraščića, dodati 2 jedaće kašike meda i 250 grama vode, pa sve razmutiti.

Prije svakog jela piti po 2 jedaće kašike ove mješavine.

VII

Oljuštiti jednu glavicu bijelog luka. Zatim ovaj luk sitno istucati, staviti ga u jednu čajnu šolju kiselog mlijeka i sve dobro promiješati. Na jedan sat prije svakog jela piti po jedan fildžan ili jednu kafenu šoljicu ove mješavine.

27. RECEPT ZA LIJEČENJE MALOKRVNOSTI

I

Rano izjutra pojesti jednu kocku šećera natopljenu sokom od limuna, a zatim piti čaj od ovih vrsta trava:

korijen koprive	3 grama
bogorodična trava	3 „
trava kunica	3 „
list žalfije	3 „
list ruzmarina	3 „
cvijet crnog trna	3 „
trava kantarija	3 „
smrekove bobice (dobro istucane)	3 „
list oraha	3 „
list muške bokvice	6 „

Ove trave potopiti u 1 litar vode. Kiseliti ih od uveče do izjutra. Izjutra pokiseljene trave kuhati 10 minuta. Sud poklopiti i ostaviti da stoji 10 minuta. Čaj procijediti.

Procijedenom čaju dodati 3 kašike meda.

Piti 3 puta dnevno po 1 kafenu šoljicu čaja pola sata prije jela.

Čaj spravljati i piti 40 dana.

II

Uz ovaj čaj piti 3 puta dnevno po 1 jedaću (supenu) kašiku maslinovog ulja. Istovremeno uzimati na vrhu noža sitno istucan korijen kravojca.

III

Svaki dan tijelo oboljele osobe treba oprati sirćetli vodom (mješavina sirćeta i vode).

IV

Uveče držati noge do koljena u hladnoj vodi 1 do 3 minuta. Za to vrijeme njima micati kao kada se hoda.

V

U toku nedjelje 2 do 3 puta banjati se u odvaru od trinja (prokuhani otpaci sijena). Poslije tog kupanja tijelo brzo oprati mješavinom vode i sirćeta (sirćetli voda) i neobrisan leći u postelju. U postelji ostati 1 do 2 sata.

Ako oboljela osoba nema mogućnosti da se banja, treba da potopi čaršav u odvar od trinja i njime omota nago tijelo. Oko vlažnog čaršava omotati toplo ćebe. Ovaj oblog držati 10 minuta.

Poslije toga smaći čaršav, oprati oboljelu osobu mješavinom vode i sirćeta i smjestiti je u postelju.

VI

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

cvijet zove	3 grama
list muške bokvice	3 „
trava preslica	3 „
sjeme čička	3 „
trava pobudica	3 „
korijen bijelog šljeza	3 „
cvijet divizme	3 „
trava solomunov pečat	3 „
korijen inđirota	3 „

Trave preliterati sa 1 litrom vode. Kiseliti ih od uveče do izjutra. Izjutra trave zagrijati i pustiti da vriju 10 minuta. Sud poklopiti i ostaviti da stoji 15 minuta. Čaj procijediti. Procijeđenom čaju dodati 3 kašike meda. Piti 3 puta dnevno po jednu šolju čaja.

Čaj spravljati i piti 40 dana.

VII

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

korijen kravojca	6 grama
korijen koprive	6 „
korijen inđirota	6 „
cvijet i korijen čička	6 „
kora crne ribizle (ribizle)	6 „
cvijet moravke	6 „
list pelina	2 „
trava preslica	6 „
trava kantarija	6 „

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vode i ostaviti sve da stoji do izjutra. Izjutra trave kuhati 30 do 60 minuta na tihoj vatri. Sud poklopiti i ostaviti da stoji 20 do 25 minuta. Čaj procijediti. Procijeđenom čaju dodati 3 kašike meda.

Piti po jednu kafenu šoljicu čaja prije svakog jela.

Ovaj čaj kuhati i piti 40 dana.

VIII

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

korijen poljske steže	6 grama
cvijet zove	6 „
list hrasta (mlad)	6 „
list jagode	6 „
korijen čička	6 „
korijen kadulje	6 „
korijen koprive	6 „
trava metvica	6 „
korijen macine trave	6 „
trava pelim	3 „
omorikine ili jelikine šišarke	4 komada

Ovu mješavinu staviti u sud, preliti uveče sa 1 litrom vode i ostaviti da stoji do jutra. Izjutra sve ovo kuhati 30 do 60 minuta. Sud poklopiti i ostaviti da stoji 20 do 25 minuta. Procijeđenom čaju dodati 3 kašike meda.

Piti po jednu šoljicu prije svakog jela.

Ovaj čaj spravljati na isti način i piti 40 dana.

Uz sve navedene čajeve oboljela osoba treba da se banja (kupa) i uzima maslinovo ulje.

IX

Za istu bolest može se pripremiti i tinktura od slijedećih vrsta trava:

korijen lincure	10 grama
korijen kravojca	10 „
korijen poljske steže	10 „
korijen koprive	10 „
korijen inđirota	10 „
puzava trava	10 „
trava piskavica	10 „
korijen omana	10 „
korijen bijelog šljeza	10 „
smrekove bobice (dobro istucane)	10 „
kora od pomorandži	15 „
razrezani zeleni orasi	3 komada
sjeme čička	3 grama
grančice ruzmarina	3 „
trava kantarija	5 „
trava pelin	5 „
trava kunica	5 „
cvijet kamilice	10 „
korijen macine trave	5 „
trava metvica	5 „
list kadulje	5 „

Mješavinu staviti u stakleni sud i nasuti 1,5 litar čistog alkohola ili prepečene šljivove rakije. Sud hermetički zatvoriti. Držati ga u toploj prostoriji ili izložiti suncu 45 do 50 dana. Zatim tinkturu procijediti. Uzimati 3 puta na dan 15 do 20 kapi ove tinkture. Sipati ih u malo vode ili na kocku šećera.

X

U sud staviti 300 grama jagoda, nasuti 1 litar vode, malo ih prokuhati i iscijediti.

Piti 3 puta dnevno po jednu kafenu šoljicu ovog soka od jagoda.

XI

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

korijen vodopije	15 grama
trava ruta	3 „
korijen bijelog šljeza	10 „
list muške bokvice	10 „
list ženske bokvice	10 „
trava iva	10 „
kora crnog trna	15 „

Ovu mješavinu staviti u sud i nasuti 1 litar vode.

Istovremeno uzeti 20 grama korijena aptovine, staviti u drugi sud i naliti pola litra vode.

I jedan i drugi sud sa travama dobro poklopiti i ostaviti da stoje 5 sati na kraj štednjaka. Izjutra uzeti prvo sud u kome se nalazi korijen aptovine preliven vodom i kuhati 30 minuta. Čaj procijediti. Zatim uzeti sud sa mješavinom trava, zagrijavati ga i pustiti da vri 5 minuta. Ohladiti ga i čaj procijediti.

Čaj od aptovine pomiješati sa čajem od smješe trava.

Piti svakog sata po 2 jedaće (supene) kašike čaja.

XII

Istovremeno sa ovim čajem masirati bolna mjesta ruku i nogu, a iskuhane trave staviti na krpu, priviti na bolna mjesta i držati ih 2 sata. Oblog skinuti, a dio tijela, na kome se on nalazio, oprati sa jabukovim sirćetom pomiješanim sa izvjesnom količinom špiritusa.

Zatim oboljeli dio tijela oprati, priviti lanenu krpu potopljenu u smjesu sirćeta i špiritusa. Po mokroj krpi staviti drugu suhu i oblog držati 2 do 4 sata.

Sve ovo pripremati i ponavljati na isti način 24 dana.

28. RECEPT ZA LIJEČENJE ŠULJEVA (HEMOROIDA)

I

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

korijen bijelog šljeza	20 grama
korijen koprive	20 „
sjeme lana	10 „
trava šafran	5 „

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 2 do 3 litra vode, poklopiti i zagrijati da prokuha. Pošto trave prokuhaju, cijelu smjesu presuti u veći sud (od 4 do 5 litara). Sud pokriti sa ravnom daskom na čijoj sredini treba napraviti otvor prečnika 10 do 15 cm.

Oboljela osoba treba odmah da sjedne na dasku tako da para iz suda udara (isparava) u debelo crijevo. Tako treba sjediti i trpjeti što je moguće duže, dok se voda u sudu ne ohladi.

U isto vrijeme uzeti glavicu crnog luka veličine kokošijeg jajeta i staviti je u pepeo i žar da se ispeče. Zatim je izvaditi iz vatre, još vruću pritisnuti da se rastvori na sredini i u nju staviti pola kašike masti ili mladog putera (masla).

Odmah poslije parenja, oboljela osoba treba ovako pripremljenu glavicu luka da stavi na debelo crijevo, dobro je umota, preko nje stavi vruću ciglu i sve ovo drži od uveče do jutra ležeći za to vrijeme na leđima.

Ovu terapiju ponavljati više puta.

II

Ako bolesnik ima jaku upalu, onda treba da na oboljelo mjesto (debelo crijevo) privije svjež kravlji sir od nekuhana mlijeka i da mijenja sir čim se on zagrije.

Ako nema sira, zamijesiti zemlju ilovaču sa vinskim sirćetom i smjesu priviti na bolno mjesto. I ilovaču mijenjati kad se zagrije.

Ovo ponavljati više puta.

III

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava kunica (ajdučica)	6 grama
korijen pirevine	5 „
trava troskot	3 „

Ovu mješavinu staviti u sud i na nju nasuti 1 litar vode. Ostaviti da stoji 5 sati. Zatim zagrijati i pustiti da vri 5 minuta. Sud pokriti i ostaviti da se hladi 15 minuta, a zatim čaj procijediti.

Ovaj čaj kuhati i piti 30 dana namjesto vode. Za to vrijeme ne smije se piti ni voda ni alkohol.

IV

Staviti u sud 250 grama pšenice (zvana devetka), nasuti pola litra vode i kuhati dok voda ne uvri. Tada u pšenicu dodati novu vodu. Ovako

kuhati i dolivati vodu tri puta, tj. da voda tri puta uvri. Zatim na tu pšenicu nasuti 1 litar kravljjeg ili kozjeg mlijeka i opet malo prokuhati. Poslije svakog jela uzimati po jednu jedaću kašiku ovog odvara. Pri tom treba pšenicu dobro sažvakati.

Pšenicu treba spravljati i uzimati više puta sa malim prekidima.

V

Uz ove lijekove treba obavezno piti kompot od šljiva. Prije i poslije svakog jela uzeti po 10 šljiva sa čašom vode od kompotu.

Bolesnik ne smije jesti svinjsko meso, papriku, biber ni ljuta i kisela jela. Ne smije piti nikakav alkohol. Po mogućnosti izbjegavati duvan, bar za vrijeme upotrebe lijekova.

Za vrijeme uzimanja lijekova, a i kasnije, ne smije se sjediti na hladnim predmetima, pa čak ni na stolici ukoliko nije ranije zagrijana. Najbolje je sjediti na toplom predmetu, cigli, crijepu i sličnom.

VI

Uveče staviti u sud 15 grama kore od bijelog hrasta i nasuti 1250 grama vode. Ostaviti da se kiseli do jutra. Izjutra sve ovo kuhati tako da u sudu ostane 1 litar tečnosti. Zatim tečnost procijediti kroz gazu, usuti je u irigator i ispirati se njome 2 puta dnevno.

Ovom tečnošću ispirati se 4 puta u 7 dana. Povremeno se to može činiti i uveče poslije stolice.

VII

Poslije prethodne nastaviti sa slijedećom terapijom. Prokuhati 3 litra vode i ovu vodu nasuti u lavor. Hladiti je da bude toliko mlaka da se u njoj može držati ruka. U tu vodu dodati hipermangana na vrh noža. Kad se hipermangan rastvori, oboljela osoba treba da sjedne u lavor i da se banja 15 minuta. Kada završi banjanje, mora obavezno da ispere debelo crijevo.

Poslije banjanja i ispiranja uzeti rusku vodu i njome natopiti vatu.

Ovom vatom oprati debelo crijevo.

Recept za rusku vodu

mentol	0,25 grama
novokain	0,50 „
anestezin	0,50 „
špiritus	30,00 „

VIII

Uveče staviti u sud 30 grama kore od bijelog hrasta i nasuti 2 litra vode. Ostaviti da se kiseli do jutra. Izjutra sve ovo kuhati tako da uvri 1 li-

tar tečnosti. Zatim čaj procijediti u bocu koju treba hermetički zatvoriti i držati je na hladnom mjestu. Piti po 1 fildžan (kafenu šoljicu) ovog čaja jedan sat prije jela. Ovo činiti 40 dana.

29. RECEPT ZA LIJEČENJE KRVNIH PODLIVA

I

Ako se po tijelu, pogotovo po nogama pojave crvene mrlje koje kasnije pozelene, pomodre ili požute, pa uz to često budu praćene krvavljenjem iz nosa, povraćanjem ili pojavom krvi u mokraći, treba uzeti čaj spravljen prema donjem receptu.

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

korjen poljske steže	6 grama
trava preslica	6 „
trava čestoslavica	6 „
trava solomunov uglasti pečat	6 „

Ovu mješavinu staviti uveče u sud i nasuti pola litra prirodnog vina. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele od večeri do jutra. Izjutra sve zagrijati i pustiti da vri 10 minuta. Hladiti u poklopljenom sudu 10 minuta, a zatim tečnost procijediti.

Piti 3 puta dnevno po 2 jedaće kašike (fildžan) ove tečnosti.

Uz ovaj čaj od vina uzimati 3 puta dnevno na vrh noža praška od korjena kravojca.

II

Pomiješati jednake dijelove sirćeta i vode. Izjutra, čim oboljela osoba ustane iz kreveta, treba da se opere ovom mješavinom. Pranje treba da traje samo 3 do 6 sekundi. Poslije pranja ne smije se brisati, već treba odmah da obuče veš, legne u krevet i odleži 1 sat.

III

Svako veče, prije spavanja, nasuti hladne vode u kadu ili bure i u vodu staviti noge do koljena, držati ih u vodi 1 do 2 minuta i za to vrijeme micati nogama kao kada se hoda.

IV

U sud nasuti 30 litara vode i u nju staviti jedan kilogram trinja od sijena ili vrhova omorike (omorovih četina). Sve dobro zagrijati. U toj vodi banjati se 25 do 35 minuta.

Poslije banjanja bolesnik se ne smije brisati, već treba tijelo što brže oprati sirćetli vodom (pola vode, pola sirćeta), leći u krevet, dobro se utoplit, i odležati najmanje 1 sat. Ovo činiti 2 puta nedjeljno.

OBOLJENJA DOJKI

I

Napraviti mješavinu prema slijedećem receptu:

list koprive	10 grama
ječmeno brašno (neprosijano)	20 „

Mješavinu staviti u sud, preliterati je sa 1 litrom vode. Kuhati i ostaviti da vri 10 minuta.

Toplo lišće koprive i mekinje staviti na lanenu krpu i priviti na grudi. Temperatura treba da bude tolika koliko se može trpjeti.

II

Napraviti mješavinu od jednakih dijelova (15 grama) slijedećih vrsta svježih trava:

korijen i list muške bokvice (cijela biljka)
list kunice
list ljubičice
list mladog oraha

Sastavljenu mješavinu trava dobro oprati u hladnoj prokuhanoj vodi. Zatim ih malo istući, staviti na krpu i priviti na prsa.

Čim oblog od lišća postane topao, treba ga skinuti, ponovo vratiti u vodu i uzeti drugi. Oblog mijenjati dok grudi ne omeknu.

31. RECEPT ZA LIJEČENJE NAPRSLINE DOJKE
I BRADAVICE U ŽENA

Svježu kunicu (hajdučka trava) dobro oprati u hladnoj prokuhanoj vodi. Istući je, zatim nasuti maslinovog ulja i smešu izmiješati.

Malo deblji sloj tako pripremljene trave staviti na krpu i priviti na bradavice.

Ovo ponavljati više puta.

32. RECEPT ZA LIJEČENJE ZASTOJA MLIJEKA U DOJILJA

I

Ukoliko dojilja nema dovoljno mlijeka, treba da uzme izvjesnu količinu svježe bokvice, dobro je očisti, opere, isjecka, istuče ili samelje i iz nje iscijedi sok.

Iscijeđenim sokom bokvice prati dojke.

Istovremeno bokvicu privijati na dojke.

II

Samljeti sjeme koprive, skuhati i piti čaj.

Piti 3 puta na dan po šolju čaja.

III

Sjeme božje trave se dobro istuče i pomiješa sa toplim vinskim sirćetom i vodom.

Malo deblji sloj tako pripremljenog sjemena božje trave staviti na mokru krpu i priviti na otvrdnule grudi. Preko vlažne krpe staviti drugu suhu krpu.

Oblog držati na dojčkama od uveče do izjutra.

IV

Dok se upotrebljava ovaj oblog, piti čaj od slijedećih vrsta trava:

korijen bibernele	4 grama
list kadulje	4 „
trava majčina dušica	6 „
trava kantarija	4 „
trava pelim	1 gram

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vode. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele 5 sati. Zatim sve zagrijati samo toliko da provri. Hladiti 15 minuta, a zatim čaj procijediti.

Piti 3 puta dnevno po 1 do 2 kašike ovog čaja.

V

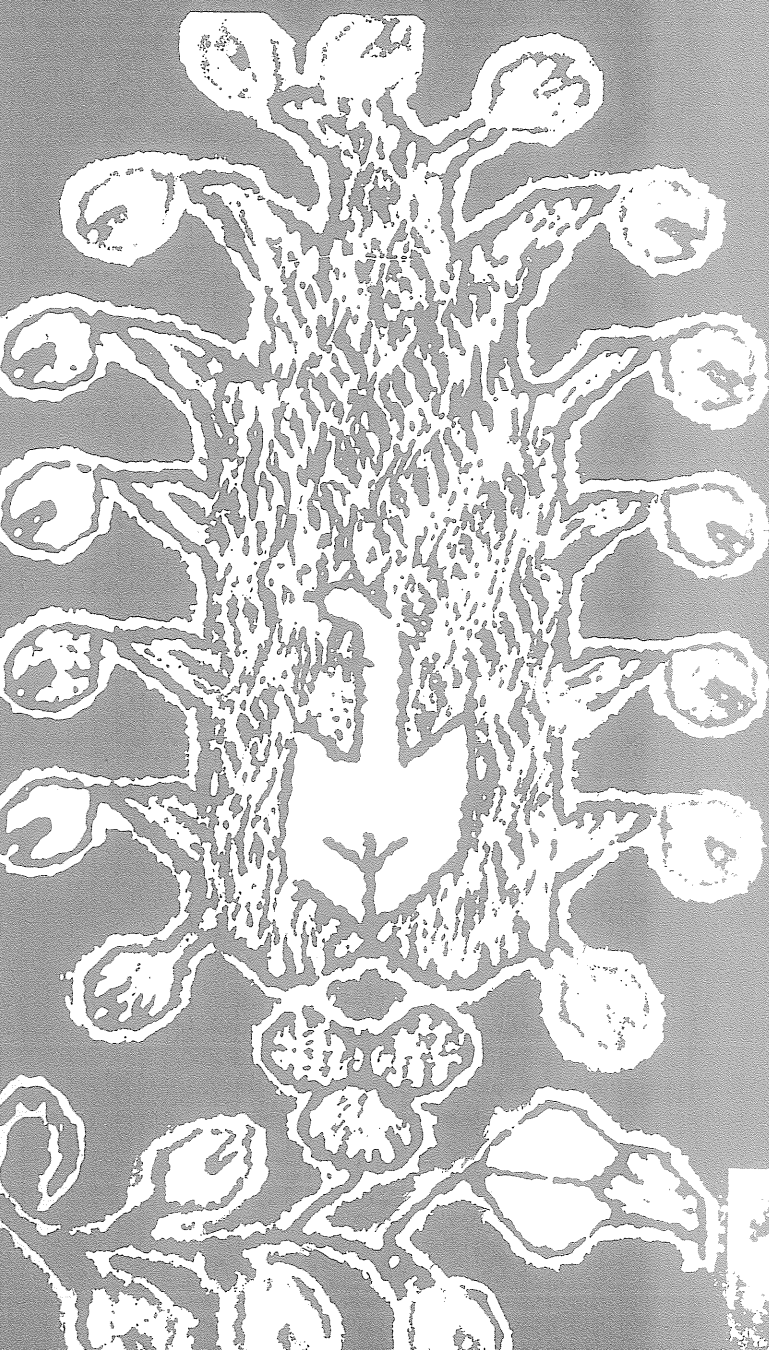
Laneno sjeme stucati, prokuhati, malo ohladiti i priviti oblog na upaljene dojke.

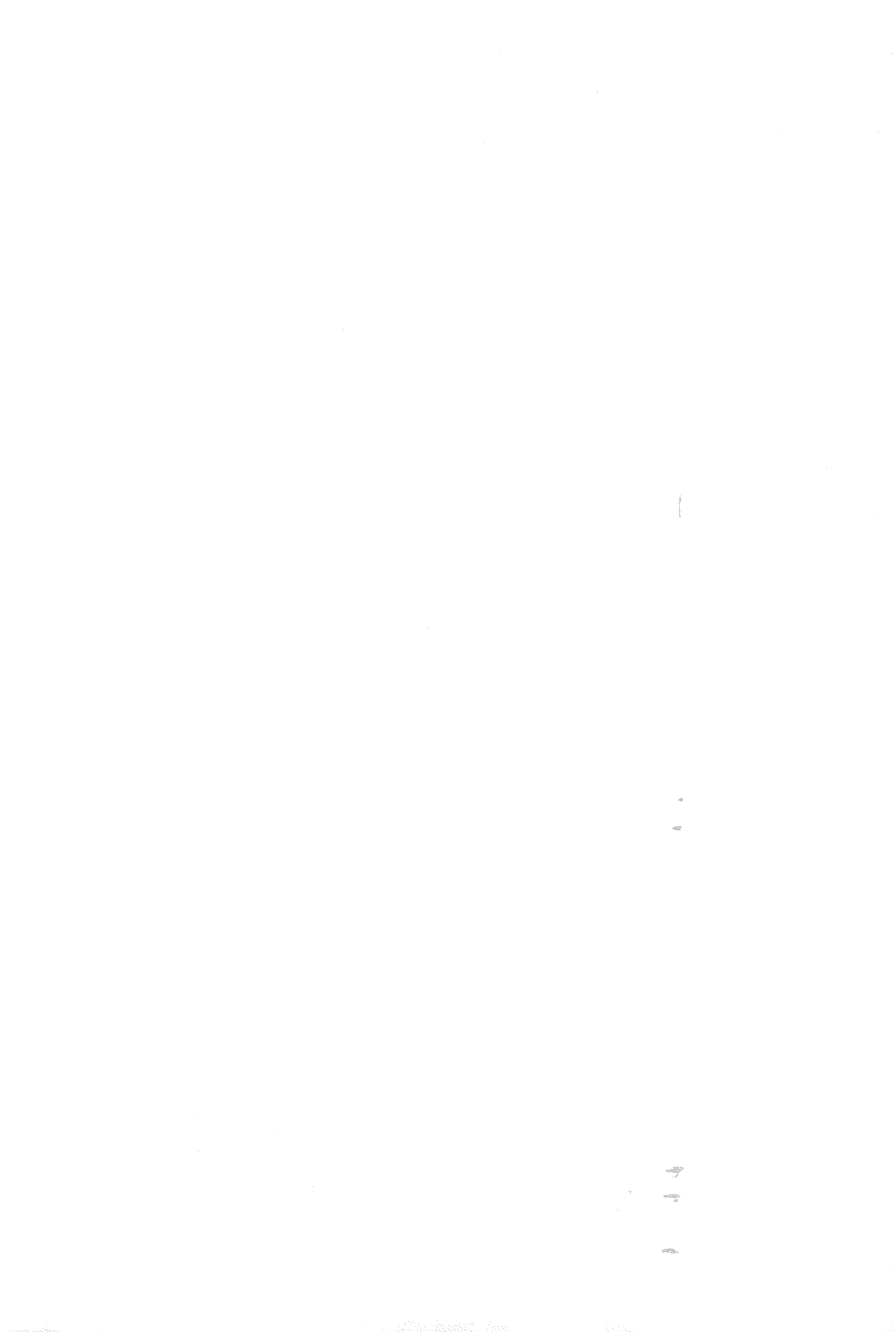
Kad mlijeko procuri, na dojke staviti oblog od ljljanovog i cveklinog lista koji treba da izvuku nečisto mlijeko i omekšaju grudi.

VI

Ako dojilja ima isuviše mlijeka, grudi treba da obloži sa svježe ubranim, opranim i stučenim listom kiselice.

OBOLJENJA ŽELUCA I CRIJEVA

I

Staviti u sud 15 grama usitnjene kore mladog bijelog hrasta i preliterati uveče sa 1250 grama vode. Izjutra pokiseljenu koru pustiti da kuha dok ne uvri 250 grama vode. Čaj procijediti, i dok je još mlak (da se u njemu može držati ruka), sasuti u irigator. Sa tom vodom ispirati debelo crijevo.

II

Potopiti lanenu krpu u jabukovo ili vinovo sirće. Krpu malo iscijediti i priviti je na stomak. Preko ove vlažne krpe staviti termofofor sa toplom vodom ili ugrijanu ciglu.

III

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava iva	3 grama
trava gorka kičica	1 gram
trava pitoma metvica	3 grama
korijen koprive	5 „
trava podubica	2 „

Na ove trave nasuti pola litra ključale vode. Sud pokriti i ostaviti da stoji 30 minuta. Čaj procijediti.

Ako bolesnik ima grčeve u stomaku, treba da na svaka 2 sata pije po 3 kašike čaja.

Ako su grčevi ređi, treba da uzima po kafenu šoljicu (fildžan) čaja pola sata prije svakog jela.

IV

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta svježih trava:

korijen i list muške bokvice (cijela biljka)	1 dio
korijen i list ženske bokvice	1 dio
trava kunica	2 dijela

Sastavljenu mješavinu trava dobro istući i iscijediti sok kroz čistu dobro otkuhanu krpu ili kroz vatu.

Svako jutro našte srce piti 3 jedaće kašike ovog soka.

Ovaj sok pripremati i piti 40 jutara.

Sok se može spravljati sve dok ima svježih trava.

V

Oboljela osoba za izvjesno vrijeme ne smije jesti zapržena, kisela i ljuta jela, kao ni suho ni prženo meso.

34. RECEPT ZA UBLAŽAVANJE GRČEVA U TRBUHU

I

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava samobojka	10 grama
trava imela	5 „
list plućnika	5 „
trava petoprsta	6 „
cvijet kamilice	10 „
trava metvica	6 „
korijen odoljena	5 „

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vode. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele 5 sati. Zatim sve zagrijati samo toliko da provri. Hladiti 15 minuta, a zatim čaj procijediti.

Piti 3 puta dnevno po 1 kafenu šoljicu čaja.

II

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava gospin cvat	6 grama
cvijet gloja	10 „
korijen kravojca	5 „
trava krstašica	5 „
smrekove bobice (istucane)	10 „

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vode. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele 5 sati. Zatim sve zagrijati samo toliko da provri. Hladiti 15 minuta, a zatim čaj procijediti.

Piti 3 puta dnevno po jednu kafenu šoljicu ovog čaja.

III

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

list jagode	10 grama
trava dobričica	10 "
trava dupčac	5 "
trava lješura	6 "
list matičnjaka	5 "
trava lazarica	4 "
trava preslica	4 "
list kadulje	4 "

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vode. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele 5 sati. Zatim sve zagrijati samo toliko da provri. Hladiti 15 minuta, a zatim čaj procijediti.

Piti 3 puta dnevno po jednu kafenu šoljicu ovog čaja.

IV

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava krstovnik	5 grama
cvijet lipe	20 "
trava lješura	6 "
trava miloduh	4 "
korijen ljubičice	4 "
sjeme komorača	10 "

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vode. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele 5 sati. Zatim sve zagrijati samo toliko da provri. Hladiti 15 minuta, a zatim čaj procijediti.

Piti 3 puta dnevno po 1 kafenu šoljicu ovog čaja.

V

Suh list i korijen maslačka usitniti i uveče preliterati sa pola litra vode, ostaviti da stoji do izjutra. Izjutra kuhati i ostaviti da vri 15 minuta. Sud poklopiti i ohladiti.

Piti 3 puta na dan po 1 čašu procijedenog čaja.

Ukoliko ima svježeg maslačka, piti ujutru i uveče po 1 kafenu kašičicu soka iz lista i korijena.

VI

Napraviti mješavinu prema slijedećem receptu:

list ivanskog zelja	30 grama
trava kantarija	20 "
list pelina	3 "
grožđe (iz koga su izvađene košpice)	300 "

Na ovu mješavinu nasuti jake šljivove prepečenice. Ostaviti da stoji na suncu 8 do 10 dana. Dobivenu tekućinu piti izjutra našte srce, upodne i uveče (po 6 jedaćih kašika).

35. RECEPT ZA LIJEČENJE ZAPALJENJA ŽELUCA

I

Izjutra popiti 1 do 2 jedaće kašike maslinovog ulja. Odmah poslije toga pojesti dvije kocke šećera natopljene limunovim sokom. Ovo piti svakog jutra u toku 40 dana.

II

U bocu nasuti 1 litar maslinovog ulja. Zatim u ulje staviti 20 grama trave žuta ženska kantarija (gospin cvat) i 10 komada istucanih suhих smokava. Bocu hermetički začepiti i staviti je na prozor da stoji 40 dana. Poslije 40 dana ulje iz boce procijediti.

Izjutra prije svega popiti jedno bjelance od jajeta. Pola sata poslije toga popiti jednu jedaću kašiku pripremljenog ulja.

Ako bolesniku bude bolje, ovo upotrebljavati bez prekida dok se ne potroši cijela količina ulja.

III

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava rusomača	6 grama
trava vodopija	4 „
trava gospin cvat	2 „
trava gorka kičica	1 gram
trava kunica	4 grama
korijen bijelog šljeza	2 „
list pitome nane	2 „

Ovu mješavinu staviti u sud i nasuti 1 litar vode. Ostaviti da se trave kisele 5 sati. Zatim zagrijati i pustiti da vri 5 minuta. Sud poklopiti, ostaviti da se hladi 15 minuta, a zatim čaj procijediti.

Ovaj čaj piti umjesto vode.

Kuhati ga i piti 9 dana, a za to vrijeme može se ponekad piti kompot od jabuka.

IV

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

smrekove bobice (plod kleke)	5 grama
korijen koprive	5 „
list bršljana	2 „
trava pelin	1 gram
trava iva	3 grama
list muške bokvice	2 „
list ženske bokvice	2 „

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vode i ostaviti da se kiseli 5 sati. Zatim sve zagrijati i pustiti da vri 5 minuta. Sud poklopiti, ostaviti da se hladi 15 minuta, a zatim čaj procijediti.

Ovaj čaj piti umjesto vode.

Kuhati ga i piti 9 dana, a za to vrijeme može se ponekad piti i kompot od jabuka.

V

U toku 20 dana svakog sata jesti pola kocke šećera. Slijedećih 20 dana svakog sata pojesti po jednu kocku šećera.

Tako mijenjati i jesti šećer tri mjeseca.

VI

Svakog dana dobro sažvakati i pojesti 5 do 9 komada smrekovih boba (ploda kleke).

Smrekove bobe tako jesti 3 mjeseca.

VII

Uveče staviti u sud slijedeće sastojke:

islamski list	10 grama
med	250 „

Na ovo nasuti 2 litra vode, sve promiješati, sud pokriti i ostaviti da stoji do jutra. Izjutra ovu smještu kuhati tako da uvri na 1 litar, a zatim tečnost procijediti.

Našte srce popiti 2 jedaće kašike, a zatim svakog sata po 1 jedaću kašiku ovog čaja.

VIII

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

list žare	3 grama
korijen žare	3 „
smrekove bobe (istucane)	15 „

Ovu mješavinu staviti uveče u sud, dodati 250 grama meda i nasuti 2 litra vode. Sud pokriti i ostaviti da sve stoji do jutra. Izjutra kuhati 2,5 sata, a zatim čaj procijediti.

Piti mlak čaj: 2 jedaće kašike našte srca, 1 jedaću kašiku u podne i 2 jedaće kašike poslije večere.

IX

U stakleni sud nasuti 4 litra vode i ostaviti da tako stoji 24 sata. Zatim u tu vodu dodati 500 grama kaduljinog meda, 500 grama narezanih suhih smokava, 4 limuna isječena na četvrtine i 300 grama istucanih smrekovih boba. Sve zajedno izmiješati i ostaviti da stoji 48 sati na srednjoj temperaturi, a zatim ovako pripremljen čaj procijediti.

Prije svakog jela piti po 200 grama ovog čaja.

Na 48 sati prije nego što se potroši gornja količina čaja, treba na isti način pripremati novu količinu čaja.

Tako pripremati i piti dok se ne potroši 24 litra čaja.

X

U stakleni sud staviti 9 grama matičnog mliječa i 250 grama prirodnog meda i dobro ih izmiješati drvenom ili plastičnom kašikom (nikako metalnom). Zatim sud sa izmiješanim medom i mliječom zamotati u mokru crnu platnenu krpu i staviti ga na mračno i hladno mjesto.

Prije svakog uzimanja mliječa i meda treba usta dobro isplakati mlakom vodom. Uzimati prije doručka i prije večere po 1 kafenu kašičicu ove mješavine. Kašičica mora biti od drveta ili plastike. Med sa mliječom staviti pod jezik, držati ga 2 minuta, kako bi se istopio, a zatim ga progutati.

Količinu od 9 grama mliječa i 250 grama meda spravljati 6 puta i uzimati dok se sve ne utroši.

XI

Uabrati slijedeće vrste svježih trava:

list muške bokvice	1 dio
list ženske bokvice	1 dio
trava kunica	2 dijela

Ove trave pomiješati, oprati u hladnoj vodi, a zatim ih stući u nekom sudu koji se ne obija, najbolje u avanu. Iz istucane smješe trava iscijediti sok.

Pola sata poslije uzimanja mliječa popiti 3 jedaće kašike ovog soka. Kada nema mliječa, može se našte srce uzimati i sam sok od ovih trava. Ovaj sok pripremati i piti 40 dana.

XII

Uveče staviti u sud 15 grama kore bijelog hrasta i nasuti pola litra vode. Ostaviti da se kiseli do jutra u poklopljenom sudu. Izjutra sve zagrijati i pustiti da vri 20 minuta, a zatim čaj procijediti u bocu i ostaviti ga da stoji.

Poslije toga napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava lješura	8 grama
trava čuvakuća	8 „
list kadulje	3 „
list muške bokvice	2 „
list ženske bokvice	2 „
trava pelin	3 „

Ovu mješavinu staviti uveče u sud i nasuti pola litre vode. Sud poklopiti i ostaviti sve da stoji do jutra. Izjutra samo prokuhati. Hladiti u

pokrivrenom sudu na toplom mjestu, a zatim čaj procijediti, pa promiješati ga sa ranije spravljenim čajem od hrastove kore.

Prije i poslije jela piti po 1 kafenu šoljicu mješavine ova dva čaja.

Uz ove čajeve treba svakog sata pojesti 1 jedaću kašiku svježeg kravljeg sira ili popiti 1 jedaću kašiku svježe surutke.

Svako jutro jesti smrekove bobice. Prvo jutro pojesti 4 bobice, a zatim svakog slijedećeg jutra povećati po jednu bobu dok se ne dođe do 15 bobica za jedno jutro. Poslije toga jesti po jednu bobu manje dok se ne dođe ponovo na 4 bobice. Tako povećavati i smanjivati pet puta.

XIII

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava

vrškovi koprive	4 grama
glavičaste cvati (ili korijen) čička	4 „
trava neven	4 „
solomonov uglasti pečat (biljka sa korijenom)	2 „

Ovu mješavinu staviti uveče u sud, nasuti 1 litar vode i dodati 4 jedaće kašike meda. Sud poklopiti i ostaviti sve da stoji do jutra. Izjutra samo prokuhati. Hladiti 10 minuta u poklopljenom sudu na toplom mjestu, a zatim čaj procijediti. U taj čaj sipati 240 kapi tinkture od moravke, pa sve dobro promućkati.

Svakog sata piti po jednu jedaću kašiku ovog čaja.

Tinkтуру od moravke praviti na slijedeći način:

U bocu sa širokim grlom staviti 50 grama cvijeta moravke i zatim nasuti pola litra što jače šljivove rakije prepečenice.

Bocu hermetički zatvoriti i ostaviti je na toplom mjestu da stoji 16 dana. Svakog dana treba sadržaj u boci jedanput promućkati. Poslije 16 dana tečnost iz boce procijediti. To je gotova tinktura od moravke, koji se dodaje čaju na gore opisani način.

36. RECEPT PROTIV NADIMANJA U ŽELUCU I CRIJEVIMA

I

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava iva	3 grama
list kadulje	3 „
list zove	8 „
korijen petoliske	5 „
trava preslica	4 „
trava pelim	2 „
list podbjela	6 „
svježa unutrašnja zelena kora zove	5 „

Zelena kora zove dobija se na taj način što se sa mladih grančica zove najprije ostruže gornja kora koja se odbaci. Ispod nje se nalazi vrlo tanak sloj zelene kore koju treba pažljivo nastrugati.

Gornju mješavinu staviti uveče u sud i nasuti 1 litar prirodnog bijelog vina. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele od večeri do jutra. Izjutra sve zagrijati i pustiti da vri 5 do 10 minuta. Hladiti poklopljen sud 20 minuta, a zatim tečnost procijediti.

Piti 3 puta dnevno po 1 kafenu šoljicu ove tečnosti.

Ovu tečnost pripremati i piti 20 dana.

II

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava

cvijet i list čička	6 grama
vrškovi žare (koprive)	20 „
list metvice	4 „
trava bosiljak	6 „
trava iva	4 „
trava poljska steža	3 „
trava kunica	5 „

Ovu mješavinu staviti uveče u sud i nasuti 1 litar prirodnog bijelog vina. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele od večeri do jutra. Izjutra sve zagrijati i pustiti da vri 5 do 10 minuta. Hladiti u poklopljenom sudu 20 minuta, a zatim tečnost procijediti.

Piti 3 puta dnevno po 1 šolju ove tečnosti.

Ovaj čaj sa vinom piti pošto se završi sa uzimanjem prethodnog čaja, a zatim svaki od ova dva čaja piti još jednom po 20 dana.

III

Pomiješati jednake količine vinovog sirćeta i vode. Izjutra, kada bolesnik ustane iz postelje, treba ga odmah što brže oprati ovom mješavinom sirćeta i vode. Poslije toga oboljela osoba treba da legne u postelju i da leži 1 sat.

IV

Prokuhati 500 grama trinja (otpadaka od sijena) u 20 litara vode.

U toj toploj vodi banjati noge 30 minuta. Odmah poslije toga staviti noge u hladnu vodu i njima micati po vodi. Ovo drugo banjanje treba da traje samo 1 do 2 minuta.

Kada se ovo banjanje završi, neobrisane noge umotati u krpe i držati ih tako 15 do 20 minuta.

Prije spavanja potopiti krpe u toplu vodu sa prokuhanim trinjama, iscijediti ih i staviti kao oblog na stomak.

V

Svakog dana jesti smrekove bobbe i pri tom ih dobro sažvakati. Prvog dana pojesti 5 bobbe, a zatim svakog slijedećeg dana povećati za jednu bobu dok se ne dođe do 20 bobbe za jedan dan. Poslije toga svakoga dana jesti po jednu bobu manje dok se ne dođe ponovo na 5 bobbe. Tako povećavati i smanjivati 3 mjeseca bez prekida.

VI

Oboljele osobe treba da jedu mlječne proizvode, a ponekad izribanu rotkvu sa uljem, prekrupu od ječma, kiseli kupus, crni luk sa uljem. Umjesto vode treba da piju kompot od jabuka i limunadu.

37. RECEPT ZA ZAUSTAVLJANJE KRVAVLJENJA IZ ŽELUCA I DVANAESTOPALAČNOG CRIJEVA

Napraviti mješavinu prema slijedećem receptu:

korijen poljske steže	4 grama
hrastova kora (mlada)	4 "
smrekove bobbe	5 "
trava preslica	3 "
macina trava	3 "
vinovo sirće	3 kašike

Mješavinu staviti u sud, nasuti pola litra vode, kuhati i pustiti da vri 15 minuta. Sud poklopiti i ostaviti da se hladi 15 do 20 minuta. Čaj procijediti.

Piti svakih pola sata po jedan dobar gutljaj čaja.

38. RECEPT ZA LIJEČENJE ZAPALJENJA CRIJEVA (KATAR CRIJEVA)

I

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

list hrasta (mlad)	10 grama
list bokvice	10 "
trava komoljika	10 "
trava češljuga	6 "
trava kunica	6 "
trava kantarija	6 "

Trave očistiti, usitniti, izmiješati i na njih nasuti uveče 1 litar vode. Sud pokriti i ostaviti da stoji do jutra. Ujutro prokuhati smjesu i ostaviti da vri 10 minuta. Hladiti 10 minuta.

Procijeđenom čaju dodati četiri kašike meda.

Piti izjutra našte srce i uveče prije spavanja po 1 kafenu šoljicu.

Preko dana, takođe, treba piti po jedan gutljaj čaja na svaki sat.

II

Dok se pije čaj, na stomak bolesnika stavljati tople lanene krpe, potopljene u smiješu vinovog sirćeta i prokuhanih trina ili zelenih omorovih (omorikinih) šišarica.

Sve ovo pripremati na isti način i upotrebljavati bez prekida 3 mjeseca.

III

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

list hrasta (mlad)	10 grama
list muške bokvice	5 "
trava češljuga	10 "
korjen koprive	5 "
trava gorka kičica	5 "
trava iva	5 "
korijen pirevine	5 "
trava metvica	5 "
list podbjela	5 "
korijen poljske steže	5 "

Ovu mješavinu uveče preliteri sa 1,5 litar vode. Ujutru prokuhati i pustiti da vri 10 minuta. Sud poklopiti i ostaviti da stoji 10 do 15 minuta. Procijeđenom čaju dodati 4 kašike meda.

Piti po jednu kafenu šoljicu izjutra našte srce, u podne i uveče prije spavanja.

Preko dana takođe piti na svaki sat po jedan gutljaj čaja. Čaj piti neprekidno 3 mjeseca.

IV

Dok se pije i ovaj čaj, činiti kao što piše u stavci II.

V

Bolesnik treba da uzima slijedeću hranu: rižu (pirinač) na mlijeku, ječmenu kašu, puru (kačamak), pileće, teleće i jagnjeće meso dobro kuhano i ne mnogo masno.

Treba da pije kompot od jabuka, krušaka i suhih šljiva.

39. RECEPT PROTIV NADIMANJA CRIJEVA

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

sjeme aniža	30 grama
sjeme komorača	30 „
korijen kravojca	40 „
korijen omana	40 „
trava piskavica	40 „

Ovu mješavinu staviti u staklenu bocu i preliti je prepečenom rakijom. Ostaviti da stoji na toplom mjestu ili na suncu.

U drugi stakleni sud sa širim grlom staviti bobice trpkovine i preliti ih čistim špiritusom.

Na svaki litar staviti 6 do 8 grama žutog šećera.

Svakog dana uzimati 3 puta dnevno po 20 do 25 kapi ove rakije sa malo vode.

40. RECEPT ZA LIJEČENJE PROLJEVA

I

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava komoljika	5 grama
trava pelin	2 „
korijen kravojca (istucan)	4 „
trava petoprst	6 „

Ovu mješavinu staviti u sud i nasuti 1 litar prirodnog bijelog vina. Zatim zagrijati i pustiti da vri 10 minuta u pokrivenom sudu. Ostaviti da se hladi 10 minuta, a zatim procijediti.

Izjutra našte srce piti 1 kafenu šoljicu, a naveče prije spavanja 2 jedaće kašike ove tečnosti.

Dok se pije čaj, oboljela osoba treba da što manje jede.

II

Pomješati jednake dijelove trave plućnik i sjemena aniža i nasuti 1 litar vode.

Kiseliti ih od uveče do izjutra. Izjutra ih kuhati dok ne počnu da sluze. Kad zasluze, skinuti ih sa vatre, sud pokriti i hladiti ih.

Piti 3 puta na dan po jednu kafenu šoljicu (fildžan) procijeđenog čaja prije jela.

41. RECEPT ZA ODSTRANJIVANJE CRIJEVNIH PARAZITA

I

Četiri veće glavice crnog luka rasjeći na četiri dijela i preliti ih sa pola litra vode. Ovo prokuhati i procijediti.

Dobivenu vodu od kuhanih glavica piti prije svakog jela po jednu šoljicu (fildžan).

II

Ukoliko osoba ne izbaci gliste, drugi put treba skuhati luk sa mlijekom. Tečnost, koja se dobija poslije kuhanja luka, piti prije svakog obroka po jednu šoljicu (fildžan).

III

Ukoliko se i poslije svega ne izbace gliste, treba uzeti:

Tri velike glavice bijelog luka, skuhati sa vodom, procijediti i dobiti tečnost piti na jedan sat prije svakog jela.

Drugi put luk kuhati sa mlijekom. Dobijenu tečnost takođe piti na jedan sat prije svakog jela.

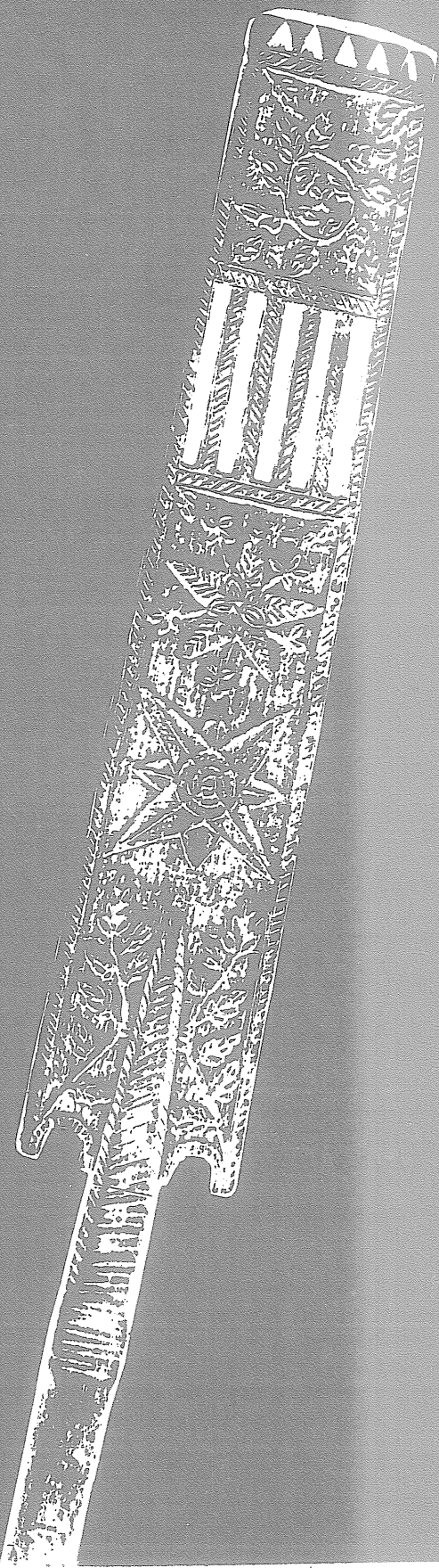
Narendati šargarepu, sok iscijediti i oboljeloj osobi dati 1 do 3 kašike ovog soka.

IV

Ako bolesnik ima pantljičaru, tri dana ne smije da uzima nikakvu hranu. Za to vrijeme treba da jede što više crnih kupina.

Četvrtog dana oboljela osoba treba da popije dvije kašike ricinusovog ulja pomiješanog sa dosta sirćeta.

OBOLJENJA
JETRE
ŽUČNIH
PUTEVA
I ŽUČNOG
MJEHURA

I

Prije doručka piti jednu jedaću kašiku maslinovog ulja, a poslije toga jednu jedaću kašiku limunovog soka.

II

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava gospin cvat	2 grama
korijen crnog trna	2 „
list kadulje	2 „
trava kunica	2 „

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti uveče 1 litar vode, sud poklopiti i ostaviti da stoji do jutra. Izjutra sve zagrijati i pustiti da vri 5 minuta, a zatim čaj procijediti.

Piti svako jutro po jednu kafenu šoljicu ovog čaja dok je još mlak.

III

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

slama od ječma	25 grama
trava pelin	3 „

Ovu mješavinu staviti uveče u sud, dodati jednu jedaću kašiku meda i nasuti 1 litar vode. Sud poklopiti i ostaviti da stoji do ujutro. Izjutra sve zagrijati i pustiti da vri 5 minuta, a zatim čaj procijediti i nasuti ga u bocu.

Piti uveče po 2 jedaće kašike ovog čaja.

IV

U sud staviti 100 listova lovorike, a zatim nasuti pola litra vode, pola kilograma meda i jednu čašu od 50 grama soka maline, po mogućstvu domaćeg. Sve zajedno kuhati tako da uvri za jednu trećinu, a dvije trećine da ostanu. Zatim čaj procijediti.

Piti po jednu kafenu šoljicu što toplijeg čaja uveče prije spavanja.

V

Bocu od jednog litra napuniti do jedne trećine istucanim korijenom hrena. Zatim bocu dopuniti čistim špiritusom. Hermetički je zatvoriti, zakopati je u zemlju i ostaviti da tako stoji 14 dana. Poslije toga bocu izvaditi iz zemlje i tečnost procijediti.

Ovom tečnošću masirati tijelo u predjelu jetre, a naročito ako bolesnik ima mrlje po tijelu i u predjelu jetre prema bubrezima. To činiti dva puta dnevno.

Ovo važi za oboljenje jetre, bubrega i za TBC.

43. RECEPT ZA LIJEČENJE BOLESNE I NATEČENE JETRE

I

Svjež list i stabljiku pelina potopiti uveče u 1 litar vinskog sirćeta. Izjutra prokuhati 10 minuta, smlaćiti i u mješavinu potopiti lanenu krpu. Ovaj oblog staviti na predio stomaka gdje se nalazi jetra. Preko vlažne lanene krpe staviti drugu suhu krpu i držati je do jutra.

II

Napraviti mješavinu slijedećih vrsta trava:

trava gospin cvat	2 grama
cvijet crnog trna	10 „
list kadulje	3 „
trava krika	5 „
trava dobričica	5 „
trava lječura	3 „
korijen maslačka	3 „
trava kantarija	10 „
korijen koprive	20 „
korijen pirevine	10 „
ječmena slama	20 „
trava pelin	2 „

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1,5 litar vode. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele 5 sati. Zatim sve zagrijati samo toliko da provri.

Hladiti 15 minuta, a zatim čaj procijediti.

Piti 3 puta dnevno po jednu kafenu šoljicu ovog čaja.

III

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

list bršljena	5 grama
trava gospin cvat	10 "
list bokvice	10 "
cvijet i list zove	10 "
list plućnjaka	5 "
cvijet kamilice	10 "
list kadulje	2 "
list i cvijet gorke troliske	3 "
korijen maslačka	4 "
korijen solomunovog pečata	3 "
korijen omana	2 "

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1,5 litar vode. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele 5 sati. Zatim sve zagrijati samo toliko da provri. Hladiti 15 minuta, a zatim čaj procijediti. Piti 3 puta dnevno po jednu kafenu šoljicu ovog čaja.

IV

Uz ove čajeve uzimati po pola kafene kašičice praška od kaktusa aloja ili istucanog lista pelina.

V

U pola litra vode potopiti 100 do 150 komada liski lovora. Dodati 5 kašika meda i kuhati da uvri više od pola. Procijediti, popiti i leći u krevet.

VI

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta svježih trava:

list muške bokvice	1 dio
list ženske bokvice	1 dio
trava kunica	2 dijela

Ove trave pomiješati, oprati u hladnoj vodi, a zatim ih stući u nekom sudu koji se ne obija. Iz istucane smješe trava iscijediti sok. Izjutra popiti 3 jedaće kašike ovog soka. Ovaj sok pripremati i piti 40 dana.

44. RECEPT ZA LIJEČENJE VODENE BOLESTI

I

Uzeti 15 grama usitnjenog lista ruzmarina i staviti u bocu od 1 litra. Bocu dopuniti prirodnim crnim vinom i ostaviti da stoji 6 dana u mlađoj prostoriji. Dobivenu tečnost procijediti u drugu bocu i hermetički zatvoriti.

Piti po tri supene kašike ove tečnosti pola sata prije doručka i večere.

II

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava metvica	5 grama
korižen macine trave	3 "
list bršljena	3 "
list bokvice	20 "
list breze	20 "
cvijet i list zove	10 "
korižen inđirota	5 "

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vode. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele 5 sati. Zatim sve zagrijati samo toliko da provri. Hladiti 15 minuta, a zatim čaj procijediti.

Piti 3 puta dnevno po jednu kafenu šoljicu ovog čaja.

III

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

korižen koprive	10 grama
trava metlika	5 "
list kravojca	6 "
list peršuna	10 "
korižen i list koprive (cijela biljka)	10 "
trava preslica	4 "

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vode. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele 5 sati. Zatim sve zagrijati samo toliko da provri. Hladiti 15 minuta, a zatim čaj procijediti.

Piti 3 puta dnevno po jednu kafenu šoljicu ovog čaja.

IV

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

korižen inđirota	4 grama
korižen pirevine	10 "
smrekove bobice	15 "
list ruzmarina	4 "
trava čubar	4 "
cvijet kamilice	10 "

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vode. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele 5 sati. Zatim sve zagrijati samo toliko da provri. Hladiti 15 minuta, a zatim čaj procijediti.

Piti 3 puta dnevno po jednu kafenu šoljicu ovog čaja.
Uz sve prethodne čajeve, koji se naizmjenično piju, treba uzimati i isitnjen korijen kravojca na vrh noža.

V

Pomiješati jednake dijelove vinskog sirćeta i vode i tom mješavinom za pet do šest sekundi oprati tijelo bolesnika.

Uzeti jednu šaku sjemena konoplje, dobro je stući i na nju nasuti 1 litara vode. Kiseliti je 4 sata, prokuhati i ostaviti da vri 15 minuta. Čaj procijediti i piti po 1 čašu na dan.

Pranje i pijenje čaja ponavljati bez prekida 15 dana.

Nakon 15 dana skuhati trinje i četine mlade jele (po 500 grama na 20 litara vode). U dobijenu vodu potopiti čaršav, malo ga iscijediti i njime zamotati bolesnika. Preko čaršava staviti suho ćebe. Bolesnika odmah staviti u postelju i ostaviti ga da odleži 2 do 3 sata.

Istovremeno piti ovu mješavinu trava :

cvijet kamilice	10 grama
list kravojca	4 „
korijen pirevine	10 „
trava iva	3 „
trava preslica	4 „

Ove trave kuhati kao običan čaj. Na svaki sat piti po jednu manju šolju što toplijeg čaja.

Banjanje i pijenje čaja ponavljati više puta

VI

Od hrane bolesnik treba da jede mladi sir, mlijeko, puter, ječmeni hljeb, kačamak.

Bolesnik ne smije uzimati alkohol, kafu, niti bilo koje druge čajeve.

45. RECEPT ZA LIJEČENJE OBOLJENJA ŽUČNOG MEHURA

I

Popiti izjutra našte srce (na prazan stomak) jednu jedaću kašiku maslinovog ulja. Poslije toga popiti i jednu jedaću kašiku limunovog soka zaslađenog medom.

Maslinovo ulje i limunov sok piti prve sedmice svakog jutra, druge sedmice tri jutra u sedam dana, a treće sedmice samo jedno jutro.

II

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava i korijen vodopije	6 grama
trava rusomača	4 „
smrekove bobice	5 „

Ovu mješavinu prelići sa 300 grama ključale vode i pustiti da vri 3 minuta. Sud poklopiti i ostaviti da stoji 15 minuta, a zatim čaj procijediti. Piti po 1 šolju čaja pola sata prije svakog jela.

Ovaj čaj kuhati i piti 15 dana. Povremeno se može i prekidati po jedan dan.

III

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava hajdučica	3 grama
korijen bijelog šljeza	1 gram
korijen žučanice	1 „
trava pelin	1 „
trava podubica	1 „
smrekove bobice	5 grama

Na ovu mješavinu nasuti 1 litar ključale vode i pustiti da vri 3 minuta. Sud poklopiti i ostaviti da stoji 15 minuta, a zatim čaj procijediti.

Ovako pripremljen čaj piti umjesto vode kad se ožedni.

Ovaj čaj kuhati i piti 9 dana, a zatim upotrebljavati slijedeću mješavinu čaja (IV).

IV

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava gospin cvat	1 gram
trava gorka kičica (zvana ženska kantarija)	0,5 grama
korijen koprive	5 „
smrekove bobice	5 „
šipurak	5 „
trava poljska steža	3 „
cvijet lipe	3 „

Na ovu mješavinu nasuti 1 litar ključale vode i pustiti da vri 3 minuta. Sud poklopiti i ostaviti da stoji 10 minuta, a zatim čaj procijediti.

Ovaj čaj piti umjesto vode kad se ožedni. Povremeno prekidati sa uzimanjem čaja i za to vrijeme piti kompot od jabuka i limunadu.

V

Uzeti jednu rodakvu (rotkvu) crne kore, pa nožem odsjeći jednu krišku ispod cvijeta. Zatim rotkvu izdubiti da bude kao čanak. Ovako pripremljenu rotkvu napuniti medom. Izvađeni dio rotkve istucati i iz njega iscijediti sok. Sok nasuti na med u rotkvi i rotkvu zatim poklopiti odsječenom kriškom. Ostaviti sve da tako stoji jedan dan i jednu noć. Poslije toga uzimati po 2 jedaće kašike meda iz rotkve prije svakog jela. Ovako pripremiti i potrošiti 3 do 5 rotkvi.

VI

Ako oboljela osoba osjeća bolove u predjelu gdje se nalazi žučna kesica, treba uraditi slijedeće:

Pomiješati 2 kašike maslinovog ulja, 1 kašiku komovice i 1 kašiku limunovog soka. U ovu smještu potopiti lanenu krpu. Tako potopljenu krpu previti dvostruko i priviti je na mjesto gdje se nalazi žučna kesica i jetra.

Ovo ponavljati više puta.

46. RECEPT ZA LIJEČENJE ŽUTICE

I

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava kunica	10 grama
trava gospin cvat	3 „

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vode, skuhati kao običan čaj i procijediti.

Prije svakog jela piti po jednu rakijsku čašicu ovog čaja.

Ovaj čaj spravljati i piti 30 dana.

II

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

bijeli luk	10 grama
trava rosopad (rusa trava)	5 „
trava komoljika	5 „

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti pola litra bijelog vina, skuhati kao običan čaj i procijediti.

Našte srce piti po 2 jedaće kašike ove tečnosti.

Ovo upotrebljavati 7 dana.

III

U stakleni sud staviti uveče 5 grama sirovog lista ljeske. Lišće prelitati prirodnim bijelim vinom samo onoliko da se potopi. Sud poklopiti i ostaviti sve da stoji do jutra. Izjutra iscijediti vino iz tog lišća. Ovo vino popiti našte srce.

Na taj način pripremati lijek svako veče i piti ga 12 jutara.

IV

U sud staviti 20 grama kore johe (jošike) i nasuti pola litra vode. Zagrijati i pustiti da vri 10 minuta. Sud poklopiti, ostaviti da se hladi 15 minuta, a zatim čaj procijediti.

Piti tri puta dnevno po jednu čašu ovog čaja.

Ovaj čaj upotrebljavati 4 dana.

V

Uzeti korijen crnog trna i ostrugati s njega gornju koru. Ovu koru odbaciti. Zatim dobro oguliti unutrašnju koru od drveta. Uzeti 50 grama ove unutrašnje kore, dobro je stući, staviti u sud i nasuti 750 grama vode. Zatim sve zagrijati i kuhati tako da uvri na pola litra tečnosti, pa čaj procijediti.

Prije svakog jela piti po jednu čašu ovog čaja.

Tako ponavljati pet dana, a poslije toga piti opet čaj od johove kore.

VI

Istucati 7 jedaćih kašika sjemena konoplje. Istucano sjeme staviti u sud i nasuti 1 litar nekuhanog mlijeka. Zagrijati i pustiti da vri 15 minuta, a zatim procijediti.

Poslije toga uzeti 20 grama cvijeta (resa) od oraha, staviti ga u sud i nasuti pola litra vode. Zagrijati i pustiti da vri 5 minuta. Sud poklopiti i ostaviti da se hladi 15 minuta, a zatim čaj procijediti. Ovaj čaj usuti u mlijeko što je bilo kuhano sa sjemenom konoplje.

Svakih pola sata piti po jednu jedaću kašiku ove mješavine čaja i mlijeka.

Tako ponavljati često puta.

VII

Pomiješati jednake količine sirćeta i vode. U tu tečnost potopiti lanenu krpu i zatim njome istrljati gornji dio tijela prije spavanja. Poslije toga bolesnik se ne smije brisati, već treba da na mokro tijelo obuče topao veš i odmah legne u krevet.

Tako se trljati 2 puta u 6 dana.

Ovo ponavljati više nedjelja.

VIII

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava kunica	3 grama
korijen bijelog šljeza	2 „
cvijet djeteline kamenjarke	2 „
korijen žučanice	3 „
trava lazarkinja	3 „
list breze	3 „
cvijet i list nevena	2 „
trava vrijesak	3 „
trava rusomača	3 „

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vode i ostaviti da se kiseli 5 sati. Zatim sve zagrijati i pustiti da vri 5 minuta. Hladiti 15 minuta, a zatim čaj procijediti.

Ovaj čaj piti umjesto vode. Može se piti sa svim ostalim lijekovima.

IX

Istucati 60 grama suhog korjena koprive, staviti u sud i nasuti 1 litar bijelog vina. Sud poklopiti, sve zagrijati i pustiti da vri 20 minuta. Ostaviti da se hladi 15 minuta, a zatim tečnost procijediti.

Piti prije svakog jela po jednu čašu ove tečnosti.

NAPOMENA

Sve ove čajeve treba piti iz čančića napravljenog od voska. Iz drugog predmeta nije dozvoljeno piti.

X

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava metvica	5 grama
korijen kravojca	5 „
list bršljena	4 „
list kadulje	5 „
trava samobojka	4 „
korijen maslačka	4 „
trava pelin	1 gram
trava kičica	3 grama

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vode. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele 5 sati. Zatim sve zagrijati samo toliko da provri. Hladiti 15 minuta, a zatim čaj procijediti.

Piti tri puta dnevno po jednu kafenu šoljicu čaja.

XI

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

list plućnjaka	4 grama
korijen inđirota	4 „
trava moravka	4 „
cvijet kamilice	10 „
korijen koprive	10 „
trava metvica	4 „
cvijet nevena	4 „

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vode. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele 5 sati. Zatim sve zagrijati samo koliko da provri. Hladiti 15 minuta, a zatim čaj procijediti.

Piti 3 puta dnevno po jednu kafenu šoljicu ovog čaja.

XII

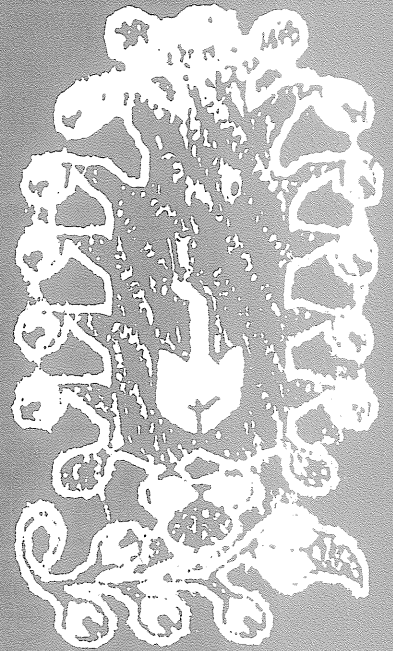
Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

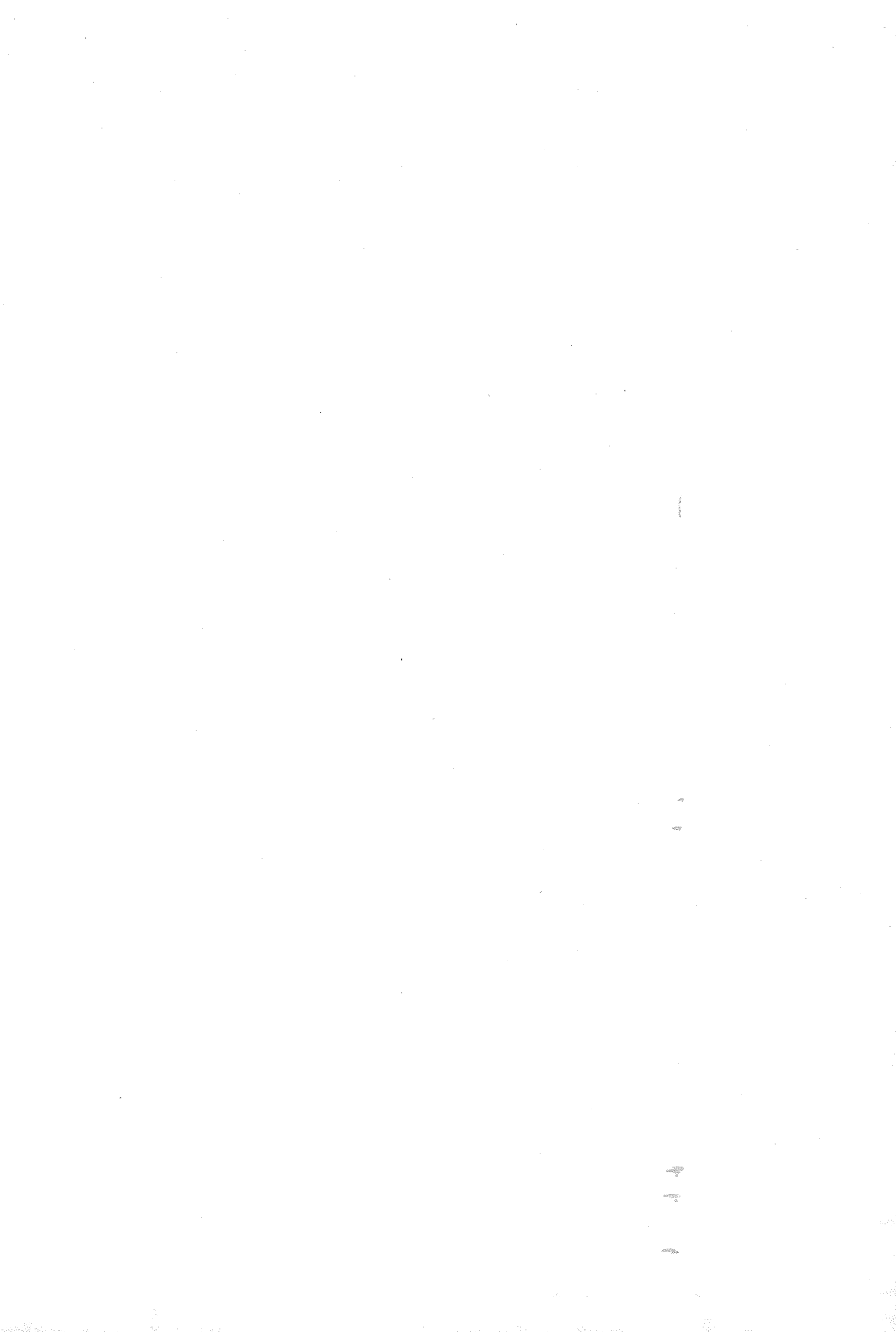
sjeme gorušice	4 grama
bogorodična trava	5 „
trava hajdučica	5 „
cvijet krasuljice	4 „
trava kravljak	4 „
korijen nevena	4 „
korijen pirevine	10 „
korijen miloduha	4 „

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vode. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele 5 sati. Zatim sve zagrijati samo koliko da provri. Hladiti 15 minuta, a zatim čaj procijediti.

Piti 3 puta dnevno po jednu kafenu šoljicu ovog čaja.

OBOLJENJA GUŠTERAČE- PANKREASA

I

Zemlju ilovaču iz dubine od 50 cm zamijesiti sa sirćetom od jabuka. Lanenu krpu potopiti u sirće od jabuka, priviti je po cijelim krstima, pa na ovu krpu staviti 2 cm deobe sloj pripremljene ilovače. Zatim bolesnika dobro zaviti drugim platnenim krpama. Oblog držati dva dana i dvije noći.

Ovo ponavljati 3 dana uzastopno. Poslije toga to činiti 12 puta u 2 mjeseca, tj. svaki peti dan.

II

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

korijen i list borovnice (cijela biljka)	250 grama
korijen pirike (pirevine)	10 „
korijen kupine	2 „

Ovu mješavinu staviti u sud i prelići sa 1,5 litar vode. Zagrijati i pustiti da vri 5 minuta. Sud poklopiti i ostaviti da se hladi 15 minuta, a zatim čaj procijediti.

Ovaj čaj piti umjesto vode. Bolesnik ne smije piti drugu vodu u toku dva mjeseca.

Uz svako jelo jesti po malo bijelog luka.

III

Pomiješati jednake količine sirćeta i vode. U tu tečnost potopiti lanenu krpu i zatim njome istrljati gornji dio tijela i koljena. Poslije toga bolesnik se ne smije brisati, već treba na mokro tijelo obući veš i leći u postelju.

Ovo činiti 3 puta u 7 dana, a ponavljati više puta.

IV

Uzeti 9 grama špiritusa i razrijediti ga destilisanom vodom toliko da mu jačina bude 40 stepeni. U toj tečnosti rastvoriti 1 gram pčelinjeg mliječa.

Piti 10 kapi ujutro i 10 kapi poslije večere, odnosno prije spavanja.

V

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

korijen poljske kiselice zatupastog lista	4 grama
list žalfije (kadulje)	4 „
trava kičica (kantarija)	4 „
trava pelin	4 „
korijen bibernele	4 „
list i korijen borovnice (cijela biljka)	20 „

Ovu mješavinu staviti u sud i prelitati je sa pola litra vode. Ostaviti da se kiseli u pokrivenom sudu 12 sati. Poslije toga zagrijati i pustiti da vri 10 minuta, pa čaj procijediti.

Piti 3 puta dnevno po 2 jedaće kašike ovako pripremljenog čaja.

VI

U sud nasuti 250 grama vina i 250 grama vode, pa zatim dodati 20 grama dobro isitnjenog korijena poljske steže. Ostaviti da se kiseli 12 sati. Zatim zagrijati, pustiti da vri 15 minuta i tečnost procijediti.

Piti svakih pola sata ili svaki sat po jednu jedaću kašiku ovog čaja.

VII

Kuhati celer i taj čaj piti umjesto vode.

VIII

Upržiti 30 grama sjemena od šipuraka (divlje ruže), ali paziti da ne bude preprženo. Zatim ga stući, staviti u sud i prelitati sa 1 litrom vode.

Sve ovo kuhati tako da uvri na pola litra, a zatim čaj procijediti. U taj čaj staviti 2 kašike meda i sok od jednog limuna.

Ovaj čaj piti po malo od jutra do večeri. U podne popiti šolju čaja, leći u krevet i utopli se. Ako se bolesnik oznoji, onda treba da istrlja gornji dio tijela lanenom krpom natopljenom u mješavinu vinova sirćeta i vode. Na neobrisano tijelo treba da obuče veš i još neko vrijeme provede u postelji.

IX

Osoba; oboljela od šećerne bolesti, treba da jede kuhanu pšenicu, prekupu od zobi, ječam, češće ribu, jaja sa slaninom, zelen, celer, dobro mršavo goveđe meso (krtinu), grahomov hljeb, orahe ili lješnike (250 do 500 grama mjerenih sa ljuskom).

Od voća treba jesti po nekoliko bobica od malina, višanja i zove. Bobe se mogu uzimati sa šoljom čaja od jabuka ili sa nekim vinom.

Grožđe se ne smije jesti.

X

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava, koje u ovom slučaju moraju biti cijele, tj. da nisu isjeckane:

trava metvica	50 grama
trava ženska kantarija	10 „
korijen bijelog šljeza	10 „
mladice od trešanja	10 „
svila od kukuruza	10 „

Ovu mješavinu staviti u sud i nasuti 2 litra vode. Sve ovo kuhati tako da uvri na 1 litar. Kada se ohladi, čaj procijediti i nasuti u bocu koju treba hermetički zatvoriti.

Piti izjutra našte srce po jednu kafenu šoljicu, a preko dana svaka dva sata po jednu jedaću kašiku ovog čaja.

Ovaj čaj pripremati i piti 50 dana. Ukoliko se šećer u krvi bolesnika ne smanji, čaj treba piti i dalje.

XI

Od trava, koje su preostale poslije kuhanja gornjeg čaja, saviti vijenac u obliku malog kolača tako da je u sredini šupalj.

Ovaj vijenac staviti na stomak tako da se kroz onu šupljinu vidi pupak. Preko vijenca staviti zavoj ili neku krpu.

Ovo činiti 50 dana. Kad god se priprema čaj, onda se stavlja i ovaj vijenac.

XII

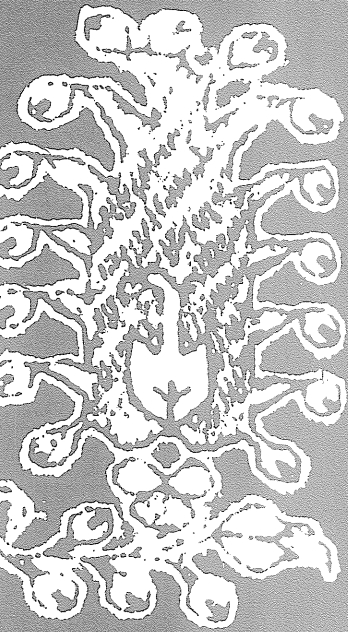
Uz gornji čaj uzimati i sumpor „cvijet” u količini od pola pšeničnog zrna. Sumpor „cvijet” nabaviti u apoteci.

XIII

Osušenu svilu od kukuruza strljati tako sitno da se od nje dobije prašak. Prokuhati 1 litar vode i u tu vodu staviti 1 jedaću kašiku praška od kukuruzne svile.

Dobijeni čaj piti umjesto vode duže vremena. Uz njega se mogu trošiti i svi drugi čajevi.

OBOLJENJA
BUBREGA I
MOKRAĆNIH
PUTEVA

I

Izjutra popiti 1 do 2 kašike maslinovog ulja. Odmah iza toga popiti 1 jedaću kašiku limunovog soka zaslađenog šećerom (istucane kocke). Maslinovo ulje i limunov sok piti neprekidno 40 jutara.

II

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

smrekove bobice (kleka)	10 grama
trava preslica	5 „
korijen bijelog šljeza	3 „
svila od kukuruza	3 „
repovi (peteljke) od trešanja	3 „
korijen i list peršuna (cijela biljka)	10 „
trava gorka kičica	1 gram

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vode, zagrijati i pustiti da vri 5 minuta. Sud poklopiti i ostaviti da se hladi 15 minuta, a zatim čaj procijediti.

Ovaj čaj piti umjesto vode kad se ožedni.

Tako kuhati i piti 9 dana.

U toku tih dana umjesto vode povremeno piti kompot od jabuka i limunadu.

III

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava iva	3 grama
korijen pirike	5 „
korijen koprive	5 „
trava vrijesak	4 „
trava rusomača	4 „
trava dobričica (zv. samobojka)	4 „
trava kilavica (zv. priputac)	4 „

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vode, zagrijati i pustiti da vri 5 minuta. Sud poklopiti i ostaviti da se hladi 15 minuta, a zatim čaj procijediti.

Ovaj čaj piti umjesto vode kad se ožedni.

Tako kuhati i piti 9 dana. U toku tih dana umjesto vode piti kompot od jabuka i limunadu.

IV

U stakleni sud staviti 9 grama matičnog mliječa, 250 grama prirodnog meda i dobro ih izmiješati drvenom ili plastičnom kašikom (nikako metalnom).

Zatim stakleni sud sa izmiješanim medom i mliječom zamotati u crnu mokru platnenu krpku i staviti ga na mračno i hladno mjesto.

Svako jutro, našte srce treba usta dobro isplakati mlakom vodom, a zatim uzeti po 1 kafenu kašičicu ove mješavine meda i mliječa. Kašičica mora biti od drveta ili plastike. Med sa mliječom staviti pod jezik i držati ga oko jedan minut, kako bi se istopio, a zatim ga progutati.

Količinu od 9 grama mliječa i 250 grama meda spravljati 6 puta i uzimati dok se ne utroši.

V

Nabrati slijedeće vrste svježih trava:

list muške bokvice	1 dio
list ženske bokvice	1 dio
trava kunica	2 dijela

Ove trave pomiješati, oprati u hladnoj vodi, a zatim ih dobro stući u nekom sudu koji se ne obija. najbolje u avanu. Iz istucane smješe trava iscijediti sok.

Polu sata poslije uzimanja mliječa popiti 3 jedaće kašike ovog soka.

Sok od muške i ženske bokvice i kunice ovako pripremati i piti 40 dana. Kada nema mliječa može se našte srce uzimati i sam sok od ovih trava.

VI

Izjutra oprati cijelo tijelo sa vodom kojoj je dodato malo vinskog sirćeta. Odmah poslije toga bolesnik treba da se obuče, legne u krevet i dobro utopli. Da bi se bolesnik preznojio, treba mu dati vruć čaj pripremljen od slijedećih vrsta trava:

cvijet lipe	6 grama
cvijet zove	6 "
trava preslica	6 "
solomonov pečat (cijela biljka sa korijenom)	6 "
smrekove bobice (kleka)	10 "
trava pelin	3 "

Ovu mješavinu staviti u sud, dodati 3 jedaće kašike meda i nasuti pola litra pravog crnog vina. Zagrijati i pustiti da vri 10 minuta, a zatim tečnost procijediti.

Bolesnik treba da popije 1 kafenu šoljicu ove tečnosti, da bi se preznjio.

Zatim usuti vruće vode u 2 boce od po pola litra i hermetički ih začepiti. Jednu bocu staviti iznad, a drugu ispod koljena. Stopala oboljelog zamotati suhim toplim krpama.

Ukoliko se bolesnik ni tada ne preznjio za pola sata, onda mu treba dati još jednu kafenu šoljicu ovog čaja od vina.

Pošto se bolesnik preznjio, treba tako da leži 1,5 sat. Poslije toga treba smlačiti vodu i u nju sipati malo sirćeta. Sa tom vodom brzo okupati bolesnika, obući mu suh veš i staviti ga u krevet.

Bolesnik treba da leži u krevetu 2 do 3 sata. Nakon toga namočiti krp u hladnu vodu i njome istrljati gornji dio tijela oboljelog a onda ga što brže vratiti u krevet da se malo odmori.

VII

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

list medvjedeg grožđa	5 grama
trava preslica	5 "

Ovu mješavinu sitno isjeckati, staviti u sud i prelitati sa 250 grama ključale vode. Sud odmah poklopiti i ostaviti da stoji 10 minuta, a zatim čaj procijediti. Zasladi ga kockom šećera i podijeliti ga na tri jednaka dijela.

Jedan dio čaja popiti prije doručka, drugi prije ručka, a treći prije večere.

Ovaj čaj pripremati i piti 21 dan.

VIII

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava koje prethodno treba istucati u prah:

list breze	1/2 jedaće kašike
trava preslica	"
korijen gladiške	"
list medvjedeg grožđa	"
trava kunica	"
list ljubičice	"
sjeme divlje ruže	"
sjeme peršuna	1 jedaća kašika

Ove trave dobro izmiješati. Uzeti jednu jedaću kašiku ove smješe trava, staviti je u sud i preliteri sa 200 grama vode. Zagrijati i pustiti da vri 5 minuta, a zatim čaj procijediti i malo zasladiti. Procijeđenu količinu čaja popiti izjutra našte srce. Ovaj čaj piti povremeno i pripremati ga na isti način.

IX

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

smrekove bobes	2 jedaće kašike
sjeme šipurka (divlje ruže)	„
sjeme lubenice	„

Ovu mješavinu staviti u sud i preliteri sa jednim litrom vode. Zagrijati i kuhati kao običan čaj, a zatim ga procijediti.

Piti 1 kafenu šoljicu toplog čaja izjutra, 1 u podne i 1 uveče. Ovaj čaj piti umjesto svakog drugog čaja.

Upotrebljavati ga duže vremena.

X

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava ždralovka	6 grama
cvijet lipe	6 „
cvijet zove	6 „
trava preslica	6 „
smrekove bobes (plod kleke)	10 „
trava pelim	3 „

Ovu mješavinu staviti u sud, dodati 3 jedaće kašike prirodnog meda i nasuti pola litra čistog crvenog vina. Sve zagrijati i pustiti da vri 5 minuta, a zatim tečnost procijediti.

Piti po 1 kafenu šoljicu ove tečnosti pred spavanje. Nekađ uzimati toplo, a nekađ hladno.

Ove trave upotrebljavati više puta.

XI

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava preslica	6 grama
trava bosiljak	6 „
smrekove bobes (plod kleke istucan)	10 „
list koprive	20 „
korijen koprive	20 „

Ovu mješavinu staviti uveče u sud, preliteri je sa pola litre vode i ostaviti da se kiseli do jutra. Izjutra sve prokuhati, a zatim čaj procijediti.

Piti svakog sata po jednu jedaću kašiku ovog čaja.
Ako bolesniku bude bolje poslije upotrebe čaja X i XI, onda oba ova čaja ponavljati više puta uz povremene prekide od 1 do 2 dana.

XII

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

korijen i list peršuna (cijela biljka)	5 grama
trava preslica	5 „
trava divlja metvica	2 „
list muške bokvice	3 „
svila od kukuruza	3 „
peteljke od trešanja	3 „
trava pelim	1 gram
trava iva	1 „
trava troskot	3 grama
smrekove bobice	5 „
korijen koprive	5 „
korijen pirike (pirevine)	3 „
trava jagorčevina	2 „

Ovu mješavinu staviti u sud i nasuti 1 litar vode. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele 5 sati. Zatim sve zagrijati i pustiti da vri 5 minuta. Poklopljen sud hladiti 15 minuta, a zatim čaj procijediti.

Ovaj čaj piti umjesto vode.

Upotrebljavati ga duže vremena uz povremene prekide od 1 do 2 dana.

XIII

Lanenu krpu potopiti uveče u maslinovo ulje, pa je priviti na bubrege.

Preko ove staviti drugu suhu vunenu krpu.

Ove obloge držati privijene od večeri do jutra.

Tako raditi više večeri.

XIV

Napraviti mješavinu od slijedećih sastojaka:

list ruzmarina	6 grama
prirodno crno vino	150 „
voda	350 „

Ovu mješavinu staviti u sud i kuhati na tihoj vatri. Ostaviti da vri 5 minuta. Sud poklopiti i ostaviti da se hladi 15 do 20 minuta. Tečnost procijediti.

Piti po dvije jelovne (supene) kašike prije svakog jela i dvije kašike poslije jela.

XV

U proljeće, kad breza pupi, treba sasjeći koru drveta jedan metar od zemlje. Više zarezane kore pobosti ekser i o njega okačiti sud. U sud treba da se 8 časova cijedi sok iz mlade breze. Dobijen sok se saspe u bocu i hermetički zatvori.

Na jedan sat prije doručka i večere piti po 1 kafenu šoljicu ovog soka. Upotrebljavati ga duže vremena.

49. RECEPT ZA LIJEČENJE KAMENA U BUBREGU

I

Izjutra popiti naše srce dvije kašike maslinovog ulja. Odmah poslije toga nacijediti dvije kašike limunovog soka. Istucati tamjana veličine jednog zrna kukuruza i malo lješnika. Ovaj prah od tamjana usuti u limunov sok i sve zajedno popiti.

Ovo uzimati 20 dana, pa ako je bolesniku bolje, onda nastaviti za 3 mjeseca.

II

Uzeti pola kilograma svježeg korijena koprive, očistiti ga i oprati, a zatim isjeckati i istući. Tako pripremljen korijen koprive staviti u sud i nasuti 1 litar prirodnog crnog vina. Sud poklopiti i sve kuhati tako da uvri na pola litra. Zatim poklopljen sud skinuti sa vatre i ostaviti da se ohladi. Ohlađenu tečnost procijediti, nasuti je u bocu i hermetički je zatvoriti.

Jedan sat prije svakog jela piti po 1 kafenu šoljicu ili 1 fildžan ove tečnosti.

III

U sud staviti 50 grama trave preslice i nasuti 3 litra vode. Zatim sve zagrijati i pustiti da vri 15 minuta. Sud skinuti sa vatre i staviti ga u drugi dublji i veći sud, kako para ne bi išla na stranu.

Nad ovim sudom sa ukuhanom preslicom pariti se pola sata. Travu pripremati na gore opisani način i pariti se 3 večeri.

IV

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava rusomača	5 grama
trava preslica	3 „
svila od kukuruza	3 „
repovi (peteljke) od trešanja	3 „
korijen i list peršuna (cijela biljka)	10 „
trava kičica	1 gram
korijen bijelog šljeza	3 grama

Ovu mješavinu staviti u sud i nasuti 1 litar vode. Sve zagrijati i pustiti da vri 5 minuta. Sud poklopiti i ostaviti da se hladi 15 minuta, a zatim čaj procijediti.

Ovaj čaj piti umjesto vode.

Pripremati ga i piti više puta, a povremeno prekidati.

Za vrijeme prekida pripremati i piti kompot od jabuka i limunadu.

V

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava iva	3 grama
korijen pirike	5 "
korijen koprive	5 "
trava vrijesak	4 "
trava rusomača	6 "
trava dobričica (samobojka)	4 "
trava kilavica (priputac)	4 "

Ovu mješavinu staviti u sud i nasuti 1 litar vode. Sve zagrijati i pustiti da vri 5 minuta. Sud poklopiti pa ostaviti da se hladi 15 minuta, a zatim čaj procijediti.

Ovaj čaj piti umjesto vode.

Pripremati ga i piti više puta, a povremeno prekidati.

Za vrijeme prekida pripremati i piti kompot od jabuka i limunadu.

VI

Istucati 200 grama košpica od šipka (sjemena divlje ruže). Ovo sjeme staviti uveče u sud i nasuti 2 litra vode. Sud poklopiti i ostaviti da stoji do jutra. Izjutra kuhati 3 sata tako da u sudu ostane 750 grama tečnosti. Zatim čaj procijediti.

U jednu kafenu šoljicu ovog čaja staviti jednu jedaću kašiku nevarenog meda i jednu jedaću kašiku limunovog soka. Sve to dobro zagrijati i što toplije popiti našte srce. Po kafenu šoljicu ovog čaja sa medom i limunom popiti i pola sata prije ručka i pola sata prije večere.

VII

Uzeti 300 grama maslinovog ulja. Ujutru, u 6 sati, u toploj sobi popiti 100 grama ovog ulja.

U dve lanene kese staviti po 150 grama cvijeta kamilice. Kese sa kamilicom potopiti u vrelu vodu. Jednu kesu ocijediti i staviti je na bubrege. Tako se pariti. Kada se kesa malo ohladi, vratiti je u vrelu vodu. Izvaditi onu drugu vruću kesu, ocijediti je, staviti na oboljele bubrege i pariti.

Kese tako stalno grijati i pariti se do 2 sata poslije podne.

Poslije toga prosuti kamilicu i u iste kese staviti četenovo (laneno) sjeme.

Laneno sjeme kuhati i sa njime se pariti na isti način kao sa kamilicom. Ovo činiti sve do 9 sati naveče.

Izjutra u 7 sati popiti još 100 grama maslinovog ulja, a u 8,30 popiti i trećih 100 grama ovog ulja.

Uveče oko 19 sati, za vrijeme parenja lanenim sjemenom, bolesnik treba da počne pomalo da hoda po toploj sobi.

Dobro paziti, kada se izlazi u 24 sata, da li u mokraći ima taloga ili kamenčića.

VIII

U stakleni sud staviti 9 grama matičnog mliječa i 250 grama prirodnog meda i dobro ih izmiješati drvenom ili plastičnom kašikom (nikako metalnom). Zatim sud sa izmiješanim medom i mliječom zamotati u mokru crnu platnenu krpu i staviti ga na mračno i hladno mjesto.

Svako jutro, našte srce treba usta dobro isplakati mlakom vodom, a zatim uzeti po 1 kafenu kašičicu ove mješavine meda i mliječa. Kašičica mora biti od drveta ili plastike. Med sa mliječom staviti pod jezik i držati ga oko jedan minut, kako bi se istopio, a zatim ga progutati. Količinu od 9 grama mliječa i 250 grama meda spravljati 6 puta i uzimati dok se sve ne utroši.

IX

Nabrati slijedeće vrste svježih trava:

list muške bokvice	1 dio
list ženske bokvice	2 dijela
trava kunica	2 dijela

Ove trave pomiješati, oprati u hladnoj vodi, a zatim ih dobro stući u nekom sudu koji se ne obija, najbolje u avanu. Iz istucane smješe trava iscijediti sok.

Pola sata poslije uzimanja mliječa popiti 3 jedaće kašike ovog soka.

Kada nema mliječa, može se našte srce uzimati i sam sok od ovih trava.

Ovaj sok piti 20 do 30 jutara.

X

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

jarčeva trava	4 grama
korijen koprive	6 „
trava gospin cvat	5 „
list bršljena	4 „
trava kunica	6 „
list breze	10 „
trava betonika	4 „
cvijet i list zove	10 „

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vode. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele 5 sati. Zatim sve zagrijati samo toliko da provri. Hladiti 5 minuta, a zatim čaj procijediti.

Piti tri puta dnevno po jednu kafenu šoljicu ovog čaja.

Čaj se može piti i preko dana kada bolesnik ožedni.

XI

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

smrekove bobice (istucane)	10 grama
trava krstovnik	4 "
trava krika	5 "
svila kukuruza	6 "
trava samobojka	4 "
list gaveza	4 "
korijen bijelog šljeza	4 "

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vode. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele 5 sati. Zatim sve zagrijati samo toliko da provri. Hladiti 15 minuta, a zatim čaj procijediti.

Piti 3 puta dnevno po jednu kafenu šoljicu ovog čaja.

Čaj se može piti i preko dana kada bolesnik ožedni.

XII

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

korijen macine trave	4 grama
rese oraha	4 "
trava kantarija	4 "
cvijet krasuljice	5 "
list kadulje	4 "
list bršljena	4 "
cvijet kamilice	10 "

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vode. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele 5 sati. Zatim sve zagrijati samo toliko da provri. Hladiti 15 minuta, a zatim čaj procijediti.

Piti 3 puta dnevno po jednu kafenu šoljicu ovog čaja.

XIII

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava lazarkinja	4 grama
korijen omana	4 "
trava pelim	2 "
korijen pirevine	10 "
list ruzmarina	4 "
korijen i list ljubičice	4 "
trava iva	3 "

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vode. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele 5 sati. Zatim sve zagrijati samo toliko da provri. Hladiti 15 minuta, a zatim čaj procijediti. Piti 3 puta dnevno po 1 kafenu šoljicu ovog čaja.

XIV

Isjeckati 600 grama pirevine (cijelu biljku) i nasuti 2 litra vode i 2 litra crnog vina. Kuhati u pokrivenom sudu dok ne uvri na polovinu. Ohladiti i čaj procijediti. Piti po 1 čašu čaja našte srce izjutra i uveče.

XV

Napraviti mješavinu od jednakih dijelova slijedećih vrsta trava:

svila kukuruza
korijen vrbe
cvijet duda (koji ne daje plod)

Mješavini dodati izvjesnu količinu vina. U poklopljenom sudu kuhati dok tečnost ne uvri za jednu trećinu. Ohlađen i procijeđen čaj piti našte srce 3 puta dnevno po 1 čašu. Čaj spravljati i upotrebljavati više puta.

50. RECEPT ZA LIJEČENJE ZAPALJENJA MOKRAČNIH KANALA I MJEHURA

I

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

cvijet i list nevena	10 grama
trava preslica	6 „
sjeme konoplje (istucano)	5 „
list konoplje	5 „

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti pola litra vina i dodati 3 jedaće kašike meda. Sud poklopiti, sve zagrijati i pustiti da vri 10 minuta. Ostaviti da se ohladi, a zatim tečnost procijediti. Izjutra našte srce i uveče pred spavanje piti po 1 kafenu šoljicu, a preko dana svakog sata po 1 jedaću kašiku ove tečnosti.

II

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava preslica	30 grama
trava neven	30 „

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vode i sve prokuhati, pa procijediti.

U ovom čaju pariti uveče mokraćni dio. Pariti se pola sata, a poslije se dobro utopli.

III

U sud staviti 15 grama trave bosiljka, nasuti pola litra vode i dodati 2 jedaće kašike meda. Sud poklopiti, sve zagrijati i pustiti da tečnost uvri na četvrtinu litra, a zatim čaj procijediti.

Jednu polovinu ovog čaja popiti naše srce, a drugu pred spavanje.

Tako raditi 3 mjeseca.

IV

Pomiješati jednake dijelove vinskog sirćeta i vode i zatim svako jutro brzo oprati tijelo oboljele osobe. Poslije toga treba raditi gimnastiku i hodati. Ukoliko je bolesnik teže oboljeo, treba da odmah legne u krevet i odleži 30 do 60 minuta.

V

Skuhati trinu (otpaci sijena) ili zobnu slamu (500 grama na 20 litara vode). U toj vodi banjati se 20 do 30 minuta dva puta u nedjelji.

VI

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

kora crnog ribizla	15 grama
korijen peršuna (sitno izrezan ili narendan)	1 komad

U ove trave nasuti pola litra vrelog prirodnog vina. Kuhati ih 20 minuta, a onda ih onako vruće zajedno sa tekućinom prelitati na mješavinu ovih trava:

cvijet zove	5 grama
list peršuna	5 „
trava preslica	5 „
trava kantarija	5 „
smrekove bobice (dobro istucane)	10 „
smola ariša	3 „

Sve ovo zajedno kuhati 5 minuta. Sud poklopiti i ostaviti da stoji 10 do 15 minuta. Tečnost procijediti i u nju staviti dvije kašike meda.

Piti 3 puta na dan po 1 kafenu šoljicu, a u toku čitavog dana piti po jedan gutljaj na svakih pola sata.

Spremati i piti više puta.

VII

Natući 3 glavice bijelog luka. Preliti ih sa 300 grama bijelog vina. Kuhati 15 minuta.

Prokuhano vino sa bijelim lukom procijediti.

Piti toplo po jednu jedaću (supenu) kašiku svako veče prije spavanja.

VIII

Kad bolesnik ožedni, uz prethodni čaj treba da pije vodu od jarog (prolješnjeg) ječma. Ona se sprema na slijedeći način:

U jedan litar vrijuće vode saspe se pregršt čistog ječma. Sud se poklopi i ostavi da se hladi. Čaj se procijedi i pije kada oboljela osoba ožedni.

IX

Staviti u sud 5 grama usitnjenog lišća bršljena i preliti ga sa pola litra vode. Pustiti da vri 10 minuta. Sud poklopiti i ostaviti da stoji 10 minuta. Čaj procijediti.

Piti tri puta na dan po kafenu šoljicu čaja.

51. RECEPT PROTIV BOLOVA U MOKRAĆNOM MJEHURU

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

kora crne ribizle	10 grama
cvijet zove	5 „
cvijet kamilice	20 „
trava preslica	3 „

Ovu mješavinu staviti u sud i preliti sa pola litra vode. Prokuhati i ostaviti da vri 10 minuta. Sud poklopiti i ostaviti da stoji 15 minuta. Čaj procijediti.

Piti tri puta na dan po 2 jedaće kašike čaja.

Na ovaj način čaj spremati i upotrebljavati više puta.

52. RECEPT ZA LIJEČENJE ZASTOJA MOKRAĆE

I

Uzeti i izdrobiti 60 do 80 grama komušina od mladog svježeg graha (pasulja) ili 30 grama suhих komušina. U ovu komušinu nasuti 2 litra vode. Sve to kuhati 2,5 sata, ili dok ne uvri za polovinu. Čaj procijediti. Piti po 1 kafenu šoljicu čaja izjutra našte srce i uveče prije spavanja.

II

Staviti u sud 30 grama suhog izdrobljenog lišća breze i dodati 1 litar ključalog bijelog vina i 3 kašike meda. Prokuhati i pustiti da vri 15 minuta. Sud poklopiti i ostaviti da stoji 10 minuta.

Piti 3 puta na dan po 1 kafenu šoljicu procijedene tečnosti, a u toku dana po 1 malu čašicu na svaki sat.

53. RECEPT ZA ZAUSTAVLJANJE KRVAVLJENJA PRILIKOM MOKRENJA

I

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava žutilovka (zlatna ruža)	5 grama
trava kantarija	5 „
smrekove bobice (istucane)	5 „
korijen božura	15 „
sjeme ječma (istucano)	20 „

Ovu mješavinu staviti u sud i nasuti 1 litar prirodnog vina. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele 12 sati. Zatim sve zagrijati i pustiti da vri 15 minuta. Hladiti 20 minuta u poklopljenom sudu, pa tečnost procijediti i dodati joj 4 jedaće kašike meda.

Na svakih 30 minuta uzimati po jedan gutljaj ove tečnosti.

Ovaj čaj od vina pripremati 3 do 5 puta i piti na gore opisani način.

II

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

slama od zobi	250 grama
trava preslica	250 „

Ovu mješavinu staviti u sud i nasuti dosta vode. Sve zagrijati i pustiti da vri 2 sata. Zatim čaj procijediti.

U procijedenom čaju banjati se 20 minuta u sjedećem položaju.

Ovo banjanje ponoviti 2 do 3 puta na isti način.

54. RECEPT ZA ZAUSTAVLJANJE KRVAVLJENJA PRILIKOM MOKRENJA U ŽENA

I

U sud staviti 20 grama sitno isjeckanog korjena kupine i nasuti prirodnog crnog vina toliko da korijen u vinu dobro ogrezne. Sve kuhati toliko da tečnost uvri na polovinu i zatim procijediti.

Uzimati 3 puta dnevno po 2 jedaće kašike ove tečnosti.

II

U sud staviti 25 grama sjemena konoplje i preliteri ga ključalom vodom, da bi se ljuske odvojile od jezgra. Zatim očišćena jezgra istucati u avanu ili nekom drugom sudu koji se ne obija.

Istucana jezgra staviti u bocu, nasuti 1 litar hladne vode i sve dobro promućkati. Zatim bocu staviti na prozor da bude izložena suncu 6 do 10 sati, pa čaj procijediti.

Piti 3 puta dnevno po 1 kafenu šoljicu ovog čaja.

55. RECEPT ZA LIJEČENJE ZAPALJENJA MOKRAČNOG MJEHURA

I

U lanenu kesu staviti 20 grama cvijeta kamilice. Kesu sa kamilicom zatim potopiti u provrelu vodu, pustiti da u njoj stoji 3 minuta, pa je ocijediti i priviti po dnu „malog stomaka“. Preko kese staviti termofor sa vrućom vodom i tako se pariti 2 sata.

Poslije parenja potopiti lanenu krp u mast ili u maslinovo ulje i priviti je na mjesto gdje se nalazi mokraćna bešika. Preko ove staviti drugu vunenu krp u i držati je 12 sati.

II

Nasjeći i istucati svježeg lišća koprive. Poprskati ga vinovim sirćetom (a ponekad sa svinjskom mašću) i priviti po dnu „malog stomaka“. Tako držati od uveče do ujutru.

Ujutro skinuti oblog od koprive i na to mjesto priviti krpe prethodno potopljene u mast ili maslinovo ulje.

Ove obloge privijati naizmjenično kako je gore navedeno. Onaj, koji se pokaže kao najbolji, dalje koristiti i privijati.

III

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava hajdučica	5 grama
list pitome nane	2 „
korijen bijelog šljeza	3 „
smrekove bobice (venja)	5 „
korijen maslačka	3 „
trava pelin	0,5 „
trava iva	2 „
trava rusomača	5 „
korijen oraga	5 „

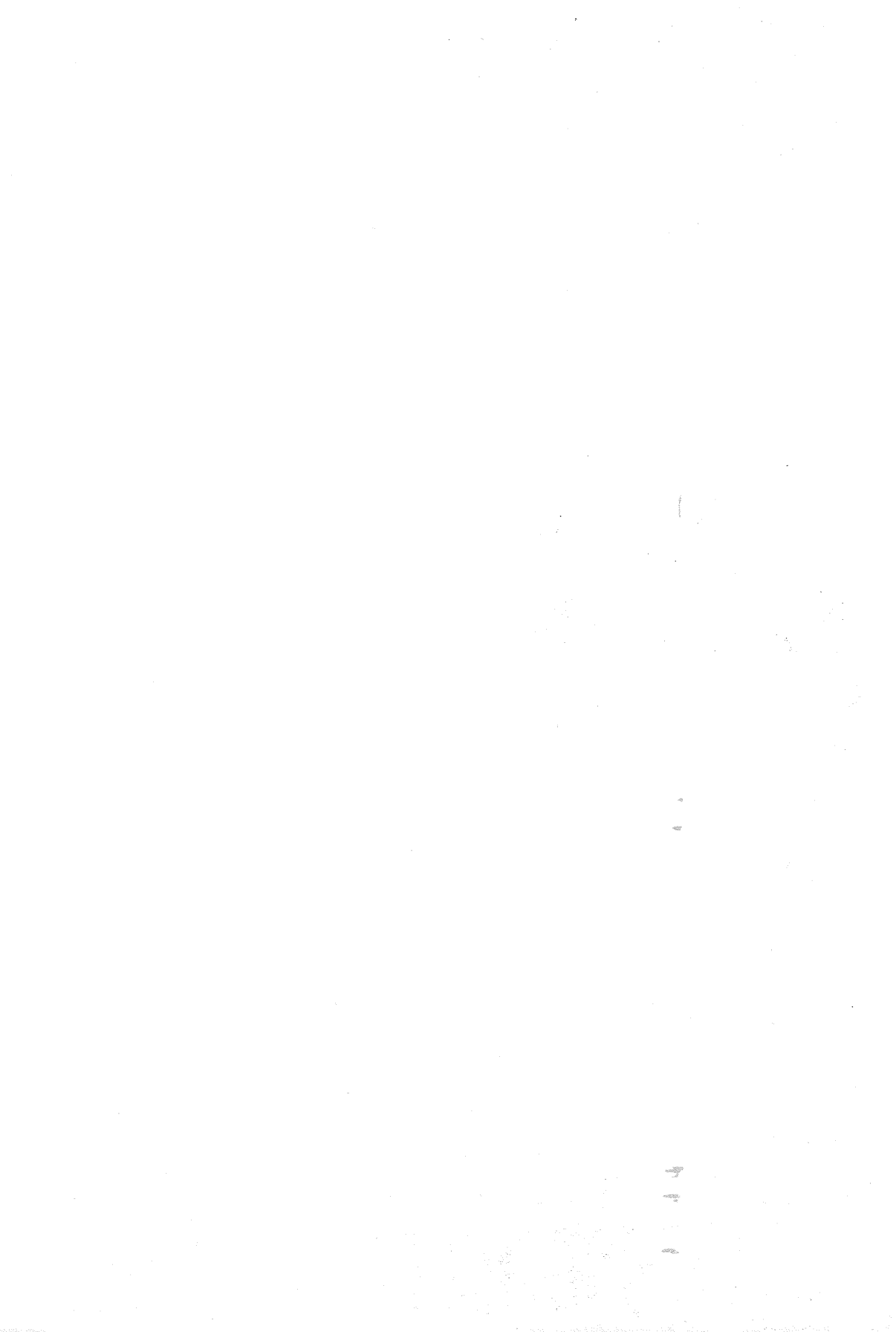
Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vode i ostaviti da se kiseli 5 sati. Zatim zagrijati i pustiti da vri 5 minuta. Hladiti 15 minuta, pa čaj procijediti.

Ovaj čaj piti umjesto vode.

Upotrebljavati ga duže vremena, a povremeno i prekidati. Za vrijeme prekida piti topao kompot od jabuka i limunadu.

OBOLJENJA
ŽENSKIH
GENITALNIH
ORGANA
I HORMONALNI
POREMEĆAJI

I

Nasjeći i natući 500 grama svježeg korjena koprive, staviti u veći sud, dodati 1 kg zobi, nasuti vode i posoliti. Sve zagrijati i pustiti da vri 10 minuta. Hladiti 25 minuta, a zatim sve sasuti u kadu ili neki drugi sud.

Bolesnica treba da sjedne u tu što topliju vodu, tako da bude potopljena do pojasa. Odozgo treba da se utopli kao da je kada pokrivena. Prvi put se treba banjati 35 do 40 minuta. Poslije banjanja dobro se utopli i leći u krevet.

Sutradan pripremiti vodu na isti način. Ako se ne može pripremiti druga voda, onda jučerašnju vodu ponovo ugrijati i banjati se na isti način kao i prvi put. Ako banjanje ne izazove tegobe, treba ga produžiti za 2 do 3 minuta.

Poslije svakog banjanja treba se dobro utopli, leći u krevet i ostati u mirnom položaju. Ne smije se ništa raditi.

Trećeg dana bolesnica se ne banja, već treba obavezno da leži u krevetu i da ništa ne radi.

Kasnije, s vremena na vrijeme ponovo pripremati ovu vodu i banjati se na isti način, tj. dva dana se banjati, a treći dan mirno ležati u krevetu. Ako bolesnica ne osjeti nikakve tegobe, onda treba da ponovi 6 do 12 banjanja na isti način.

Ako bolesnica osjeti makar i male tegobe, odmah treba da prekine sa banjanjem, pa makar to bilo i poslije drugog banjanja.

Prije banjanja treba prekinuti sa polnim snošajem. Toga se pridržavati do slijedećeg ciklusa.

Sa banjanjem počinjati najdalje za 7 dana poslije ciklusa (menstruacije). Ako bi se za vrijeme banjanja slučajno pojavilo krvavljenje, odmah prekinuti sa banjanjem. Nastaviti tek onda kada se bolesnica oporavi.

Za vrijeme banjanja i ležanja u krevetu treba se čuvati i najmanje prehlade. Povremeno bolesnica može vrlo malo ustajati iz kreveta i prošetati po toploj sobi. Toga se treba pridržavati sve do slijedećeg ciklusa.

II

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

korijen maslačka	5 grama
korijen pitome macine trave	2 „
trava hajdučica	3 „
list pitome nane	3 „
trava rusomača	2 „
trava troskot	2 „
cvijet kamilice	2 „

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vode, zagrijati i pustiti da vri 5 minuta. Sud poklopiti, ostaviti da se hladi 15 minuta, a zatim čaj procijediti.

Ovaj čaj piti umjesto vode. Upotrebljavati ga 15 dana uz povremene prekide. Za vrijeme prekida piti kompot od jabuka i limunadu.

III

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

korijen koprive (isječen i istucan)	5 grama
smrekove bobice (plod kleke)	5 „
korijen pirike	5 „
list ruzmarina	4 „
trava broć	3 „
trava iva	1 gram

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vode, zagrijati i pustiti da vri 5 minuta. Sud poklopiti, ostaviti da se hladi 15 minuta, a zatim čaj procijediti.

Ovaj čaj piti umjesto vode pošto je 15 dana upotrebljavan prethodni čaj. I ovaj čaj piti 15 dana, a poneki dan i prekidati. Za vrijeme prekida piti kompot od jabuka i limunadu.

Poslije 15 dana ponovo piti prethodni čaj 15 dana, pa opet ovaj čaj. Tako mijenjati čajeve uz povremene prekide.

IV

Prije doručka, a nekad i poslije večere pojesti jednu jedaću kašiku meda od bijelog saća iz roja.

Ovo uzimati 3 mjeseca bez prekida.

V

Nasjeći i natući svježeg lista koprive, poprskati ga vinovim sirćetom, priviti ga uveče po dnu „malog stomaka“ i tako držati do jutra.

Ovo činiti 2 večeri u 7 dana.

Na isti način pripremljen list koprive ponekad privijati uveče na krsta i ostaviti da stoji do jutra.

To činiti 2 puta u 10 dana.

Ove obloge sa listom koprive ponavljati naizmenično više puta.

Oguliti jednu narandžu, isjeći je i pošećeriti, pa pojesti poslije ručka.

Poslije večere pojesti jednu jabuku koju treba prethodno oguliti ako joj kora nije čista, zatim isjeći i posuti šećerom.

Ovako pripremljene narandže i jabuke jesti 40 dana.

57. RECEPT ZA UBLAŽAVANJE BOLOVA ZA VRIJEME MENSTRUACIJE

I

U sud nasuti pola litra vode i dodati tri jedaće kašike meda. Ovu vodu sa medom zagrijati i pustiti da vri 5 minuta. Zatim je presuti u drugi sud u kojem se nalazi 3 grama trave pelina. Sud zatvoriti hermetički i ostaviti da se hladi 20 minuta, a zatim čaj procijediti.

Piti na svaki sat po jednu jedaću kašiku ovog čaja.

II

Ječmeni ili raženi hljeb isjeći na tanke kriške. Ove kriške prepeći na štednjaku da postanu dvopek.

Ovaj dvopek umakati u pravo crno vino (jedna čašica) i jesti.

III

Ako žena i dalje ima bolove, treba da u sud stavi 25 grama trave preslice i naspe pola litra vode. Ovo zagrijati i pustiti da vri 25 minuta, a zatim čaj procijediti.

Piti izjutra i uveče po 1 kafenu šoljicu ovog čaja.

58. RECEPT ZA REGULISANJE MENSTRUACIJE

I

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

gospin cvat	4 grama
list bokvice	10 "
list čuvakuće	10 "
list trolisnika	4 "
list plućnjaka	4 "
trava kantarija	4 "
korijen indirota	4 "
list kiselice	4 "

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vode. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele 5 sati. Zatim sve zagrijati samo koliko da provri. Hladiti 15 minuta, a zatim čaj procijediti.
Piti 3 puta dnevno po jednu kafenu šoljicu ovog čaja.

II

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

korijen i vrhovi mlade koprive	10 grama
trava komoljika	5 "
resa oraha	10 "
trava zečja stopica	5 "
trava miloduh	4 "
cvijet žute djeteline	20 "
korijen pirevine	10 "
cvijet kamilice	20 "

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar prirodnog bijelog vina. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele 5 sati. Zatim sve zagrijati samo koliko da provri. Hladiti 15 minuta, a zatim čaj procijediti.
Piti 3 puta dnevno po jednu kafenu šoljicu ovog čaja.

III

Ako žena ima neredovne menstruacije ili jako krvavljenje prilikom menstruacije, treba da pije čaj spravljen na slijedeći način:
Pomiješati jednake dijelove slijedećih vrsta trava:

trava rusomača
cvijet i list kupine
trava imela

Sve to preliterati sa 1 litrom crnog vina. Kiseliti ih 5 sati, prokuhati ih i procijediti.
Piti 3 puta na dan po 1/2 kafene šoljice procijeđene tečnosti.

IV

Ako menstruacija zastane, a začće nije u pitanju, uzeti 25 grama trave kunice i nasuti 250 grama vode i 250 grama vina. Kiseliti je 5 časova. Kuhati je i pustiti da vri 5 minuta.
Procijediti i piti tri puta na dan po kafenu šoljicu ovog čaja.
Istovremeno napraviti mješavinu od slijedećih trava:

trinje (otpacijena)
jelove četine
omorove četine
mlade šišarice jelike
mlade šišarice omorike

Sastavljenu mješavinu skuhati, a u prokuhanu i procijeđenu vodu potopiti lanenu krpu i toplu staviti na stomak.

59. RECEPT PROTIV OBILNOG KRVAVLJENJA U ŽENA ZA VRIJEME MENSTRUACIJE

U sud staviti 40 grama usitnjene trave rusomače i prelići je sa 1 litrom crnog prokuhanog vina. Ostaviti da vri 10 minuta. Sud poklopiti i hladiti 1 sat.

Našte srce piti po 1 kafenu šoljicu procijeđene tečnosti. Kuhati i piti tečnost sve dok ne prestane krvavljenje.

60. RECEPT ZA ZAUSTAVLJANJE KRVAVLJENJA POSILIJE POROĐAJA

Veliko krvavljenje u porodilja može izazvati trajne posljedice. Da bi se ono spriječilo, treba piti čaj spravljen prema donjem receptu. Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava bijela imela	20 grama
trava poljska preslica	20 „

Ovu mješavinu staviti u sud i nasuti 1 litar prirodnog vina. Sve zagrijati i pustiti da vri 10 minuta. Sud poklopiti i ostaviti da se hladi 15 minuta, a zatim tečnost procijediti.

Uzimati 3 puta dnevno po 2 do 3 jedaće kašike ove tečnosti.

61. RECEPT ZA LIJEČENJE BIJELOG CVATA U ŽENA

I

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

cvijet ili plod šipurka (divlje ruže)	5 grama
list oraha (mlad)	5 „
trava metvica što raste uz vodu	5 „
trava preslica	5 „
trava i korijen solomonovog uglasnog pečata	5 „
cvijet bijele djeteline	5 „
korijen bijelog šljeza	5 „
list kravojsca	5 „

Ovu mješavinu staviti u sud i nasuti 1 litar prirodnog bijelog vina. Sud poklopiti, sve zagrijati i pustiti da vri 2 minuta. Zatim sve ostaviti da stoji pokriveno pola sata.

Poslije toga izrezati 3 zelene omorove šišarice, staviti ih u sud i nasuti pola litra bijelog vina. Sud poklopiti, sve zagrijati i pustiti dva vri

polu sata. Tečnost procijediti i nasuti je u prvi sud. Opet procijediti pomiješane tečnosti.

Piti 1 čašu ove tečnosti našte srce i 1 prije spavanja.

II

Uveče staviti u sud 15 grama trave kunice (ajdučice) i nasuti 1 litar vode. Sud poklopiti i ostaviti da stoji do jutra. Izjutra sve zagrijati i pustiti da vri 5 minuta. Hladiti 15 minuta a zatim čaj procijediti. Procijeđen čaj presuti u irigator. Sa tim čajem uveče ispirati polni organ.

Tako se ispirati 7 večeri u 10 dana.

III

U sud staviti 15 grama mlade kore bijelog hrasta i nasuti 1,5 litar vode. Zagrijati i kuhati da tečnost uvri na 1 litar. Zatim čaj procijediti i presuti ga u irigator.

Ovim čajem ispirati polni organ 10 večeri u 16 dana.

IV

Pomiješati jednake količine vinovog ili zukovog sirćeta (sirće od divljih jabuka) i vode. Uveče, prije spavanja u tu tečnost potopiti lanenu krpu i zatim njome istrljati gornji dio tijela. Poslije toga bolesnik se ne smije brisati, već treba da na mokro tijelo obuče veš i legne u krevet.

Ovo činiti 3 večeri u 7 dana.

Oboljela osoba treba da jede jabuke, jagode, trešnje, meso od živine, zeljanicu sa mladom žarom i maslačkom, salatu od maslačka i spanaća, blago kravlje kiselo mlijeko, mlad kravlji sir i hljeb od zobi, a ponekad hljeb od crvene pšenice.

62. RECEPT ZA LIJEČENJE POCIJEPANE MEĐICE USLIJED POROĐAJA

Žene, koje imaju pocijepane međice poslije porođaja, treba da se ispiraju ovim čajem:

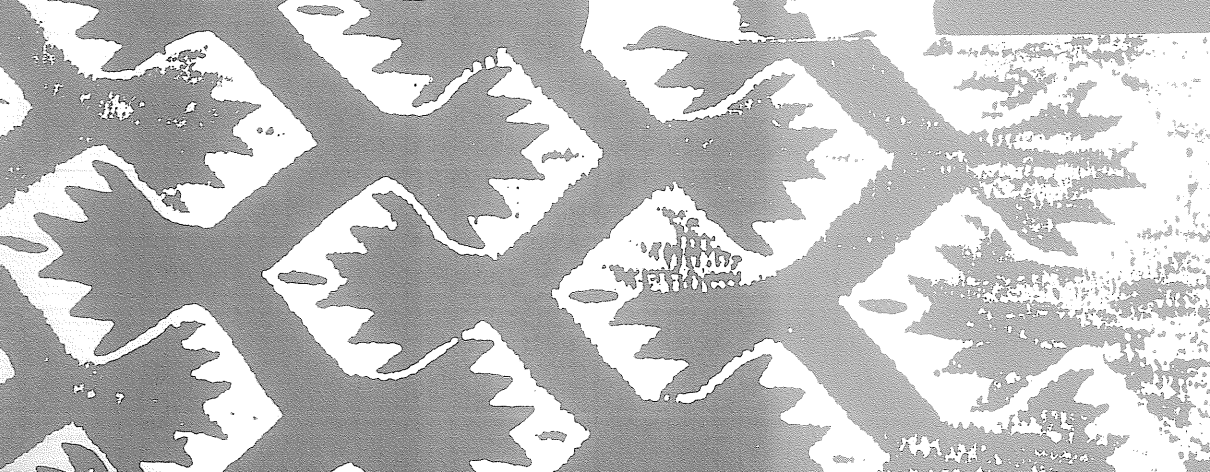
Usitniti korijen koprive, prelitati vodom i kuhati 15 do 20 minuta. Sud poklopiti, ohladiti i čaj procijediti. Ovim čajem ispirati povrijeđeni dio tijela (ranu).

Priviti i oblogu od isprane svinjske masti.

U isto vrijeme, osoba, koja se liječi, treba da pije i po malo čaja od kopriva.

Povremeno, povrijeđeno mjesto treba ispirati i čajem od korjena bijelog šljeza. Ovaj čaj se ne kuha.

OBOLJENJA EKSTREMITETA

I

Smrekove bobe dobro stući i pomiješati sa jabukovim sirćetom. Zatim sve to kuhati tako da se bobe raskuhaju.

Nakon toga uzeti zemlju ilovaču i razmutiti je sa vrućim sirćetom i tucanim bobama.

Dobijeni melem staviti na krpu tako da sloj melema bude deo 3 cm. Krpu sa melemom priviti na bolno mjesto.

Ovaj melem dobro djeluje u slučajevima bolova u koljenu i krstima. Ako se ne može nabaviti jabukovo sirće, može se upotrebiti i vinovo, ali je jabukovo mnogo bolje.

II

Nasjeći lišća od žare (koprive), posuti ga vinovim sirćetom, priviti na bolno mjesto i tako držati 16 sati.

Ovo činiti 2 večeri. Preko dana potopiti lanenu krpu u vruće maslinovo ulje, priviti je na isto mjesto i ležati. Ako bude bolje, ove obloge ponavljati nekoliko puta.

Poslije toga rasjeći ribu pastrmku, dobro je iščistiti, pa je stući i posoliti krupnom solju ćelicom. Bolno mjesto namazati tankim slojem ulja ili masti, pa zatim na njega priviti pripremljenu ribu i držati je tako dva dana i dvije noći.

Poslije toga posoliti svježu konjsku kožu koju takođe treba prethodno dobro očistiti i izbosti na svaki kvadratni centimetar. So ćelicu treba dobro isitniti. Ne smije se mnogo soliti, jer se inače na koži mogu stvoriti plikovi. Bolno mjesto ne smije se češati.

Tijelo namazati tankim slojem ulja ili masti, pa priviti pripremljenu konjsku kožu i tako je držati 36 sati.

Poslije skidanja konjske kože pripremiti 3 bjelanceta od jajeta i 3 jedaće kašike rakijske prepečenice. Bjelance i rakijsku miješati dok se ne dobije gusta masa.

Ovu masu staviti na laneno platno i priviti na mjesto gdje je bila koža. Ovaj melem držati 30 sati i ponoviti ga 2 puta.

Ovo sve raditi 2 mjeseca. Ako bude bolje, onda ponavljati.

Oboljela osoba treba da pije svakog dana po 1 jedaću kašiku maslinovog ulja od marta do oktobra, a ribljeg ulja od oktobra do marta.

III

Ugrijati svježe pomuženo nekuhano mlijeko, ali paziti da ne provri. U tom mlijeku banjati oboljelu nogu pola sata.

Zatim potopiti lanenu krpu u loj i tom krpom zaviti onaj dio noge koji je bio u mlijeku.

Ako oboljela osoba osjeti da joj je od ovih kupki bolje, treba da se banja 3 dana i 3 dana da stavlja obloge natopljene lojem.

Poslije toga istucati 250 grama korijena i lista koprive, dodati 250 grama zobi, malo posoliti sa soli ćelicom zvanom krušac. Sve staviti u sud, uzeti 3 litra vode i skuhati.

U toj vodi banjati noge 30 do 40 minuta.

Poslije banjanja opet potopiti lanenu krpu, ponekad u svinjsku mast, ponekad u maslinovo ulje, a ponekad u kozji loj, i priviti je na bolno mjesto.

Ako oboljela osoba osjeti da joj je bolje, privijanje treba ponoviti.

IV

Uzeti 4 bjelanceta od jajeta i 2 jedaće kašike prvijenca šljive ili rakije prepečenice i ovo miješati dok ne postane bijela gusta masa.

Ovaj melem staviti na lanenu krpu i priviti ga na bolno mjesto. Tako ga držati 16 sati.

Ako bolesnik osjeti da mu je bolje, ove obloge treba ponavljati 3 do 5 večeri.

V

Nasjeći i zatim istući lišća od koprive. Staviti ga u provrelu svinjsku mast i odmah sud skinuti sa vatre. Sve dobro izmiješati i priviti na bolno mjesto toplo koliko se može trpjeti.

Oblog držati tako dugo dok je to ugodno, pa bilo to 2 ili 7 sati. Kada se oblog skine, na to mjesto priviti vruće krpe potopljene u loj. Ove obloge ponavljati naizmjenično više puta.

Svako jutro pojedeti po 1 jedaću kašiku prirodnog meda.

64. RECEPT ZA LIJEČENJE OBOLJELIH ZGLOBOVA

I

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava divlji cvijet	10 grama
korijen i list koprive (cijela biljka)	10 „
trava divlja mačuhica	10 „
trava kelidonija (sirova)	10 „

Ovu mješavinu staviti u sud i nasuti 1,5 litar vrele vode. Zavisno od toga koji su udovi oboljeli, treba uzeti veće ili manje količine trava i vode.

Ako bolesnik ima ukočene ruke ili noge, on treba u toj vodi da banja samo ruke ili noge. Na trave treba nasuti toliko vode koliko je dovoljno da se ovi dijelovi tijela potope.

Ako bolesnik ima, na primjer, oboljela krsta, leđa ili slično, onda treba povećati dozu trava, a prema tome i dozu vode, kako bi bolesnik mogao da banja čitavo tijelo.

Oboljela osoba treba da se banja dva puta dnevno, a ponekad samo jedanput dnevno. Banjanje treba da traje 10 do 15 minuta.

Banjanje obaviti ujutro oko 10 sati, a poslije podne od 15 do 16 sati. Voda, u kojoj se bolesnik banja, treba da je što toplija, tj. onoliko topla koliko bolesnik može da podnese.

Poslije banjanja bolesnika treba dobro utopli i staviti ga u krevet da se odmori, a i da ne nazebe.

Banjanje ponavljati češće puta sa povremenim prekidima.

II

Lanenu krpu potopiti u šljivovu rakiju prepečenicu ili prvijenac. Zatim je posuti mljevenom ljutom paprikom i priviti je na oboljeli zglob. Preko ove priviti drugu suhu krpu. Tako držati 4 sata.

Poslije 4 sata staviti novi oblog pripremljen na isti način. Tako mijenjati obloge svaka 4 sata.

Sa stavljanjem obloga početi u 6 sati izjutra i mijenjati ih do 6 sati uveče.

III

Uzeti čistog bistrog gasa (petroleja) i procijediti ga 5 puta kroz krpu. Procijeđeni gas presuti u sud, dodati mu isto toliku količinu šljivove rakije prepečenice i sve zajedno prokuhati. Zatim u tu smještu potopiti lanene krpe.

Oboljeli dio tijela uveče namazati svinjskom mašću, pa na njega staviti natopljene lanene krpe. Preko ovih staviti druge suhe krpe. Tako držati od večeri do jutra.

Ove krpe privijati sve dok se na tijelu ne pojavi crvenilo. Poslije toga prekinuti sa privijanjem sve dok crvenilo na koži ne nestane.

Tako ponoviti 2 do 3 puta.

IV

Nacijediti soka iz tri limuna i pomiješati sa jednakim količinama maslinovog ulja, šljivove rakije prepečenice i čistog gasa. U tu smještu nastrugati bijelog peračeg sapuna u veličini dvije kocke šećera. Sve to staviti u bocu i dobro izmućkati.

Ovom smješom masirati reumatično mjesto. Odmah poslije masiranja oboljelo mjesto zamotati u najlon. Po dvije noći zaviti najlonom, a po dvije noći suhim krpama.

V

Uz prethodne lijekove piti svako jutro po 1 jedaću kašiku maslinovog ulja.

Dva mjeseca se ne smije piti hladna voda.

Kuhati korijen gladišike (25 grama na 1 litar vode). Na jedan sat prije svakog jela piti po 1 čašu što toplijeg čaja od gladišike. Ovaj čaj se može ponekad piti i umjesto vode. Tako raditi 12 dana.

Poslije ovog napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

sjeme zobi	15 grama
list breze	5 „

Ovu mješavinu staviti u sud i nasuti 1 litar vode. Kuhati kao i gladišiku i čaj procijediti.

Ovaj čaj piti kao i čaj od gladišike. Piti ga 9 dana. Povremeno piti kompot od jabuka i toplu limunadu.

VI

Natući 30 grama bijelog luka, ali ga ne treba ljuštiti. Ovaj luk staviti u bocu, nasuti 200 grama šljivove rakije prepečenice i sve dobro izmiješati.

Ovom smješom masirati oboljelo mjesto, pa ga zatim zaviti suhim krpa-ma. Ovo ponavljati više puta

VII

Istucati 20 grama jezgra iz košpica od šljiva, staviti u bocu i nasuti 250 grama prvijenca šljivove rakije. Ostaviti sve da stoji 7 dana na srednjoj temperaturi. Za to vrijeme ovu smješku svakog dana promućkati 3 puta. Prethodno zagrijati tijelo, a zatim ga masirati ovom smješom.

Ovo ponavljati više puta.

65. RECEPT ZA LIJEČENJE GRČA U NOGAMA

U sud staviti 100 grama korijena paprati (bujad) i nasuti 5 litara vode. Zatim ovo kuhati na tihoj vatri 1 sat, pa procijediti.

U veći sud nasuti hladne vode, pa potopiti u tu vodu noge do koljena. Držati ih u vodi 1 minut, a za to vrijeme njima micati kao kada se hoda.

Poslije ovog banjanja odmah leći u krevet. Na noge odmah staviti što topliji oblog od odvara korjena paprati. Preko ovog obloga zaviti druge suhe krpe i tako ih držati duže vremena.

Ovu terapiju ponavljati više puta uz povremene prekide.

66. RECEPT ZA UBLAŽAVANJE BOLOVA U TABANIMA USLIJED ZAMORA

I

Liske duvana krupno izrezati i na njih naliti 1 litar prirodnog vina. Duvan nakvašen vinom priviti na tabane, zaviti čistom krpom ili zavojem. Oblog držati od uveče do izjutra. Ovo ponavljati više puta.

II

Rastopiti kozji loj, dobro ga izmiješati i dodati dosta natučenog bijelog luka. Sa ovom mješavinom izmasirati dobro tabane, a zatim i noge do članaka. Masažu ponavljati više puta.

67. RECEPT ZA UKLANJANJE NEPRIJATNOG MIRISA USLIJED ZNOJENJA NOGU

Mnogi praškovi, kremovi i slični preparati odstranjuju neprijatan miris nogu, ali istovremeno i zatvaraju pore kože, te mogu nastati druge posljedice. Zato treba uraditi slijedeće:

I

Napraviti mješavinu prema slijedećem receptu

omorove i jeline grančice ili zelene	
šišarice	300 grama
kora bijelog hrasta	200 "
kora vrbe	150 "
trinje (otpaci sijena)	300 "
list oraha	10 "
korijen pirevine	100 "

Ovu mješavinu staviti u veći sud i preliterati sa 10 do 15 litara vode. Smješku kuhati na tihoj vatri 3 sata. Čaj procijediti, malo ohladiti i u toj vodi 30 do 40 minuta banjati noge do više koljena. Odmah poslije toga staviti noge u hladnu vodu i njima brzo micati kao kada se hoda. Ovo drugo banjanje treba da traje samo 1 minut. Poslije banjanja noge zaviti čaršavom, koji je prethodno natopljen vodom od prokuhanih trava. Sa ovim oblogom leći u krevet i odmarati se 1 sat. Banjanje ponavljati 2 puta dnevno u toku 15 dana.

II

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

korijen koprive	6 grama
trava kunica	5 „
cvijet zove	5 „
list kadulje	3 „
list pelina	1 gram
korijen poljske steže	4 grama
trava kantarija	6 „

Ovu mješavinu staviti u sud i preliterati je uveče sa 1 litrom vode. Sud pokriti i ostaviti da stoji do jutra. Ujutro smještu prokuhati i pustiti da vri 5 minuta, ostaviti da se hladi 10 minuta u pokrivenom sudu, a zatim čaj procijediti.

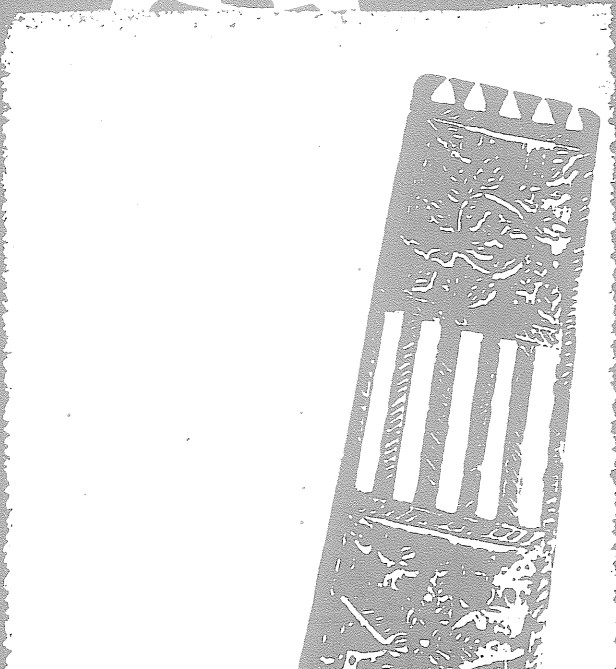
Piti 3 puta dnevno po kafenu šoljicu čaja prije jela.

Čaj piti duže vremena.

NAPOMENA:

Osobe, kojima se znoje noge, treba da nose prostranu obuću. U toku ljeta ne bi smjele da nose obuću od gume i čarape od najlona.

OBOLJENJA ZGLOBOVA- REUMA

I

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

list žalosne vrbe	500 grama
list repe	500 „
trava paradajz	500 „
vriježa krastavaca	500 „
vriježa bundeve	500 „

Ovoj mješavini dodati ljuske od 20 jaja, sve isjeckati i izmiješati, pa staviti u kadu ili bure. U kadu nasuti 50 litara vruće vode, tako da je bolesnik može trpjeti.

Bolesnik zatim treba da sjedne u kadu, u kojoj se nalazi voda sa travama, i da se banja izvjesno vrijeme.

II

U sud staviti pola litra sirćeta, dodati 25 grama sjemena poljske gorušice, sve prokuhati, a zatim tečnost procijediti.

U procijeđenu tečnost potopiti čaršav ili veće krpe, pa ih priviti po krstima. Preko ovih staviti druge suhe krpe. Tako držati od večeri do jutra. Za to vrijeme bolesnik mora biti u postelji dobro utopljen.

III

U sud staviti 100 grama ulja i dodati 15 grama trava komoljike. Sve ovo pokuhati i što toplije priviti na krsta. Preko tog obloga staviti drugu suhu krpu i tako držati od večeri do jutra.

IV

Uzeti 25 grama jezgra od košpice šljive, pomiješati sa 1/4 litra šljivove prepečene rakije, staviti u bocu i 7 dana ostaviti da stoji u smlačenoj prostoriji.

Smještu u boci svakog dana po 3 puta izmućkati i njome masirati tijelo.

V

Popiti svakog jutra našte srce po 1 jedaću kašiku maslinovog ulja i odmah pojesti 2 do 3 kocke šećera natopljene sokom od limuna.

VI

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

korijen čička	10 grama
trava pelim	2 „
list kadulje	5 „
smrekove bobbe (istucane)	15 „
list i cvijet zove	10 „
korijen kravojca	5 „
trava kantarija	3 „

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar prirodnog bijelog vina. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele 5 sati. Zatim sve zagrijati samo koliko da provri. Hladiti 15 minuta, a zatim čaj procijediti. Piti 3 puta dnevno po 1 kafenu šoljicu ovog čaja.

VII

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

korijen zečjeg trna	10 grama
trava i korijen bibernele	10 „
list kadulje	4 „
trava kantarija	4 „
jarčeva trava	6 „
cvijet i list jagorčevine	6 „
trava gospin cvat	6 „
trava kunica	10 „
trava kokotac	6 „
iglice (četine) omorike ili jelike	200 „
kora ariša	10 „
trava metvica	5 „
list podbijela	5 „
korijen omana	5 „

Koru ariša i iglice smreče ili jele staviti u sud.

Uveče ih potopiti sa 1 litrom vode. Izjutra ih kuhati na tihoj vatri 1,5 do 2 sata.

Preostale trave pomiješati, nasuti 1 litar vode i kuhati ih 10 minuta.

Pošto se procijede, oba čaja pomiješati i sasuti u bocu.

Piti 3 puta dnevno po 1 šoljicu čaja prije jela.

VIII

Napraviti mješavinu prema slijedećem receptu:

četine jele i omorike	500 grama
šišarke jele i omorike (mlade)	300 „
smrekove bobice (istucane)	500 „
bijeli luk sa komušinom (istucan)	10 glavica

Isitniti i naliti 15 litara vode. Kiseliti 24 sata. Zatim mješavinu kuhati 2,5 do 3 sata. Hladiti u pokrivenom sudu 30 minuta.

U ovako pripremljenoj vodi oboljela osoba treba da se kupa (banja). Stalno nalivati zagrijanu vodu.

Odmah poslije toga staviti noge u hladnu vodu i njima brzo micati kao kada se hoda.

Ovo drugo banjanje treba da traje samo 1 minut.

Za vrijeme banjanja u toploj vodi, oboljela osoba treba da stavi na lijevu stranu grudi hladnu mokru krpku.

Poslije kupanja treba oprati cijelo tijelo mješavinom vode i sirćeta, odmah leći u krevet i ležati 1 do 2 sata. Na noge staviti oblog od čaršava koji je potopljen u prokuhanu trinju. Preko ovog obloga priviti drugi topli oblog; najbolje da to bude ćebe. Oblog treba da ostane na nogama sve dok je bolesnik u postelji.

Čajeve i banjanja ponavljati naizmenično duže vremena.

U međuvremenu piti napitak od jabuka i limunadu.

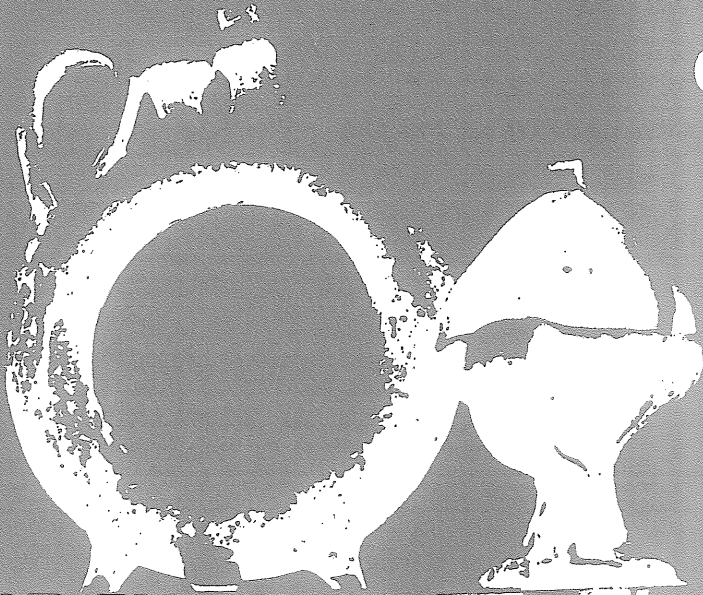
IX

Skuhati veću količinu čaja trave ive i korijena gladiševine. Čajeve piti umjesto vode kada bolesnik ožedni.

Upotrebljavati ih duže vremena.

OBOLJENJA
KOŽE

I

Izvaditi veću količinu košpica (sjemena) iz bundeve „debelkore“ i „tankokore“. Ove sjemenke skuhati u vodi, pa ih oguliti. Dobijena jezgra ispržiti, ali paziti da prilikom prženja ne izgore. Ispržena jezgra stući tako da se pretvore u prah.

Uzeti 1 kafenu šoljicu tako pripremljenog praha i na isti nasuti 250 grama vode. Ovo treba kuhati duže vrijeme, dok polovina vode uvri. Zatim ostaviti da se ohladi. Pri tom će se na površini vode stvoriti mast. Ovu mast treba skinuti i sa njom mazati korijen kose tri večeri, ali je ne treba prati.

Poslije toga napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

korijen koprive	50 grama
list breze	20 „

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 3 litra vode i kuhati tako da uvri 1 litar, a da ostane 2 litra. Ostaviti da se malo smlači i tom vodom oprati glavu.

Ovo mazanje i pranje ponavljati dok perut ne nestane.

Mazanje povremeno prekidati 5 do 10 dana.

II

U mješavinu sirćeta i vode skuhati izvjesnu količinu sjemena i korijena čička.

Ovom tekućinom prati kosu i glavu 3 puta u nedjelji.

III

Naizmjenično trljati kožu na glavi uljem od čička i mješavinom vode i sirćeta u kojoj je kuhano sjeme i korijen čička.

Ulje od čička dobija se na ovaj način:

Sitno isjeckati šaku korijena i sjemena čička, staviti to u teglu ili bocu širokog grla i preliterati sa nerazrijeđenim špiritusom.

Sud hermetički zatvoriti i 15 dana držati na prozoru izloženom suncu ili kraj tople peći.

Tečnost se iscijedi i u nju doda 250 grama maslinovog ulja. Sud se zatvori i ostavi da stoji 6 do 8 dana. Opet se izloži suncu ili stavi kraj tople peći. Svakog dana sadržaj u boci promućkati.

Ovom tečnošću mazati kožu na glavi naizmjenično sa sješavinom sirćeta i vode u kojoj je kuhano sjeme i korijen čička.

70. RECEPT ZA LIJEČENJE BUBULJICA NA LICU

I

Uzeti 30 grama cvijeta kamilice (ili ponekad 30 grama trave preslice), staviti u sud i nasuti 750 grama vode. Sve to kuhati na tihoj vatri pola sata.

Poslije toga sud sa kamilicom skinuti sa vatre i nad njim pariti lice. To činiti uveče.

Tako treba raditi 8 večeri, a zatim se pariti 3 puta nedjeljno nad kamilicom.

Poslije toga napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava

list oraha (ponekad cvijet zove)	25 grama
list ženske i muške bokvice	25 „
trava metvica (zvana niski čubar)	25 „
list kadulje	25 „
vrhovi koprive	25 „
smrekove bobice (istucane)	25 „
trava kantarija	10 „
trava pelin	6 „

Ovu mješavinu staviti uveče u sud, dodati 250 grama meda i nasuti 2 litra crnog vina. Ostaviti sve da stoji preko noći. Izjutra zagrijati i pustiti da vri na tihoj vatri 15 minuta. Sud poklopiti i ostaviti da se hladi pola sata, a zatim tečnost procijediti.

Piti na jedan sat prije svakog jela po 1 fildžan (kafenu=šoljicu) ove tečnosti.

Ovo raditi 6 nedjelja. Učiniti povremene prekide od 5 dana.

Uz ovaj čaj uzimati na vrh noža prašak od osušenog korjena kravojca.

II

Uzeti sirovo jasenovo drvo, presjeći ga koso i staviti na vatru. Na presečenom dijelu pojaviće se pjena i voda.

Tom vodom mazati bubuljice jedanput dnevno.

Ovom tečnošću liječe se i bradavice po rukama.

III

Istući sirovog lišća kiselice i iz njega iscijediti sok .

Ovim sokom natopiti gazu ili vatu, pa je priviti na bradavice.

Ponekad se na isti način može pripremiti i privijati sok od trave preslice, a takōđe i sok od lista bršljena.

IV

Uzeti 20 grama svježeg ili 30 grama suhog listā čuvakuće i preliti uveče sa 1 litrom vode. Izjutra pokišeljenu travu kuhati i pustiti da vri 15 minuta. Sud poklopiti i ostaviti da se hladi 15 do 20 minuta.

Čaj procijediti i njime prati lice 6 do 8 puta dnevno.

Ovo ponavljati više puta.

V

U bocu staviti 25 grama svježeg pelima i preliti sa 1 litrom vode. Bocu začepiti i ostaviti da stoji 3 dana. Tečnost procijediti.

U tu tečnost umočiti vatu i njome natapati cijelo lice. Ovo činiti 4 do 5 puta dnevno.

Ovo ponavljati više puta.

VI

Cvijet kamilice i travu preslicu prokuhati i procijediti. Dobijenom tečnošću natopiti vatu i njome prati lice 3 puta u nedjelji.

Lice prati 3 nedjelje.

Ovo pranje lica može se ponavljati i prekidati više puta.

VII

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

list breze (mlad)	10 grama
list oraha (mlad)	10 „
sjeme čička	8 „
list kadulje	10 „
cvijet i list zove	10 „
trava kokotac	10 „
trava krstovnik	5 „
list i korijen maslačka	4 „
trava krstašica	5 „
trava metvica (što raste uz vodu)	4 „

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vode. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele 5 sati. Zatim sve zagrijati samo toliko da provri. Hladiti 15 minuta, a zatim čaj procijediti.

Piti 3 puta dnevno po 1 kafenu šoljicu ovog čaja.

VIII

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

korijen lincure	4 grama
korijen i list koprive (cijela biljka)	10 „
korijen i list ljubičice	6 „
smrekove bobice	20 „
cvijet nevena	4 „
trava kantarija	4 „
korijen omana	4 „
trava piskavica	6 „
list podbijela	6 „
cvijet kamilice	10 „

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vode. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele 5 sati. Zatim sve zagrijati samo toliko da provri. Hladiti 15 minuta, a zatim čaj procijediti. Piti 3 puta dnevno po 1 kafenu šoljicu ovog čaja. Ovaj i prethodni čaj naizmjenično trošiti 7 nedjelja bez prekida.

IX

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta svježih trava:

list muške bokvice	1 dio
list ženske bokvice	1 dio
trava kunica	2 dijela

Sastavljenu mješavinu trava oprati u hladnoj prokuhanoj vodi, dobro ih istući ili samljeti i sok iscijediti. Sokom natopiti vatu i mazati lice više puta.

71. RECEPT PROTIV CRVENILA NOSA

I

Uzeti na vrh noža stipse i rastvoriti je u malo vode. Ovom vodom nakvasiti vatu i uveče prije spavanja staviti na nos. Držati je tako do izjutra.

Preko dana ne izlagati se suncu ili jakom vjetru.

Ovo ponavljati više večeri.

II

Crven nos ispirati više puta mlakim tek pomuženim mlijekom. Povremeno natopiti vatu ovakvim mlijekom i držati je na nosu. Oblog od mlijeka često mijenjati.

III

Bijelu ilovaču pomiješati sa vinskim ili jabukovim sirćetom i dobro razmutiti. Dobivenu žitku masu priviti na nos. Sve to držati od uveče do izjutra.

Oblog od ilovače ponavljati više puta.

72. RECEPT ZA LIJEČENJE EKCEMA (MUJASINA)

I

Upržiti više vrsta pasulja i samljeti ih u kafenu mlinu. Zatim 1 kg samljevenog pasulja pomiješati sa svinjskom mašću da se dobije masa za mazanje.

Ovom smjesom mazati ekcem dva dana uveče i izjutra. Namazano mjesto ne smije se prati za to vrijeme.

Poslije toga skuhati razne vrste pasulja. Sa ocijeđenom vodom oprati ranije namazani dio tijela.

Ekcem treba mazati i prati duže vremena.

II

Poslije toga uzeti 100 grama smjese koja se spravlja od prženog pasulja i svinjske masti, dodati joj 1,5 gram istucanog plavog kamena i 1 gram sumporovog „cvijeta”, pa sve dobro izmiješati.

Ovom smiješom mazati oboljelo mjesto uveče i izjutra. Namazano mjesto ne smije se prati za to vrijeme.

Slijedećeg dana skuhati 250 grama bršljenovog lista u 3 litra vode. Vruć list priviti na oboljelo mjesto i nad vodom se pariti 10 minuta. Poslije toga sa tom istom bršljenovom vodom oprati oboljelo mjesto i dobro ga osušiti.

Odmah nakon toga rasjeći jedan limun i njime istrljati oboljeli dio tijela.

I ovo raditi duže vremena.

III

Ako i poslije ovoga ekcem ne nestane, onda uzeti 500 grama kozjeg loja i 250 grama neprosijanog projinog brašna i zajedno kuhati dok se stvori žitko tijesto. U to tijesto staviti 5 grama voska i 50 grama maslinovog ulja, pa miješati na vatri 1 minut. Zatim sud skinuti sa vatre i tijesto stalno miješati dok se potpuno ne ohladi.

Ovom smjesom mazati oboljele dijelove tijela uveče i izjutra.

Svaki drugi dan prati oboljelo mjesto vodom od prokuhanog bršljenovog lista i trljati limunom. Ponekad prati vodom od pasulja.

Ovo činiti duže vremena.

Uz to piti po 1 jedaću kašiku maslinovog ulja.

IV

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava broć	10 grama
tvrde ljsuske od lješnika	10 „

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti pola litra vode i kuhati da uvri na polovinu, a zatim čaj procijediti.

Procijeđeni čaj podijeliti na 3 dijela, pa jedan dio popiti izjutra, drugi u podne, a treći pred večeru.

Ovaj čaj piti 7 dana.

Zatim pauzirati 20 dana, pa opet piti 7 dana i tako mijenjati.

V

Nabrati svježju travu rpsopad (rusa trava), dobro je istući u nekom sudu i ocijediti sok.

Ovim sokom mazati oboljele dijelove tijela tri puta dnevno. Ovo činiti dva dana. Namazano mjesto ne smije se prati za to vrijeme.

Nakon toga namazana mjesta treba oprati vodom od prokuhanog bršljenovog lista, kako je već navedeno i istrljati limunom.

VI

Uzeti razne vrste krompira, staviti ih u sud i nasuti toliko vode da krompiri ogreznu. Krompire kuhati tako dugo dok na njima ne ispuca kora (oljupina), a zatim ih procijediti. U jedan litar procijeđene tečnosti dodati sitno istucanog plavog kamena veličine jednog većeg oraha. Ako se ima manje ove tečnosti, onda se stavlja i manje plavog kamena. Pustiti da se plavi kamen rastvori.

U tako pripremljenu još toplu tečnost umočiti spužvu (sunder) i njome dobro natrljati oboljeli dio tijela. Nakon toga bolesnik se ne smije prati. Tek poslije 10 minuta treba ga samo dobro obrisati i osušiti. Poslije toga uzeti kafe u zrnu, pa je propržiti samo toliko da porumeni. Zatim je što sitnije samljeti u mlinu za kafu i presuti je u jedan sud. U isto vrijeme pripremiti ključalu vodu i nju nasuti na samljevenu kafu kao što se priprema kafa za piće. Čim se uhvati pjena (kajmak) od kafe, skinuti je kašikom.

Ovom pjenom od kafe mazati oboljela mjesta 3 puta dnevno (uveče, u podne i izjutra).

Ako je oboljela veća površina tijela, onda treba staviti i više kafe.

Terapiju trljanja vodom od krompira, u kojoj je rastvoren plavi kamen, i mazanja pjenom od kafe primjenjivati 7 dana.

Ovo ponavljati više puta uz prekide.

73. RECEPT ZA LIJEČENJE SUHOG I VLAŽNOG LIŠAJA (MAJASIL, MOJASILJ, EKCEM)

I

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

list bršljena	20 grama
korijen poljske steže	30 „
list pelina	5 „
trava preslica	30 „

Mješavinu staviti u sud i preliti sa 2 litra vode. Kuhati na tihoj vatri dok tečnost ne uvri na polovinu. Sud poklopiti i hladiti 30 minuta. Procijediti i čajem ispirati mjesta oboljela od lišaja. Ovo ponavljati više puta.

II

U sud staviti 20 grama isitnjenog lista i istucane kore mladog hrasta i preliti sa 1 litrom vode. Kiseliti 14 sati, a zatim ih kuhati tako da tečnost uvri do polovine.

U dobijenu tečnost sipati malo sitnog plavog kamena (galice).

Ovom tečnošću natopiti vatu i njome ispirati oboljeli dio tijela.

III

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava gospin cvat	4 grama
list podbjela	4 „
korijen omana	4 „
bogorodična trava	4 „
trava krstovnik	4 „
korijen kravojca	10 „
trava preslica	5 „

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vina. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele 5 sati. Zatim sve zagrijati samo toliko da provri. Hladiti 15 minuta, a zatim čaj procijediti.

Procijeđenom tečnošću natopiti vatu i njome ispirati oboljelo mjesto. Zatim u tečnost potopiti drugo parče vate i priviti ga na isto mjesto.

IV

Napraviti mješavinu prema slijedećem receptu:

list čuvakuće	100 grama
svinjsko salo	150 „
voda	200 „

Ovu mješavinu kuhati na slaboj vatri tako dugo dok se salo ne istopi. Smješu procijediti kroz sito ili rijetku gazu i njome mazati oboljeli dio tijela.

Ovo ponavljati više puta.

V

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

list oraha	10 grama
list i cvijet zove	10 „
korijen maslačka	5 „
vrhovi mlade koprive	10 „
list bokvice	10 „
trava metvica	3 „
list kadulje	2 „
smrekove bobice	10 „
trava kantarija	4 „

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vode. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele 5 sati. Zatim sve zagrijati samo toliko da provri. Hladiti 15 minuta, a zatim procijediti čaj.

Piti 3 puta dnevno po 1 šoljicu (fildžan): ujutru našte srce, na podne prije jela i uveče prije spavanja.

74. RECEPT ZA LIJEČENJE SVRABEŽA (SVRABA)

I

Napraviti melem od slijedećih sastojaka:

vosak	3 kašike
loj	3 „
svinjska mast	3 „
puter (maslo)	3 „
maslinovo ulje	3 „
jelova ili omorova smola	3 „

Sve ove sastojke staviti u sud, nasuti 1 litar vode, zagrijati i pustiti da vri 15 minuta. Zatim sud skinuti sa vatre, tečnost miješati 3 minuta, pa ostaviti da se hladi 12 sati. Za to vrijeme na površini tečnosti nahvataće se melem. Ovaj melem treba skinuti kašikom i staviti ga u stakleni sud.

Iz suda odvojiti onoliko melema koliko je potrebno da se oboljela osoba može njime mazati 3 večeri. U ovaj melem dodati vrlo malo sitno istucanog plavog kamena (galice) i vrlo malo sumporovog „cvijeta” u prahu, pa sve dobro izmiješati.

Ovim melemom mazati oboljelu osobu 3 uzastopne večeri. Za to vrijeme bolesnik se ne smije prati.

Poslije toga uzeti 300 grama istucanog korjena koprive i 125 grama lista breze, staviti u sud, nasuti 3 litra vode, trave prokuhati i zatim ih procijediti. Sa ovom procijeđenom tečnošću okupati bolesnika.

Zatim se ponovo mazati sa ostatkom melema dodajući mu plavog kamena i sumpora kako je to već navedeno.

Ovako se mazati i kupati sve dok svrab ne prestane.

II

U sud staviti 500 grama lista jagorčevine, a zatim nasuti pola litra vina i pola litra jabukovog ili vinovog sirćeta i dodati 2,5 grama bijelog i 2,5 grama žutog šećera. Sve to dobro skuhati.

Ovom smjesom mazati oboljelo mjesto 2 do 3 večeri. Za to vrijeme oboljela osoba ne smije se kupati.

Poslije toga skuhati korijen koprive i list breze kao što je već naprijed navedeno. Sa procijeđenom tečnošću oprati tijelo bolesnika.

Oboljela osoba može se ponekad prati i sa vodom od prokuhanog i procijeđenog pasulja.

Poslije ovog pranja bolesnika treba obrisati čistom krpom i ponovo početi sa mazanjem kako je gore navedeno.

III

Ako svrab ne prestane, uzeti 1 kg morske soli, dobro je istucati, staviti u sud i zatim nasuti 250 grama što jače komove rakijske.

Sve dobro izmiješati, da se so potpuno istopi.

Ovom smješom mazati oboljela mjesta uveče i izjutra.

Ovo činiti 30 dana.

U isto vrijeme napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

korijen pirike	10 grama
trava kunica (hajdučica)	6 „
korijen koprive	6 „
trava pelin	0,5 „
trava rusomača	3 „
korijen bijelog šljeza	4 „

Ovu mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vode i ostaviti da se kiseli 5 sati. Zatim zagrijati i pustiti da vri 5 minuta. Hladiti 15 minuta, pa čaj procijediti.

Ovaj čaj piti umjesto vode. Za vrijeme liječenja bolesnik ne smije piti drugu vodu osim ovog čaja.

IV

Dobro izmiješati 125 grama neprerađenog katrana i 125 grama masti od svinjskog sala.

Tom smjesom 10 dana mazati oboljela mjesta koja se za to vrijeme ne smiju prati.

Poslije toga uzeti 125 grama korijena koprive i 125 grama korijena bijelog šljeza, staviti u sud i nasuti 3 litra vode. Ove trave skuhati i sa procijeđenim čajem oprati oboljelu osobu.

V

Čist petroleum procijediti 5 puta kroz čistu krpu i njime masirati oboljelo tijelo.

Za vrijeme masiranja piti po jednu kafenu kašičicu ovog petroleuma.

Ako svrab ne prestane, istucati 200 grama korijena štavolje trave, staviti u sud, nasuti 1. litar mlijeka, dobro uvariti i sve miješati, pa tečnost procijediti.

Ovom tečnošću uveče i izjutra mazati oboljelo mjesto.

75. MELEM ZA LIJEČENJE OPEKOTINA

I

Oguljena zelena kora sa mladih grančica zove stavi se u čist sud u kome se nalazi maslinovo ulje i prirodni pčelinji vosak.

Ovu mješavinu skuhati na tihoj vatri. Ohlađenu i procijeđenu smješu izmijesiti. Tako dobiveni melem nanositi u tankim slojevima na opekotine.

II

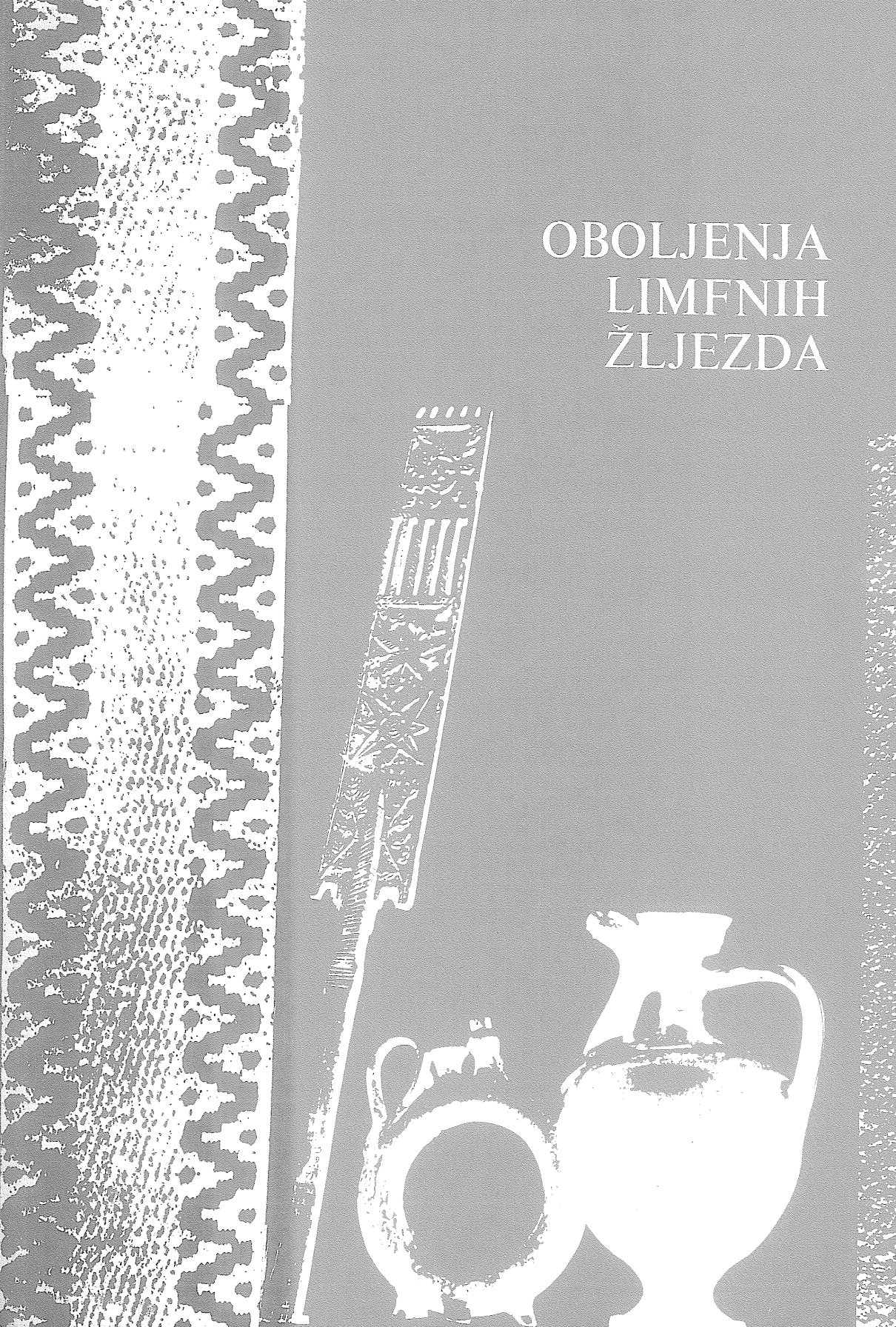
Pomiješati slijedeće sastojke:

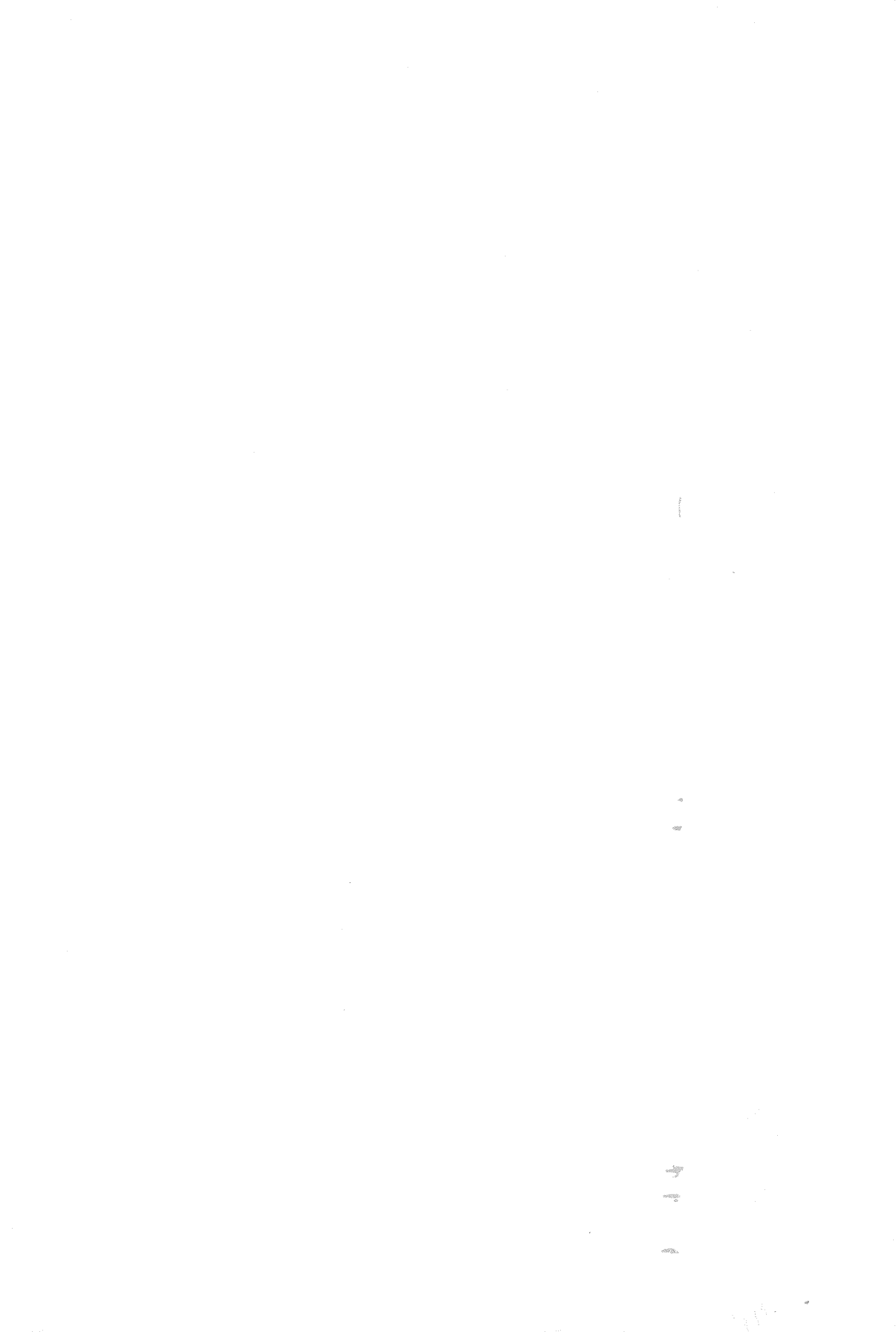
prirodni med	25 grama
maslinovo ulje	10 „
belance od jajeta	3 komada

Mješavinu staviti u sud i sve dobro i dugo mutiti dok se ne dobije kašasta masa — melem.

Ovaj melem nanositi u tankim slojevima na opekotine.

OBOLJENJA
LIMFNIH
ŽLJEZDA

67.

RECEPT ZA LIJEČENJE OTEČENIH ŽLIJEZDA
(GUKA)

I

Pomiješati jednake dijelove vinskog sirćeta i vode i sa tim zamijesiti ilovaču, tako da se dobije kašasta masa. Ilovaču staviti na lanenu krpu i priviti na žlijezde. Preko ovog obloga staviti drugu suhu krpu ili zavoj.

II

U toku dana 3 do 4 puta lagano masirati žlijezde vatom natopljenom glicerinom ili orahovim uljem.

III

Uz prethodnu terapiju napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

list podbijela	3 grama
list bokvice	3 "
list kadulje	3 "
list pelina	2 "

Ovu mješavinu staviti u sud i nasuti uveče 1 litru vode. Sud pokriti i ostaviti da stoji do jutra. Ujutro trave prokuhati i pustiti ih da vriju 15 minuta. Ostaviti da se hlade, a zatim čaj procijediti. Piti ujutro i uveče po 1 kafenu šoljicu procijeđenog čaja prije jela. Ovaj čaj spravljati na isti način i piti ga duže vremena.

IV

Na oboljele žlijezde u toku dana stavljati 3 do 4 puta lanenu krpu natopljenu u sodavodu.

V

Uzeti izvjesnu količinu sjemena trave žutilovke. Sjeme samljeti i skuhati u mješavini vode i sirćeta. Dobro sve miješati tako dugo dok se ne stvori melem.

Melem zagrijati koliko može da se trpi toplota, staviti ga na lanenu krpu i priviti preko natečene žlijezde.

VI

Uz prethodnu terapiju napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava.

list podbjela	6 grama
trava kunica	3 „
list bokvice	5 „
list kadulje	5 „
trava pelim	1 gram

Na ove trave nasuti 1 litar vode. Pustiti da sve vri 10 minuta. Sud poklopiti i ostaviti da stoji 10 minuta. Čaj procijediti.

Piti 3 puta dnevno po jednu kafenu šoljicu čaja.

Čij piti duže vremena.

77. RECEPT ZA LIJEČENJE ŠKROFULA (TUBERKULOZA ŽLIJEZDA NA VRATU)

I

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava kunica	6 grama
trava preslica	4 „
trava gorka troliska	4 „
trava pelim	1 gram

Na ove trave nasuti pola litra vina. Kiseliti ih od uveče do izjutra u pokrivenom sudu. Izjutra, trave prokuhati 10 minuta. Sud poklopiti i ostaviti da stoji 10 minuta. Tečnost procijediti i dodati joj 4 kašike meda. Piti 3 puta dnevno po jednu šoljicu (fildžan) ove tečnosti. Ovo piti duže vremena.

II

Nabrati svježeg nadzemnog dijela trave kunice, oprati u hladnoj vodi i dobro istući.

Stučenu travu priviti na oboljelo mjesto (guke).

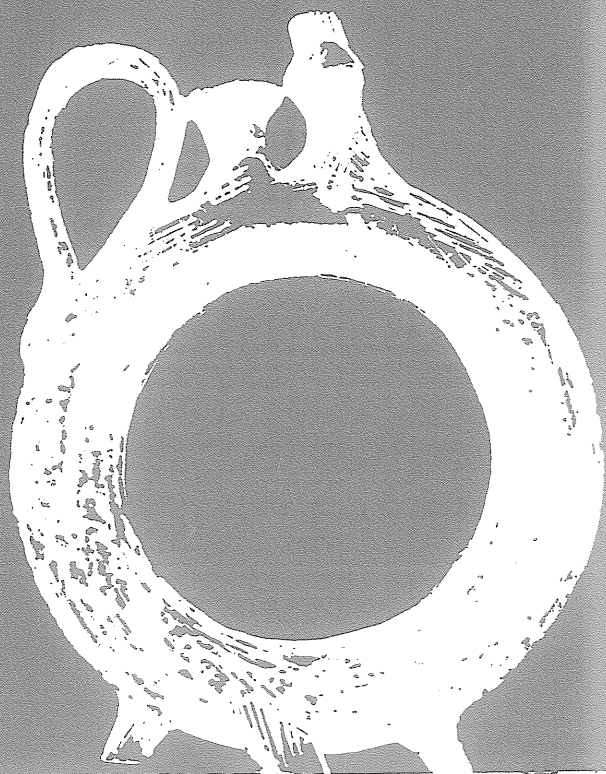
III

U isto vrijeme, preko dana prati tijelo oboljele osobe hladnom mješavinom sirćeta i vode (sirćetli voda).

IV

Dva puta u toku nedjelje skuhati trinje (otpaci od sijena), 500 grama trinja na 20 litara vode. U tu vodu potopiti čaršav. Njime umotati bolesnika i zatim ga smjestiti u krevet da se što bolje oznoji. Oblog držati na oboljeloj osobi 2 sata.

RANE
I UBOJI

I

Napraviti mješavinu prema slijedećem receptu:

bijela smola sa četinara	30 grama
žuti vosak	15 „
bijeli vosak	10 „
maslo (buter)	2 kašike
prirodno maslinovo ulje	150 grama
tamjan	1 gram

Smola i tamjan se istucaju u sitan prah i dodaju mješavini koja je stavljena u emajlirani sud. Sud sa smješom stavi se na tihu vatru.

Smješa se dobro miješa, a nastala pjena skida kašikom. Poslije 15 minuta kuhanja sud skinuti sa vatre, ohladiti i masu sipati u čistu emajliranu kutiju ili tamnu teglicu i hermetički zatvoriti.

Sloj tako pripremljenog melema staviti na čistu otkuhanu, isušenu krpu ili gazu i priviti na ranu.

II

List bokvice dobro oprati u hladnoj prokuhanoj vodi i priviti ga na ranu.

III

Nadzemni dio svježe kunice oprati u hladnoj prokuhanoj vodi. Travu dobro istući i iz nje iscijediti sok. Ovaj sok nakapati na ranu.

Istovremeno sokom kunice natopiti vatu, preko nje staviti gazu i tako priviti na ranu.

IV

Kozji loj izmiješati sa malo kamfora.

Ovim melemom mazati ranu.

79. MELEM ZA LIJEČENJE RANA

I

jestivo ulje	100 grama
žuti vosak	8 „
vosak od bijelog saća	5 „
bijela smola omorike	20 „
tamjan	1 gram
„sakoz“ (kupiti u apoteci)	1,5 „
neslano maslo	1 kašika

Sve tvrde materije stući i pomiješati. Mješavinu staviti u sud, polako otapati i pustiti da vri 10 minuta. Kašastu masu u sudu stalno miješati, a pjenu, koja se nahvata, skidati.

Sud skinuti sa vatre, ali masu — melem i dalje miješati dok se ne ohladi. Ohlađen melem staviti u čist taman stakleni sud.

Tako pripremljen melem staviti na čistu lanenu krpnu i priviti na ranu. Oblog držati 12, a povremeno i 16 časova.

II

Dobro izmiješati 6 kašika kozjeg loja i dodati 2 kašičice usitnjenog kamfora (kupiti u apoteci).

Melem staviti na čistu lanenu krpnu ili gazu i priviti na ranu. Oblog držati 12 sati.

III

Uz ove meleme napraviti čaj od slijedećih trava:

korijen bijelog šljeza	5 grama
korijen i list koprive (cijela biljka)	1,5 gram

Na ove trave nasuti 1 litar vode. Kuhati ih kao običan čaj.

Ovaj čaj piti, a istovremeno i prati ranu.

IV

Skuhati mekinje od ječma. Dobivenom vodom ispirati ranu.

V

Za stare rane dobro je uzeti nadzemni dio smilja (cvijet, stabljika, list) i staviti ga na vruće gvožđe. Kada dobije rumenu boju i pretvori se u

pepeo, ohladiti ga i prosijati na čisto sito. Zatim ga pomiješati sa čistim uljem.

Ovim melemom namazati čistu gazu i priviti je na ranu.

Melem privijati izjutra i uveče na ranu.

Svako jutro mjesto oko rane treba oprati čistom grozdovom (komovom) rakijom. Povremeno ranu prati i vodom od prokuhanih mekinja.

80. RECEPT ZA LIJEČENJE RANA

I

Opran list nevena namazati medom i priviti na ranu.

List nevena stavljati na ranu duže vremena, tj. dok oboljeli dio tijela ne počne bijeliti. Za to vrijeme bolesnik će osjećati jake bolove.

Povremeno iscijediti sok iz gnjile jabuke i nakapati ga na oboljeli dio tijela, a dijelove jabuke priviti na rane.

II

Napraviti mješavinu od sljedećih vrsta trava:

korijen čička	15 grama
kora bijelog hrasta	15 „
korijen poljske steže	10 „
list kadulje	10 „
trava preslica	10 „

Ovu mješavinu staviti u sud i naliti 1 litar vode. Trave kuhati 20 minuta. Sud poklopiti i ostaviti da stoji 15 minuta. Čaj procijediti. Skuhanim i procijeđenim travama dodati 250 grama čistog meda i sve to ponovo staviti na vatru i pustiti da vri 5 minuta, pa ponovo procijediti. Na ranu stavljati samo skuhane trave. Obloge mijenjati 3 do 4 puta dnevno.

III

Narezati pola kilograma vrhova mlade omorike ili njenih mladih šišarica, staviti ih u sud i naliti 3 litra vode. Kuhati 2 sata.

Procijeđenim čajem prati oboljeli dio tijela (ranu).

IV

U sud staviti 15 grama isitnjenog suhog cvijeta i lista nevena, prelići ga sa 250 grama vode. Kuhati 5 minuta. Procijediti.

Piti prije i poslije jela po 2 jedaće kašike procijeđenog čaja.

81. RECEPT ZA LIJEČENJE POSJEKOTINA

I

Osoba koja se posiječe na bilo kom dijelu tijela, treba da privije sok od lista muške i ženske bokvice ili kunice.

U oba slučaja sok pripremiti na slijedeći način:

Lišće oprati u hladnoj prokuhanoj vodi. Zatim ga dobro istući i iscijediti sok kroz gazu ili čistu dobro otkuhanu krpu koja je sušena u hladu. Ovako pripremljen sok stavljati na ranu.

II

Kad posjekotina malo zaraste, treba uzeti 2 umućena bjelanceta i 2 kašike rakije od šljive požegače. Bjelance i rakiju smiješati dok se ne dobije gusta kašasta masa.

Kašu staviti na lanenu krpu i priviti je na ranu.

Kašu privijati 2 do 3 večeri, a oblog držati oko 12 sati.

82. RECEPT ZA LIJEČENJE GNOJNIH RANA

I

U slučaju gnojnih rana uzeti kozji ili ovčji loj i posuti ga istucanom solju ćelicom. Zatim ovaj loj dobro izmiješati rukama i staviti ga na ranu. Tako držati 6 sati, a nekad i 8 sati.

Ovaj loj pripremati i mijenjati svakih 6 ili 8 sati.

II

Grozdovu rakiju vrlo malo posoliti krupnom solju, pa u nju potopiti lanenu krpu. Ovu krpu zatim priviti na oboljelo mjesto, a preko nje priviti drugu suhu krpu. Ove krpe držati 6, a ponekad i 12 sati.

Ove obloge ponavljati sve dotle dok se ne osjeti poboljšanje.

III

Uzeti dva bjelanceta od jajeta i jednu jedaću kašiku šljivove rakije prepečenice. Ovo dobro izmiješati da bude bijelo kao kreč, a zatim staviti na lanenu krpu i priviti na oboljelo mjesto. Tako držati 12 sati. Ovaj lijek pripremati i stavljati na ranu više puta.

IV

Poslije prethodnog lijeka uzeti dva jajeta i svako jaje zamotati u mokru krpicu. Ovako zamotana jaja staviti u topao pepeo da se ispeku. Kada se jaja ispeku, iz njih izvaditi žumanca. Ova žumanca sitno iz-

mrviti, staviti ih u tiganj, dodati jednu kafenu šoljicu maslinovog ulja, pa onda sve miješati na vatri dok smješa ne postane smeđe boje. Skinuti sa vatre i tome dodati saće u kome treba da ima malo meda. Ponovo sve miješati na vatri dok se vosak sa saćem ne istopi. Tiganj skinuti sa vatre, smješu staviti na lanenu krpu i priviti na oboljelo mjesto. Zatim sve obaviti flasterom. Tako držati 24 sata.

Kada ova smješa nestane, pripremiti novu na isti način, priviti je na oboljelo mjesto i držati 24 sata.

Tako ponavljati duže vremena, a ponekad prekidati.

83. RECEPT ZA LIJEČENJE GNOJNIH I DUGOTRAJNIH RANA

I

Uzeti 8 grama isitnjenog prosušenog lista čička i preliter sa 500 grama vode. Kiseliti 5 sati, kuhati i pustiti da vri 10 minuta. Sud poklopiti i ohladiti, pa čaj procijediti.

Sa tim čajem ispirati gnojne rane.

II

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

list kadulje	10 grama
korijen kravojca	10 „

Sastavljenju mješavinu staviti u sud, nasuti 1 litar vode. Ostaviti da se kiseli do jutra. Izjutra kuhati i pustiti da vri 10 minuta. Ohladiti i čaj procijediti.

Ovim čajem čistiti gnojne rane, a istovremeno potopiti gazu u čaj i priviti na ranu.

III

Sjeme lana stući ili samljati, preliter vrućom vodom, pa dobro izmiješati.

Malo deblji sloj tako pripremljene kaše staviti na krpu i priviti na gnojnu ranu.

Povremeno na ranu privijati zečje salo (da se rana pročisti i podmladi).

IV

Nabrati svježu kunicu i oprati je u hladnoj prokuhanoj vodi.

Dobro je istucati i iscijeđenim sokom ispirati ranu više puta.

Istovremeno privijati na ranu i svjež list bokvice.

84. RECEPT ZA LIJEČENJE UBOJA

I

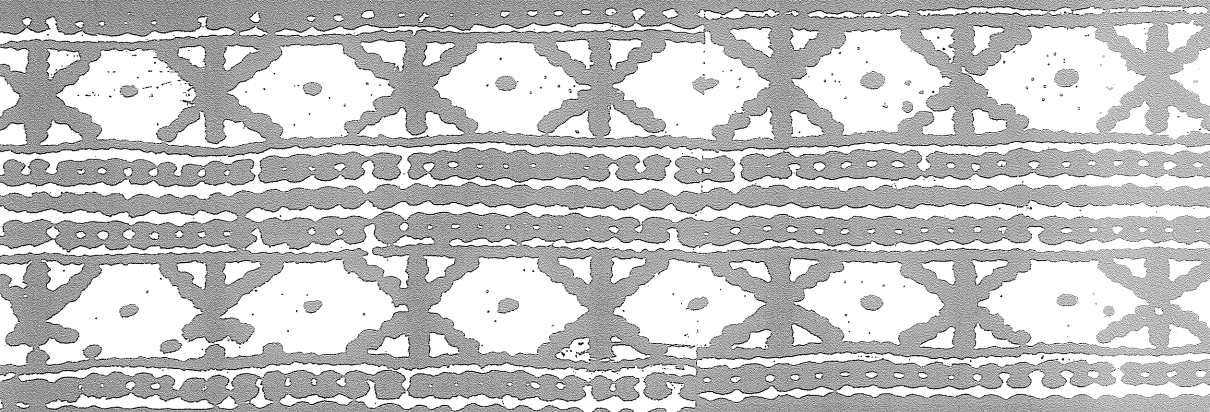
Narendati korijen crnog gaveza i pomiješati ga sa medom, po mogućstvu iz bijelog saća. Sve to prokuhati, priviti na uboj i držati 45 sati.

II

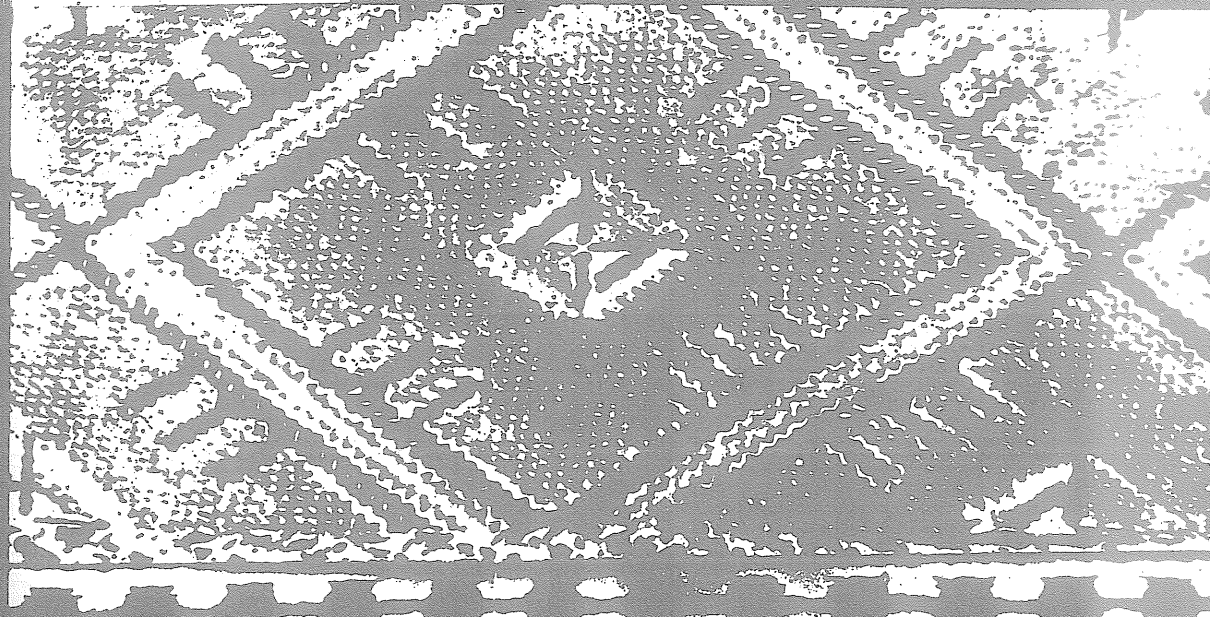
Narendati korijen gaveza i pomiješati ga sa nevarenim mlijekom. Oblog privijati na ranu. Držati 24 sata.
To činiti pet puta.

III

Ako rana ne bi zarasla i poslije stavljanja gaveza pomiješanog sa mlijekom, treba uzeti smokvu, prepoloviti je na dva dijela, pošećeriti je (istucati šećer u kockama) i staviti na ranu povrijeđene osobe. Ovo držati 12 sati.

RAK

I

Uzeti rafiniranog petroleuma (gasa) i njime se masirati 3 večeri, pa 3 večeri pauzirati. Masiranje ponoviti 2 večeri u 7 dana.

U isto vrijeme izjutra piti po jednu kafenu kašičicu ovog destiliranog petroleuma (gasa). To činiti 5 jutara u 7 dana. Ako se bolesnik osjeti bolje, ovo ponoviti zajedno sa masiranjem.

II

U vinovo sirće, a ponekad i jabukovo sirće potopiti lanenu krpu i njome dobro istrljati gornji dio tijela uveče prije spavanja. Drugo veče na isti način istrljati donji dio tijela. Poslije trljanja bolesnik se ne smije brisati, već treba da na mokro tijelo obuče veš i legne u krevet. Tako se trljati 3 do 5 večeri u 7 dana.

III

U jedan sud nasuti čiste vode i ostaviti je da stoji u njemu dva dana, pa onda u ovu ustajalu vodu nasuti malo vinovog sirćeta. Zatim u tako pripremljenu vodu namočiti laneni čaršav, pa ga malo iscijediti i u njega zamotati bolesnika tako da sav bude umotan po tijelu ispod ruku, pa onda preko ruku. Preko mokrog čaršava omotati vuneni pokrivač, pa bolesnika staviti u krevet. Zatim ga još pokriti toplim jorganom, da bi se oznojio.

Ako su bolesniku noge hladne, staviti pod njih termofor sa što toplijom vodom, da bi se dobro oznojio. Ako nema termofora, može se upotrebiti ugrijana cigla umotana u krpe.

Ovaj oblog treba da na bolesniku stoji 1 sat ili onoliko koliko bolesnik može da izdrži.

Ako se bolesnik dobro ne oznoji, treba mu pripremiti čaj prema donjem receptu.

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

cvijet zove	10 grama
smrekove bobes (plod venje)	10 „

Trave prethodno oprati u čistoj vodi, a zatim ih staviti u sud i dodati jednu jedaću kašiku meda i jednu četvrtinu litra vina. Sve zagrijati i pustiti da vri 5 minuta. Sud poklopiti, ostaviti da se hladi 15 minuta, a zatim tečnost procijediti.

Bolesnik treba da popije jednu kafenu šoljicu ove tečnosti, da bi se oznojio.

Poslije znojenja bolesnika treba okupati toplom vodom u koju je nasuto malo vinovog sirćeta. Kupati ga u kadi ili koritu. Poslije kupanja treba bolesnika dobro izbrisati i istrljati suhim čaršavom, ili ručnikom. Prilikom ove terapije glava bolesnika se uopšte ne smije savijati niti prati.

IV

U sud staviti 250 grama trinja od sijena i nasuti 1,5 litar vode. Zagrijati i pustiti da vri 10 minuta. Sud poklopiti i ostaviti da se hladi 10 minuta, a zatim tečnost procijediti.

U procijeđenu tečnost potopiti laneni čaršav, zatim ga ocijediti, pre-viti na pola i njime zamotati gornji dio tijela. Preko mokrog staviti drugi suhi čaršav, a onda preko svega ćebe ili jorgan.

U isto vrijeme popiti ranije pripremljen čaj prema donjem receptu. Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

korijen čička	4 (2) grama
trava poljska steža	4 (2) „
trava gospin cvat	4 (1) gram

Ove trave najprije dobro oprati, a zatim ih uveče staviti u sud i nasuti pola litra vode. Sud poklopiti i ostaviti da stoji od večeri do jutra. Izjutra sve zagrijati i pustiti da vri 5 minuta. Poklopljen sud hladiti 10 minuta na toplom mjestu, a zatim čaj procijediti.

Jednu polovinu ovog čaja popiti izjutra našte srca, a drugu polovinu poslije večere kad bolesnik poče da spava.

Osušen korjen kravojca istucati u sitan prašak. Zajedno sa čajem svaki put uzeti na vrh kafene kašičice ovog praška.

Ovaj čaj upotrebljavati 4 dana.

Količine trava, navedene u zagradama daju se kada su u pitanju djeca.

V

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

korijen kravojca	4 (2) grama
trava poljska preslica	4 (2) „
trava pelim	4 (1) gram

Trave prethodno oprati u čistoj vodi, a zatim ih uveče staviti u sud i prelići sa pola litra (1/4 litra) hladne vode. Sud poklopiti i ostaviti da stoji od večeri do jutra. Izjutra sve zagrijati samo toliko da provri.

Zatim hladiti 10 minuta na toplom mjestu.

U isto vrijeme, kada se priprema ovaj čaj, odvojeno istucati 4 (2) grama korjena poljske steže. Ovaj korijen staviti uveče u drugi sud i nasuti pola litra (1/4 litra) vode, a izjutra ga kuhati 5 minuta na tihoj vatri i odmah zatim procijediti.

Ovaj procijeđeni čaj sasuti u prvi čaj skuhan od 3 trave, pa sve zajedno procijediti.

Bolesniku davati svakog sata po 1 jedaću kašiku (kafenu kašičicu) pomiješanog čaja.

Uz ovaj čaj uzimati 3 puta dnevno na vrh kafene kašičice praška od istucanog korjena kravojca.

Dok pije ovaj čaj, bolesnik treba da uzima kiselo mlijeko od nekuhanog mlijeka bez kajmaka i da svaka 2 sata jede po malo svježeg kravljeg sira. To činiti 3 do 4 dana u sedmici.

Ovaj čaj piti 4 dana.

Količine, navedene u zagradama, daju se kada su u pitanju djeca.

VI

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava mišjakinja	6 (3) grama
list bijelog hrasta (mlad)	4 (2) „
trava pelim	2 (1) „

Od ovih trava pripremiti čaj na isti način kao što se priprema prethodni čaj, tj. dodajući mu čaj od posebno skuhanih 4 (2) grama korijena poljske steže.

Ovaj čaj piti 4 dana na isti način kao i prethodni čaj.

Količine, navedene u zagradama, daju se kada su u pitanju djeca.

VII

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava čestoslavica	3 (1) grama
korijen čička	3 (2) „
korijen maslačka	3 (2) „
trava preslica	3 (2) „
trava kičica	3 (2) „

Trave oprati u čistoj vodi, a zatim ih staviti u sud i preliterati sa pola litra (1/4 litra) ključale vode. Sud poklopiti i ostaviti da stoji 15 minuta. Polovinu ovog čaja procijediti i popiti izjutra našte srce.

I ovaj čaj piti 4 dana.

Količine, navedene u zagradama, daju se kada su u pitanju djeca.

VIII

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava češljuga	4 (2) grama
korijen čička (ili mlad cvijet)	4 (2) „
list oraha (mlad)	4 (2) „
cvijet i list nevena	4 (2) „

Trave prethodno oprati u čistoj vodi, a zatim ih uveče staviti u sud i preliterati sa pola litra (1/4 litra) vode. Sud poklopiti i ostaviti da stoji od večeri do jutra. Izjutra sve zagrijati i pustiti da vri 5 minuta. Zatim poklopljen sud ostaviti da se hladi 10 minuta, pa čaj procijediti. Svakog sata piti po jednu jedaću kašiku (kafenu kašičicu) ovog čaja. Noću takođe uzimati po jednu kašiku ovog čaja kada se bolesnik probudi.

I ovaj čaj piti 4 dana. Ponavljati više puta kao i ostale navedene čajeve. Uz ovaj čaj uzimati 3 puta dnevno na vrh kafene kašičice praška od istucanog korjena kravoja.

Količine, navedene u zagradama, daju se kada su u pitanju djeca.

Ako bolesnik ima tvrdu stolicu, uzeti 15 grama trave poljske preslice, staviti je uveče u sud i nasuti pola litra vode. Sud poklopiti i ostaviti da stoji do jutra. Izjutra sve zagrijati samo toliko da provri, hladiti 10 minuta u poklopljenom sudu, a zatim čaj procijediti.

Ovim čajem kristirati oboljelu osobu.

Slijedećeg dana uzeti 15 grama kore bijelog hrasta, staviti je uveče u sud i nasuti pola litra vode. Sud poklopiti i ostaviti da stoji do jutra. Izjutra sve zagrijati samo toliko da provri, hladiti 10 minuta u poklopljenom sudu, a zatim čaj procijediti.

Ovim čajem kristirati oboljelu osobu.

Naizmjenično se kristirati čajem od poljske steže i čajem od kore bijelog hrasta. Ovo ponavljati dok se stolica ne popravi.

IX

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava češljuga	3 (2) grama
korijen čička	3 (2) „
cvijet čička	3 (1) „
trava i korijen solomonovog	4 (2) „
uglastog pečata	
cvijet i list nevena	3 (2) „
poljska preslica	3 (2) „
list oraha	3 (2) „
trava pelim	3 (1) „

Ove trave prethodno oprati u čistoj vodi, a zatim ih staviti u sud i nasuti pola litra (1/4 litra) vode. Sve zagrijati i pustiti da vri 5 minuta, pa zatim čaj procijediti. U procijeđeni čaj nasuti 70 (20) grama čistog špiritusa, pa sve presuti u jednu bocu. Bocu hermetički zatvoriti i staviti je na prozor da stoji jedan dan izložena suncu.

Poslije toga piti svakog sata po jednu jedaću kašiku (kafenu kašičicu) ovog čaja.

Ovaj čaj piti 4 dana, a ponavljati ga prema potrebi kao i napred navedene čajeve.

Količine, navedene u zagrađama, daju se kada su u pitanju djeca.

Uz ovaj čaj uzimati 3 puta dnevno poslije jela na vrh noža praška od istucane kore bijelog hrasta.

X

Izmjeriti slijedeće sastojke:

crno vino jačine 14 maligana	700 grama
frank ciguru (zv. cikorija)	500 „
čist alkohol (špiritus)	200 „
samljeven list biljke aloja	300 „
prirodni med sa saćem	300 „

Sve ovo staviti u stakleni sud i dobro izmiješati.

Na 2 sata prije svakog jela uzimati po jednu kafenu kašičicu ovog lijeka. Tako upotrebljavati 5 dana.

Poslije toga uzimati na jedan sat prije svakog jela po jednu jedaću kašiku ovog lijeka. Tako upotrebljavati 40 dana, a ako bolesnik može, uzimati i 2 mjeseca.

XI

U stakleni sud staviti 9 grama matičnog mliječa i 250 grama prirodnog meda i dobro ih izmiješati drvenom ili plastičnom kašikom (nikako metalnom). Zatim sud sa izmiješanim medom i mliječom zamotati u mokru crnu platnenu krpu i staviti ga na mračno i hladno mjesto.

Prije uzimanja mliječa i meda treba usta dobro isplakati mlakom vodom. Uzimati prije doručka i prije večere po jednu kafenu kašičicu ove mješavine. Kašičica mora biti od drveta ili plastike. Med sa mliječom staviti pod jezik, držati ga oko 1 minut, kako bi istopio, a zatim ga progutati.

Količinu od 9 grama mliječa i 250 grama meda spravljati 6 puta i uzimati dok se sve ne utroši.

XII

Nabrati slijedeće vrste svježih trava:

list muške bokvice	1 dio
list ženske bokvice	1 dio
trava kunica	2 dijela

Ove trave pomiješati, oprati u hladnoj vodi, a zatim ih stući u nekom sudu koji se ne obija (najbolje u avanu). Iz istucane smješe trava iscijediti sok.

Polu sata poslije uzimanja mliječa popiti 3 jedaće kašike ovog soka. Kada nema mliječa, može se našte srce uzimati i sam sok od ovih trava.

Ovaj sok pripremati i piti 40 dana.

86. RECEPT ZA LIJEČENJE RAKA U GRU U POČETNOJ FAZI

I

Pomiješati jednake dijelove jabukovog sirćeta (povremeno vinskog) i vode i sa tim prati izjutra, a povremeno i uveče donji dio tijela oboljele osobe.

Ponekad, ali vrlo brzo, sa ovom mješavinom prati i gornji dio tijela.

II

U sud staviti 15 grama istucane suhe hrastove kore i prelići je uveče sa 1 litrom vode. Izjutra kuhati i pustiti da vri 30 minuta. Ostaviti da stoji 15 minuta. Čaj procijediti i dodati 4 kašike čistog meda i staviti ponovo na vatru da proključa. Skinuti sa vatre i ohladiti. Zatim čaj nasuti u bocu koju treba hermetički zatvoriti i držati na tamnom mjestu.

Sa ovim čajem ispirati grlo deset puta.

III

U sud staviti 15 grama trave preslice, nasuti 1 litar vode, kuhati i pustiti da vri 10 minuta. Sud poklopiti i ostaviti da se ohladi. Čaj procijediti.

Procijeđenom čaju dodati 4 kašike meda, staviti ga na vatru i ponovo prokuhati. Zatim čaj usuti u bocu i bocu hermetički zatvoriti.

Ovim čajem isplakati (ispirati) grlo deset puta na dan.

IV

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

cvijet kamilice	10 grama
korijen bijelog šljeza	10 "
smrekove bobice (istucane)	10 "

Ovu mješavinu staviti u sud i uveče je preliteri sa 1 litrom vode. Ujutru smjesu prokuhati i pustiti da vri 5 minuta.

Glavu nadnijeti nad sud sa ovim čajem i pariti grlo 15 do 20 minuta. Poslije parenja (inhalacije) oboljelu osobu brzo staviti u krevet i dobro je utopeliti.

V

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

list žalfije	5 grama
korijen maslačka	5 „
korijen koprive	5 „
korijen solomonovog pečata	5 „

Ovu mješavinu staviti u sud i preliteri je uveče sa 1 litrom vode. Sud pokriti i ostaviti da stoji do jutra. Ujutru smjesu prokuhati i pustiti da vri 5 minuta. Ostaviti da se hladi 10 minuta, a zatim čaj procijediti i u njega staviti:

tinkтуру moravke	15 kapi
tinkтуру smrekovih bobaa	15 „
čist med	2 kašike

Piti svakog sata po jednu jedaću kašiku ovako pripremljenog čaja. Istovremeno sa čajem uzimati na vrh noža praška od korjena kravojca.

VI

Skuhati trinje (otpaci od sijena), 150 grama na 2 do 3 litra vode.

U toj vodi prati bolesnika rano izjutra kada ustane iz postelje. Pranje treba da se obavi što brže, za svega nekoliko sekundi. Odmah zatim bolesnik treba da legne u postelju.

Ovo činiti 3 do 5 jutara.

VII

Pola kilograma sjemena zobi i pola kilograma zobane slame preliteri sa 2 do 3 litra vode. Dobro ih skuhati.

U procijedenoj vodi banjati bolesnika nekoliko sekundi i odmah ga staviti u toplu postelju.

Ako se u toku kupanja po tijelu pojave modre ili crvene pjege, odnosno ako noge počinju da mu otiču, ne treba prekinuti sa ovom terapijom, jer to je znak da će se bolesnik oporaviti.

Uz svu ovu terapiju upotrebljavati i šest čajeva za liječenje raka unutrašnjih organa.

87. RECEPT ZA ODSTRANJIVANJE DIVLJEG MESA (NARASLINA)

I

Male količine cvijeta divizme i korjena mladog čička isjeckati i dobro stući. Ovu mješavinu staviti na mjesto gdje je izraslo „divlje meso”. Prethodno na taj dio tijela staviti malo svježeg želičijeg sala. Oblog ponavljati dok se ne otkloni divlje meso.

II

U vinovo ili jabukovo sirće potopiti lanenu krpu. Nju priviti na divlje meso, da ovo omekša. Poslije toga zamjesiti pšenične mekinje sa istim sirćetom i priviti ih na divlje meso.

III

Pomiješati jednake dijelove slijedećih sastojaka:

trava prženica
cvijet crnog trna
neprosijano pšenično brašno.

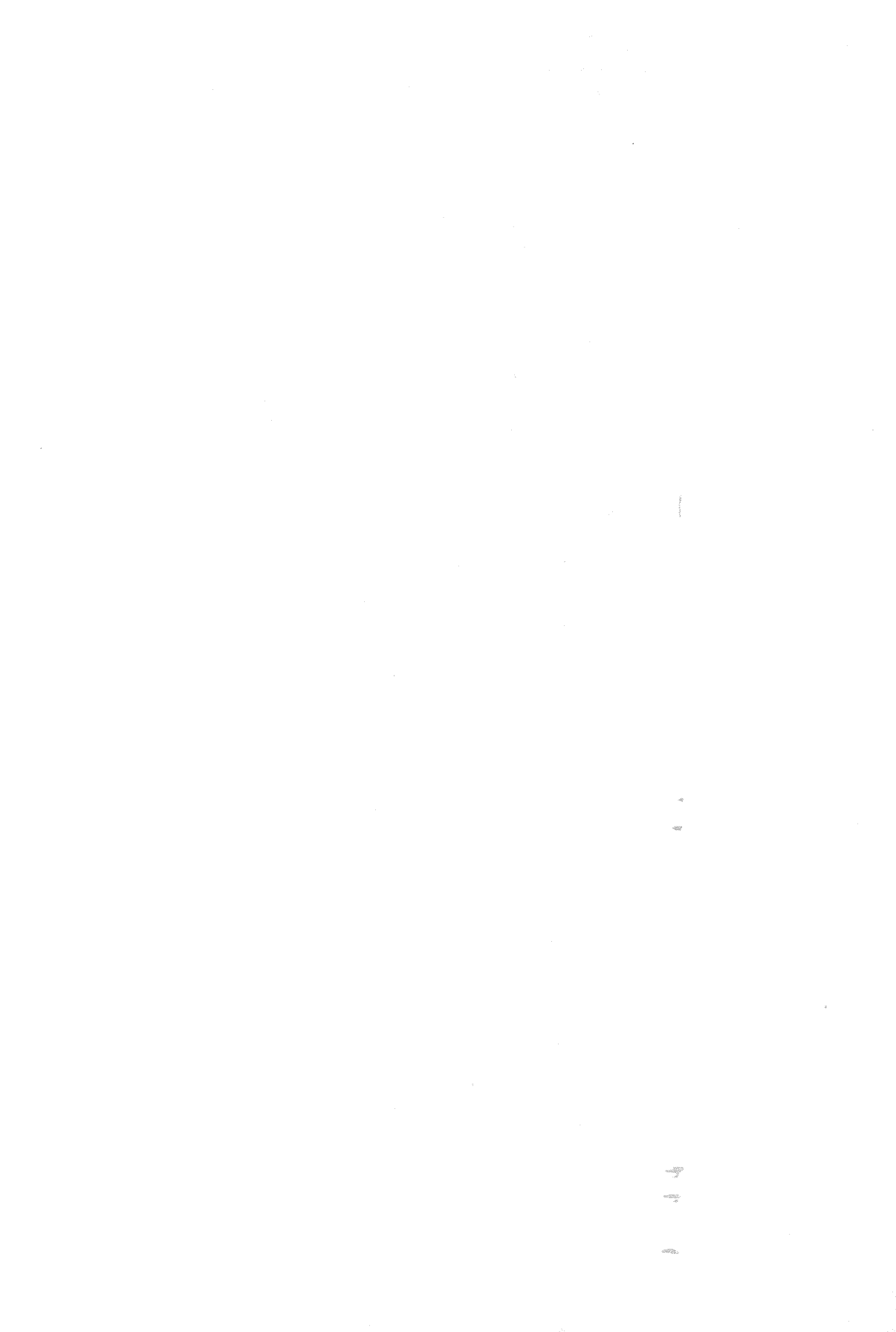
Mješavinu staviti u sud. Dodati joj malo meda i soli i dobro sve izmiješati.

U drugi sud staviti malo istucanog kaktusa aloja, nasuti 125 grama vode i ovo prokuhati.

Smjesu iz prvog suda pomiješati sa smješom iz drugog suda, ponovo prokuhati i žitku masu priviti na divlje meso.

OBOLJENJA
ŽIVACA

I

U bocu staviti pola kilograma šećera u kockama i nasuti jedan litar piva. Dobro izmućkati, da bi se šećer rastvorio.

Svakih 6 sati piti po jednu čašicu (oko 100 grama) ove tečnosti, tako da se pripremljena količina popije u 16 puta. Ovo pivo piti i danju i noću.

Tako upotrebljavati 20 dana.

II 6

Pomiješati jednake količine vinovog sirćeta i vode. Uveče, pred spavanje, u tu tečnost dobro potopiti lanenu krpu i zatim njome istrljati gornji dio tijela. Poslije toga bolesnik se ne smije brisati, već treba da na mokro tijelo obuče veš i zatim legne u postelju.

Ponekad se ovom smješom mogu istrljati noge do iznad koljena.

Trljati 3 večeri u 7 dana.

III 1

Izmjeriti jedan limun, a zatim ga izribati i isjeckati. Dodati mu dvostruku težinu šećera u kockama i sve dobro izmiješati, da se masa ujednači.

Prije večere uzeti jednu kafenu kašičicu, a prije doručka pola jedaće kašike ove smješe.

Potrošiti 5 limunova spravljenih na ovaj način.

Ako bolesniku bude bolje, 15 dana prekinuti sa uzimanjem ovog lijeka, pa opet sve ponoviti na isti način.

Ovo ponavljati i prekidati duže vremena.

IV

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava iva	3 grama
korijen pirike	5 "
trava zečija stopica	3 "
list ruzmarina	5 "
trava kunica	3 "
trava pelim	1 gram
korijen koprive	3 grama
smrekove bobice (plod kleke)	5 "
list pitome nane	2 "

Ovu mješavinu staviti u sud i nasuti 1 litar vode. Sud poklopiti i ostaviti da se trave kisele 5 sati. Zatim sve zagrijati i pustiti da vri 5 minuta. Poklopljen sud hladiti 15 minuta, a zatim čaj procijediti.

Ovaj čaj piti umjesto vode.

Pripremati ga i piti duže vremena, a ponekad prekidati.

Za vrijeme prekida umjesto vode piti kompot od jabuka.

V

Uzeti rakijsku čašu crnog vina, pa ga dobro zasladiti. U to dodati jedno svježe jaje i sve dobro izmiješati.

Ovo sve popiti izjutra našte srce.

Isto takvu mješavinu pripremiti i popiti prije večere.

Ovo piti 3 dana, a zatim 2 dana pauzirati i tako mijenjati i ponavljati više puta.

VI

Masirati i dobro istrljati cijelo tijelo kozjim lojem. Ako se nema ovaj loj, može se masirati bilo kojim drugim lojem.

Tako se masirati 5 večeri u 7 dana.

Poslije toga napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

korijen koprive	250 grama
list breze	125 „

Ovu mješavinu staviti u velik sud, nasuti 10 litara vode, zagrijati i pustiti da vri 5 minuta. Zatim tu tečnost ohladiti toliko da bude mlaka, pa u nju sipati malo vinovog sirćeta. U tako pripremljenoj mlakoj vodi okupati se uveče.

Ako bolesniku bude bolje, ovo ponoviti više puta, tj. pet večeri masirati tijelo kozjim lojem, a šesto veče okupati se vodom pripremljenom na gore opisan način.

VII

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

korijen koprive	50 grama
korijen kupine	25 „
list kupine	25 „
korijen smreke (kleke)	50 „
korijen pirike	50 „
korijen lijeske	50 „

Ovu mješavinu trava oprati, dobro ih iscijediti, pa zatim stući. Staviti ih u sud i preliti sa 2 litra dobrog pravog crnog vina. Sud pokriti krpom i prevrnutim busenom zemlje, pa sve kuhati na tihoj vatri tako da tečnost uvri na polovinu, tj. na 1 litar. Tečnost ohladiti u pokrivenom sudu, a zatim je dobro procijediti.

Piti 3 puta dnevno po jednu kafenu kašičicu ove tečnosti, našte srce, prije ručka i prije večere.

Ovo ponavljati više puta sa prekidima. Za vrijeme prekida piti kompot od jabuka.

89. RECEPT ZA LIJEČENJE ŽIVČANO LABILNIH STANJA

I

Rano izjutra našte srce, a i uveče pred polazak na spavanje, naredati ili izrezati i pojesti po jedan limun.

Ovo ponavljati bez prekida 40 do 50 dana.

II 5

U 3 litra vode staviti veću količinu usitnjene mlade hrastove kore. Kuhati je na tihoj vatri 1 sat.

U skuhanu koru, dosuti mlake vode onoliko koliko je potrebno da se oboljela osoba može banjati.

Poslije banjanja (kupanja) bolesnik treba da na neobrisano tijelo obuče čist veš, legne u postelju i bude u njoj oko 1 sat.

Ovo ponavljati 2 do 3 puta u nedjelji.

III

Cijelo tijelo treba često masirati kozjim, jagnječim ili telećim lojem.

IV

Preporučuje se masiranje cijelog tijela smlaćenim crnim vinom bar jednom u nedjelji dana.

V 4

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava čestoslavica	4 grama
korijen odoljena	3 „
kora bijelog hrasta (mlada)	5 „
trava kunica	3 „
trava iva	2 „

Ovu mješavinu staviti u sud i nasuti 1 litar vode. Sud dobro poklopiti i ostaviti da stoji 15 minuta. Čaj procijediti.

Čaj uzimati 3 puta dnevno po 2 jedaće (jelovne) kašike.

Ovaj čaj uzimati duže vrijeme.

90. RECEPT ZA LIJEČENJE NERVNIH UZBUĐENJA

I

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

trava kantarija	45 grama
list žalfije	25 „
list pelima	10 „

Ovu mješavinu staviti u sud, preliteri uveče sa 1,5 litrom vode i ostaviti da stoji do jutra. Izjutra ove trave prokuhati i pustiti da vriju 10 minuta. Sud poklopiti i ostaviti da stoji 15 minuta, pa čaj procijediti. Procijeđenom čaju dodati 4 kašike meda.

Piti svakog sata po jednu jedaću kašiku čaja.

Čaj uzimati 15 dana neprekidno.

II

Napraviti mješavinu od slijedećih vrsta trava:

korijen macine trave	8 grama
trava paprena metvica	8 „
trava ruta	2 „

Ovu mješavinu trava staviti u sud, preliteri uveče sa 1 litrom vode i pustiti da se trave kisele do jutra. Izjutra trave kuhati i pustiti da vriju 10 minuta. Sud poklopiti, ostaviti da se hladi i čaj procijediti. Procijeđenom čaju dodati 4 kašike meda.

Uzimati svakog sata po jedaću kašiku čaja.

Čaj piti neprekidno 15 dana, a zatim nastaviti sa pijenjem prvog čaja, takođe 15 dana.

III

Sirćetli vodom (mješavina sirćeta i vode) masirati jedan dan gornji dio tijela, a drugi dan donji dio tijela.

IV 2

Prije spavanja u hladnoj vodi banjati noge 1 do 2 minuta. Sa nebri-sanim nogama leći u krevet.

V 3

Na želudac staviti lanenu krpu natopljenu sirćetom i vodom. Preko ovog vlažnog obloga staviti drugu suhu krpu i držati je do jutra.

VI

Skuhati trinje (otpac i sijena), 500 grama na 20 litara vode. U tu vodu potopiti čaršav, omotati njime čitavo tijelo, leći u krevet i ostati 1,5 do 2 sata.

Ovu terapiju ponavljati 2 puta nedjeljno u toku 15 dana.

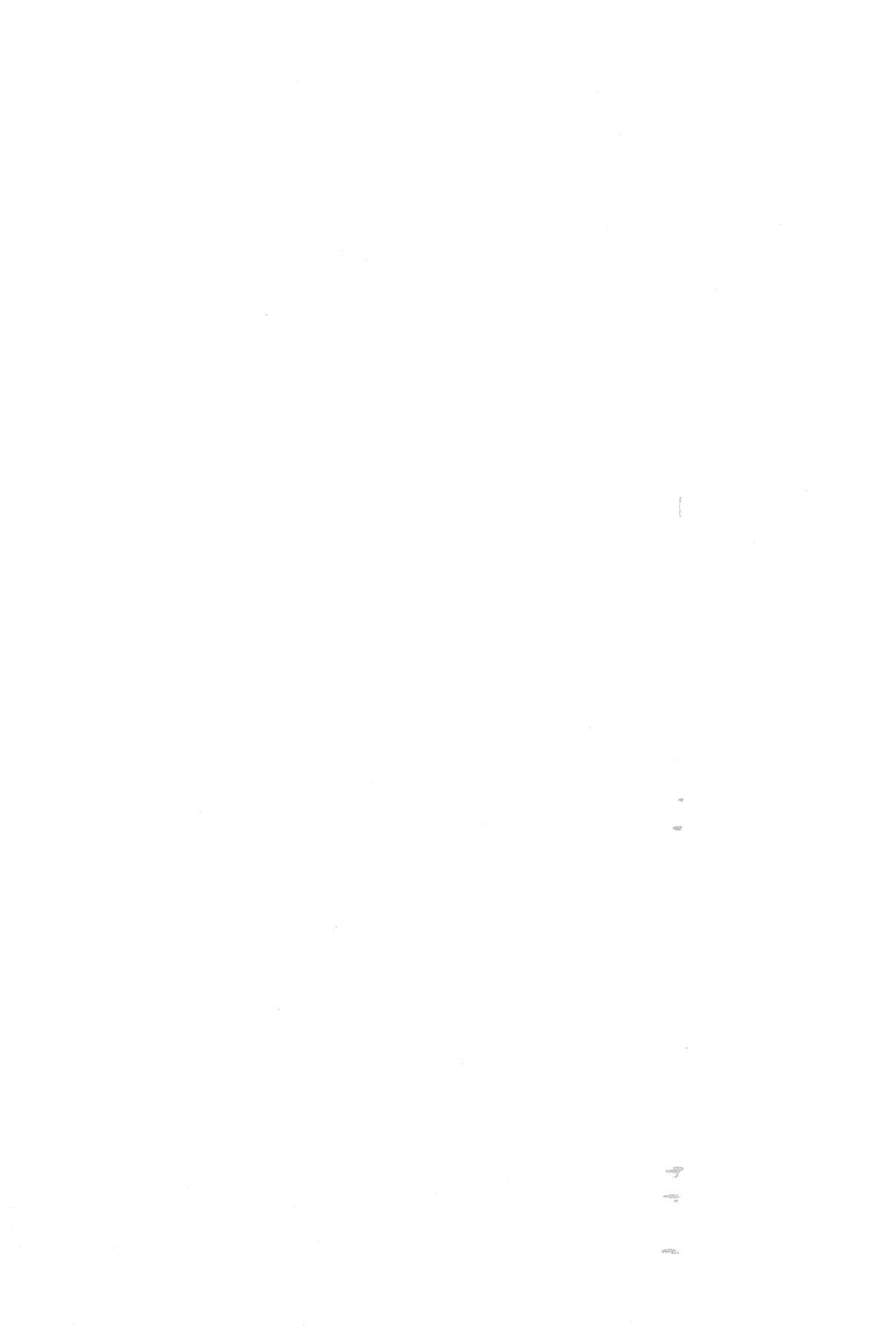
91. RECEPT ZA LIJEČENJE ODUZETOSTI LIČNOG ŽIVCA

List, cvijet, stabljiku i korijen čička oprati, dobro sasjeckati, stući i priviti na zdravu stranu usta. Ona strana, gdje su usta iskrenuta, popustiće i usta će se vratiti u normalan položaj.

Ovo se čini dok bolest nije zastarjela.

POREMEĆAJ
U GOVORU

I

U sud staviti 30 grama trave jasmenke i nasuti 750 grama prirodnog crnog vina. Zatim sve zagrijati i pustiti da vri 10 minuta, pa tečnost procijediti.

Piti je dok je još vruća. Uzimati dvije jedaće kašike prije i dvije jedaće kašike poslije jela. Prilikom uzimanja tečnost treba malo zadržati u ustima i u grlu, pa je tek onda progutati.

Ovu travu, kuhanu u vinu, upotrebljavati duže vremena.

II

U sud staviti 5 grama trave rute i nasuti pola litra vode. Zatim sve zagrijati i pustiti da vri 5 minuta. Sud poklopiti i ostaviti da se hladi 15 minuta, a zatim čaj procijediti.

Što toplijim čajem ispirati usta i grlo, ali ne gutati. Čaj držati u ustima dok se ne ohladi, a zatim ga izbaciti.

Ovo ponavljati više puta uz prekide od 1 do 2 dana.

III

Kao gore pomenuti čaj od trave rute, pripremati i upotrebljavati čaj od lista ruzmarina.

IV

Uzeti svjež mlad korijen koprive, oprati ga, zatim stući i iz njega iscijediti sok.

Ovaj sok staviti u usta (može na jezik) i držati ga u ustima duže vremena. U toku dana ovo ponavljati više puta.

Ovako pripremljen sok koprive upotrebljavati više dana uz povremene pauze od 1 do 2 dana.

V

Lanenu krpu potopiti u maslinovo ulje, pa je priviti ispod vrata. Preko nje staviti drugu suhu krpu i tako držati 8, a ponekad i 12 sati.

Ovo ponavljati više puta, a povremeno prekidati 1 do 2 dana.

DR BOJANA MILOJEVIĆ
viši naučni saradnik Instituta
za proučavanje lekovitog bilja —
Beograd

MR. OLGA SOLDATOVIĆ
asistent Instituta
za proučavanje lekovitog bilja —
Beograd

OPISI BILJAKA

BIBERNELA, MORAČ, KOMORAČ
FOENICULUM VULGARE Mill.

Opis biljke i staništa

Morač je dvogodišnja ili višegodišnja zeljasta biljka visoka 1 do 2 m. Korijen je vretenast i mesnat. Stabljika je uspravna, okrugla, gola, šuplja, modrozeleno boje. Listovi su tri do četiri puta perasto dijeljeni i listići poslednjeg reda su bičastog oblika. Cvjetovi su sitni i sakupljeni su u prilično velike složene štitove, čiji prečnik iznosi do 15 cm. Krunični listići su žute boje. Biljka cvjeta u toku ljeta, a plodovi dozrijevaju u jesen.

Morač raste u Sredozemnom području a u ostalim krajevima se gaji kao začinska i ljekovita biljka.

Droga. — Plod morača (*Foeniculi fructus*); korijen morača (*Foeniculi radix*).

Odsijecaju se cijele cvasti sa zrelim plodovima, ostave da se osuše u hladu, a zatim se plodovi odvoje na rešetku.

Korijen se kopa rano u proljeće, opere u vodi i suši na promajnom mjestu ili u sušnici na temperaturi do 40°C.

Obje droge čuvaju se u vrećama u suhim i zamračenim prostorijama.

**BIJELI ŠLJEZ, SLJEZOVINA,
VELIKI ŠLJEZ**
ALTHAEA OFFICINALIS L.

Opis biljke i staništa

Bijeli šljez je višegodišnja zeljasta biljka visoka 1,5 do 2 m. Ima pravu, jednostavnu ili razgranatu stabljiku koja je pri dnu odrvenjena. Listovi su jajoliki, malo usječeni, pri vrhu šiljasti; donji su petodjelni, a gornji trodjelni. Cijela biljka je obrasla gustim sivim dlačicama, zbog čega je srebrnastosive boje.

Cvjetovi su blijedoružičaste boje, petodjelni, na sasvim malim drškama, raspoređeni u pazuhu listova. Korijen je vrlo razgranat, valjkast, mesnat i sluzav. Dugačak je i do pola metra.

Biljka raste na vlažnim mjestima, pored potoka, po riječnim ostrvima i ritovima u nizinskim područjima.

Droga. — Korijen bijelog šljeza (*Althaeae radix*); list bijelog šljeza (*Althaeae folium*); cvijet bijelog šljeza (*Althaeae flos*)

Korjen se sakuplja u jesen ili u rano proljeće, opere u vodi i zatim oguli. Suši se u sušnici na 60°C, pa se sjecka u kockice veličine zrna kukuruza.

List se bere preko cijelog ljeta i suši u hladu na promaji ili u sušnici.

Ponekad se sakuplja i cvijet bijelog šljeza.

Korijen, list i cvijet bijelog šljeza pakuju se u natron ili juta vreće i čuvaju na suhom i promajnom mjestu.

**BOGORODIČNA TRAVA, GOSPIN
CVAT, KANTARION**
HYPERICUM PERFORATUM L.

Opis biljke i staništa

Gospin cvat ili bogorodična trava je višegodišnja zeljasta biljka čija je stabljika uspravna i razgranata u svom gornjem dijelu, a visoka je do 50 cm, pa i više. Listovi su naspramni, sjedeći, ovalno-eliptični do ovalno-lancetasti, po obodu cijeli. Kada se posmatraju prema svjetlosti, izgledaju kao izbušeni (žljezde sa etarskim uljem). Na vrhovima stabljike i grančica nalaze se cvasti sastavljene od pravilnih petodjelnih cvjetova zlatnožute boje. Biljka cvjeta u toku ljeta.

Raste po livadama, pokraj puteva, na krčevinama, na neobrađenom zemljištu, itd. Javlja se i iznad 1000 m nadmorske visine.

Droga. — Nadzemni dio kantariona
(*Hyperici herba*)

Kada je biljka u punom cvijetu, sakuplja se njen gornji nadzemni dio dužine oko 25 cm. Suši se rasprostrt u hladu na promajnom mjestu ili vezan u kitice.

Droga se pakuje u jutane vreće ili se presuje u bale i čuva u suhim i zamračenim prostorijama.

BRDANKA

ARNICA MONTANA L.

Opis biljke i staništa

Brdanka je dugovječna biljka visine i do 60 cm. Stabljika je uspravna. Listovi su duguljasto-jajasti, po obodu cijeli. Složeni su u rozetu pri dnu stabljike. Cvijetovi su glavičast-

ti, tamnožute boje i nalaze se na vrhu stabljike. Rizom je kratak i valjkast. Biljka cvijeta tokom ljeta.

Brdanka raste po pašnjacima, livadama, šumama brdskog i planinskog područja.

Droga. — Cvijet brđanke (*Arnicae flos*); korijen i rizom brđanke (*Arnicae radix et rhizoma*)

Cvijet se sakuplja po ljepom i suvom vremenu, sve dok biljka cvijeta. Cvjetovi se sakupljaju u korpe i ne smiju se nabijati. Odmah ih treba sušiti. Cvijetovi se razastru u tanke slojeve i suše u hladu ili u sušnici na temperaturi do 40°C.

Dobro osušen cvijet treba da zadrži prirodnu boju Droga se pakuje u kutije ili natron vreće.

Korijen se kopa u jesen kad ima najviše lekovitih materija. Isječe se na komade i suši u sušnici na temperaturi do 40°C.

Pakuje se u vrijeće ili bale.

BOROVNICA

VACCINIUM MYRTILLUS L.

Opis biljke i staništa

Borovnica je trajan uspravan grmić visok do 50 cm. Listovi su jajasto ili duguljasto-jajastog oblika, 2 do 3 cm dugi i 1,5 do 2 cm široki, po rubu sitno nazubljeni. Imaju kratku peteljku. Svijetlo-ružičasti cvijetovi su cjevasto-zvonastog oblika i vise pojedinačno u pazuhu listova. Plod je crnomodra sočna bobica prijatnog slatko-kiselkastog i malo oporog ukusa.

Borovnica raste u velikom mnoštvu po planinskim pašnjacima i svijetlim bjelogoričnim i crnogoričnim šumama.

Droga. — List borovnice (*Myrtilli folium*); plod borovnice (*Myrtilli fructus*)

List se bere od maja do jula na taj način što se odsijecaju čitave grančice, osuše u hladu na promaji, a zatim omlate. Pri tom se odstrane potamneli listovi i primjese stabljika.

Plod se bere kada sazri, tj. u toku ljeta. Treba ga obrati pažljivo i stavljati u korpe ili druge pogodne sudove. Suši se na suncu razasrt u tankom sloju na ljesama, ili u sušnici.

List se pakuje u jutane bale, a plod u natron vreće obložene jutom. Plod treba često pregledati i zaštititi od napada insekata.

Velike količine ploda koriste se i u svježem stanju za spravljanje voćnih sokova i slično.

BREZA

BETULA ALBA L.

Opis biljke i staništa

Breza je 20 do 30 m visoko drvo sa tankim granama i bijelom korom. Listovi su trouglasti, dvojno nazubljeni, na dugačkoj peteljci, naizmjenično poređani. Biljka cvjeta u maju i junu kada se javljaju ženske rese koje su prave, tanke, 2 do 4 cm dugačke, zelene boje. Muške rese se javljaju u jesen; dugačke su 6 do 10 cm i vise po dvije na vrhova grančica.

Breza raste na planinskim požarištima i krčevinama, u bukovim i četinarskim šumama.

Droga. — List breze (*Betulae folium*); pupoljci breze (*Betulae gemmae*); kora breze (*Betulae cortex*)

List se bere u proljeće. Suši se u hladu na promaji ili u sušnici do 40°C.

Pupoljci se beru rano u proljeće dok su sočni i jedri i suše se na isti način kao i list.

Kora sa mladih grana i stabala sakuplja se takođe u proljeće. Kora se može sušiti i na suncu.

Osušen list, pupoljci i kora čuvaju se u vrećama na suhom mjestu.

BRŠLJEN, BRŠLJAN

HEDERA HELIX L.

Opis biljke i staništa

Bršljan je do 20 m duga povijuaša sa trajno zelenim listovima i mnogobrojnim korjenima po stabljici, kojim se pričvršćuje za zidove ili druga drveća. Stabljika je pri osnovi položena, a zatim se puza. Listovi su kožasti. Donji listovi su srcastog oblika i izdijeljeni u 3 do 5 režnjeva, dok su gornji po obodu cijeli. Cvjetovi su sitni, spolja mrke, a iznutra zelene boje. Sakupljeni su u poluloptast štiti. Biljka cvjeta od avgusta do oktobra. Plod je loptasta bobica modrocrne boje.

Bršljan raste na stijenama, ruševinama, po šumama, a često se i gaji uza zidove.

Droga. — List bršljana (*Hederae folium*)

List bršljana sakuplja se u proljeće i suši u tankom sloju na promajnom mjestu u hladu.

Čuva se u jutanim vrećama.

Može se upotrebljavati u manjim količinama.

Koristi se većinom u narodnoj medicini.

CRNI TRN

PRUNUS SPINOSA L.

Opis biljke i staništa

Crni trn je veoma razgranjen grm visok 1 do 3 m. Mnogobrojne grančice su tamnosive boje i završavaju oštrim trnom (bodljom). Listovi su srazmjerno sitni, imaju kratku peteljku, a oblika su široko eliptičnog. Cvjetovi su bijeli, pojedinačni ili po 2 do 3 u grupi. Plod je tamnomodra koštunica pokrivena voštanim pepeljkom; ima oko 1 cm u prečniku. Biljka cvjeta mjeseca marta i aprila.

Javlja se po suhim i kamenitim mjestima.

Droga. — Cvijet crnog trna (*Pruni spinosae flos*); plod crnog trna (*Pruni spinosae fructus*)

Cvijet se sakuplja u proljeće, a plod u jesen prije mraza. Najbolje je da se suše u sušnici. Plod mora biti dobro suv, da se ne bi upljesnivio.

Obje droge čuvati u dvostrukim papirnim kesama u suhim prostorijama.

ČESTOSLAVICA

VERONICA OFFICINALIS L.

Opis biljke i staništa

Čestoslavica je višegodišnja zeljasta biljka. Ima 10 do 30 cm dugu poleglu stabljiku obraslu dlakama, dok su grančice sa cvijetovima uspravne. Listovi su naspramni, na kratkoj peteljci, obrnuto-jajasti ili eliptični, po obodu nazubljeni. Cvjetovi su sitni, svjetlomodri ili blijedoljubičasti. Sakupljeni su u us-

pravnim grozdastim cvastima. Biljka cvjeta od druge polovine proljeća do prve polovine ljeta.

Čestoslavica raste po rijetkim šumama i na sunčanim pašnjacima. Dosta je česta biljka.

Droga. — Nadzemni dio čestoslavice (*Veronicae herba*)

Sakupljen nadzemni dio biljke u cvijetu suši se u hladu na promajnom mjestu.

Čuva se u jutanim vrećama u suhim i zamračenim prostorijama.

ČEŠLJUGA, DIVLJA ČEŠLJUGA *DISPACUS SILVESTRIS L.*

Opis biljke i staništa

Češljuga je dvogodišnja biljka visoka 50 cm do 2 m. Ima žučkast vretenast korijen. Stabljika je uspravna, uglasta i u gornjem dijelu razgranata. Listovi pri dnu stabljike složeni su u obliku rozete. Oni su obrnuto jajasti. Na gornjoj strani liske nalaze se usamljene bodlje. Listovi na stabljici su parno srasli na svojoj osnovi, a oblika su izduženo-lancetastog. Sa donje strane ovih listova, na srednjem nervu nalaze se bodlje. Cvjetovi su sakupljeni u glavčastim cvastima. Boje su ljubičaste, rijetko bijele. Na spoljnoj strani čašice takođe se nalaze bodlje. Biljka cvjeta u toku ljeta.

Raste pokraj puteva, potoka, na šumskim čistinama, na zapuštenim mjestima.

Droga. — Nadzemni dio češljuge (*Dipsaci herba*)

Koristi se najčešće u narodnoj medicini. Bere se u toku ljeta i suši u hladu na promajnom mjestu.

Čuva se u jutanim vrećama.

ČIČAK

ARCTIUM LAPPA L.

Opis biljke i staništa

Čičak je višegodišnja zeljasta biljka čiji je korijen debeo, vretenast i dugačak do 60 cm. Stabljika je uspravna, tvrda, žilava, razgranata i visoka do 1,5 m. Listovi su krupni, na dugim drškama, jajasto okruglasti, po rubu talasasto usječeni, s donje strane maljavi, a sa gornje zeleni. Donji listovi su krupniji i imaju šuplju dršku. Okruglaste glavčaste cvasti crvenkaste boje raspoređene su na vrhu biljke na dugačkim drškama. Obavijene su dosta tvrdim, golim, zelenim ovojnim listovima koji su na vrhovima savijeni u obliku kukica i zbog toga lako prijanjaju za predmete prilikom dodira.

Ova biljka raste u blizini naselja, po vlažnim bunjištima, uz puteve.

Droga. — Korijen čička (*Bardanae radix*); list čička (*Bardanae folium*)

Korijen se sakuplja u jesen prve ili u proljeće druge godine, opere se od zemlje, očisti od natrulih dijelova, isiječe na kraće dijelove i suši na suncu ili u sušnici do 50°C.

List se sakuplja dok je mlad i zdrav i suši na promaji u hladu ili u sušnici. Ponekad se upotrebljava svjež list.

Obje droge pakuju se u jutane vreće ili bale i čuvaju na suhom i promajnom mjestu.

ČUVAKUČA, ČUVARKUČA
SEMPERVIVUM TECTORUM L.

Opis biljke i staništa

Čuvarkuča je višegodišnja biljka visoka 10 do 60 cm. Ima debele vrlo

sočne listove koji su na vrhu zašiljeni i složeni u rozetu sličnu cvjetu. Listovi su zeleni, a pri vrhu crvenomrki. Stabljika je uspravna i gusto pokrivena listovima. Na vrhu stabljike nalazi se cvast sastavljena od cvjetova otvoreno crvene boje. Biljka cvjeta od juna do septembra.

Prije nego što precvjeta, ona istera brojne mladice.

Čuvarkuča raste na stijenama, zidovima, krovovima, na suhim mjestima.

Droga. — List čuvakuče (*Sempervivi majoris folium*)

List čuvarkuče se ne suši, već se upotrebljava u svježem stanju, a najčešće se koristi iz listova iscijeđen sok.

DIVIZMA

VERBASCUM THAPSIFORME
Schrader

Opis biljke i staništa

Divizma je dvogodišnja biljka. U toku prve godine razvije se samo prizemna rozeta, a druge godine izraste od 1,5 do 2 m visoka uspravna, nerazgranata stabljika gusto obrasla dlakama. Listovi su također s obje strane gusto pokriveni bijelim dlakama. Donji dio listova na stabljici je do izvjesne dužine srastao sa stabljikom. Listovi u rozeti imaju dršku. Donji listovi su lancetasti ili izduženo-lancetasti, a gornji su jajasti i manji od prizemnih. Na gornjem dijelu stabljike nalaze se krupni žuti cvjetovi sakupljeni u izduženo-grozdastoj cvasti. Biljka cvjeta u toku cijelog ljeta.

Raste na suhim, kamenitim i sunčanim mjestima, na pašnjacima i utrinama.

Droga. — Cvijet divizme (*Verbasci flos*)

U toku cijelog ljeta sakupljaju se samo žuti krunični listići. Beru se samo po suhom i sunčanom vremenu na taj način što se otresaju na neku prostirku stavljenju ispod biljke. Već slijedećeg dana otvaraju se novi cvjetovi koji se ponovo sakupljaju na isti način. Sakupljeni cvjetovi stavljaju se u korpe, a zatim rasprostrti u tanak sloj i suše na suncu ili u sušnici na temperaturi do 40°C. Dobro osušen cvijet mora da šušti kada se tresse.

Još topla droga pakuje se u lime-
ne sudove ili u kartonsku burad.
I sudove i burad treba hermetički
zatvoriti. Ako se droga čuva u vre-
ćama, ona brzo izgubi svoju zlatno-
žutu boju i nema vrednosti.

DIVLJA MAČUHICA, DAN I NOĆ
VIOLA TRICOLOR L.

Opis biljke i staništa

Divlja mačuhica je jednogodišnja zeljasta biljka visoka do 30 cm. Stabljika je uspravna ili ležeća, nježna i razgranata. Listovi su rijetko raspoređeni po cijeloj stabljici. Donji su jajoliki i na dugoj peteljci, a gornji su izduženo-eliptični do lancetasti, dosta veliki, perasto rasječeni, po obodu nazubljeni i pri osnovi imaju palistiće rogljastog oblika. Na gornjoj polovini stabljike, u pazuhu listova nalaze se pojedinačni cvjetovi na dugačkim drškama. Cvjetovi su modri, ljubičasti,

žuti ili obojeni u sve tri boje. Biljka cvjeta krajem proljeća i u toku ljeta.

Raste po oranicama, po livadama, pašnjacima i šikarama.

Droga. — Nadzemni dio divlje mačuhice (*Viloe tricoloris herba*); cvijet divlje mačuhice (*Viloe tricoloris flos*)

Nadzemni dio biljke i cvijet beru se u toku ljeta za vrijeme cvjetanja biljke i suše u hladu na promaji ili u sušnici do 40°C.

Nadzemni dio se pakuje u jutane vreće, a cvijet u kartonske kutije ili papirne vreće. Obję droge čuvaju se u suhim i zamračenim prostorijama.

DOBRICICA

GLECHOMA HEDERACEA L.

Opis biljke i staništa

Trajna, zeljasta mirisna biljka. Donji dio stabljike puzi, a gornji je uspravan i razgranat. Listovi su na dugačkim drškama, sroliki ili bubrežasti, naborani, po obodu nazubljeni, na naličju crvenkasti. Cvijetovi su ljubičastoplavi sa purpurnim tačkama. Cvijeta maja i juna mjeseca.

Raste na vlažnim livadama, po šumama i drugim mjestima.

Droga. — List dobričice (*Glechomae folium ili Hederæ terrestris folium*); nadzemni dio dobričice u cvijetu (*Glechomae herba ili Hederæ terrestris herba*); sok dobričice (*Glechomae succus*)

Preko ljeta se sakuplja list ili gornji dio biljke u cvijetu i suši u

tankom sloju u hladu na promaji ili u sušnici na temperaturi do 40°C.

Poslije sušenja droge treba brižljivo upakovati u jutane vrijeće ili bale, da cvijetovi ili listovi ne bi otpali sa grančica, jer se time smanjuje kvalitet droga. Čuvaju se na suvom i promajnom mjestu.

Sok se dobija usitnjavanjem i cijeđenjem svježije biljke. On se odmah koristi.

GAVEZ

SYMPHYTUM OFFICINALE L.

Opis biljke i staništa

Gavez je višegodišnja zeljasta biljka čija uspravna stabljika naraste od 30 do 120 cm, a pokrivena je dlakama. Listovi su takođe pokriveni dlakama; donji su eliptični, na kratkoj dršci, srednji i gornji su izduženi ili lancetasti. Cvijetovi su sakupljeni u cvasti na gornjem dijelu razgranate stabljike. Imaju 5 kruničnih listića ljubičaste boje. Plod je suv i raspada se na 4 oraščića. Korijen je mesnat i razgranat, spolja crn, a na presjeku bijeo. Biljka cvjeta u toku ljeta.

Raste po vrlo vlažnim livadama i plavnim mjestima kraj rijeka u nizinskom i predplaninskom području.

Droga. — Korijen gaveza (*Symphyti radix*)

Korijen se sakuplja u jesen ili rano u proljeće. Sakupljen korijen opere se vodom, rasječe i suši na suncu ili u sušnici.

Čuva se u vrećama na suhom mjestu.

GLADIŠIKA, GLADIŠEVINA, ZEČIJI TRN *ONONIS SPINOSA L.*

Opis biljke i staništa

Gladišika je višegodišnja zeljasta biljka visoka 30 do 60 cm. Ima vrlo otpornu, uspravnu, razgranatu i trnovitu stabljiku koja je pri osnovi odrvenjena. Donji listovi su sastavljeni od 3 nazubljena izdužena listića, a oni na gornjem dijelu stabljike imaju samo jednu lisku. Po 1 ili 2 cvijeta ružičaste boje i leptirastog oblika nalaze se u pazuhu gornjih listova. Biljka cvjeta preko cijelog ljeta. Plod je mahuna. Korijen je žilav, tvrd, odrvenjen, nerazgranat i ide duboko u zemlju.

Gladišika raste kao korov na suhim livadama, pjeskovitim mjestima, po pašnjacima i njivama.

Droga. — Korijen gladišike (*Ononidis radix*)

Korijen se vadi u proljeće ili u jesen poslije kiše kada je zemlja vlažna. Odmah se opere od zemlje i, ako je debeo, rasječe po dužini. Suši se u tankom sloju na suncu ili u sušnici na 50°C.

Čuva se u jutanim vrećama na suhom i promajnom mjestu.

GLOG

CRATAEGUS OXYACANTHA L.

Opis biljke i staništa

Glog je 2 do 5 m visok grm ili onisko, vrlo razgranato drvo sa mnogo bodlji i glatkom sivom korom. Listovi su rasječeni na 3 do 5 dijelova koji su nejednako nazubljeni. Cvjetovi su sakupljeni u metličastim svastima koje su slične štice.

tu. Imaju 5 kruničnih listića bijele boje i mnogo prašnika. Biljka cvjeta krajem proljeća. Plod je tamnocrvena koštunica.

Glog raste pokraj puteva, po šikarama, krčevinama, na livadama, pašnjacima, kamenjaru i drugdje.

Droga. — Cvijet gloga (*Crataegi flos*); vrhovi grančica gloga u cvijetu (*Crataegi summitas*); plod gloga (*Crataegi fructus*)

Cvijet se bere u proljeće i stavlja u korpe, a zatim rasprostire i suši u tankom sloju u sušnici na temperaturi do 40°C.

Pakuje se u presovane bale i čuva u suhim i zamračenim prostorijama.

Vrhovi grančica u cvijetu beru se, suše i pakuju na isti način kao i cvijet.

Plodovi se sakupljaju u jesen i suše kraj tople peći ili u sušnici do 40°C.

Čuvaju se u jutanim vrećama, ali se moraju često pregledati, jer ih insekti mogu napasti i oštetiti.

**GORKA KIČICA, KIČICA,
KANTARIJA, ŽENSKA
KANTARIJA**

ERYTHRAEA CENTAURIUM Pers.

Opis biljke i staništa

Kičica je jednogodišnja ili dvogodišnja zeljasta biljka visoka 15 do 30 cm, pa i više. Stabljika je uspravna i pri vrhu razgranata. Prizemni listovi su izduženo obrnuto jajastog oblika i sačinjavaju rozetu. Listovi na stabljici su naspramni, duguljasto-lancetasti, zašiljeni i sjedeći. Petodjelni cvijetovi ružičaste boje sakupljeni su u metličastim cvastima na vrhovima grančica i stabljike. I kru-

nični i čašični listići su u donjem dijelu srasli u obliku uske cijevi. Biljka cvjeta sredinom ljeta.

Raste po suhim brdskim i planinskim livadama, po svjetlim šumama.

Droga. — Nadzemni dio kičice u cvijetu (*Centaurii herba*)

Kičica se bere na taj način da se nožem ili makazama odsjecaju gornji dijelovi biljke dužine oko 20 cm. Ne treba ih skidati rukom, da se ne bi iščupala cijela biljka sa korjenom. Ubrani dijelovi biljke suše se u tankom sloju na promaji ili se vežu u male snopiće i objese.

Droga se čuva u jutanim ili papirnim vrećama, u suhim zamračenim prostorijama.

**HAJDUČICA, KUNICA,
AJDUČICA, HAJDUČKA TRAVA
ACHILLEA MILLEFOLIUM L.**

Opis biljke i staništa

Hajdučica je višegodišnja zeljasta biljka koja ima uspravnu i čvrstu, ponekad pri vrhu razgranatu stabljiku visoku do 50 cm, rijetko više.

Listovi su lancetasti do linealni, dvostruko do trostruko perasto dijeljeni. Pri osnovi stabljike listovi su složeni u rozetu i imaju peteljku, dok su oni na stabljici sa kratkom peteljkom ili sjedeći i manji od prvih. Na vrhu stabljike nalaze se glavičaste cvasti prečnika oko 0,5 cm, bijele, žućkaste ili svjetloružičaste boje. Cijela biljka je manje ili više dlakava, aromatičnog je mirisa i aromatično-gorkog ukusa. Cvjeta u toku cijelog ljeta do kasno u jesen.

Hajdučica raste po livadama, pokraj puteva, po rijetkim svjetlim šumama, na suhim, sunčanim mjestima.

Droga. — Nadzemni dio hajdučice (*Millefolii herba*); cvijet hajdučice (*Millefolii flos*)

Dok je biljka u cvijetu, nožem se odsjeca gornji dio biljke dužine oko 25 cm. Suši se na promajnom mjestu u hladu ili u sušnici do 40°C.

Pri berbi cvijetova odsjecaju se čitave cvasti sa što kraćom drškom i suše na isti način kao i nadzemni dio biljke.

Obje droge čuvaju se presovane u jutanim balama smještenim u suhim i zamračenim prostorijama.

Ponekad se ova biljka upotrebljava u svježem stanju, pri čemu se najčešće koristi njen sok ili sam list.

IMELA, BIJELA IMELA, HIMELA
VISCUM ALBUM L.

Opis biljke i staništa

Imela je poluparazitska zimzelena biljka koja raste na granama raznog drveća. Biljka ima oblik okruglastog grmića čije grančice su zelene, člankovito razgranjene, i na njima se nalaze naspramni sjedeći listovi žućkasto-zelene boje. Listovi su kožasti, goli, duguljasto obrnuto jajasti, po rubu cijeli, 2 do 6 cm dugački i 1 do 2 cm široki. Cvjetovi su jednopolni, žućkasto-zeleni. Po 3 do 5 cvijetova sakupljeno je u pršljenovima ili na vrhovima mladih grana. Biljka je dvodomna. Plod je bijela okrugla bobica veličine graška. Pun je ljepljivog soka i sadrži nekoliko crnih sjemenki. Biljka cvijeta rano u proljeće.

Imela se nalazi na granama raznog bjelogoričnog drveća, najčešće na topoli, vrbi i raznim voćkama.

Droga. — Grančice sa listovima imele (*Visci albi herba*)

Grančice sa listovima imele sakupljaju se kasno u jesen ili u zimskim mjesecima. Uzimaju se samo vrhovi mladih grana dužine do 25 cm, a odstrane se deblje grančice i plodovi. Grančice se suše u sušnici ili kraj tople peći. Osušena imela mora biti zelenožute boje.

Čuva se u papirnim vrećama na suhom mjestu.

INDIROT, IDIROT
ACORUS CALAMUS L.

Opis biljke i staništa

Indirot je višegodišnja zeljasta biljka. U zemlji ima vrlo dug, kao palac debeo, vodoravan rizom koji je veoma razgranat i s donje strane obrastao žiličastim korjenjem. Iz rizoma izbijaju do 1 m visoki, uspravni listovi sabljastog oblika. Crvenkastozeleni cvijetovi sakupljeni su u zbijenom, do 8 cm dugom klipju sa strane lista. Plodovi su crveni, ali u našim krajevima ova biljka ne donosi sjeme, pa se razmnožava samo putem korjena.

Idirot raste po močvarama uz rubove rijeka i stajaćih slatkih voda. Ima ga mnogo u nizinskom području oko naših najvećih rijeka.

Droga. — Neoguljen rizom idirotu (*Calami rhizoma*); oguljen rizom idirotu (*Calami rhizoma decorticata*)

Rizom sa korjenjem vadi se krajem ljeta ili u jesen kada je nivo vode nizak. Vadi se i u proljeće prije nego što se pojave listovi. Odstranjuje se sitno korjenje i ostaci listova, a zatim se rizom opere u vodi i rasiječe po dužini. Suši se na promajnom mjestu u hladu ili u sušnici do 35°C. Droga ima svojstven aromatičan miris.

Ako se traži oguljen rizom, on se guli prije sušenja.

Droga se čuva u jutanim vrećama u suhim prostorijama.

ISLAMSKI LIŠAJ, ISLANDSKI LIŠAJ

CETRARIA ISLANDICA Ach.

Opis biljke i staništa

Islandski lišaj je višegodišnja biljka tipa lišaja čiji talus ima oblik malog razgranatog grmića visokog do 15 cm. Gornja površina lišaja je maslinaste ili kafenozelene, a donja je svjetlo-sive boje sa bijelim tačkama. Pojedini ogranci na vrhovima su rašireni, nazubljeni i kovrdžasti, dok su donji dijelovi žljebasti, zavijeni u obliku cijevi i crvenkaste boje.

Islandski lišaj raste na visokim, planinskim pašnjacima, na kamenitim mjestima, na mjestima izloženim vjetrovima, po svijetlim smrekovim šumama.

Droga. — Cijeli talus biljke islandski lišaj (*Lichen islandicus*)

Islandski lišaj sakuplja se preko cijele godine po lijepom i suhom vremenu. Očisti se od primjesa drugih biljaka, zemlje i ostalih nečistoća i suši u hladu na promaji ili u sušnici.

Droga se pakuje u jutane vreće ili bale i čuva u suhim i promajnim prostorijama.

IVA TRAVA

TEUCRIUM MONTANUM L.

Opis biljke i staništa

Iva trava je višegodišnja zeljasta biljka koja naraste 10 do 30 cm. Stabljike su pretežno polegale po zemlji i djelimično odrvenjene. Listovi su bez peteljke, cijeli, linealno-lancetasti. Dlakavi su samo sa naličja, zbog čega su zelene i sivobjeličaste boje. Cvjetovi su sakupljeni u cvasti glavičastog oblika, koje se nalaze na vrhovima graničica. Krunični listići su svjetlozute, skoro bijele boje, gornja usna je smanjena, a donja je jako razvijena i petodjelna. Čašica je građena od 5 lancetastih zubaca, gola je ili rijetko dlakava. Biljka cvjeta u toku ljeta. Mirisa je svojstvenog, a ukusa gorkog i malo oporog.

Raste po suhim toplim krševitim mjestima, većinom na južnim stranama. Javlja se najčešće na visinama od oko 800 m i više.

Droga. — Nadzemni dio ive trave (*Teucrii montani herba*)

Nadzemni dio biljke odsijeca se za vrijeme cvjetanja biljke. Suši se u hladu na promajnom mjestu ili u sušnici do 40°C.

Čuva se u vrećama u suhim prostorijama.

JAGORČEVINA

PRIMULA VERIS L.

Opis biljke i staništa

Jagorčevina je višegodišnja zeljasta biljka koja ima kratak rizom obrastao mnogobrojnim, tankim, oko

15 cm dugim korjenčićima bjeličaste boje. Rano u proljeće biljka obara rozetu prizemnih listova i istjera jednu ili više cvjetnih drški koje na vrhu nose žute cvjetove složene u štitastu cvast. Listovi su duguljasto-jajasti, više ili manje mrežasto naborani, po rubu talasasti i postepeno se sužavaju u lisnu dršku. Cvjetovi imaju 5 kruničnih listića koji su srasli u cijev ljevkastog oblika. U svom donjem dijelu ova cijev obavijena je sa 5 sraslih čašičnih listića svijetlozelene boje.

Jagorčevina raste po suhim, sunčanim brdskim i planinskim livadama, obroncima, među grmljem i po svijetlim šumama.

Droga. — Cvijet jagorčevine sa čašicom (*Primulae flos cum calycibus*); cvijet jagorčevine bez čašice (*Primulae flos sine calycibus*); rizom sa korjenjem jagorčevine (*Primulae radix*)

Cvjetovi se beru sa ili bez čašice, zavisno od toga koja se droga traži. Beru se samo po lijepom i suhom vremenu i odmah suše u sušnici, da bi zadržali žutu boju.

Rizom sa korjenjem vađi se u proljeće prije ili za vrijeme cvjetanja biljke. Pri vađenju korjena odabiraju se samo starije biljke. Izvađeno korjenje očisti se od cvjetnih drški, opere u vodi i suši u sušnici ili na suncu.

Cvijet se pakuje u dobro zatvorene kutije i čuva na suhom i mračnom mjestu.

Korijen se pakuje u jutane bale.

KADULJA, ŽALFIJA *SALVIA OFFICINALIS* L.

Opis biljke i staništa

Kadulja je višegodišnji vrlo razgranat polugrm visok 40 do 60 cm.

Stabljika je pri osnovi odrvenjena. Jako korjenje prodire duboko u zemlju. Gornji dijelovi stabljike su zeljasti. Mnogobrojne grančice su četvorouglaste, pokrivene bijelosivim dlakama. Listovi su naspramni, na dugačkim peteljka, izduženo-eliptičnog oblika, po rubu sitno nazubljeni. Mlađi listovi su bijelo-sivo dlakavi, a stariji su zeleni. Cvjetovi su svjetlojubičaste boje i izrazito dvousnati. Po 6 do 12 cvjetova raspoređeno je u pršljenovima koji sačinjavaju klasove na gornjim dijelovima grančica. Biljka cvjeta u toku ljeta. Cijela biljka je svojstvenog prijatnog i aromatičnog mirisa.

Kadulja raste na suhom, sunčanom, kamenitom tlu. U našoj zemlji je zastupljena u velikim količinama na jadranskoj obali i u Hercegovini. Rijetko se gaji.

Droga. — List kadulje
(*Salviae folium*)

List kadulje bere se prije cvjetanja biljke na taj način što se pokosi zeljasti dio biljke, pa se zatim sa stabljike skidaju samo zdravi i cijeli listovi. Suše se rasprostrti u hladu na promaji ili u sušnici do 40°C.

Pakuju se u jutane vreće ili presuju u bale i čuvaju u suhim prostorijama.

KAMILICA *MATRICARIA CHAMOMILLA* L.

Opis bilke i staništa

Kamilica je jednogodišnja zeljasta biljka čija stabljika je manje ili više razgranata i naraste u visinu od 10 do 50 cm. Listovi su 2 do 3 puta

perasto dijeljeni, vrlo uski i na krajevima šiljasti. Glavičaste cvasti imaju prečnik oko 1 cm i javljaju se pojedinačno, često u velikom broju. Po obodu glavica nalaze se bijeli jezičasti, a u sredini žuti cjevasti cvjetovi. U prave ljekovite kamilice cvjetište je meko, jer je šuplje. To se vidi kada se glavica rasiječe po dužini. Sve ostale vrste biljaka, slične kamilici, imaju tvrdo i puno cvjetište. Sem toga, kamilica ima prijatan i svojstven miris, dok su ostale vrste neprijatnog mirisa. Biljka počinje da cvjeta krajem aprila i cvjeta tokom ljeta.

Kamilica se javlja kao korov po naseljima, među žitima, pored puteva. U velikim količinama ima je na slatinama u Banatu.

Droga. — Cvijet kamilice
(*Chamomillae flos*)

Glavičaste cvasti kamilice sakupljaju se u početnom stadijumu cvjetanja, tj. kada se bijeli jezičasti cvjetovi nalaze u vodoravnom položaju. Gdje je kamilica masovna, berba se obavlja pomoću specijalnog „češlja”. To se obično čini od rane zore do jutra, dok nema vrućine, jer se kasnije brani cvjetovi na gomili vrlo brzo ugriju, pa dolazi do fermentacije droge. Prije sušenja od strane se grube strane primjese i cvjetovi sa predugačkom drškom, pa se na rešetima, čiji su otvori raznih veličina, izvrši klasifikacija droge. Sušenje se obavlja u hladu na promajnom mjestu ili u sušnici do 40°C. Sušenjem u sušnici dobija se cvijet ljepše svjetlije boje.

Osušen cvijet kamilice pakuje se u drvene sanduke iznutra obložene tamnomodrim papirom.

KLEKA

JUNIPERUS COMMUNIS L.

Opis biljke i staništa

Kleka raste kao manje-više zimzelen uspravan grm. Ima igličaste listove koji stoje po tri u pršljenu, a u pazuhu listova, u aprilu i maju, pojavljuju se sitni jednospolni cvjetovi. Još iste godine razvijaju se plodovi koji te godine ostaju zeleni. Dozrijevaju tek iduće godine u jesen. Kad postaju tamnomodri, skoro crni. Plod je mesnata šišarica slična bobici, sa tri sjemenke, prečnika u proseku 7 do 9 mm, prevučena pepeljkom.

Kleka se javlja po brežuljkastim, brdskim i planinskim krajevima.

Droga. — Plod kleke
(*Juniperi fructus*)

Zreo plod se sakuplja od jeseni pa sve do zime. Ispod grma se stavi neka ponjava, a onda se plodovi pažljivo omlate štapom. Ne treba udarati jako, da se ne bi omlatili i zeleni plodovi. Plod kleke se najčešće suši na promaji, razastrt na suhom mjestu, u tankom sloju. Za vrijeme sušenja drogu treba češće prevrtati lopatanjem, jer inače lako može da se ugrije i da nastane delimična fermentacija uz gubitak etarskog ulja i šećera.

Osušeni plodovi se trijerišu, pri čemu se odstranjuju primese lakih, suvih, starih i nedozrelih plodova i listova. Osušen plod je sjajan, crnosmeđe boje, balsamičnog mirisa. Ukusa je najpre sladunjavog, a zatim aromatičnog i nagorkog. Ako se plod upotrebi za spravljanje rakije i destilaciju etarskog ulja, onda ga ne treba sušiti, već ga preraditi odmah nakon berbe.

Đroga se pakuje u jutane ili natron vrijeće i čuva u čistim i suhim prostorijama.

KILAVICA, PRIPUTAC, SITNICA *HERNIARIA GLABRA L.*

Opis biljke i staništa

Kilavica je jednogodišnja, dvogodišnja do višegodišnja sitna zeljasta biljka. Stabljika je plegla po zemlji i razgranata je. Listovi su sitni, goli, sjedeći, naspramni, elipsoidnog oblika, po rubu cijeli. U pazuhu listova nalaze se grupe od 5 do 12 cvjetova koji su takođe sitni, a boje su zelenožute. Biljka cvijeta krajem proljeća i u toku ljeta.

Kilavica raste na suhim pjeskovitim i krševitim mjestima, po pašnjacima, uz puteve.

Droga. — Nadzemni dio kilavice
(*Herniariae herba*)

Kada je biljka u cvijetu, nožem ili makazama odsijeca se njen nadzemni dio. Suši se u tankom sloju u hladu na promaji ili u sušnici na temperaturi do 40°C. Osušena biljka dobija prijatan svojstven miris na kumarin.

Pakuje se u jutane vreće i čuva u suhim i zamračenim prostorijama.

KOMOLJKA, KAMONIKA, CRNI PELEN *ARTEMISIA VULGARIS L.*

Opis biljke i staništa

Komoljka je višegodišnja zeljasta biljka čija je stabljika uspravna, visoka do 1,5 m, razgranata i crvenkasto obojena. Listovi pri osnovi raspoređeni su rozetasto i perasto

su režnjeviti. Listovi na stabljici su sjedeći, dvojno perasti, sa lancetastim ili linealnim, rijetko nazubljenim listićima. S gornje strane su tamno-zelene, a sa donje su bjeličaste boje. Glavičaste cvasti su žućkaste ili crveno-mrke boje; duge su 3—5 mm i složene u metličastu cvast. Biljka cvjeta od jula do septembra.

Komoljka raste u blizini naselja, na obalama rijeka, na pješčanoj i glinovitoj podlozi.

Droga. — Nadzemni dio komoljike
(*Artemisiae herba*)

Nožem se odsijeca gornji neodrvljeni dio biljke dužine oko 25 cm. Berba se obavlja za vrijeme cvjetanja biljke. Ubrani dijelovi biljke suše se u hladu na promajnom mjestu ili u sušnici do 40°C.

Droga se pakuje u jutane bale ili vreće i čuva u suhim prostorijama.

KOPRIVA, ŽARA *URTICA DIOICA L.*

Opis biljke i staništa

Kopriva je višegodišnja zeljasta biljka koja naraste od 60 cm do 1 m, pa i više. Na uspravnoj četvorouglastoj stabljici nalaze se naspramni listovi srcolikog oblika, koji su po rubu krupno nazubljeni. Cijela biljka je pokrivena oštrim dlakama koje se pri dodiru lako lome i ispuštaju sok koji žari i izaziva opekotine na koži. Cvjetovi su zeleni, složeni u viseće cvasti. Biljka počinje da cvjeta krajem proljeća i cvijeta tokom cijelog ljeta.

Kopriva se javlja kao korov oko naselja, pokraj ograde, puteva, potoka, rijeka, zatim na šumskim čistinama i požarištima.

Droga. — List koprive (*Urticae folium*); korijen koprive (*Urticae radix*)

List se sakuplja u toku cijelog ljeta. Preporučuje se branje lista koprive na mjestima koja nisu zaštićena, tj. izvan naselja, po šumama. Prilikom branja ruke treba zaštititi rukavicama. Ubrano lišće suši se u tankom sloju na promajnom mjestu u hladu ili u sušnici do 40°C. Za vrijeme sušenja treba ga češće prevrtati.

Korijen se kopa u jesen ili rano u proljeće. Opere se vodom i očisti od sitnih korjenčića, isječe u komade dugačke oko 10 cm, a zatim suši na suncu ili u sušnici do 50°C.

I list i korijen pakuju se u jutane vreće i čuvaju na suhom i promajnom mjestu.

KRAVOJAC, ANGELIKA

ANGELICA ARCHANGELICA L.

Opis biljke i staništa

Angelika je dvogodišnja ili četvrgodišnja biljka koja u zemlji razvija mesnat repast korijen obrastao mnogobrojnim korjenčićima u kojima se nalazi žućkast mliječni sok. Stabljika je uspravna, visoka do 1,5 m, pri osnovi debela kao ruka, cijevasta, u gornjem dijelu razgranata. Listovi su vrlo veliki i tri puta perasto usječeni; režnjevi su jajastog ili izduženo jajastog oblika, po obodu nejednako nazubljeni. Cvjetovi su zelene, zelenkastobijele ili žućkaste boje. Nalaze se na vrhu stabljike i grančica u štitovima sastavljenim od 20 do 40 zrakova. Biljka cvjeta u toku jula i avgusta. Cijela biljka ima svojstven aromatičan miris.

Raste na vlažnim livadama, po vlažnim svjetlim šumama, uz obale rijeka.

Droga. — Korijen kravojca (*Angelicae radix*); list kravojca (*Angelicae folium*)

Korijen sa korjenčićima vadi se u jesen ili rano u proljeće, opere u vodi, rasiječe po dužini i suši na promajnom mjestu ili u sušnici do 40°C.

List se bere u toku ljeta i suši na isti način kao i korijen.

Obje droge čuvaju se u jutanim vrećama u suhim i zamračenim prostorijama.

Napomena

Sem napred opisane vrste upotrebljava se i vrsta *Angelica silvetris L.* koja se od prve razlikuje samo po tome što je nešto nižeg rasta i ima tanju stabljiku i sitnije korjenje.

KUPINA

RUBUS FRUTICOSUS L.

Opis biljke i staništa

Kupina je višegodišnja biljka koja raste kao bodljikav grm. Listovi su perasto deljeni, sastavljeni od 3 do 5 listića, po obodu su nazubljeni. Donja strana lista je svetlija usled mnogo dlaka. Duž glavnog nerva i lisne drške nalaze se bodlje. Cvjetovi su bijeli i ružičasti, na vrhovima grančica obrazuju cvast. Plod je složen od mesnatih koštunica. Kad sazri, crne je boje i slatkog ukusa. Biljka cvijeta početkom ljeta.

Kupina raste kao živa ograda svuda po čistinama, šikarama, pored puteva, potoka, po obodu šuma, i na neobrađenom zemljištu.

Droga. — List kupine (*Rubi fruticosi folium*); plod kupine (*Rubi fruticosi fructus*)

Bere se mlad, zelen, neoštećen list bez lisne drške, po suhom i sunčanom vremenu, od proljeća do jeseni. Zbog bodlji najbolje ga je odsjecati nožem ili makazama. Obrano lišće se suši u tankom sloju na promaji ili sušnici na temperaturi do 40°C. Droga treba da je zelene boje bez lisne peteljke i pega.

Pakuje se u jutane vrijeće i čuva na suhom i promajnom mjestu.

Plod se sakuplja kad sazri i koristiti se samo u svježem stanju.

LAN

LINUM USITATISSIMUM L.

Opis biljke i staništa

Lan je jednogodišnja biljka. Stabljika je tanka, valjkasta i slabo obrasla sitnim duguljastim listovima. Na vrhu ogranka ima po jedan sitan vrlo nežan plav cvet. Plod je okruglasta čaura. Ima oko stotinu varijeteta lana.

Lan se gaji.

Droga. — Sjeme lana (*Lini semen*)

Pre potpunog sazrevanja, početkom ljeta, lan se počupa, ostavi u rukovetima — snopovima da dozri, seme se omlati, a stabljika preraduje za dobijanje vlakna.

Seme se rasprostire u tanak sloj i suši. Blagog je uljastog i sluzastog ukusa.

Pakuje se u kese i čuva na suhom i promajnom mjestu.

LAZARKINJA

ASPERULA ODORATA L.

Opis biljke i staništa

Lazarkinja je višegodišnja zeljasta biljka. Stabljika je uspravna i

tanka, visoka do 30 cm. Listovi su raspoređeni pršljenasto oko stabljike. Ima ih obično 6 do 9 u jednom pršljenju. Na vrhu nerazgranate stabljike nalaze se sitni bijeli cvijetovi sakupljeni u cvast. Biljka cvijeta od maja do juna.

Raste po vlažnim bukovim šumama i često pokriva velike površine.

Droga. — Nadzemni dio lazarkinje u cvijetu (*Asperulae herba*)

Nožem ili makazama se odsjeca nadzemni dio lazarkinje u cvijetu i suši u hladu na promaji u tankom sloju. Droga treba da zadrži lijepu zelenu boju. Sušenjem dobija vrlo prijatan miris koji potiče od kumarina.

Droga se pakuje u jutane vrijeće ili bale i čuva na suhom i promajnom mjestu.

LAVORIKA, LOVOR

LAURUS NOBILIS L.

Opis biljke i staništa

Lovor raste kao zimzelen grm ili nisko drvo. Listovi imaju kratku peteljku, oblika su duguljasto-eliptičnog, na vrhu zašiljeni, po obodu cijeli i slabo talasasto uvijeni prema naličju. Listovi su dosta tvrdi i kožasti. S gornje strane su goli, sjajni i glatki. S lica su tamnozeleni, a s naličja su svetlije zelene boje. U pazuhu listova pojavljuju se u proljeće dvodomni cvijetovi bledozelene boje. Plod je crnkastosmeđa jajasta koštunica, dugačka oko 1,5 cm.

Lovor je biljka primorskog područja, gdje se javlja i na najljucem kršu. Sadi se i za ukras. U starom veku je smatrana za sveto drvo.

Droga. — List lovora (*Lauri folium*);
plod lovora (*Lauri fructus*)

List se bere od ranog proljeća do kasne jeseni. Može se sušiti u tankom sloju u hladu na promaji, ali to sušenje traje dosta dugo i do mjesec dana. U toku sušenja list treba često prevrtati. Najbolje je list sušiti u sušnici na temperaturi od 40°C.

Kvalitetna droga mora biti zelene boje, a to se postiže sušenjem u tankom sloju.

Droga se pakuje u jutane vrijeće, a najčešće u presovane jutane bale.

Sakuplja se i zreo plod. On se najčešće koristi u svježem stanju za dobijanje ulja koje predstavlja smješnu masnog i etarskog ulja. Plod se suši i pakuje u drvene sanduke.

LINCURA, RAVENT GENTIANA LUTEA L.

Opis biljke i staništa

Lincura je višegodišnja zeljasta biljka koja u zemlji razvija vrlo debelo, prstenasto-izbrazdan rizom, iz kojeg se grana mesnato, debelo, do 1 m dugačko korjenje. Prvih nekoliko godina biljka ima samo prizemne listove raspoređene u rozetu, a tek poslije pete godine razvija se uspravna, nerazgranata stabljika visoka do 1,5 m. Listovi na stabljici su naspramni, sjedeći, izduženo-jajasti, do 15 cm dugački, po rubu cijeli, sa paralelnim nervima. U pazuhu listova, na gornjem dijelu stabljike nalaze se grupe cvijetova žute boje. Krunica je zvjezdasto raširena, podijeljena u 5 do 6, rijetko više, dijelova. Čašica je kožasta, sastavljena od 5 listića. Biljka cvijeta u toku ljeta.

Lincura raste po livadama i pašnjacima predalpskog i alpskog pojasa, na visinama od 600 do 2.500 m. Srazmjerno je rijetka biljka.

Droga. — Korijen lincure (*Gentianae radix*)

Od avgusta do oktobra vadi se korijenje samo od starijih biljaka. Očisti se od natrulih dijelova, stabljike i korjenove glave, a zatim opere u vodi. Ako je debelo, rasiječe se po dužini. Suši se na suncu ili u sušnici. Sušenjem dobija svojstven miris. Ukusa je vrlo gorkog.

Osušen korijen pakuje se u jutane vreće i čuva u suhim prostorijama.

Napomena:

Sem napred opisane vrste sve je češće upotrebljava i srodna vrsta ovog roda — *Gentiana asclepiadea* L. poznata u narodu pod nazivima: od žutice trava, žučanica trava. Ova vrsta je nižeg rasta i ima cvijetove modre boje.

LIPA — SITNOLISNA ILI BIJELA LIPA

TILIA CORDATA Mill.

KRUPNOLISNA ILI CRNA LIPA

TILIA PLATHYPHYLLOS Scop.

Opis biljke i staništa

Obje vrste lipe su drveta visoka 20 do 30 m, sa vrlo razvijenom krošnjom. Listovi su na dugačkoj dršci, po obodu nazubljeni. Cvijetovi su blideožute boje, sakupljeni u cvast na dugoj dršci koja je do polovine srasla sa cvjetnim priperkom. Plod je oraščić.

U bijele lipe listovi su sitni, s gornje strane tamnozeleni, a s donje

strane svijetle sivozelene boje. Na donjoj strani lista u uglovima između nerava nalaze se žuto-crvene dlačice. Cvast se sastoji od 5 do 7 sitnih cvjetova.

U crne lipe listovi su krupniji, s obje strane jednako zelene boje. Dlačice u uglovima između nerava na donjoj strani lista su bijelosivkaste. Cvast se sastoji od 2 do 6 cvjetova koji su krupniji nego oni u bijele lipe. Crna lipa cvjeta početkom ljeta, oko 14 dana prije bijele.

Obje vrste rastu po šumama, a gaje se i kao ukrasna drveta po parkovima.

Droga. — Cvijet lipe (*Tiliae flos*)

Od lipe se sakupljaju cijele cvas-ti zajedno sa priperkom u vrijeme kada su dvije trećine cvjetova ras-cvjetane. Prilikom berbe cvjetovi se stavljaju u korpe, a zatim se ras-prostiru i suše u hladu na promaji ili u sušnici na temperaturi do 40°C.

Droga se pakuje u sanduke oblo-žene modrim papirom ili u presova-ne jutane bale. Čuva se u suhim za-mračenm prostorijama.

Napomena:

Cvijetove bijele lipe ne treba mi-ješati sa cvijetovima crne lipe.

LEŠURA, LJEČURA

SANICULA EUROPEAEA L.

Opis biljke i staništa

Lječura je trajna biljka. Stabljika je uspravna. Prizemni listovi su srololiko okruglog oblika na rubu na-zubljeni i sakupljeni u rozetu. Lis-

tovi na stabljici su manji i sedeći ili sa vrlo malim peteljkaama. Cvijeto-vi su mali bijeli ili ružičasti i sakup-ljeni na vrhu stabljike u štitaste cvasti. Plodovi imaju kukaste bod-lje. Biljka cvijeta od maja do jula mjeseca.

Raste u listopadnim šumama na-ročito bukovim.

Droga. — Nadzemni dio lečure (*Sa-niculae herba*); rizom lečure (*Sa-niculae rhizoma*)

Nadzemni dio se sakuplja za vri-jeme cvjetanja i suši se u hladu na promaji u tankom sloju. Droga tre-ba da zadrži prirodnu boju.

U proljeće ili u jesen vadi se ri-zom sa korijenom koji se očisti od zemlje, opere i suši na toplom mi-jestu ili u sušnici.

Obje droge se pakuju u papirne ili jutane vrijeće i čuvaju na suhom i promajnom mjestu.

MACINA TRAVA, ODOLJEN *VALERIANA OFFICINALIS L.*

Opis biljke i staništa

Macina trava je višegodišnja ze-ljasta biljka visoka 25 cm do 1 m. Ima kratak rizom koji je obrastao mnogobrojnim dugačkim, tankim korjenjem. Stabljika je uspravna, uzdužno izbrazdana i u gornjem di-jelu razgranata. Listovi su neparno perasto dijeljeni, sa 13 do 21 par ja-jasto-lancetastih listića koji su po obodu grubo nazubljeni. Donji listo-vi imaju dršku, dok su gornji sje-deći. Cvijetovi su sakupljeni u cvas-ti slične štiti. Boje su bijele do svijetloružičaste. Biljka cvijeta od kraja proljeća do sredine ljeta.

Odoljen raste na vlažnim livadama, u šipražju pokraj rijeka i potoka, po rubovima šuma sve do 1500 m nadmorske visine.

Za dobijanje droge ova biljka se često gaji.

Droga. — Rizom sa korjenjem odoljena (*Vulnerianae radix*)

Rizom sa korjenjem vadi se u jesen, opere u vodi i suši u tankom sloju na suncu ili u sušnici na temperaturi do 40°C. Korijen je suh kada se lako lomi.

Droga se pakuje u dvostruke papirne vreće i, zbog svojeg jako svojstvenog mirisa, čuva odvojeno od ostalih droga.

MAJČINA DUŠICA, MAJKINA DUŠICA *THYMUS SERPYLLUM L.*

Opis biljke i staništa

Majčina dušica je višegodišnja zeljasta biljka. Raste kao polugrm. Donji dio je odrvenjen. Stabljika je tanka, razgranata, visoka do 20 cm. Listovi su sitni, jajastog ili linealnog oblika, po obodu cijeli. Na stabljici i grančicama nalaze se po dva naspramna listića. Cvijetovi su ružičastobijele boje, sakupljeni u okruglaste cvasti prijatnog mirisa. Biljka cvijeta preko cijelog ljeta. Postoji velik broj varijeteta ove biljke, koji se razlikuje po izgledu, a osobito po mirisu.

Majčina dušica se javlja svuda, raste po kamenjaru, neplodnom zemljištu, na livadama, pašnjacima, po obodima šuma, i drugim mjestima.

Droga. — Gornji dio majčine dušice u cvjetu (*Serpylli herua*)

Gornji dio majčine dušice u cvatu odsjeca se nožem ili makazama, po lijepom i suhom vremenu. Ne treba brati precvetale biljke sa zametnutim plodovima. Sabrana biljka suši se u tankom sloju u hladu na promaji, ili u sušnici na temperaturi do 40°C.

Dobro osušena droga mora imati zelenu boju listova i prirodnu boju cvijetova. Ima karakterističan prijatan miris, oporo-gorak i aromatičan ukus.

MASLAČAK

TARAXACUM OFFICINALE —
Weber

Opis biljke i staništa

Maslačak je višegodišnja zeljasta biljka. Javlja se u rano proljeće. Lišće je usko lancetasto i po obodu duboko i krupno testerasto. Žuta cvijetna glavica nalazi se na uspravnoj dršci, koja je gola i šuplja. Svi dijelovi biljke su gorkog ukusa i imaju bijelog mliječnog soka. Biljka cvijeta od ranog proljeća pa sve do jeseni. Ako se biljka sakuplja rano u proljeće postoji mogućnost zamijene sa drugim biljem, na primjer vodopijom *Cichorium intybus*. Zamjena dolazi zato što su im rozete u početku vrlo slične. Kasnije, kad izbije stabljika, do zamjene ne dolazi. Ipak, i prije cvjetanja, ove biljke mogu se razlikovati po korjenu. Dok je korijen maslačka mekan i može se lako sijeći, ima mliječnog soka, dotle je korijen vodopije prilično tvrd i žilav i nema mliječnog soka. Maslačak je vrlo poznat i raširen korov.

Najviše se nalazi po vlažnim livadama, pašnjacima i travnjacima.

Droga. — Korijen maslačka (*Taraxaci radix*); nadzemni dio biljke u cvjetu (*Taraxaci herba*)

Korijen se vadi rano u proljeće (mart, april) ili u jesen (septembar, oktobar). Dugačak je do 20 cm, vretenast i vrlo malo razgranat. Spolja je crvenkastosmeđ, pun mliječnog soka koji curi kad se korijen prelomi. Izvađeno korijenje se opere od zemlje, odbace se truli dijelovi i sitni korjenčići. Korijen vađen u jesen ima više ljekovitih materija i ne treba ga miješati sa prolječnim drogom. Suši se u tankom sloju na običnoj temperaturi od 40° do 45°.

Nadzemni dio biljke bere se po lijepom i suhom vremenu za vrijeme cvjetanja biljke i suši u hladu na promaji ili u sušnici, jer droga treba da zadrži lijepu prirodnu boju.

Obje droge se pakuju u jutane vreće ili bale i čuvaju.

MASLINA

OLEA EUROPAEA L.

Opis biljke i staništa

Maslina raste kao drvo visoko do 10 m, a nekad i više. Ima naspramno raspoređene listove koji su izduženo-eliptičnog oblika i sa vrlo kratkim drškama. Listovi su čvrsti, kožasti; sa gornje strane su tamno-zelene, a sa donje strane svijetlije boje; po rubu su cijeli. Cvjetovi su sakupljeni u grozdastim cvastima koje se nalaze u pazuhu listova.

Krunični listići su srasli u cijev koja se u gornjem dijelu razdvaja na 4 režnja. Plod je koštunica okruglog oblika. U početku je zelene boje, a kad sazri, postaje skoro crn.

Maslina raste u Sredozemnom području, gdje se najčešće i gaji.

Droga. — Masno ulje iz ploda masline (*Oleum Olivae*); list masline (*Olivae folium*)

Kada sazru, plodovi se sakupljaju i u svježem stanju koriste za dobijanje maslinovog ulja.

List masline sakuplja se tokom godine i suši u hladu na promaji.

Pakuje se u jutane vreće i čuva u suhim prostorijama.

MEDVEDE GROŽDE

ARCTOSTAPHYLOS UVA URSI L.

Opis biljke i staništa

Medveđe grožđe je višegodišnja biljka koja raste kao zimzelen, nizak, puzav grm. Glavne grane su obično prilegle uz podlogu, a vrhovi grančica su uspravni i gusto obrasli listovima. Listovi su kožasti, debeli, goli, sitni i lopatičastog oblika. Rub lista je ceo i malo savijen prema naličju. Cvjetovi su mu sitni, zvonasti, ružičasti ili bijeli i vise u malim grozdovima. Plod je lepa crvena, brašnjava, okrugla, mnogosjemena bobica.

Biljka raste po suhim rijetkim, pješčanim i kamenitim obroncima i pašnjacima visokih krečnjačkih planina. Biljka je vrlo otporna i lako se širi, tako da mestimično potpuno pokriva zemljište.

Droga. — List medvedjeg groždja (*Uvae ursi folium*)

List se bere u proljeće kad je biljka u cvjetu. Najbolji je mlad list sa zelenih grančica. Dobro osušena droga treba da zvoni kad se baci na

gomilu. Mora biti zelene boje. Čuva se u vrećama na suhom mjestu.

MUŠKA BOKVICA

PLANTAGO LANCEOLATA L.

Opis biljke i staništa

Muška bokvica je višegodišnja zeljasta biljka visoka 10 do 30 cm. Ima uspravnu stabljiku sa 5 uzdužnih brazdi. Listovi se nalaze pri osnovi stabljike, imaju kratku dršku, oblika su lancetastog, sa 3 do 7 paralelnih nerava, po rubu cijeli. Cvijetovi su sakupljeni u gust cilindričan klas dug 2 do 5 cm. Biljka cvjeta krajem proljeća i preko ljeta.

Ova vrsta bokvice javlja se po livadama i pašnjacima, pokraj puteva i drugdje. Rijetko se sreće iznad 1000 m nadmorske visine.

Droga. — List muške bokvice (*Plantaginis lanceolatae folium*)

Upotrebljava se list muške bokvice koji se sakuplja za vrijeme cvjetanja biljke. Nekad se koristi svjež list, a nekad osušen. Suši se u hladu na promajnom mjestu ili u sušnici do 40°C.

Drogu treba čuvati u vrećama koje se ne smiju mnogo tumbati, jer je suv list lako lomljiv.

NEVEN

CALENDULAE OFFICINALIS L.

Opis biljke i staništa

Neven je jednogodišnja zeljasta biljka. Stabljika je uspravna. Lis-

tovi su duguljasto-jajasti, naizmenični. Cvijetovi su glavičasti žute ili narandžaste boje, pojedinačni, nalaze se na vrhu stabljike. Cvijeta od proljeća do jeseni, a u Primorju skoro cijele godine.

U nas se svuda gaji kao omiljeno narodno cvijeće.

Droga. — Cvijet nevena (*Calendulae flos*); nadzemni dio nevena u cvijetu (*Calendulae herba*)

Cvijet treba brati po suhom i sunčanom vremenu. Stavljati ga u korpe i što prije ga osušiti na jakoj promaji ili u sušnici na temperaturi do 40°C.

Ovo važi i za nadzemni dio nevena u cvijetu.

Droga se pakuje u kutije.

OČU-NEČU RUSOMAČA

CAPSELLA BURSA PASTORIS L.

Opis biljke i staništa

Rusomača je jednogodišnja ili dvogodišnja zeljasta biljka. Listovi sa stabljikama su vrlo sitni, duguljasti, šiljasti, po obodu cijeli i obuhvataju stabljiku. Prizemno lišće je krupnije perasto izdijeljeno i gradi rozetu. Plodovi su sitne trouglasto-srčaste ljuščice, koje kad sazru pucaju na dva šava. Biljka cvijeta od ranog proljeća do pozne jeseni.

To je korov koji raste svuda, a najviše pored torova, po naseljima i po napuštenim mjestima.

Droga. — Nadzemni dio biljke rusomače u cvijetu (*Bursae pastoris herba*)

Nožem ili makazama se odsječa nadzemni dio rusomače u cvijetu. Suši se u tankom sloju na promaji ili u sušnici na temperaturi do 40°C.

Droga se čuva na suhom i promajnom mjestu. Pakuje u papirne ili jutane vrijeće.

OČAJNICA

MARRUBIUM VULGARE L.

Opis biljke i staništa

Očajnica je višegodišnja zeljasta biljka. Stabljika je čvrsta i razgranata, visine i do pola metra. Listovi su široko jajasti, po rubu nazubljeni i dlakavi. Cvijetovi su bijeli i sakupljeni u gornjem dijelu stabljike u pršljenastu cvast. Biljka cvjeta preko cijelog ljeta.

Očajnica raste na suhim mjestima, po suhim pašnjacima, oko naselja i kraj puteva.

Droga. — Nadzemni dio očajnice (*Marrubii albi herba*)

Beru se biljke koje su u punom cvijetu, po ljepom i suhom vremenu. Na zagađenim mjestima ne treba je sakupljati. Sabrana biljka suši se u tankom sloju u hladu na promaji ili u sušnici na temperaturi do 40°C.

Pravilno sakupljene i osušene droge treba da imaju zelenu boju listova i prirodnu boju cvijetova i gorak ukus.

Pakuje se u papirne i jutane vrijeće i čuva na suhom i promajnom mjestu.

OMAN

INULA HELENIUM L.

Opis biljke i staništa

Oman je višegodišnja zeljasta biljka. Stabljika je uspravna i u

gornjem dijelu granata. Biljka je visoka do 2 m. Donji listovi su krupni 20 do 40 cm i sužavaju se u lisnu peteljku. Listovi na stabljici su manji, sedeći i po obodu nejednako testerasti. Glavičaste cvasti su na vrhu stabljike veoma krupne, široke, žute boje. Biljka cvijeta od jula do avgusta.

Raste uglavnom po vlažnim mjestima, po obodima šuma, pored potoka, puteva i jarkova.

Droga. — Rizom sa korijenjem omana (*Enulae radix*)

U jesen se kopaju podzemni dijelovi biljke (rizom sa korijenjem), očiste od zemlje i ostataka nadzemnih dijelova i operu u hladnoj vodi. Deblji rizomi i korijenje se raseku po dužini i suše na suncu ili u sušnici na temperaturi do 40°C. Pakuje se u jutane bale i čuva na suhom i promajnom mjestu.

PODBJEL, POBBEL

TUSSILAGO FARFARA L.

Opis biljke i staništa

Podbjel je zeljasta biljka visoka do 30 cm. Stabljika je zeljasta, prava, dlakava, obrasla smijeđim ljuspastim listićima. Podbijel je biljka sa trajnim podankom iz kojeg se u rano proljeće pojavljuju najpre samo pojedinačne glavičaste cvasti zlatno-žute boje. Kad biljka precvjeta izbijaju prizemni listovi sa dugom peteljkom. Listovi su srcolikog oblika, po rubu nazubljeni. Lice lista je golo i zeleno, naličje je bijelo od mnoštva dlaka.

Raste po vlažnim livadama, po nasipima, pored obala potoka, na novo odronjenoj zemlji, najviše na vlažnoj ilovači.

Droga. — Cvijet podbjela (*Farfarae flos*; list (*Farfaree folium*))

U rano proljeće, već u martu, po lijepom vremenu beru se još neotvorene glavice cvijetne. Ubrani cvijetovi odmah se suše na suncu ili u sušnici na temperaturi do 40°C.

Listovi se sakupljaju bez peteljki u toku ljeta. Slični su listovima raznih vrsta lopuha (*Petasites* — vraste) pa često dolazi do zamijene. Treba brati zdrave listove bez pega, jer su pege mesta zaražena gljivama. Za vrijeme sušenja listove ne treba dirati jer su kruti i lomljivi.

Cvijet podbela se pakuje u kartonske kutije ili u drvene sanduke, a list u dvostruke jutane bale ili vrijeće.

Obje droge se čuvaju na suhom i čistom mjestu.

PELIM, PELEN

ARTEMISIA ABSINTHIUM L.

Opis biljke i staništa

Pelen je višegodišnja zeljasta biljka visoka do 1 m. Raste kao polugrm, sa odrvenjenim donjim dijelovima. Stabljika je zeljasta, uspravna razgranata, dlakava. Listovi su perasto dijeljeni, s obe strane obrasli mekim dlakama. Cvijetovi su zlatnožute ili zelenožute boje, sitni i složeni u metličastu cvast. Biljka cvijeta u toku ljeta.

Pelen raste kao korov po poljima, međama, kraj puteva, oko naselja, po suvm i kamenitim obroncima.

Droga. — List pelena (*Absinthii folium*); nadzemni deo pelena (*Absinthii herba*)

List pelena bere se u proljeće, pre cvjetanja biljke, dok je mlad i zdrav. Sakupljen list se suši u tankom sloju na promaji ili u sušnici na temperaturi do 40°C. Za vrijeme sušenja treba ga češće prevrtati, da bi se što pre osušio. Droga se pakuje u papirne vreće.

Nadzemni dio pelena se sakuplja dok je biljka u cvjetu. Suši se, pakuje i čuva na isti način kao i list.

PIRIKA, PIREVINA

AGROPYRUM REPENS Beauv.

Opis biljke i staništa

Pirevina je trajna zeljasta biljka. Stabljika je uspravna. Listovi su tanki, uski, pljosnati, dugački, pod prstima grubi. Cvijetovi su udruženi u guste klasove. Rizom je vrlo razvijen. Biljka se uglavnom rizomom razmnožava i tako veoma brzo zakorovljuje polja i nanosi štete poljoprivredi. Cvijeta cijelog ljeta.

Droga. — Rizom pirevine (*Graminis rhizoma*)

Rizom se kopa u jesen, odmah opere hladnom vodom, očisti od sitnih žilica i suši na suncu ili u sušnici na temperaturi do 50°C.

Dobro osušen rizom dobija zlatno-žutu boju. Droga se čuva na suvom i promajnom mjestu. Pakuje se u vreće ili bale.

PITOMA NANA

MENTHA PIPERITA L.

Opis biljke i staništa

Pitoma nana je višegodišnja zeljasta biljka. Stabljika je uspravna, razgranata i četvorouglasta. Listovi

su jajasto-kopljasti, tanki, s gornje strana tamno-zeleni, s donje strane blijedi. Po obodu su zupčasti. Glavni nerv je jako istaknut. Cvijetovi su sitni, ljubičastocrveni udruženi u višespratne pršljenove na gornjem dijelu stabljike.

Pitoma nana je kod nas poznata samo u kulturama.

Droga. — List pitome nane (*Menthae piperitae folium*); nadzemni dio pitome nane (*Menthae piperitae herba*)

List pitome nane treba sakupljati po najljepšem vremenu kad biljka počne da cvijeta. Suviše mlada nana kao i precvjetala daje drogu lošeg kvaliteta. Sakupljen list se suši u tankom sloju na promaji ili u sušnici na temperaturi do 40°C. Osušena droga se pakuje u jutane vrijeće ili sanduke i čuva na suhom i promajnom mjestu.

Nadzemni dio pitome nane se skuplja dok je biljka u cvijetu. Suši se, pakuje i čuva na isti način kao i list.

PLUCNIK, PLUČNJAK *PULMONARIA OFFICINALIS L.*

Opis biljke i staništa

Plućnjak je višegodišnja zeljasta biljka, visoka do 20 cm. Stabljika je uspravna i obrasla oštrim žljezdastim dlakama. Prizemni listovi su sa drškom, sjajastog su oblika i zašiljeni, po obodu cijeli. Gornji listovi su sedeći i znatno manji od prizemnih. Po listovima se nalaze beličaste ili svijetlozelene pege. Cvijetovi se nalaze na vrhu stabljika, levkastog su oblika. U početku cvijetanja su ružičaste boje, a što su stariji, boja prelazi u plavo-ljubičastu.

Biljka cvijeta vrlo rano u proljeće (mart-april). Raste po vlažnim listopadnim šumama, među grmljem, pored potoka i drugdje.

Droga. — Nadzemni dio plućnjaka u cvijetu (*Pulmonariae herba*); list plućnjaka (*Pulmonariae folium*)

Ubrana biljka se suši u hladu na promaji u tankom sloju ili u sušnici na temperaturi do 40°C. Poslije sušenja biljka mora da ima lijepu zelenu boju.

Pakuje se i čuva u papirne ili jutane vreće, na suhom i promajnom mjestu.

PODUBICA *TEUCRIUM CHAMAEDRYIS L.*

Opis biljke i staništa

Podubica je višegodišnja zeljasta biljka koja raste kao mali polugrm do 30 cm visine. Stabljika je uspravna i razgranata. Listovi su usko-ovalni, po obodu duboko nazubljeni. Cvijetovi su ružičasti, smiješteni u pršljenovima pri vrhu grančice. Biljka cvijeta tokom ljeta.

Raste svuda po suhim, sunčanim mjestima čak i iznad 1000 m nadmorske visine. Ima je i po obodima šuma, po suhim livadama, obroncima, obodima, hrastovim šumama i drugim mjestima.

Droga. — Nadzemni dio biljke u cvatu (*Chamaedryos herba*)

Tokom ljeta po lijepom i suhom vremenu, nožem, makazama ili srpom se sijeku stabljike u cvatu. Suše se u hladu na promaji ili u sušnici na temperaturi do 40°C. Droga se pakuje u papirne ili jutane vrijeće i čuva na suhom i promajnom mjestu.

PRESLICA, RASTAVIĆ
EQUISETUM ARVENSE L.

Opis biljke i staništa

Preslica je višegodišnja zeljasta biljka. Iz razgranatog puzavog podzemnog stabla (rizoma) u rano proljeće najpre se javlja nerazgranata plodna (fertilna) stabljika, šuplja i člankovita, sa klasom spora na vrhu. Docnije se javlja neplodna (sterilna) stabljika visoka 20 do 30 cm, u sredini šuplja. Listovi su poređani u višestruke pršljenove oko stabljike. Listovi su okrenuti vrhom nagore i svojim izgledom biljka podsjeća na borić. Slične vrste koje nisu lekovite, imaju listove okrenute na dole ili vodoravne. Biljka ima vrlo razvijen i razgranat rizom, zbog čega se teško uništava.

Preslica je žilav korov koji raste po vlažnim, kiselim njivama, livadama i poljima. Nelekovite vrste se obično javljaju po močvarama i ritovima, vlažnim šumama i uz potoke.

Droga. — Nadzemni dio neplodne stabljike preslice (*Equiseti herba*)

Sakuplja se preko cijelog ljeta po lijepom i suhom vremenu. Ubirani dijelovi se suše u tankom sloju u hladu na promaji, ili u sušnici do 40°C. Droga se pakuje u jutane vrijeće ili bale i čuva na suhom i promajnom mjestu.

ROSOPAD, RUSA
CHELIDONIUM MAJUS L.

Opis biljke i staništa

Rosopad je višegodišnja zeljasta biljka visoka do 80 cm. Stabljika je tanka, razgranata, sa perastim tan-

kim nežnim listovima. Donji listovi su na dužoj dršci. Cvijetovi su žute boje i nalaze se na vrhovima grančica. Biljka cvijeta od proljeća do jeseni. Plod je čaura slična mahuni. Biljka se odlikuje po tome što pri ozledi ma kog njenog dijela curi žutonarandžasti sok koji je ljuto-gorkog ukusa i neprijatnog mirisa.

Raste na zapuštenim mjestima, uz ograde, pored potoka, uz zidine.

Droga. — Nadzemni dio rosopada (*Chelidonii herba*); korijen rosopada (*Chelidonii radix*)

Nadzemni dio se sakuplja za vrijeme cvijetanja, dok se plodovi još nisu razvili, i suše se u hladu na promaji u tankom sloju. Droga treba da zadrži prirodnu boju.

U proljeće ili u jesen vadi se korijen koji se očisti od zemlje, opere i suši na toplom mjestu ili u sušnici.

Obje droge se pakuju u jutane vrijeće i čuvaju na suhom i promajnom mjestu.

RUTA TRAVA, RUTA
RUTA GRAVEOLENS L.

Opis biljke i staništa

Ruta je dugovečna zeljasta biljka. Stabljika je uspravna. Listovi su duguljasti, neparno perasti. Cvijetovi su žuto-zeleni. Plod je tobolac. Čitava biljka je jakog mirisa. Cvijeta cijelog ljeta.

Biljka raste na mršavom tlu po kamenjarima. Kod nas se dosta gaji.

Droga. — List rute (*Rutae folium*); nadzemni dio rute u cvijetu (*Rutae herba*); sjeme rute (*Rutae semen*)

List se bere u proljeće kad je biljka u cvijetu. Najbolji je mlad list. Suši se u hladu na promaji ili u sušnici na temperaturi do 40°C. Droga se čuva na suhom i promajnom mjestu u papirnim vrećama ili balama.

Nadzemni dio rute u cvijetu se sakuplja sve dok ima cvijeta, suši se i čuva kao i list.

Sjeme se sakuplja u jesen.

Napomena:

Biljka je veoma otrovna, na koži izaziva crvenilo i smije se koristiti samo po savjetu i pod kontrolom ljekara.

SOLOMUNOV PEČAT, SOLOMONOV PEČAT

POLYGONATI OFFICINALE
ALL.

Opis biljke i staništa

Solomunov pečat je trajna zeljasta biljka. Stabljika je zeljasta. Listovi su usko ovalni. Cvijetovi su sitni, beli, mirisni, poređani s jedne strane stabljike. Plod je crno-plavičasta bobica. Rizom je razgranat, člankovit. Cvjeta u proljeće.

Biljka raste u svijetlim i suhim šumama, na rubovima šuma, među grmovima.

Droga. — Rizom solomonovog pečata (*Polygonatum rhizoma*).

Rizom se sakuplja rano u proljeće, ili u jesen, očisti se od nečistoća, opere od zemlje i suši na suncu ili u sušnici na temperaturi do 50°C.

Ukoliko droga nije dobro osušena uplesnava brzo.

Pakuje se u jutane vrijeće i čuva na promajnom mjestu.

STEŽA

POTENTILLA ERECTA (L.) Ram,
POTENTILLA TORMENTILLA
Neck.

Opis biljke i staništa

Steža je višegodišnja zeljasta biljka koja u zemlji ima mali rizom, a iznad zemlje uspravnu ili poleglu stabljiku dugačku 10 do 30 cm. Stabljika je u gornjem dijelu razgranata. Donji listovi su petodjelni i imaju dugačku peteljku. Poslije cvjetanja uginu. Listovi na stabljici su sjedeći i trodjelni, ali zbog velikih palistića izgledaju kao petodjelni. Po rubu su nazubljeni i na površini slabo dlakavi. Cvjetovi su pojedinačni, na vrhovima grančica ili u pazuhu listova. Imaju 4 krunična listića žute boje, koji su nježni i brzo opadaju. Biljka cvjeta u toku ljeta.

Raste po močvarnim i vlažnim planinskim livadama i pašnjacima, po rijetkim svijetlim šumama i po vrištinama.

Droga. — Rizom steže (*Tormentillae rhizoma*); nadzemni dio steže (*Tormentillae herba*).

Rizom se vadi u jesen ili u proljeće, a i za vrijeme cvjetanja biljke. Opere se u vodi, očisti od sitnih korjenčića i ostalih dijelova biljke i suši na suncu ili u sušnici do 45°C. Nadzemni dio biljke bere se za vrijeme cvjetanja biljke, suši u hladu na promaji ili u sušnici.

Obje droge pakuju se u jutane vreće i čuvaju na suhom i promajnom mjestu.

Napomena

U narodnoj medicini koriste se i druge vrste ovog roda, a najčešće

poljska steža, petolista ili petoprsta (*Protentilla argentea* L.). Ova vrsta ima cvijetove sa 5 kruničnih listića, a listovi su sa donje strane srebrnasto-bijele boje.

ŠIPURAK, ŠIPAK
ROSA CANINA L.

Opis biljke i staništa

Divlja ruža raste kao grm ili omanje drvo visoko do 2 metra. Stabljike su tanke, vitke, u obliku poluluka savijene naniže, obrasle trnjem. Listovi su neparno perasti, sastavljeni od 5 do 7 listića jajastog oblika po rubu oštro nazubljeni. Dosta veliki cvijetovi ružičaste, rijetko bijele boje javljaju se pojedinačno ili po dva do tri zajedno. Plod je jajastog oblika, spolja gladak, crvene boje. Spoljni mesnat oklop nastao je od cvijetne lože, a u njemu se nalaze poredani tvrdi plodići i mnogobrojne čekinjaste dlačice. Biljka cvijeta u maju, a plodovi stižu za berbu često već u avgustu.

Divlja ruža se najčešće javlja po ivicama šuma, na kamenjaru, na utrinama, među grmljem, pored puteva, po međama, uz ograde i drugdje.

Droga. — Cio plod šipka (*Cynosbati fructus*); polutke šipka (*Cynosbati fructus sine seminibus*); sjeme šipka (*Cynosbati semen*).

Plod se bere nešto prije sazrijevanja, dok je tvrd i svijetlocrvene boje. Odstrane se drške i ostaci cvijetne čašice i plodovi suše u sušnici na temperaturi do 50°C. Na višoj temperaturi plod može da pocrni, a ljekovite materije se gube. Droga je bez mirisa, a ukusa je nakiselog i oporog. Osušen šipak se pakuje u jutane vrijeće i čuva u čistim i suhim prostorijama.

TROSKOT
POLYGONUM AVICULARE L.

Opis biljke i staništa

Troskot je jednogodišnja biljka, mala, neugledna, plegla po zemlji. Stablo je člankovito i razgranato, listovi su sitni, naizmjenični, duguljasto-jajasti. U pazuhu listova nalaze se sitni ružičasti cvijetovi. Biljka cvijeta preko cijelog ljeta.

Troskot raste kao korov svuda u blizini naselja, po oranicama, po stazama i pored puteva.

Droga. — Nadzemni dio troskota u cvijetu (*Polygoni herba*)

Troskot se sakuplja tokom cijelog ljeta.

Biljku pri sakupljanju ne treba čupati iz zemlje, već makazama treba sjeći samo nadzemni dio. Sa zagađenih mjesta je ne treba sakupljati. Biljka se suši u hladu na promaji ili u sušnici na temperaturi do 40°C. Sušenjem na suncu biljka gubi zelenu boju, postaje siva, puna stabljike, jer se u tako osušene biljke listovi lako osipaju. Droga mora imati lijepu zelenu boju.

Pakuje se u papirne ili jutane vrijeće i čuva na suhom i promajnom mjestu.

TRPKOVINA, ŠIMŠIRIKA
BERBERIS VULGARIS L.

Opis biljke i staništa

Šimširika je grmolik šib. Listovi su sitni, po obodu nazubljeni. Obično iz jednog mjesta izbija po nekoliko listova i trn (preobraženi list). Cvijetovi su sitni, žute boje, smješteni u grozdastu cvast koja visi. Biljka cvijeta obično u maju i junu. Plod je sitna, sočna crvena

bobica nakiselog ukusa. Kora stabla, grana i korijena je žute boje.

Šimširika raste po živim ograda-
dama, međama, svjetlim šumama,
pored puteva i drugdje po suhim
mjestima. Poljoprivrednici nerado
gledaju ovu biljku u blizini svojih
polja, jer se na njoj pojavljuje ži-
tna rđa (*Puccinis graminis Pers*)
koja napada žitna polja.

Droga. — Korijen šimširke (*Berberi-
dis radix*), kora sa korijena
šimširike (*Berberidis radice cor-
tex*); kora šimširike (*Berberidis
cortex*); plod šimširike (*Berberi-
dis fructus*).

Korijen se kopa u proljeće ili u
jesen. Kora sa korijena ima mnogo
više lekovitih materija pa se više
i traži. Oguljena kora se isječe na
manje komade i suši na suncu ili
u sušnici na temperaturi od 40°C.

U proljeće se guli kora sa mladih
grana. Plod se sakuplja u jesen
kada je potpuno zreo.

Dobijene droge se pakuju u ju-
tane vrijeće ili bale i čuvaju do
prodaje u suhim prostorijama.

VODOPIJA

CICHORIUM INTYBUS L.

Opis biljke i staništa

Vodopija je dugovječna zeljasta
biljka, visine do 1,5 m, ponekad
i više. Prizemni listovi su okuplje-
ni u rozetu, krupni, dugački, po o-
bodu duboko i nejednako urezani.
Listovi na stabljici su kraći, dugu-
ljasto kopljasti, manje deljeni. Sta-
bljika je prava, veoma tvrda, u gor-
njem dijelu razgranata. Stabljika i
listovi su pokriveni kratkim dlaka-

ma. Cvijetovi su svetlo-plavi, jezi-
časti, pojedinačni ili udruženi u cva-
sti. Cvijeta preko cijelog ljeta.

Vodopija raste svuda kao korov,
najviše pored staza i puteva, po paš-
njacima i livadama, po obodima šu-
ma.

Droga. — Nadzemni dio vodopije
u cvijetu (*Cichorii herba*); kori-
jen vodopije (*Cischorii radix*).

Nožem ili makazama se odsjeca
nadzemni dio vodopije u cvijetu.
Suši u tankom sloju u hladu na
promaji ili u sušnici na tempera-
turi do 40°C.

Obje droge se pakuju u jutane
vrijeće i čuvaju na suhom i pro-
majnom mjestu.

VRIJESAK

CALLUNA VULGARIS L.

Opis biljke i staništa

Vrijesak je nizak grm. Na mno-
gobrojnim stabljikama nalaze se si-
tni i uski listići koji su poređani
kao crijepovi na krovu. Cvijetovi su
zvonasti, blijedo-crvene boje. Bilj-
ka cvijeta obično od jula do sep-
tembra.

Raste na vrištinama, uhim liva-
dama, pašnjacima, po šumama.

Droga. — Cvijet vrijeska (*Ericae
flos*).

Cvijet vrijeska se sakuplja po li-
jepom vremenu kad biljka počne
da cvijeta. Uvijek se prilikom sa-
kupljanja nađe kao nepoželjna pri-
mjesa od listića i izlomljenih gran-
čica. Prečišćavanje se najbolje vr-
ši rešetanjem.

Sakupljen cvijet se suši u tan-
kom sloju na promaji ili u sušnici
na temperaturi do 40°C.

Droga se pakuje u jutane vrijeće ili sanduke i čuva na suhom i promajnom mjestu.

ZOVA

SAMBUCUS NIGRA L.

Opis biljke i staništa

Zova je višegodišnja biljka koja raste kao grm ili drvo. Listovi su neparno perasti po obodu nejednako testerasti. Cvijetovi su bijeli i sakupljeni u cvast sličnu štitu, prijatnog su mirisa. Kora na stablu je sive boje, a na mladim grančicama zelena, sa mnogobrojnim lenticelama (okcima). Plod je crna bobica. Cvijeta od maja do jula, što zavisi od nadmorske visine.

Zova se javlja podjednako u porijeđenim šumama, po obroncima šuma, pored potoka, puteva i po naseljima.

Droga. — Cvijet zove (*Sambuci flos*); plod zove (*Sambuci fructus*).

Cvijet se sakuplja po lijepom i suhom vremenu na početku cvjetanja biljke. Beru se čitavi štitovi. Ne treba brati cvasti sa kojih cvijetici već opadaju, jer se tada dobija droga tamnije boje. Cvasti se sakupljaju u korpe i ne smiju se nabijati. Odmah ih treba sušiti, jer ukoliko sviježe sakupljeni cvijetovi ostaju duže na gomili oni potamne. Cvasti se suše cijele u tankom sloju u hladu na promaji, na toplom tavanu, a najbolje u sušnici na temperaturi do 40°C.

Ovako osušene cvasti sa peteljkom (*Sambuci flos cum stipites*) mogu se poslije sušenja okruniti i prosejati kroz odrijeđeno sito, a peteljke odbaciti. Cvijet zove bez pe-

teljke odbaciti. Cvijet zove bez peteljes sine stipites)

Osušen cvijet treba da ostane bleđo-žute boje i prijatnog mirisa. Cvijet se pakuje odmah poslije sušenja u četvorostruke natron vrijeće ili jutane bale. Čuva se u čistim i suvim prostorijama.

Plod zove se bere u jesen kad pocrni i sazri. Suše se na običnoj temperaturi, zatim se dosuše u sušnici na temperaturi do 60°C. Plod se pakuje u manje papirne ili jutane vrijeće i čuva na suhom mjestu.

ŽDRALOVKA, KOKOTAC

MELILOTUS OFFICINALIS (L.)

Med.

Opis biljke i staništa

Kokotac je dvogodišnja zeljasta biljka koja može dostići visinu i do jednog metra. Stabljika je uspravna i razgranata u gornjem dijelu. Listići su dugi 1,5 do 2,5 cm, po obodu su nazubljeni, na gornjoj strani su goli, dok su na naličju nešto dlakavi. Cvijetovi su vrlo sitni, žute boje, nalaze se na vrhovima grančica, složeni u grozdastu cvast. Biljka cvijeta od jula do septembra.

Raste po livadama, oranicama, pored puteva, željezničkih nasipa, na rubovima šuma i na drugim mjestima.

Droga. — Vrhovi grančica u cvijetu kokotca (*Meliloti herba*).

Preko ljeta sakuplja se gornji dio biljke u cvijetu i suši u tankom sloju u hladu na promaji ili u sušnici na temperaturi do 40°C. Sušenjem droga dobija vrlo prijatan miris.

Poslije sušenja drogu treba odmah brižljivo upakovati u jutane vrijeće ili bale, da cvijetovi i listovi ne bi otpali sa grančica, jer se time smanjuje kvalitet droge.

ZENSKA BOKVICA *PLANTAGO MAIOR L.*

Opis biljke i staništa

Ženska bokvica je višegodišnja zeljasta biljka (ponekad dvogodišnja) visoka 15 do 20 cm. Stabljika je bez listova i obično kraća nego listovi. Listovi su na osnovi stabljike sakupljeni u rozetu; oblika su široko-ovalnog, po obodu cijeli, sa dugačkom peteljkom i sa 5 do 9 istaknutih nerava. Ružičasti cvijetovi sakupljeni su u gust cilindričan klas, dug do 10 i više cm. Biljka cvjeta u toku cijelog ljeta.

Ženska bokvica raste u blizini naselja, pokraj puteva i nasipa, po dvorištima, pored staja.

Droga. — List ženske bokvice (*Plantaginis maioris folium*).

Kao i u muške bokvice, upotrebljava se list ženske bokvice. Njegova upotreba, branje, sušenje i čuvanje isto je kao i u muške bokvice.

ŽUTILOVKA (SVINDUŠA, ZLATNA RUŽA

SOLIDAGO VIRGA — AUREA L.

Opis biljke i staništa

Žutilovka je višegodišnja zeljasta biljka visine do 1 m. Stabljika je na gornjem dijelu razgranata. Listovi su ovalni, na rubu nazubljeni, dlakavi. Cvijetovi su sitni, zlatno-žuti, sakupljeni u male glavičaste cvati. Cvasti su metličasto raspoređeni na vrhu stabljike. Biljka cvijeta preko cijelog ljeta.

Raste po svijetlim i suhim šumama, uz puteve, među stijenama, i na drugim mjestima.

Ima više varijanata i rasa ove biljke.

Droga. — Vrhovi grana u cvijetu (*Solidaginis virga — aureae herba*); nadzemni dio biljke sa korijenom (*Solidaginis virga — aureae herba et radix*).

U toku ljeta sakuplja se cela biljka sa korjenom i cvijetovima. Suši se u hladu na promaji ili u sušnici na temperaturi do 45°C. Droga se pakuje u jutane vrijeće, pri čemu treba voditi računa da se ne okruži. Čuva se na suhom mjestu.

S P I S A K
NARODNIH I LATINSKIH IMENA BILJAKA

ajdučica — *Achillea millefolium* L.
aniž trava — *Pimpinella anisum* L.
aptovina — *Sambucus ebulus* L.
ariš — *Larix decidua* Mill.

betonika — *Betonica officinalis* L.
biber — *Piper nigrum* L.
bibernela — *Foeniculum vulgare* Mill.
bijela djetelina — *Trifolium repens* L.
bijela imela — *Viscum album* L.
bijela vrba — *Salix alba* L.
bijeli hrast — *Quercus sessiliflora* Salisb.
bijeli jasen — *Fraxinus excelsior* L.
bijeli luk — *Allium sativum* L.
bijeli šljez — *Althaea officinalis* L.
bogorodična trava — *Hypericum perforatum* L.
bokvica — *Plantago* sp.
borovnica — *Vaccinium myrtillus* L.
bosiljak — *Ocimum basilicum* L.
božur — *Paeonia officinalis* L.
brđanka — *Arnica montana* L.
breza — *Betula alba* L.
broć — *Rubia tinctorum* L.
bršljan — *Hedera helix* L.
bršljen — *Hedera helix* L.
bukva — *Fagus silvatica* L.
bundeва bijela — *Cucurbita pepo* L.
bundeва debelkora — *Cucurbita melopepo* L.

carevo oko — *Geum urbanum* L.
celer — *Apium graveolens* L.
cikla — *Beta vulgaris* v. *rapacea* f. *rubra* L.
crna gavez — *Symphytum officinale* L.
crna kupina — *Rubus fruticosus* L.
crna ribizla — *Ribes nigrum* L.

crni jasen — *Fraxinus ornus* L.
crni luk — *Allium cepa* L.
crni ribiz — *Ribes nigrum* L.
crni trn — *Prunus spinosa* L.

četen — *Linum usitatissimum* L.

čestoslavica — *Veronica officinalis* L.
češljuga — *Dipsacus silvestris* L.
čičak — *Arctium lappa* L.
čubar — *Satureja hortensis* L.
čuvakuća — *Sempervivum tectorum* L.

divizma — *Verbascum thapsiforme* Schrader
divlja mačuhica — *Viola tricolor* L.
divlja metvica — *Mentha* sp.
divlja šumska metvica — *Mentha* sp.
divlji cvijet — *Salvia verticillata* L.
divlji kesten — *Aesculus hippocastanum* L.
dobričica — *Glechoma hederacea* L.
dud — *Morus alba* L.
dupčac — *Teucrium chamaedrys* L.
duvan — *Nicotiana tabacum* L.

gavez — *Symphytum officinale* L.
gladiševina — *Ononis spinosa* L.
gladišika — *Ononis spinosa* L.
glog — *Crataegus oxyantha* L.
gorka kičica — *Erythraea centaurium* Pers.
gorka troliska — *Potentilla micrantha* Ram.
gorušica — *Sinapis arvensis* L.
gospin cvat — *Hypericum perforatum* L.
grah — *Phaseolus vulgaris* L.
grožđe — *Vitis vinifera* L.

hajdučica — *Achillea millefolium* L.
himela — *Viscum album* L.
hrast — *Quercus sessiliflora* Salisb.
hren — *Cochlearia armoracia* L.

imela — *Viscum album* L.
inđirot — *Acorus calamus* L.
islamski lišaj — *Cetraria islandica* Ach.
iva trava — *Teucrium montanum* L.
ivanjsko zelje — *Salvia sclarea* L.

jabuka — *Pirus malus* L.
jagoda — *Fragaria vesca* L.
jagorčevina — *Primula veris* L.
jarčeva trava — *Mentha pulegium* L.
jasen — *Fraxinus ornus* L.
jasmenka trava — *Chrysanthemum hortorum* L.
ječam — *Hordeum vulgare* L.
jela — *Abies alba* L.
jelika — *Abies alba* L.
joha — *Alnus glutinosa* Gaertn.
jošika — *Alnus glutinosa* Gaertn.

kadulja — *Salvia officinalis* L.
kafa — *Coffea arabica* L.
kaktus aloja — *Aloe arborescens* Mill.
kamenski čuber — *Mentha pulegium* L.
kamenjarka djetelina — *Anthyllis vulneraria* L.
kamilica — *Matricaria chamomilla* L.
kantarija — *Erythraea centaureum* Pers.
karanfilić — *Eugenia caryophyllata* Thunb.
kičica — *Erythraea centaureum* Pers.
kilavica — *Herniaria glabra* L.
kiselica — *Rumex acetosella* L.
kleka — *Juniperus communis* L.
kokotac — *Melilotus officinalis* (Med.) Lam.
komoljika — *Artemisia vulgaris* L.
komonika — *Artemisia vulgaris* L.
komorač — *Foeniculum vulgare* Mill.
konoplja — *Cannabis sativa* L.
kopriva — *Urtica dioica* L.
krastavac — *Cucumis sativus* L.
kravljača — *Papaver rhoeas* L.
kravljak — *Papaver rhoeas* L.
kravojac — *Angelica archangelica* L.
krešušica — *Ajuga reptans* L.
krika — *Anagallis arvensis* L.
krompir — *Solanum tuberosum* L.
kruška — *Pirus communis* L.
kukuruz — *Zea mays* L.
kunica — *Achillea millefolium* L.
kupina — *Rubus fruticosus* L.

lan — *Linum usitatissimum* L.
lavandula — *Lavandula vera* L.
lavorika — *Laurus nobilis* L.
lazarica — *Asperula odorata* L.
lazarkinja — *Asperula odorata* L.
lijeska — *Corylus avellana* L.
limun — *Citrus limonum* Risso.
lincura — *Gentiana lutea* L.
lipa bijela — *Tilia cordata* Mill.
lovorika — *Laurus nobilis* L.
lubenica — *Citrullus vulgaris* Schrader

lječura — *Sanicula europaea* L.
lješnik — *Corylus avellana* L.
lješura — *Sanicula europaea* L.
ljubičica — *Viola odorata* L.

maca trava — *Valeriana officinalis* L.
macina trava — *Valeriana officinalis* L.
majčina dušica — *Thymus serpyllum* L.
malina — *Rubus idaeus* L.
malva trava — *Malva silvestris* L.
maslačak — *Taraxacum officinale* Web.
matičnjak — *Melissa officinalis* L.
medveđe grožđe — *Arctostaphylos uva ursi* L.
metlika — *Artemisia vulgaris* L.
metvica — *Mentha* sp., *Mentha longifolia* L.
metvica što raste uz vodu — *Mentha aquatica* L.
miloduh — *Levisticum officinale* Koch.
mišjakinja — *Stellaria media* Vill.
moravka — *Arnica montana* L.
mrkva — *Daucus carota* L.
muška bokvica — *Plantago lanceolata* L.

nana — *Mentha piperita* L.
narandža — *Citrus aurantium* L.
neven — *Calendula officinalis* L.
niski čubar — *Mentha longifolia* L.

oču-neću — *Capsella bursa pastoris* (L.) Med.
očajnica — *Marrubium vulgare* L.
od verema trava — *Mentha pulegium* L.
od žutice trava — *Gentiana asclepiadea* L.
odoljen — *Valeriana officinalis* L.
oman — *Inula helenium* L.
omora — *Picea excelsa* Link
omorika — *Picea excelsa* Link
orah — *Juglans regia* L.
ovan — *Salvia sclarea* L.

paprat — *Pteridium aquilinum* Kuhn
paprena metvica — *Mentha piperita* L.
paprika ljuta — *Capsicum annuum* L.
paradajz — *Solanum lycopersicum* L.
pasulj — *Phaseolus vulgaris* L.
pelim — *Artemisia absinthium* L.
pelin — *Artemisia absinthium* L.
peršun — *Petroselinum hortense* Hoffm.
petolista — *Potentilla argentea* Beck
petoprsta — *Potentilla argentea* Beck
pirika — *Agropyrum repens* (L.) Beauv.
pitoma macina trava — *Valeriana officinalis* L.
pitoma metvica — *Mentha piperita* L.
pitoma nana — *Mentha piperita* L.
plućnjak — *Pulmonaria officinalis* L.
podbjel — *Tussilago farfara* L.
podubica — *Teucrium chamaedrys* L.
poljska gorušica — *Sinapis arvensis* L.
poljska kiselica — *Rumex acetosella* L.
poljska preslica — *Equisetum arvense* L.
poljska steža — *Potentilla argentea* Beck
pomorandža — *Citrus aurantium* L.
preslica — *Equisetum arvense* L.
priputac — *Herniaria glabra* L.
prženica trava — *Knautia arvensis* Coult.
pšenica — *Triticum aestivum* L.
puzava trava — *Agropyrum repens* (L.) Beauv.
puzavac — *Agropyrum repens* (L.) Beauv.

ravent — *Gentiana lutea* L.
ren — *Cochlearia armoracia* L.
repa — *Beta vulgaris* L.
repušina — *Arctium lappa* L.
rodakva — *Raphanus sativus* L.
rosopad — *Chelidonium majus* L.

rotkva — *Raphanus sativus* L.
rusa trava — *Chelidonium majus* L.
ruski komorač — *Foeniculum vulgare* Mill.
rusomača — *Capsella bursa pastoris* (L.) Med.
ruta trava — *Ruta graveolens* L.
ruzmarin — *Rosmarinus officinalis* L.

samobojka — *Glechoma hederacea* L.
sirova kelidonija — *Chelidonium majus* L.
sjeruša — *Salvia verticillata* L.
sladić — *Polypodium vulgare* L.
smilje — *Helichrysum arenarium* DC.
smokva — *Ficus carica* L.
smreka — *Juniperus communis* L.
solomunov pečat — *Polygonatum officinale* L.
solomunov uglasti pečat — *Polygonatum officinale* L.
srčanik — *Gentiana lutea* L.
steža — *Potentilla erecta* (L.) Ram.
svinduša — *Solidago virga-aurea* L.

šafra — *Adonis aestivalis* L.
šargarepa — *Daucus carota* L.
šipak — *Rosa canina* L.
šipurak — *Rosa canina* L.
šljez — *Althaea officinalis* L.
šljiva — *Prunus domestica* L.
štavolja trava — *Rumex alpinus* L.
šumska bokvica — *Plantago* sp.

tatula — *Datura stramonium* L.
trandovilje — *Althaea rosea* Cav.
trešnja — *Prunus avium* L.
troliska — *Potentilla micrantha* Ram.
trolisnik — *Potentilla micrantha* Ram.
troskot — *Polygonum aviculare* L.
trpkovina — *Berberis vulgaris* L.

venja — *Juniperus communis* L.
vodopija — *Cichorium intybus* L.
vrba — *Salix alba* L.
vrijesak — *Calluna vulgaris* (L.) Hill.

žečija stopa — *Geum urbanum* L.
žečija stopica — *Geum urbanum* L.
žečji trn — *Ononis spinosa* L.
zlatna ruža — *Solidago virga-aurea* L.
zob — *Avena sativa* L.
zova — *Sambucus nigra* L.

žalfija — *Salvia officinalis* L.
žalosna vrba — *Salix babylonica* L.
žara — *Urtica dioica* L.
ždralovka — *Melilotus officinalis* (Med.) Lam.
ženska bokvica — *Plantago major* L.
ženska kantarija — *Erythraea centaurium* Pers.
žućanica trava — *Gentiana asclepiadea* L.
žuta broćka — *Galium aparine* L.
žuta djetelina — *Trifolium ochroleucum* Huds.
žuti karanfil — *Geum urbanum* L.
žuti sićan — *Gentiana asclepiadea* L.
žutilovka — *Solidago virga-aurea* L.

S P I S A K
LATINSKIH I NARODNIH IMENA BILJAKA

A

- Abies alba* L. — jela, jelika
Achillea millefolium L. — ajdučica, hajdučica, kunica
Acorus calamus L. — indjirot
Adonis aestivalis L. — šafran
Aesculus hippocastanum L. — divlji kesten
Agropyrum repens (L.) Beauv. — pirevina, pirika, puzava trava, puzavac
Ajuga reptans L. — krešušica
Allium cepa L. — crni luk
Allium sativum L. — bijeli luk
Alnus glutinosa Gaertn. — joha, jošika
Aloe arborescens Mill. — kaktus aloja
Althaea officinalis L. — bijeli šljev, šljev
Aithaea rosea Cav. — trandovilje
Anagallis arvensis L. — krika
Angelica archangelica L. — kravojac
Anthyllis vulneraria L. — kamenjarka djetelina
Apium graveolens L. — celer
Arctium lappa L. — čičak, repušina
Arctostaphylos uva ursi L. — medveđe grožđe
Arnica montana L. — brđanka, moravka
Artemisia absinthium L. — pelim, pelin
Artemisia vulgaris L. — komoljika, komonika, metlika
Asperula odorata L. — lazarica, lazarkinja
Avena sativa L. — zob

B

- Berberis vulgaris* L. — trpkovina
Beta vulgaris L. — repa
Beta vulgaris v. rapacea f. rubra L. — cikla
Betonica officinalis L. — betonika
Betula alba L. — breza

C

- Calendula officinalis* L. — neven
Calluna vulgaris (L.) Hill. — vrijesak
Cannabis sativa L. — konoplja
Capsella bursa pastoris (L.) Med. — oću-neću, rusomača
Capsicum annum L. — paprika ljuta
Cetraria islandica Ach. — islamski lišaj
Chelidonium majus L. — resopad, rusa trava, sirova kelidonija
Chrysanthemum hortorum L. — jasmenka trava
Cichorium intybus L. — vodopija
Citrullus vulgaris Schrader — lubenica
Citrus aurantium L. — narandža, pomorandža
Citrus limonum Risso. — limun
Cochlearia armoracia L. — hren, ren
Coffea arabica L. — kafa
Corylus avellana L. — lijeska, lješnik
Crataegus oxyacantha L. — glog
Cucumis sativus L. — krastavac
Cucurbita melopepo L. — bundeva debelkora
Cucurbita pepo L. — bundeva bijela

D

- Daucus carota* L. — mrkva, šargarepa
Datura stramonium L. — tatula
Dipsacus silvestris L. — češljuga

E

- Equisetum arvense* L. — poljska preslica, preslica
Erythraea centaurium Pers. — gorka kičica, kantarija, kičica, ženska kantarija
Eugenia caryophyllata Thunb. — karanfilić

F

- Fagus silvatica* L. — bukva
Ficus carica L. — smokva
Foeniculum vulgare Mill. — bibernela, komorač, ruski komorač
Fragaria vesca L. — jagoda
Fraxinus excelsior L. — bijeli jasen
Fraxinus ornus L. — crni jasen, jasen

G

- Galium aparine* L. — žuta broćka
Gentiana asclepiadea L. — od žutice trava, žučanica trava, žuti sićan
Gentiana lutea L. — lincura, ravent, srčanik
Geum urbanum L. — carevo oko, zečija stopa, zečija stopica, žuti karanfil
Glechoma hederacea L. — dobričica, samobojka

H

- Hedera helix* L. — bršljan, bršljen
Helichrysum arenarium DC. — smilje
Herniaria glabra L. — kilavica, priputac
Hordeum vulgare L. — ječam
Hypericum perforatum L. — bogorodična trava, gospin cvat

I

- Inula helenium* L. — oman

J

- Juglans regia* L. — orah
Juniperus communis L. — kleka, smreka, venja

K

- Knautia arvensis* Coult. — prženica trava

L

- Larix decidua* Mill. — ariš
Laurus nobilis L. — lavorika, lovorika
Lavandula vera L. — lavandula
Levisticum officinale Koch — miloduh
Linum usitatissimum L. — četen, lan

M

- Malva silvestris* L. — malva trava
Marrubium vulgare L. — očajnica
Matricaria chamomilla L. — kamilica
Melilotus officinalis (Med.) Lam. — kokotac, ždralovka
Melissa officinalis L. — matičnjak
Mentha aquatica L. — metvica što raste uz vodu
Mentha longifolia L. — metvica, niski čubar
Mentha piperita L. — nana, paprena metvica, pitoma metvica, pitoma nana

Mentha pulegium L. — jarčeva trava, kamenski čuber, od verema trava
Mentha sp. — divlja metvica, divlja šumska metvica, metvica
Morus alba L. — dud

N

Nicotiana tabacum L. — duvan

O

Ocimum basilicum L. — bosiljak
Ononis spinosa L. — gladiševina, gladišika, zečji trn

P

Paeonia officinalis L. — božur
Papaver rhoeas L. — kravljača, kravljak
Petroselinum hortense Hoffm. — peršun
Phaseolus vulgaris L. — grah, pasulj
Picea excelsa Link — omora, omorika
Pimpinella anisum L. — aniž trava
Piper nigrum L. — biber
Pirus communis L. — kruška
Pirus malus L. — jabuka
Plantago lanceolata L. — muška bokvica
Plantago major L. — ženska bokvica
Plantago sp. — bokvica, šumska bokvica
Polygonatum officinale L. — solomunov pečat, solomunov uglasti pečat
Polygonum aviculare L. — troskot
Polypodium vulgare L. — sladić
Potentilla argentea Beck — petolista, petoprsta, poljska steža
Potentilla erecta (L.) Ram. — steža
Potentilla micrantha Ram. — gorka troliska, troliska, trolisnik
Primula veris L. — jagorčevina
Prunus avium L. — trešnja
Prunus domestica L. — šljiva
Prunus spinosa L. — crni trn
Pteridium aquilinum Kuhn — paprat
Pulmonaria officinalis L. — plućnjak

Q

Quercus sessiliflora Salisb. — bijeli hrast, hrast

R

Raphanus sativus L. — rodakva, rotkva
Ribes nigrum L. — crna ribizla, crni ribiz
Rosa canina L. — šipak, šipurak

Rosmarinus officinalis L. — ruzmarin
Rubia tinctorum L. — broć
Rubus fruticosus L. — crna kupina, kupina
Rubus idaeus L. — malina
Rumex acetosella L. — kiselica, poljska kiselica
Rumex alpinus L. — štavolja trava
Ruta graveolens L. — ruta trava

S

Salix alba L. — bijela vrba, vrba
Salix babylonica L. — žalosna vrba
Salvia officinalis L. — kadulja, žalfija
Salvia sclarea L. — ivanjsko zelje, ovan
Salvia verticillata L. — divlji cvijet, sjeruša
Sambucus ebulus L. — aptovina
Sambucus nigra L. — zova
Sanicula europaea L. — lječura, lješura
Satureja hortensis L. — čubar
Sempervivum tectorum L. — čuvakuća
Sinapis arvensis L. — gorušica, poljska gorušica
Solanum lycopersicum L. — paradajz
Solanum tuberosum L. — krompir
Solidago virga-aurea L. — svinduša, zlatna ruža, žutilovka
Stellaria media Vill. — mišjakinja
Symphytum officinale L. — crna gavez, gavez

T

Taraxacum officinale Web. — maslačak
Teucrium chamaedrys L. — dupćac, podubica
Teucrium montanum L. — iva trava
Thymus serpyllum L. — majčina dušica
Tilia cordata Mill. — lipa bijela
Trifolium ochroleucum Huds. — žuta djetelina
Trifolium repens L. — bijela djetelina
Triticum aestivum L. — pšenica
Tussilago farfara L. — podbjel

U

Urtica dioica L. — kopriva, žara

V

Vaccinium myrtillus L. — borovnica

Valeriana officinalis L. — maca trava, macina trava, odoljen, pitoma macina trava

Verbascum thapsiforme Schrader — divizma

Veronica officinalis L. — čestoslavica

Viola odorata L. — ljubičica

Viola tricolor L. — divlja maćuhica

Viscum album L. — bijela imela, himela, imela

Vitis vinifera L. — grožđe

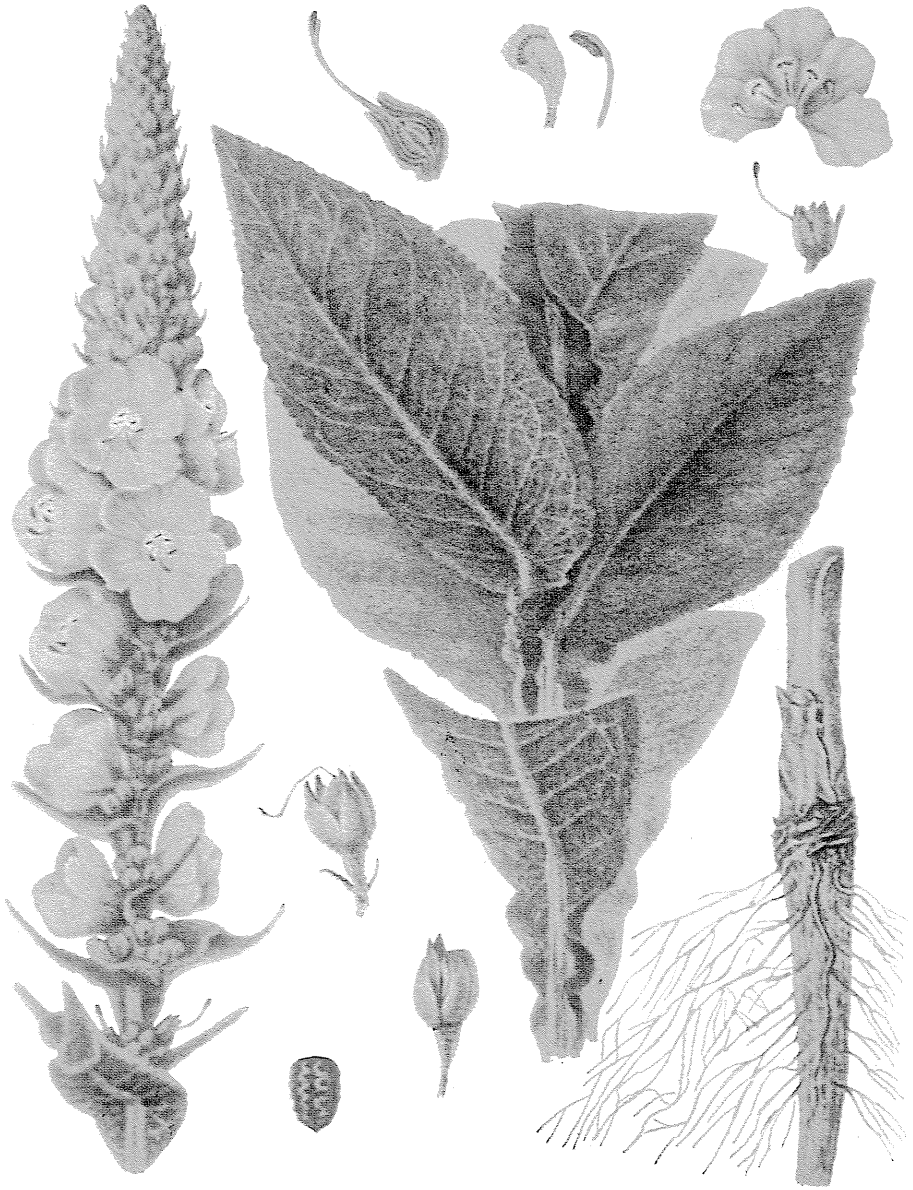
Z

Zea mays L. — kukuruz

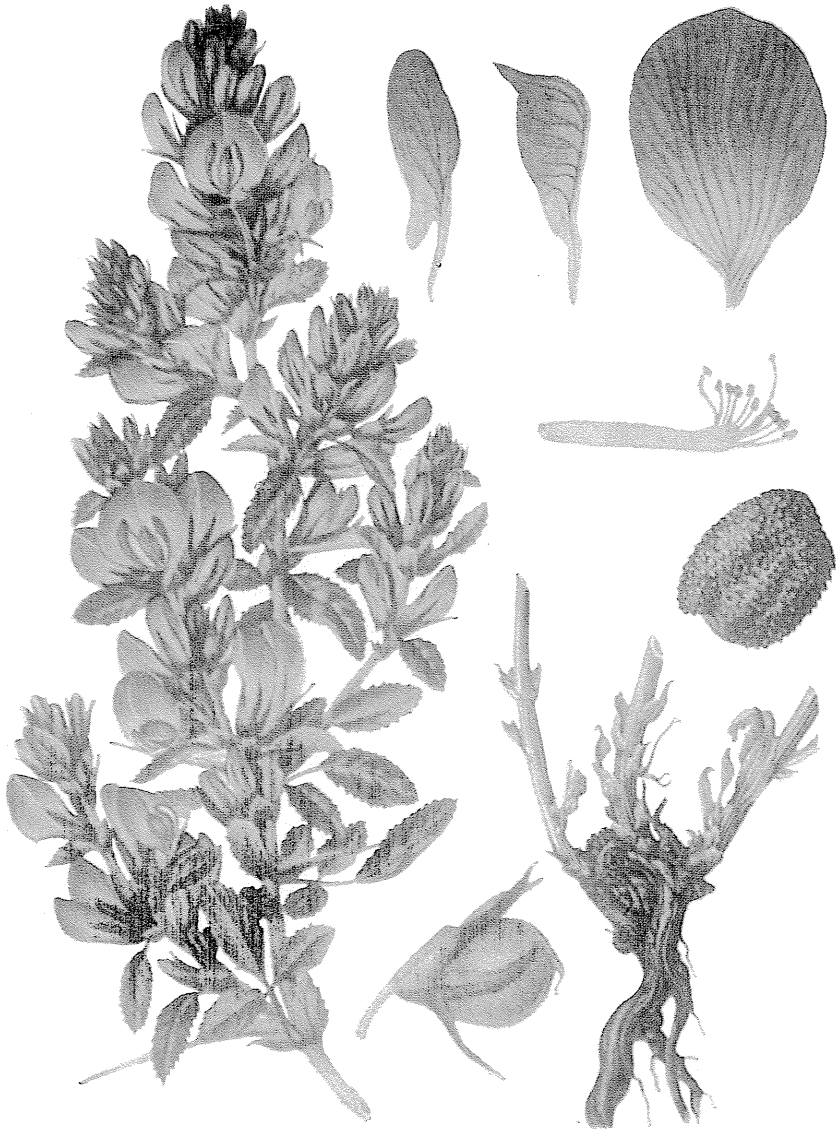
Lincura — *Gentiana lutea* L.

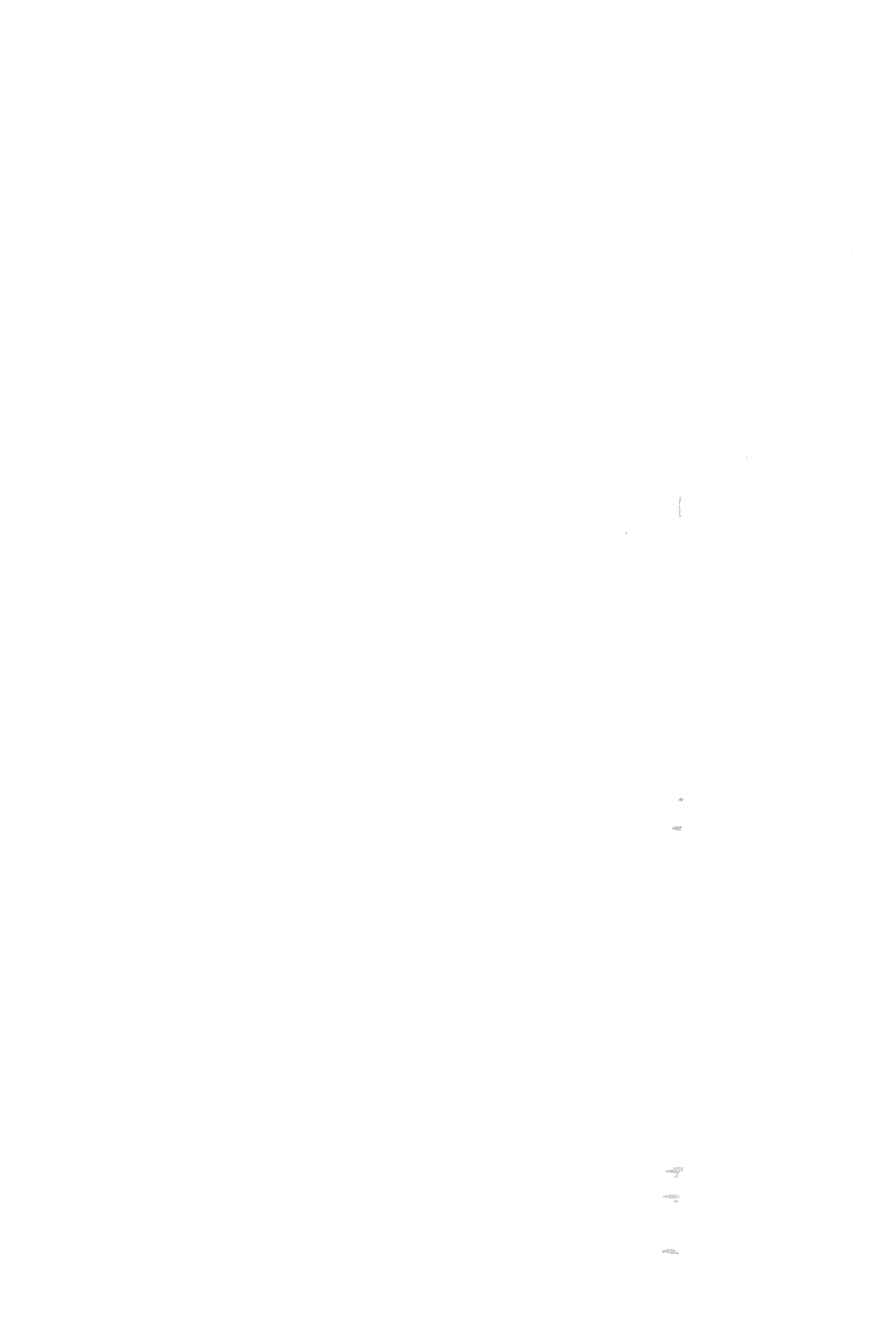

Divizma — *Verbascum thapsiforme* Schrader

Gladisevina — *Ononis spinosa* L.

Oman — *Inula helenium* L.

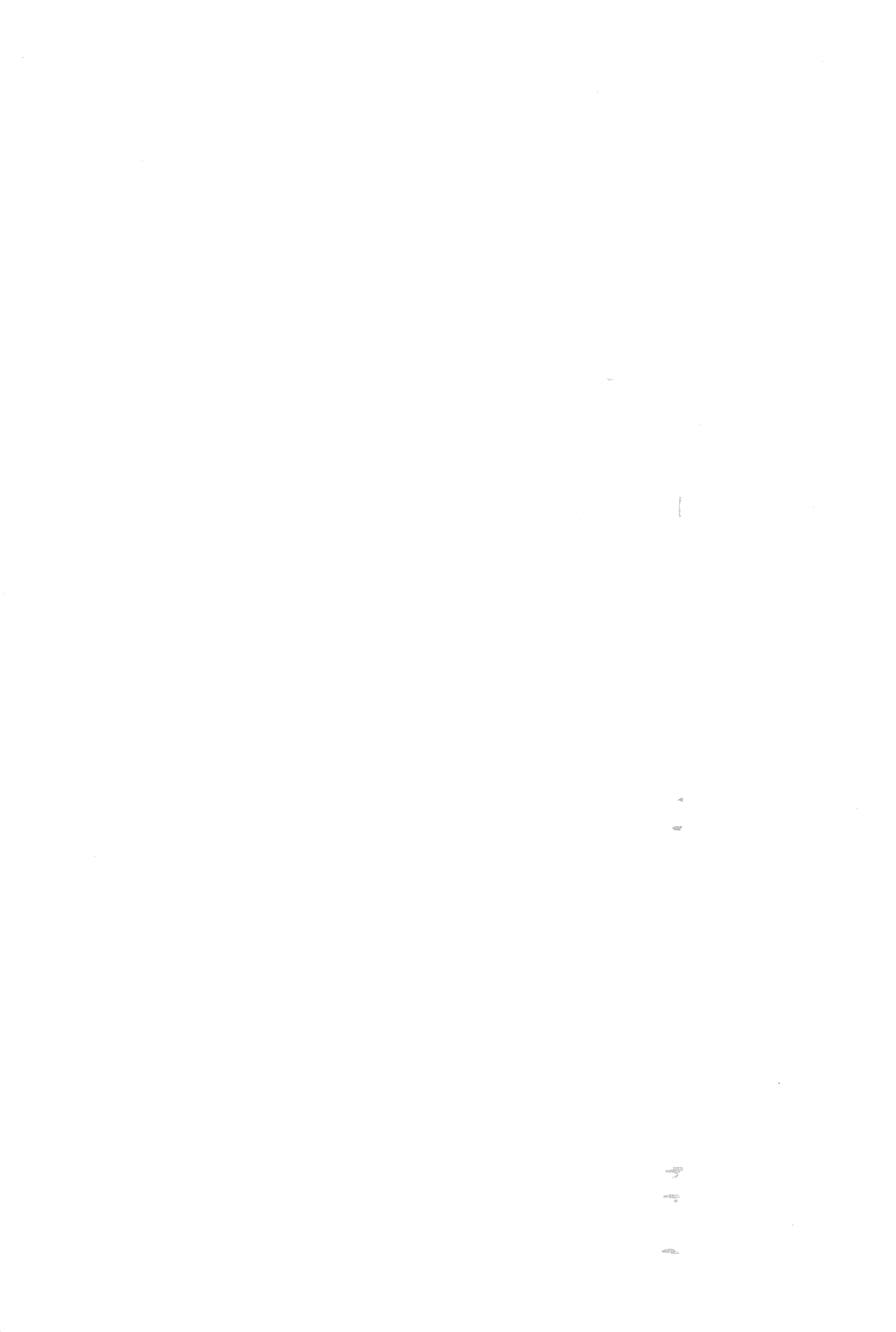

Neven — *Calendula officinalis* L.

Podbjel — *Tussilago farfara* L.

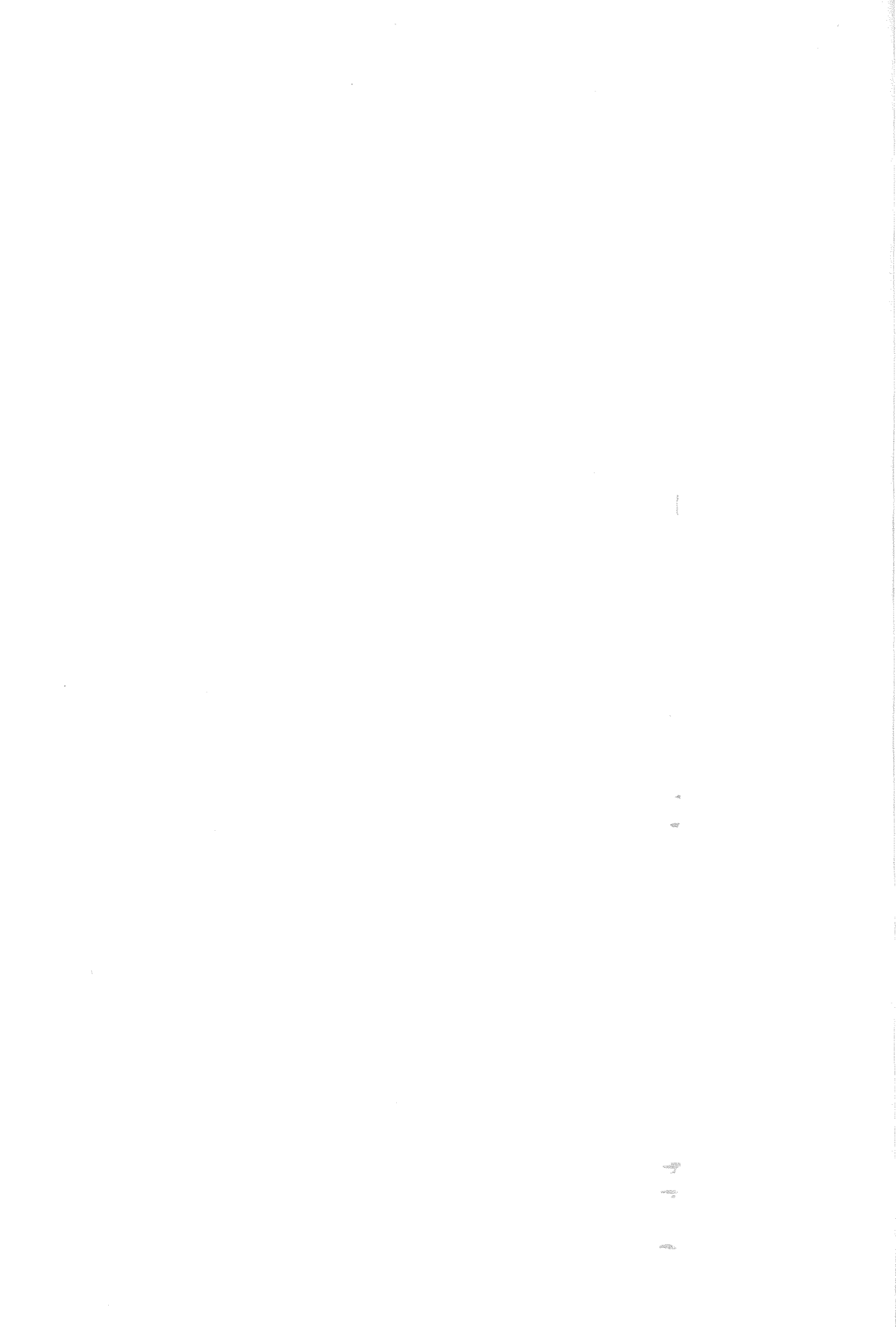
Vodopija — *Cichorium intybus* L.

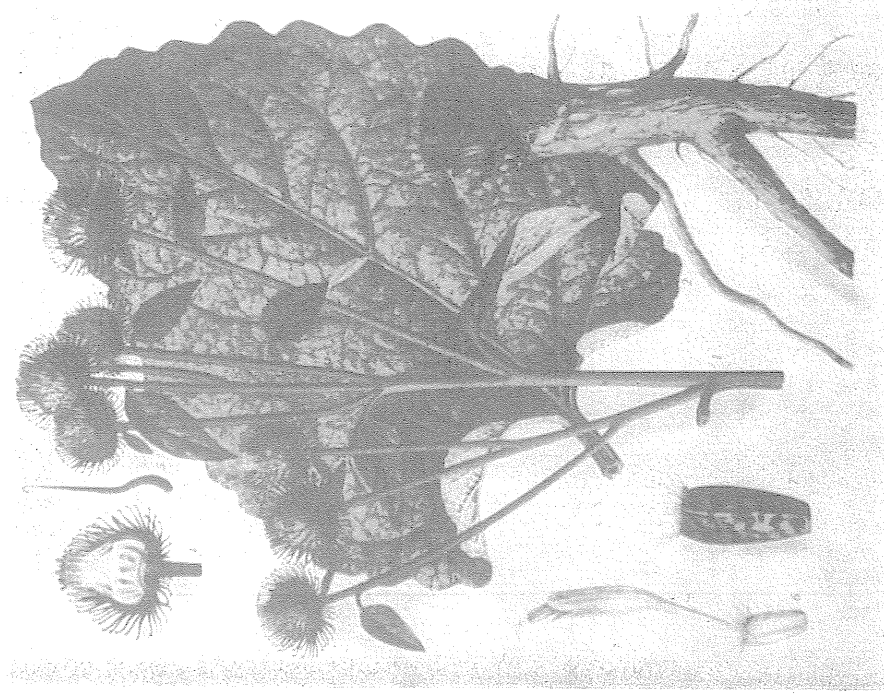

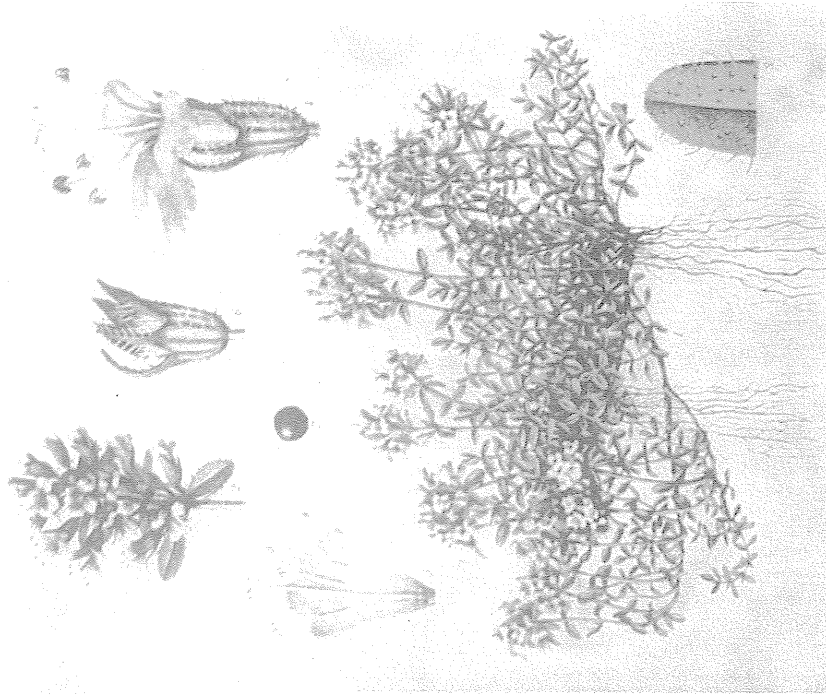

Brdanka — *Arnica montana* L.

Čičák — *Arctium lappa* L.

Majčina dušica — *Thymus serpyllum* L.

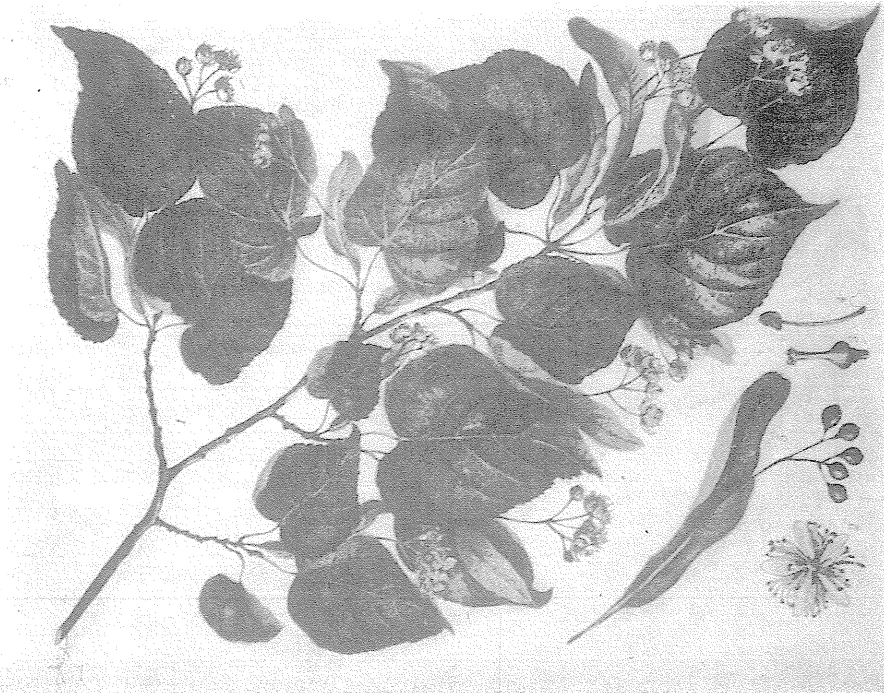
Borovnica — *Vaccinium myrtillus* L.

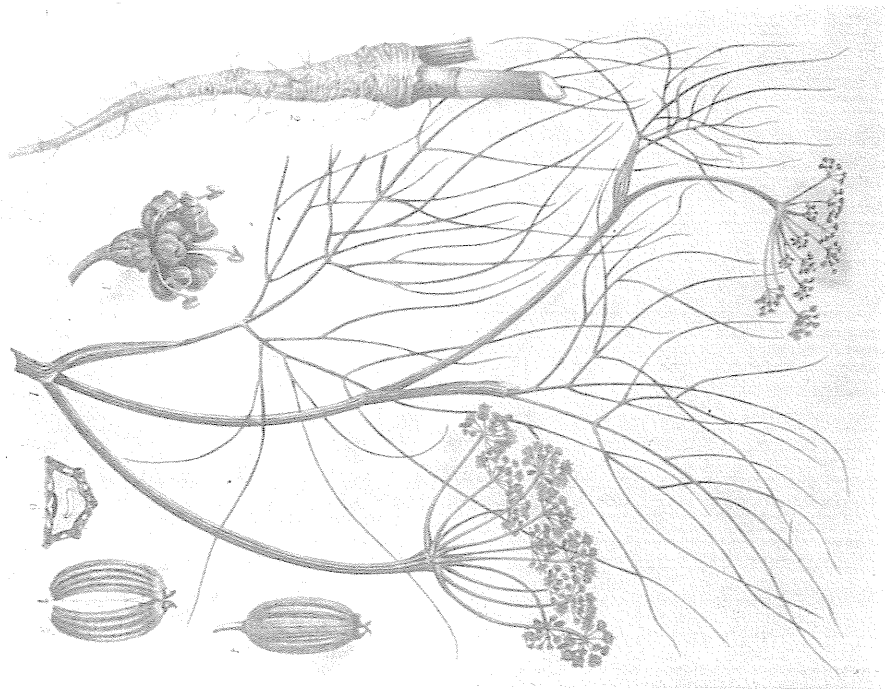
Medvede grozde — *Arctostaphylos uva ursi* L.

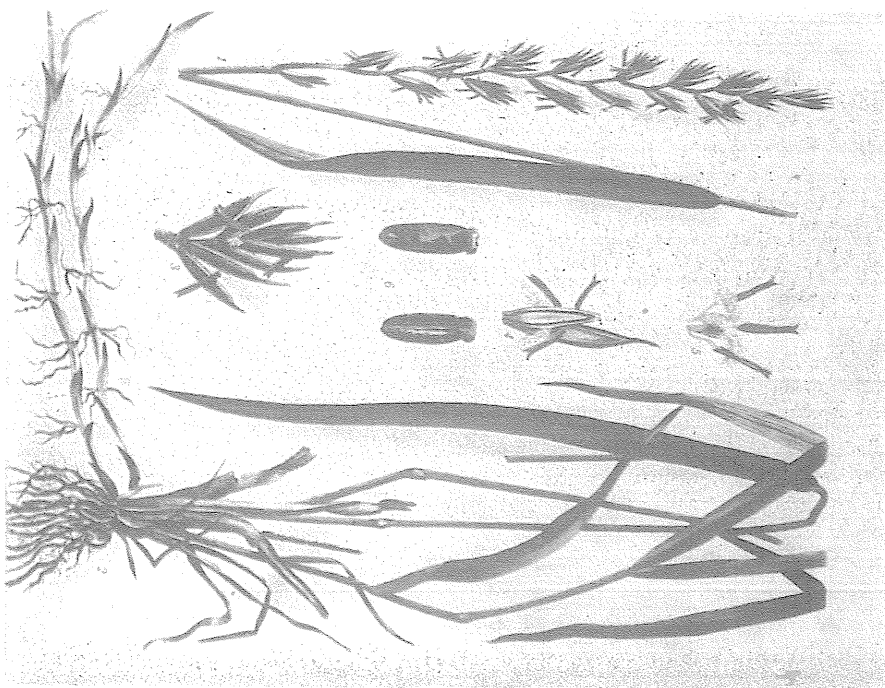
Steža — *Potentilla erecta* (L.) Ram.

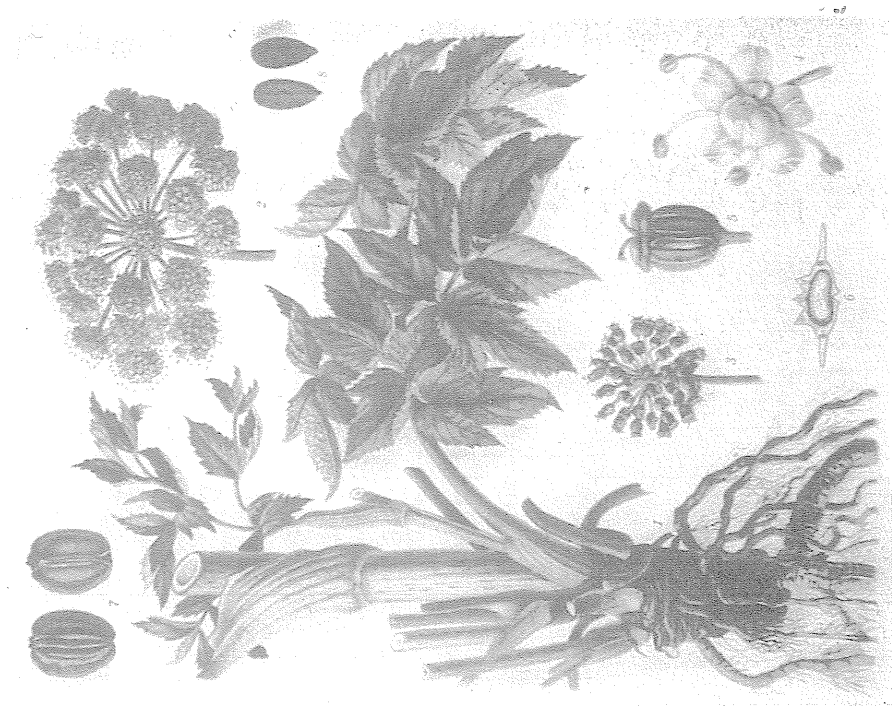
Bijela lipa — *Tilia cordata* Mill.

Bibernela — *Foeniculum vulgare* Mill.

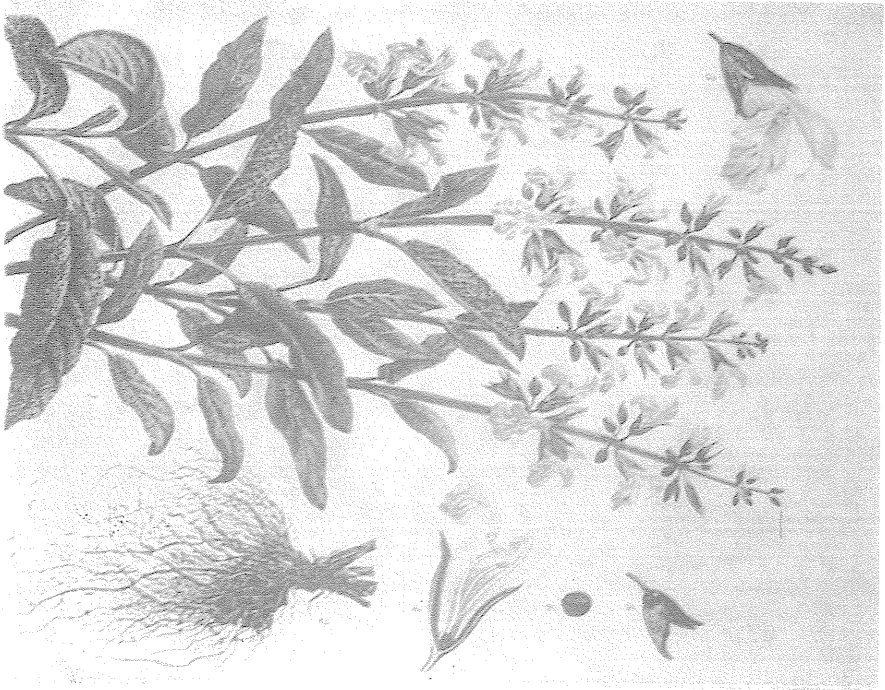
Pirevina — *Agropyrum repens* (L.) Beauv.

Kravojac — *Angelica archangelica* L.

Komoljika — *Artemisia vulgaris* L.

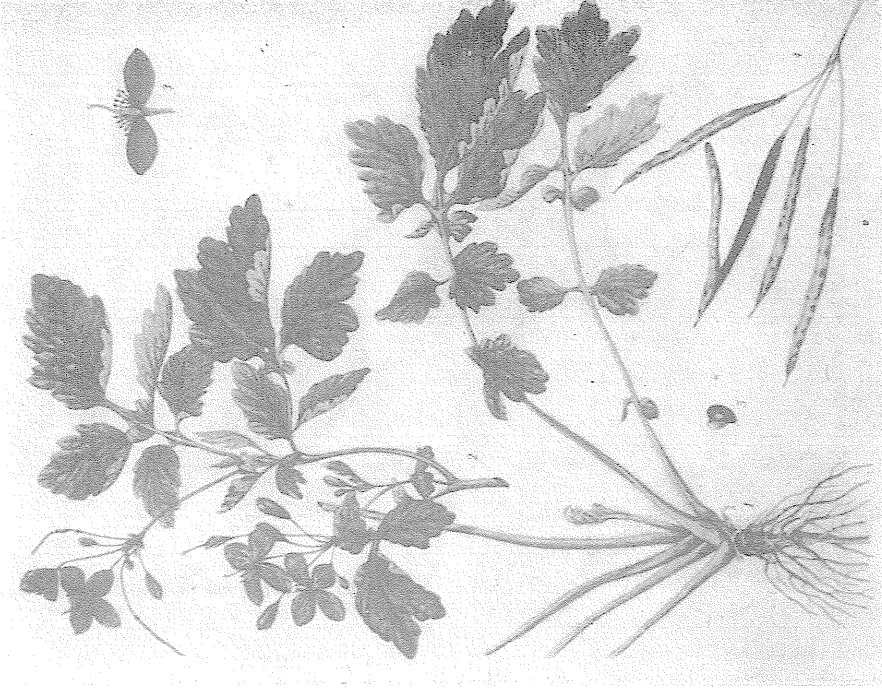

Zalifja — *Salvia officinalis* L.

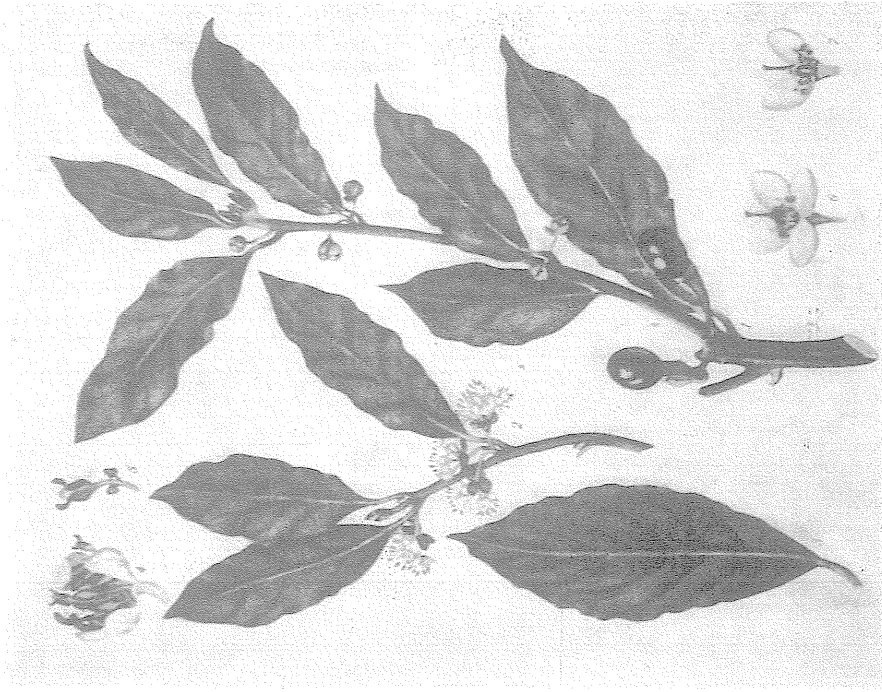

Dan i noé — *Viola tricolor* L.

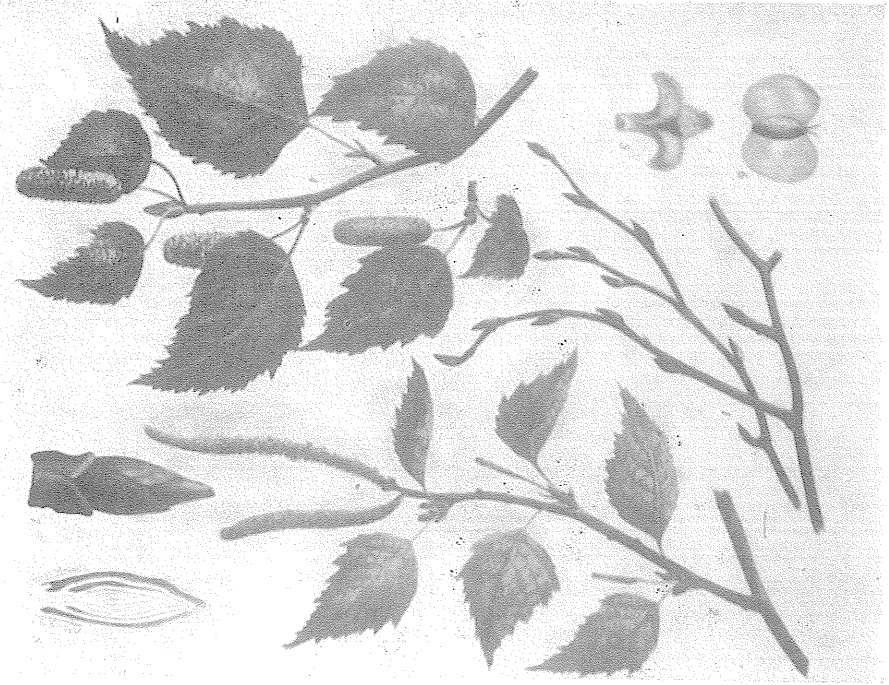

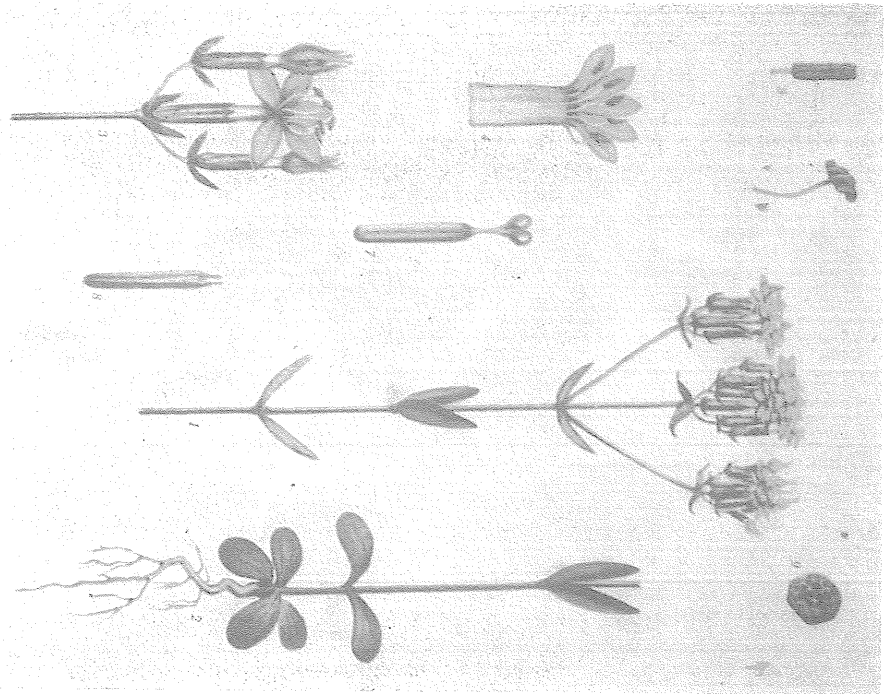
Rosopad — *Chelidonium majus* L.

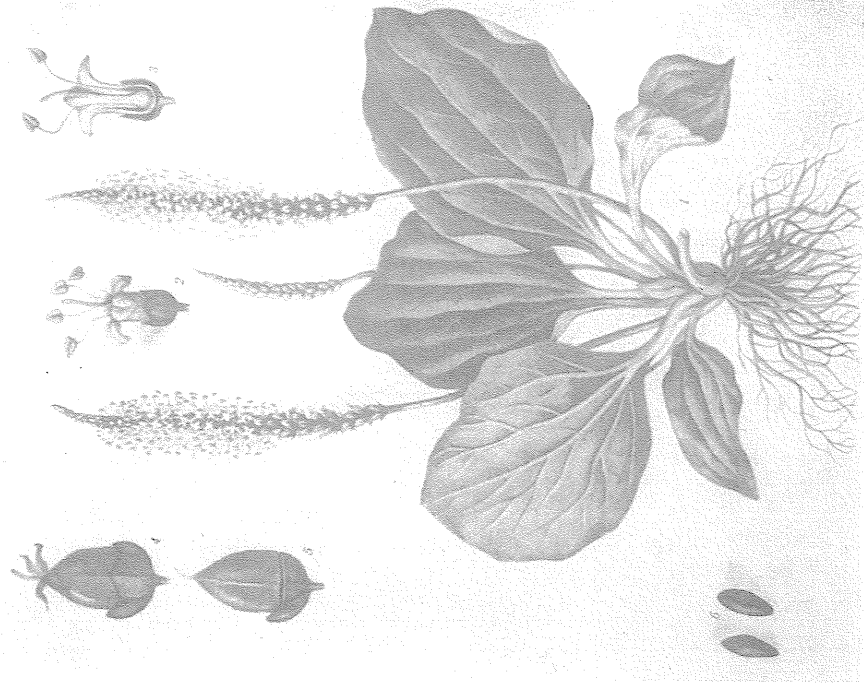
Lovor — *Laurus nobilis* L.

Breza — *Betula pendula* Roth.

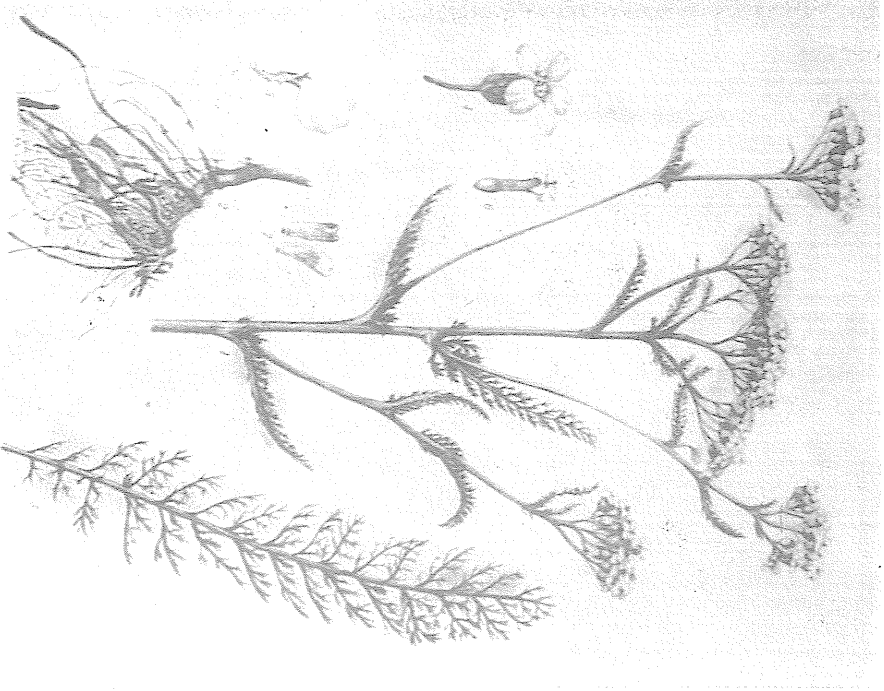
Kantarija — *Erythraea centaureum* Pers.

Ženska bokvica — *Plantago major* L.

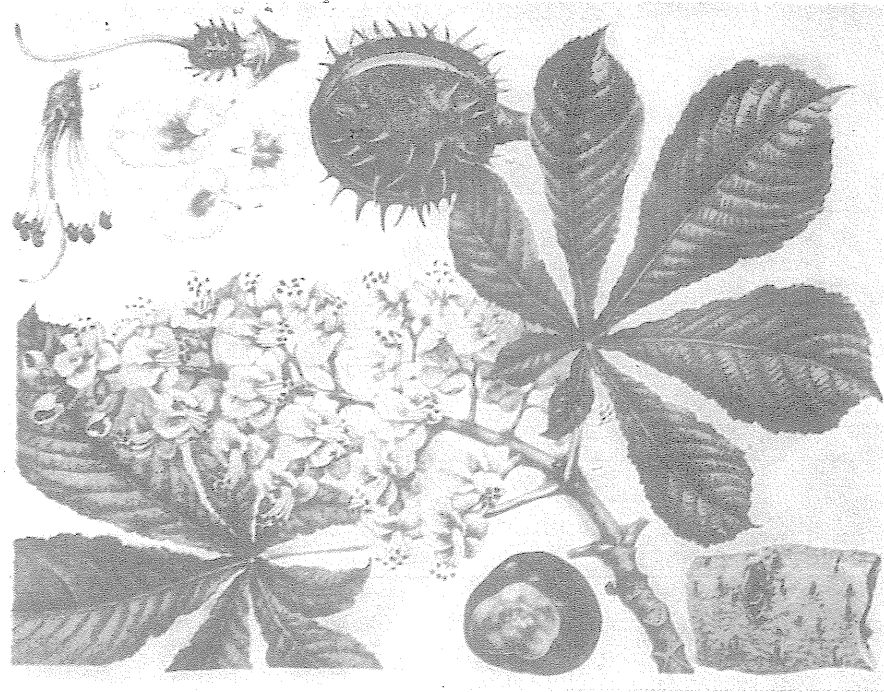
Imela — *Viscum album* L.

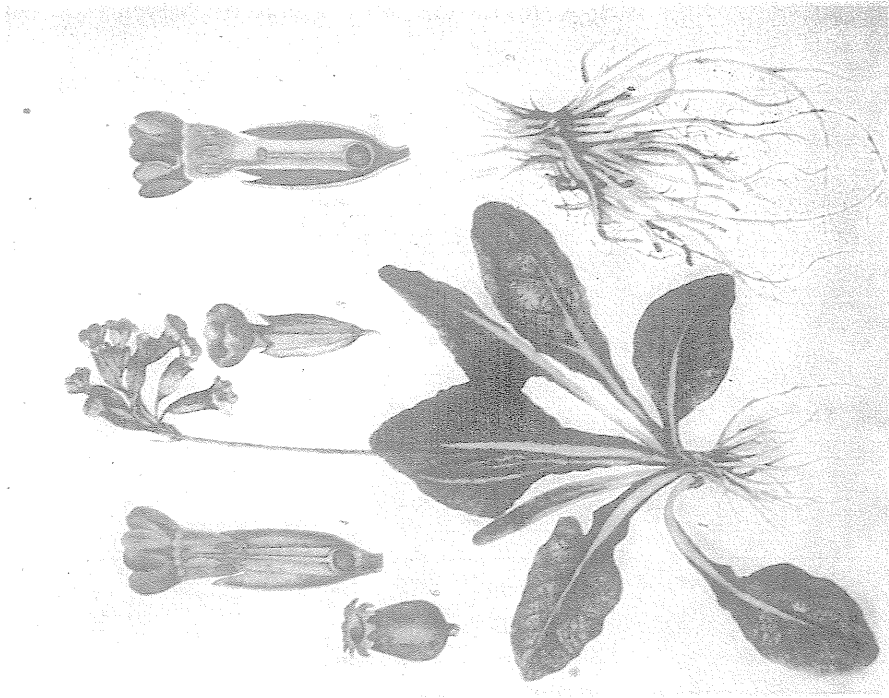
Hajdučica — *Achillea millefolium* L.

Macina trava — *Valeriana officinalis* L.

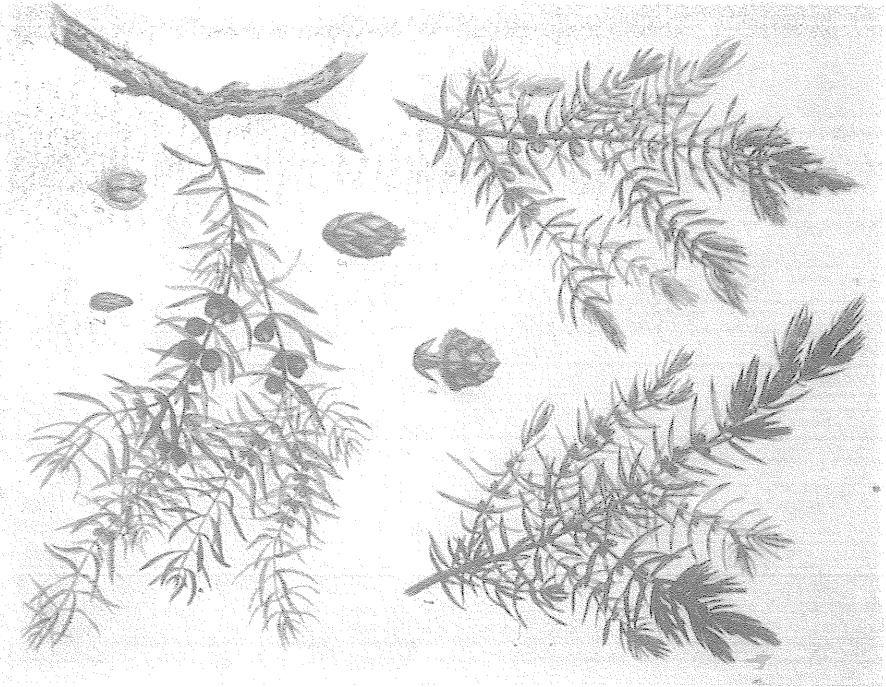
Divlji kesten — *Aesculus hippocastanum* L.

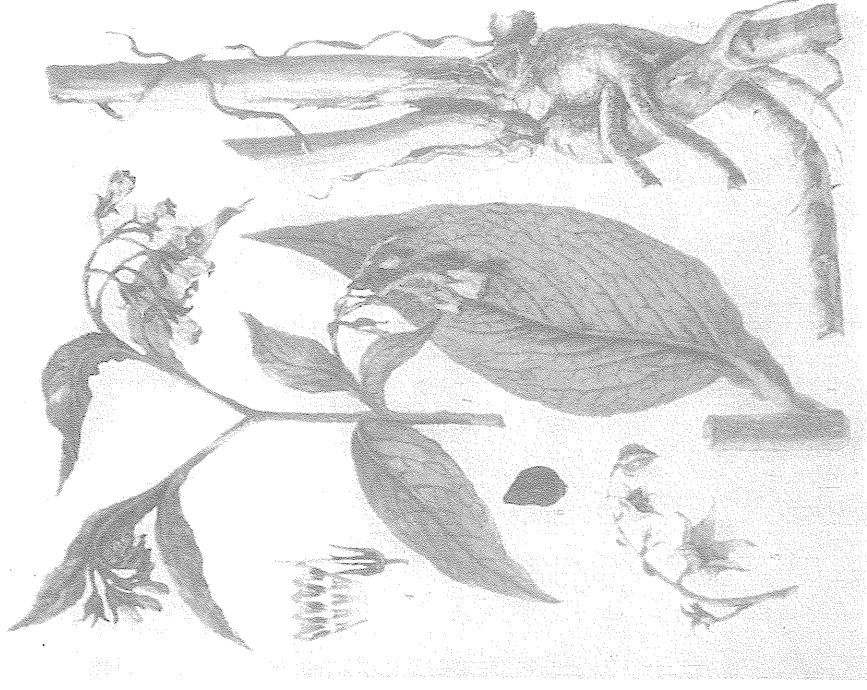
Jagorčevina — *Primula veris* L.

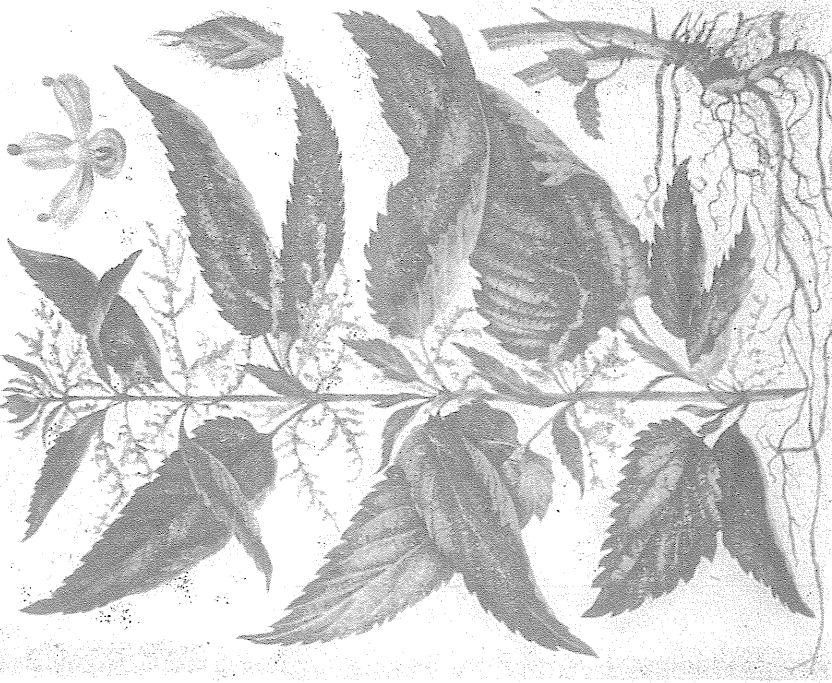
Zdravlovka — *Melilotus officinalis* (Med.) Lav.

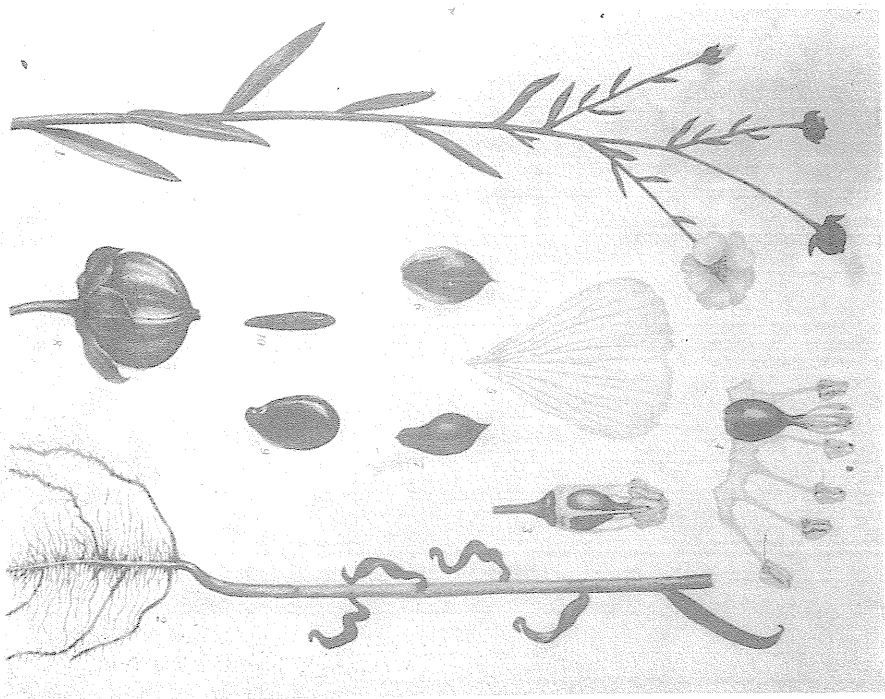
Kleka — *Juniperus communis* L.

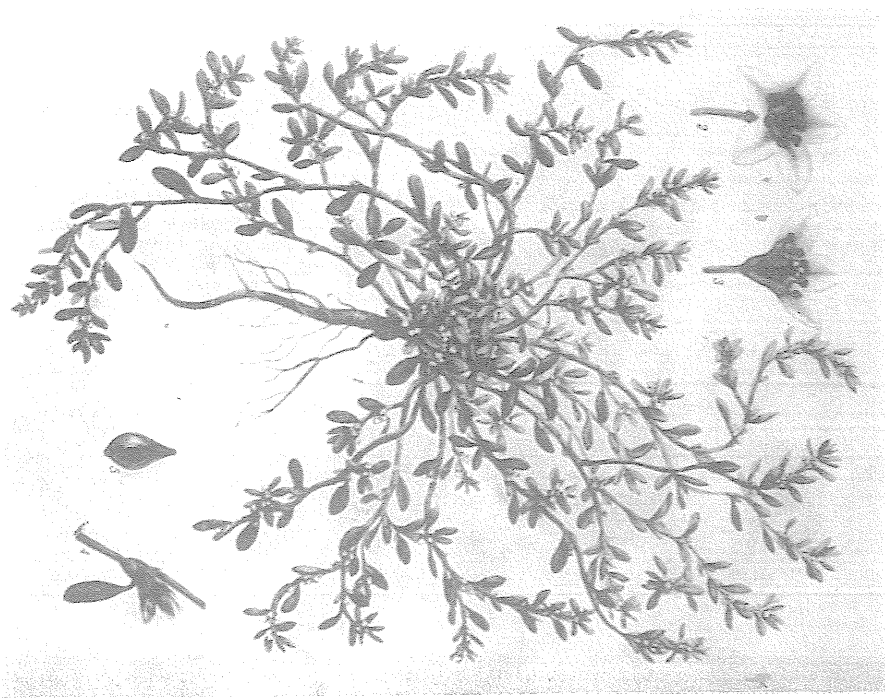
Gavez — *Symphytum officinale* L.

Kopriva — *Urtica dioica* L.

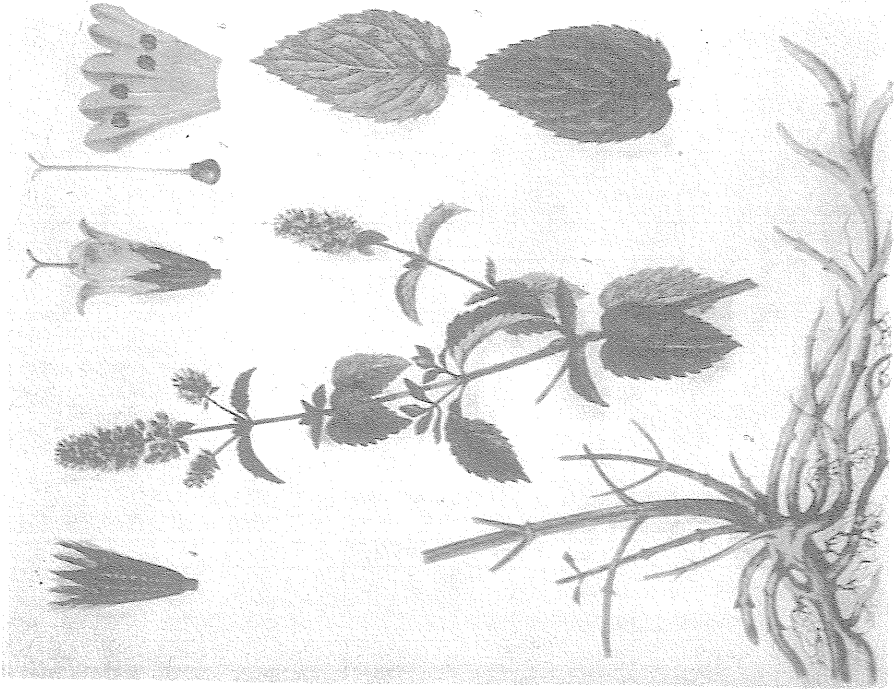

Ceten — *Linum usitatissimum* L.

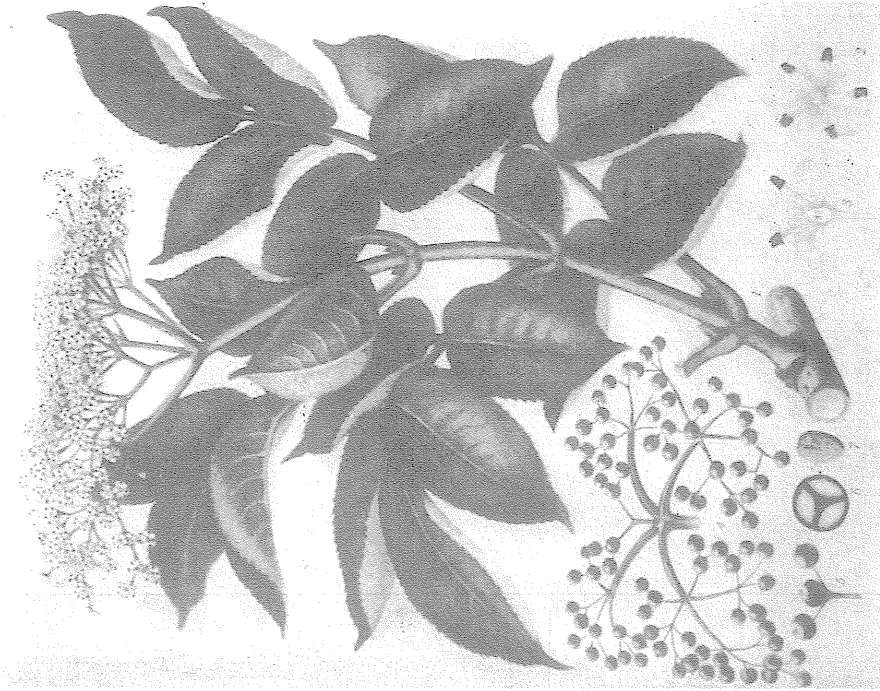

Troskot — *Polygonum aviculare* L.

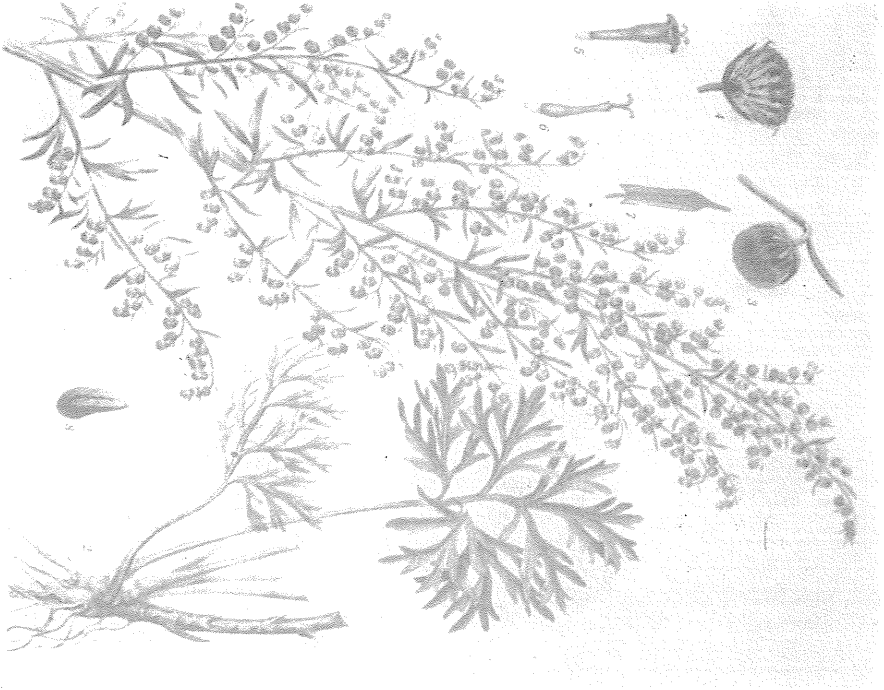

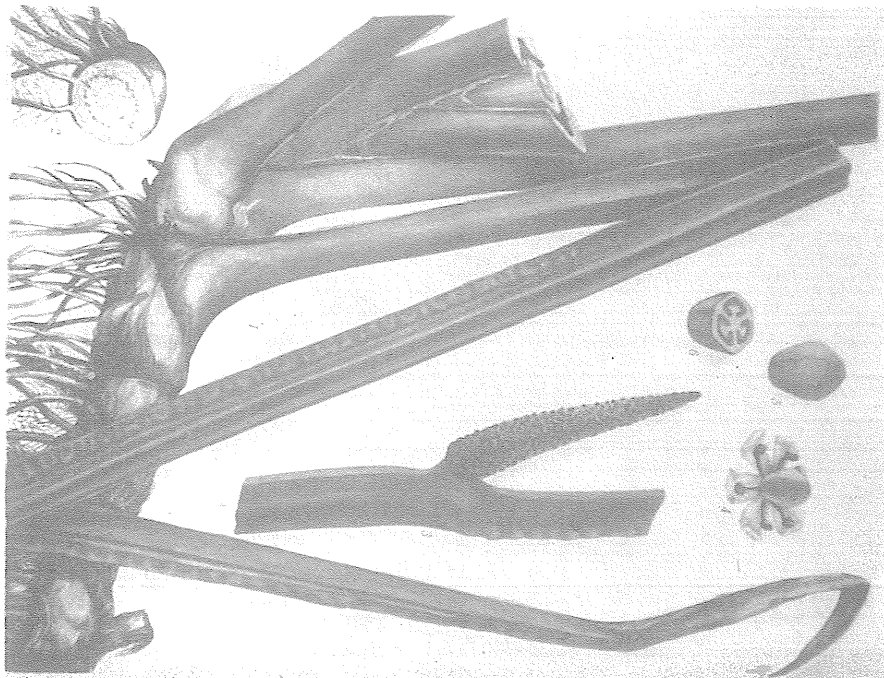
Pitoma nana — Mentha piperita L.

Zova — Sambucus nigra L.

Pelen — *Artemisia absinthium* L.

Indirot — *Acorus calamus* L.

S A D R Ž A J

	Strana
Kratka biografija Jove Mijatovića	
Faksimil rukopisa Jove Mijatovića	
Dr Mr. Milan Soldatović	7
Upotreba lekovitog bilja i njegov značaj u lečenju od najdavnijih vremena do danas	
Prof. dr Mihailo F. Protić	17
Narodni vidari kao hirurzi	
OBOLJENJA GLAVE	
1. Recept za liječenje glavobolje (I—XI)	33
2. Recept za liječenje padavice (I—VIII)	36
3. Recept za liječenje sinusa (I—III)	38
4. Recept za liječenje obolelog uha (I—IV)	39
5. Recept za zaustavljanje krvavljenja iz uha	40
6. Recept za liječenje oboljelog uha (kad uho curi)	40
7. Recept za liječenje kratkovidosti (I—III)	41
8. Recept za liječenje krvnog podliva poslije udara u oko	41
9. Recept za liječenje premorenih očiju (I—III)	42
10. Recept za zaustavljanje krvavljenja iz nosa	42
OBOLJENJE ŠTITNE ŽLJEZDE	43
11. Recept za liječenje gušavosti (I—VI)	45
OBOLJENJA DISAJNIH ORGANA	47
12. Recept za liječenje prehlade, gripa i kijavice (I—VII)	49
13. Recept za otklanjanje neprijatnog zadaha iz usta (I—IV)	50
14. Recept za liječenje katara grla (I—X)	51
15. Recept za liječenje bronhijalne astme (I—XIII)	54
16. Recept za liječenje promuklosti (I—III)	57
17. Recept za liječenje kašlja (I—III)	58
18. Recept za liječenje zapaljenja dušnica (I—II)	59

	Strana
19. Recept za liječenje tuberkuloze pluća (I—XXIII)	60
20. Recept za zaustavljanje krvavljenja kod tuberkuloze pluća	66
21. Recept za liječenje gnoja u plućima (I—II)	67
22. Recept za ublažavanje bolova uslijed probadanja (sandžija)	68
OBOLJENJA SRCA, KRVNIH SUDOVA I KRVI	69
23. Recept za liječenje oboljenja srca (I—XIV)	71
24. Recept za poboljšanje cirkulacije krvi (I—IX)	75
25. Recept za liječenje tromboze (I—VII)	77
26. Recept za liječenje visokog krvnog pritiska (I—VII)	79
27. Recept za liječenje malokrvnosti (I—XII)	80
28. Recept za liječenje šuljeva (hemoroida) (I—VIII)	84
29. Recept za liječenje krvnih podliva (I—IV)	86
OBOLJENJA DOJKI	87
30. Recept za liječenje zapaljenja dojki (I—II)	89
31. Recept za liječenje naprsline dojke i bradavica u žena	89
32. Recept za liječenje zastoja mlijeka u dojilja (I—VI)	90
OBOLJENJA ŽELUCA I CRIJEVA	91
33. Recept za ublažavanje grčeva u želucu i crijevima (I—V)	93
34. Recept za ublažavanje grčeva u trbuhu (I—VI)	94
35. Recept za liječenje zapaljenja želuca (I—XIII)	96
36. Recept protiv nadimanja u želucu i crijevima (I—VI)	99
37. Recept za zaustavljanje krvavljenja iz želuca i dvanaesto- palačnog crijeva	101
38. Recept za liječenje zapaljenja crijeva (katar crijeva) (I—V)	101
39. Recept protiv nadimanja crijeva	103
40. Recept za liječenje proljeva (I—II)	103
41. Recept za odstranjivanje crijevnih parazita (I—IV)	104
OBOLJENJA JETRE, ŽUČNIH PUTEVA I ŽUČNOG MJEHURA	105
42. Recept za ublažavanje bolova jetre (I—V)	107
43. Recept za liječenje bolesne i natečene jetre (I—VI)	108
44. Recept za liječenje vodene bolesti (I—VI)	109
45. Recept za liječenje oboljenja žučnog mjehura (I—VI)	111
46. Recept za liječenje žutice (I—XII)	113
OBOLJENJA GUŠTERAČE-PANKREASA	117
47. Recept za liječenje šećerne bolesti (I—XIII)	119

	Strana
OBOLJENJA BUBREGA I MOKRAĆNIH PUTEVA	123
48. Recept za liječenje zapaljenja bubrega (I—XV)	125
49. Recept za liječenje kamena u bubregu (I—XV)	131
50. Recept za liječenje zapaljenja mokraćnih kanala i mjehura (I—IX)	134
51. Recept protiv bolova u mokraćnom mjehuru	136
52. Recept za liječenje zastoja mokraće (I—II)	136
53. Recept za zaustavljanje krvavljenja prilikom mokrenja (I—II)	137
54. Recept za zaustavljanje krvavljenja prilikom mokrenja u žena (I—II)	137
55. Recept za liječenje zapaljenja mokraćnog mjehura (I—III)	138
OBOLJENJA ŽENSKIH GENITALNIH ORGANA I HORMONALNI FOREMEĆAJI	
56. Recept za liječenje zapaljenja materice i kanala (I—VI)	141
57. Recept za ublažavanje bolova za vrijeme menstruacije (I—III)	143
58. Recept za regulisanje menstruacije (I—IV)	143
59. Recept protiv obilnog krvavljenja u žena za vrijeme menstruacije	145
60. Recept za zaustavljanje krvavljenja poslije porođaja	145
61. Recept za liječenje bijelog cvata u žena (I—IV)	145
62. Recept za liječenje pocijepane međice uslijed porođaja	146
OBOLJENJA EKSTREMITETA	147
63. Recept za ublažavanje bolova u koljenu (I—V)	149
64. Recept za liječenje oboljelih zglobova (I—VII)	151
65. Recept za liječenje grča u nogama	152
66. Recept za ublažavanje bolova u tabanima usljed zamora (I—II)	153
67. Recept za uklanjanje neprijatnog mirisa usljed znojenja nogu (I—II)	153
OBOLJENJA ZGLOBOVA — REUMA	155
68. Recept za liječenje krstobolje (I—IX)	157
OBOLJENJA KOŽE	161
69. Recept za otklanjanje peruti u kosi (I—III)	163
70. Recept za liječenje bubuljica na licu (I—IX)	164
71. Recept protiv crvenila nosa (I—III)	166
72. Recept za liječenje ekcema (mujasina) (I—VI)	167
73. Recept za liječenje suhog i vlažnog lišaja (majasil, mojasilj, ekcem) (I—V)	169
74. Recept za liječenje svrabeža (svraba) (I—V)	170
75. Melem za liječenje opekotina (I—II)	172

	Strana
OBOLJENJA LIMFNIH ŽLJEZDA	173
76. Recept za liječenje otečenih žlijezda (guka) (I—VI)	175
77. Recept za liječenje škrofula (tuberkuloza žlijezda na vratu) (I—IV)	176
RANE I UBOJI	177
78. Recept za liječenje rana (I—IV)	179
79. Melem za liječenje rana (I—V)	180
80. Recept za liječenje rana (I—IV)	181
81. Recept za liječenje posjekotina (I—II)	182
82. Recept za liječenje gnojnih rana (I—IV)	182
83. Recept za liječenje gnojnih i dugotrajnih rana (I—IV)	183
84. Recept za liječenje uboja (I—III)	184
R A K	185
85. Recept za poboljšanje stanja oboljelih od raka (I—XII)	187
86. Recept za liječenje raka u grlu u početnoj fazi (I—VII)	192
87. Recept za odstranjivanje divljeg mesa (naraslina) (I—III)	194
OBOLJENJA ŽIVACA	195
88. Recept za liječenje živaca (I—VII)	197
89. Recept za liječenje živčano labilnih stanja (I—V)	199
90. Recept za liječenje nervnih uzbuđenja (I—VI)	199
91. Recept za liječenje oduzetosti ličnog živca	200
POREMEĆAJ U GOVORU	201
92. Recept za liječenje mucavosti (I—V)	203
Dr Bojana Milojević i Mr. Olga Soldatović	205
Opisi biljaka	
Spisak narodnih i latinskih imena biljaka	235
Spisak latinskih i narodnih imena biljaka	243
Prilozi u boji	
Sadržaj	